# BEGROTING 2024

## MEERJARENRAMING 2025-2027



Gemeente Bergen op Zoom

# INHOUDSOPGAVE


**INLEIDING** 3

**1 PROGRAMMA'S** 7
Programma 1 - Bestuur en Ondersteuning 7
Programma 2 - Veiligheid 15
Programma 3 - Beheer openbare ruimte 20
Programma 4 - Economie 26
Programma 5 - Onderwijs 32
Programma 6 - Sport, cultuur en recreatie 37
Programma 7 - Wmo en Jeugd 43
Programma 8 - Werk en inkomen 49
Programma 9 - Milieu 53
Programma 10 - Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing 59

**2 DE FINANCIËLE BEGROTING 2024-2027** 64
2.1 Overzicht van baten en lasten 64
2.2 Structurele begrotingssaldo 70
2.2.1 Incidentele baten en lasten 72
2.2.2 Mutaties in de reserves 75

**3 PARAGRAFEN** 78
Paragraaf 1 - Duurzaamheid 78
Paragraaf 2 - Dienstverlening 83
Paragraaf 3 - Taakstellingen 85
Paragraaf 4 - Lokale heffingen 88
Paragraaf 5 - Weerstandsvermogen en risicobeheersing 94
Paragraaf 6 - Financiering 101
Paragraaf 7 - Onderhoud kapitaalgoederen 106
Paragraaf 8 - Verbonden partijen 110
Paragraaf 9 - Grondbeleid 133
Paragraaf 10 - Bedrijfsvoering 135
Paragraaf 11 - Openbaarheidsparagraaf 138

**4 UITVOERINGSPLAN 2024-2027** 140

**5 AFKORTINGENLIJST** 147

# DE BOUWSTENEN VOOR BERGEN OP ZOOM

Dit is de tweede begroting die wij u aanbieden in deze bestuursperiode. In de vorige begroting maakten we een begin met het leggen van een stabiele basis. Niet voor niets werd de metafoor gebruikt van een gemeente die in de steigers staat. Er is nog altijd een hoop werk aan de winkel. Ook om die basis op orde te brengen. Daar zetten we elke dag onze schouders onder.

## Weg omhoog

De eerste resultaten worden inmiddels zichtbaar. Zowel financieel als op de inhoud. Door duurzaam financieel beleid neemt de schuldenlast af en verbetert de solvabiliteit. De weg omhoog is ingezet, maar het volhouden van de financiële discipline blijft het devies, want zeker de solvabiliteit behoeft nog verdere verbetering. Ook zien we het fundament van de vier pijlervisies gestaag vorderen. De omgevingsvisie is al vastgesteld. De visie op dienstverlening is voorgelegd aan de gemeenteraad. En aan de pijlervisies Economie en Sociaal & Veilig wordt momenteel hard gewerkt.
Noemenswaardig is de woningbouwversnelling waar vier concrete icoonprojecten in gang zijn gezet. Ook is onlangs de locatiestudie wonen en werken gepresenteerd. Verder maken we een duidelijke keuze door het budget voor veiligheid te vergroten (€ 843.000). Dat doen we structureel. En daarnaast geven we met de zogenoemde 'Jetten-gelden' een stevige impuls aan onze ambities op het vlak van duurzaamheid.

## Ravijnjaar 2026

Tegelijkertijd blijkt de voorspelling dat de toekomst onvoorspelbaar blijft, nog iedere dag werkelijkheid. Die onvoorspelbaarheid wordt nog eens versterkt door de val van het kabinet. Na de verkiezingen en een periode van formeren zullen landelijk de kaarten opnieuw worden geschud. Daar zullen ook de gemeenten inhoudelijk en financieel mee te maken krijgen.
De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) ziet dit en kijkt met grote zorgen naar het jaar 2026 (en de jaren daarna). Niet voor niets wordt dat jaar omschreven als het 'Ravijnjaar'. In 2026 krijgen de lokale overheden 3,4 miljard euro minder om hun taken uit te voeren. De VNG verwacht dat gemeenten dan niet langer in staat zijn om adequaat hun werk te kunnen doen, tenzij het Rijk terugkomt op deze enorme bezuiniging. Daarom adviseert de VNG om duidelijk te maken met welke tekorten afzonderlijke gemeenten te maken gaan krijgen. Zulke tekorten kunnen immers niet zonder gevolgen voor inwoners blijven.



Voor 2024 en 2025 heeft Bergen op Zoom de zaken op orde: in 2024 hebben we een sluitende begroting en in 2025 is er zelfs een overschot van 3 miljoen. Maar door het rijksbeleid voorzien we een tekort van 8,5 miljoen in 2026 en een tekort van zelfs 11 miljoen in 2027.
We ondersteunen het advies van de VNG. Net als veel andere gemeenten maken we daarom het effect van de enorme bezuiniging inzichtelijk. Tegelijkertijd gaan we er zeker niet op vooruitlopen dat de gesprekken met de rijksoverheid per se tot grote resultaten zullen leiden. Want hoe de kaarten bij de landelijke verkiezingen op 22 november ook worden geschud, ook een nieuwe regering zal met financiële krapte te maken krijgen. Daarom gaan we ons wel voorbereiden op 2026. Dat doen we door benchmarking en het uitvoeren van een rekeningscan.



## Beleidskader

Tijdens de behandeling van het Beleidskader 2024 is vanuit de gemeenteraad opgemerkt om toch nog eens kritisch te kijken naar de bekostiging van een aantal speerpunten. Vooral als gaat om overhead. Dat signaal hebben we opgepakt en in deze begroting stellen we daarom ook voor om de uitbreiding van de concernstaf op te vangen binnen de totale loonsom. Daarnaast dekken we kosten voor de Taskforce Duurzaamheid binnen de zogenoemde 'Jetten-gelden'. We spreiden het budget voor het verder verbeteren van de informatiebeveiliging over 2024 en 2025.
Aan het Beleidskader is door de gemeenteraad een speerpunt toegevoegd, namelijk het maken van een toekomstplan voor maatschappelijke zorg en gezondheidszorg "na" Bravis. Dit is opgenomen als actie in de begroting als A.7.1.2.

## Speerpunt Veiligheidskader

Ondanks de vooralsnog voorziene tekorten in 2026 en verder handhaven we de structurele versterking van de budgetten voor veiligheid met een bedrag van jaarlijks 843.000 euro. Daarmee geven we uitvoering aan de motie 'Bergen moet veiliger' en brengen we de veiligheids- en handhavingsorganisatie op orde.

## NV Aangenaam

In 2024 wordt de ontbinding van de NV Aangenaam voltooid. Dit leidt tot een eenmalig voor-deel van ongeveer 2 miljoen euro. Daarvan draagt 1 miljoen euro bij aan het begrotingssaldo, wordt 500.000 euro ingezet voor de plantbased campusontwikkeling en 50.000 euro voor de doorontwikkeling van VVV Brabantse Wal. Het restant wordt geoormerkt voor economische doeleinden en gestort in de algemene reserve.

## Indexering

Sinds 2021 is de inflatie fors gestegen. Hoewel de stijging inmiddels lijkt af te zwakken blijft de inflatie substantieel hoger dan voorgaande jaren. Voor de budgetten in de Begroting 2024 betekent dit een indexering van de inkomstenbudgetten met 3,9 procent (prijs materiële overheidsconsumptie). Ook voor de uitgavenbudgetten op de producten afval en riolering (gesloten systemen) hanteren we dit percentage. Echter, zien we dat de bijstelling vanuit de Meicirculaire 2023 onvoldoende is voor de overige uitgavenbudgetten. Hiervoor is een bedrag van 4,5 miljoen euro nodig te zijn, terwijl we daarvoor slechts 2,3 miljoen van het Rijk ont-vangen. De bijstelling vanuit de Septembercirculaire 2023 wordt nog separaat aan de gemeenteraad voorgelegd, maar een ruwe inschatting laat een aanvullende compensatie zien van circa 1,5 miljoen euro. Daarmee resteert dan nog een verschil van 700.000 euro. Het voorstel is om de indexatie van de uitgavenbudgetten (behoudens afval en riolering) terug te draaien en hiervoor een stelpost op te nemen op programma 1 (Bestuur en ondersteuning) van 2,3 miljoen euro. Tevens zullen we bij de behandeling van de Septembercirculaire voorstellen om de aanvullende compensatie toe te voegen aan deze stelpost.

## Sociaal domein

De kosten in het sociaal domein nemen verder toe. Onder andere cao-ontwikkelingen zorgen voor een stijging van tarieven. Bijvoorbeeld 20 procent voor huishoudelijke ondersteuning. Uiteraard willen we reële prijzen betalen, maar de beperkte indexatie vanuit de overheid zorgt ervoor dat we als gemeente in een spagaat zitten. Daarom willen we, samen met onze buurgemeenten op de Brabantse Wal, het gesprek hierover voeren met de betrokken organisaties in het sociaal domein.
Bij het Beleidskader is door de gemeenteraad een motie ingediend gericht op een verschuiving van maatwerkvoorzieningen ten gunste van het 'voorliggend veld'. Dat is verwerkt in deze begroting. Om daar goed uitvoering aan te kunnen geven, vervangen we het eerdere speerpunt "pilot cliëntopvolging" door een intensivering van de transformatie van het sociaal domein. 'Going concern' zijn we prima in staat onze taken uit te voeren, maar de alsmaar oplopende meerkosten vragen om

een systeemherziening. Dat zal één van de grootste uitdagingen voor de komende jaren zijn. Hiervoor zetten we een kwartiermaker in.

## Doelenboom

Naast een nieuwe vormgeving zult u zien dat ook aan een verdere verbetering van de informatievoorziening is gewerkt. De tien programma's en de paragrafen Duurzaamheid en Dienstverlening zijn alle voorzien van een doelenboom. Daarvoor is een compliment op z'n plaats richting de werkgroep van de auditcommissie die hiervoor actief aan de slag is gegaan en goede voorbeelden vanuit andere gemeenten heeft aangedragen. De doelenboom maakt snel inzichtelijk welke doelen we willen bereiken en welke acties daarvoor worden ondernomen. Waar mogelijk hebben we de acties van een concreet tijdspad voorzien. In de komende periode gaan we deze uitwerken in een jaaragenda voor 2024.

## Belastingen

Een andere nieuwigheid is dat we tegelijkertijd met de Begroting ook de belastingmaatregelen in een raadsvoorstel voorleggen. Voorheen volgden de belastingmaatregelen pas in december. Op verzoek van de gemeenteraad combineren we dat voortaan.
Zoals eerder aangekondigd in de auditcommissie is er dit jaar nog wel een uitzondering voor de OZB. Dat doen we omdat er nog onvoldoende taxaties hebben plaatsgevonden voor een be-trouwbare inschatting van de waardeontwikkeling van woningen en bedrijfspanden. Daarom zal de Verordening onroerendezaakbelastingen dit jaar nog in december worden aangeboden.

## Investeringen

Sinds een aantal jaren werken we bij de investeringen met het begrip 'moederkredieten'. In het Bestuursakkoord 'Samen Bergen Verzetten' is aangegeven dat we die systematiek willen verfijnen. Zo geven we voorrang aan vervangingsinvesteringen ten opzichte van uitbreidingsinvesteringen. Ook houden we vast aan het principe om niet meer te investeren dan dat we afschrijven. Dat doen we om de schuldenlast in bedwang te houden.
Tegelijkertijd zien we dat dit keurslijf op termijn gaat schuren met het deugdelijk onderhouden van de gemeentelijke eigendommen op het afgesproken kwaliteitsniveau. Denk bijvoorbeeld aan wegen, bruggen, en straatmeubilair. Immers, een belangrijk principe is dat we gemeentelijke eigendommen kunnen onderhouden op een kwaliteitsniveau dat tenminste sober, degelijk en in elk geval veilig is. Voor de openbare ruimte wordt een structurele verruiming met 3 miljoen euro voorzien.
Nader onderzoek is nodig hoe we de investeringsruimte - en ook de uitvoeringscapaciteit - kunnen vergroten en extra kapitaalslasten van een dekking kunnen voorzien.

## Bouwkoten

In de raadsinformatiebrief U23-006292 (11 juli 2023) hebben we de gemeenteraad een update gegeven over de huisvesting van de bouwclubs.

Hoewel het met moeite is gelukt om de eindjes aan elkaar te knopen, lukt het door de hiervoor genoemde uitdagingen niet om de benodigde investering (circa 4,5 miljoen euro) in te passen zonder andere afspraken met de gemeenteraad te schenden. Daarom vragen we in het raadsvoorstel in december 2023 aan de hand van scenario's om een richting hoe we hiermee dienen om te gaan en tot afronding van dit langlopende dossier kunnen gaan komen.

## Financieel perspectief

Een aantal jaren verkeerde Bergen op Zoom in zwaar weer. Inmiddels krabbelen we weer op. Na een flinke inspanning is het gelukt om een begroting te kunnen presenteren die voor de jaren 2024 en 2025 sluitend is. Toch zullen we meteen weer de hand aan de ploeg slaan, want de begroting bevat een fors pakket aan taakstellingen (op sport, cultuur en het sociaal domein) die nog wel gerealiseerd moeten worden. En zoals u ziet, zitten de investeringen in een heel strak keurslijf.
Is met het 'ravijnjaar' in 2026 opnieuw zwaar weer op komst? We steunen de VNG in haar aanpak en gaan ons tegelijkertijd wel voorbereiden. Niet zwaarmoedig, maar vanuit een optimistische en realistische aanpak, want niet voor niets staat geschreven op de gevel van het stadhuis: mille periculis supersum. Duizend gevaren kom ik te boven.



## Meerjarig financieel perspectief

| | | 2024 | 2025 | 2026 | 2027 |
|---|---|---|---|---|---|
| | **Beginstand Begroting 2024-2027** | **12.292** | **15.872** | **2.472** | **2.472** |
| | Leidend principe begrotingsoverschot | -3.000 | -3.000 | -3.000 | -3.000 |
| | Begrotingswijzigingen 2023 | -416 | -414 | -345 | -345 |
| | 1e Concernbericht 2023 | -2.634 | -3.549 | -205 | -205 |
| | Beleidskader 2024-2027 | -6.133 | -3.591 | -3.646 | -3.584 |
| | **Beginstand Begroting 2024-2027** | **110** | **5.318** | **-4.723** | **-4.661** |
| | **mutaties** | | | | |
| Div. progr | kapitaallasten (excl riolering) | 228 | -580 | -610 | -937 |
| Div. progr | salariskosten (incl reiskosten en aanvullende HR-budgetten) | -1.609 | -1.664 | -1.681 | -1.695 |
| Div. progr | Indexeren (incl stelpost van € 2.331.000) | -1.270 | -1.165 | -1.099 | -1.099 |
| Div. progr | Algemene uitkering | 3.000 | 2.708 | 410 | 40 |
| Div. progr | Speerpunten (verschuiven en andere dekking) | 655 | -250 | | |
| Div. progr | Grootonderhoud gebouwen | -195 | -195 | -195 | -195 |
| Prog 1 | Rente resultaat | 49 | -454 | -280 | -890 |
| Prog 1 | Overhead | 190 | 190 | 190 | 190 |
| Prog 1 | Vastgoed | 161 | -76 | -42 | -54 |
| Prog 3 | degeneratievergoeding | 200 | 200 | 200 | 200 |
| Prog 3 | IBOR areaaluitbreiding | 0 | 0 | 0 | -250 |
| Prog 4 | Liquidatie NV Aangenaam | 1.050 | 0 | 0 | 0 |
| Prog 6 | Verkoop perceel Beeklaan | 305 | 0 | 0 | 0 |
| Prog 7 | Indexering WMO | -2.130 | -2.130 | -2.130 | -2.130 |
| Prog 7 | Jeugd (indexering en toename aantallen) | -1.618 | -1.618 | -1.618 | -1.618 |
| Prog 7 | Hervormingsagenda Jeugd (bezuiniging Rijk) | 0 | 2.000 | 2.000 | 2.000 |
| Prog 8 | Bijstand levensonderhoud | 117 | 117 | 117 | 117 |
| Prog 9 | Afval en riool | 323 | 605 | 574 | 791 |
| Prog 10 | Opbrengst parkeergelden | 609 | 537 | 537 | 537 |
| | Diverse mutaties | -175 | -356 | -197 | -1.500 |
| | **Saldo begroting 2024-2027** | **0** | **3.187** | **-8.547** | **-11.154** |
| | Saldo incidentele baten en lasten | 3.115 | 3.320 | 3.000 | 3.000 |
| | Structureel saldo begroting 2024-2027 | 3.115 | 6.507 | -5.547 | -8.154 |

Als start voor deze begroting zijn de saldi genomen waarmee het Beleidskader 2024-2027 is vastgesteld.
Voor een nadere toelichting op de mutaties zoals hierboven genoemd verwijzen wij naar het onderdeel "Wat mag het kosten" wat per programma is opgenomen.
Vanaf pagina 66 wordt de berekening van het structurele begrotingssaldo toegelicht. Het saldo van de begroting wordt hierbij gecorrigeerd van de incidentele baten en lasten.

## Leeswijzer

De begroting start met de programma's in hoofdstuk 1. Elk programma begint met het onderdeel "Wat willen we bereiken in deze bestuursperiode?". Daarin is de tekst opgenomen uit het bestuursakkoord. Deze doelstellingen willen wij aan het einde van de bestuursperiode hebben gerealiseerd. In het onderdeel "Wat gaan we daarvoor doen in 2024?" vindt u de doelen en activiteiten terug die in 2024 worden uitgevoerd om de doelstellingen te bereiken. Deze zijn schematisch opgenomen in doelenbomen en vervolgens uitgeschreven. Bij de indicatoren hebben we alleen de wettelijk verplichte indicatoren opgenomen. Onder "Wat mag het kosten?" worden de mutaties per programma toegelicht die leiden tot de budgetten in deze begroting.
Vervolgens leest u in hoofdstuk 2 alles over de financiële begroting. In hoofdstuk 3 vindt u alle 11 paragrafen. Hoofdstuk 4 weergeeft het uitvoeringsplan voor 2024 en tot slot is in hoofdstuk 5 de afkortingenlijst opgenomen.
Tenslotte danken wij iedereen die heeft bijgedragen aan de totstandkoming van dit document.

***Bergen op Zoom, 3 oktober 2023,***
***Het college van burgemeester en wethouders***

# PROGRAMMA 1 - BESTUUR EN ONDERSTEUNING

## Wat willen we bereiken in deze bestuursperiode?

### SAMENWERKING

Wij voelen de noodzaak onze blik naar buiten te vergroten. Daarom gaan we al bestaande samenwerkingen activeren. Bij het aangaan van nieuwe samenwerkingen maken we een goede afweging op basis van de voor- en nadelen

### FINANCIËN EN BEDRIJFSVOERING



**Financiën**
We gaan door met het op orde brengen van de gemeentelijke financiën. Vanuit een duurzaam financieel beleid verkleinen we de schuldenlast en vergroten we de solvabiliteit. We hanteren een passend risicoprofiel bij de grondexploitaties en houden de renteontwikkeling goed in de gaten. Achterstallig onderhoud werken we weg. En onze financiële positie rapporteren we eerlijk.

**Bedrijfsvoering**
De gemeente heeft moeilijke tijden achter de rug en is op weg naar een normale bedrijfsvoering. Dat er nog veel moet gebeuren, weten wij uit de presentatie en brief van februari 2022 aan de gemeenteraad. Zowel op organisatievlak als op (materiële) onderhoudstoestand, die in de meerdere miljoenen loopt, zullen we eerst door een dal moeten voordat we het punt bereiken van wat als een acceptabele uitgangspositie kan worden gezien. De uitvoering van het focusakkoord heeft de eerste financiële nood op hoofdlijnen aangepakt. Nu is verder en dieperliggend onderzoek nodig. Dat zal ongeveer een half jaar beslaan. Op basis van de dan bekende en vastgelegde uitgangspositie zal een meerjarenaanpak voorgesteld worden om als een wendbare gemeente te kunnen opereren in een steeds veranderende toekomst.

# Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

## DOELEN EN ACTIES

### D.1.1 De gemeente werkt samen met andere overheden

- A.1.1.1 We rollen de lobbyaanpak verder uit (Q2-Q4)
- A.1.1.2 We zetten onze inzet op subsidiewerving voort (Q4)
- A.1.1.3 Om maatschappelijke opgaven op te pakken, trekken we samen op met anderen over gemeentelijke, regionale en nationale grenzen heen (Q2-Q4)

### D.1.2 De gemeente voert een duurzaam financieel beleid

- A.1.2.1 We verbeteren het financieel voorspellend vermogen van de organisatie) (Q1-Q4
- A.1.2.2 We voeren een solide financieel beleid waarbij we rekening houden met een begrotingsoverschot van 3 miljoen euro (Q1-Q4)
- A.1.2.3 We hanteren een evenwichtig investeringsprogramma (Q1-Q4)
- A.1.2.4 We minimaliseren de afwijking tussen begroting en realisatie

### D.1.3 De bedrijfsvoering is in control

- A.1.3.1 We voeren de rechtmatigheidsverantwoording in (Q1-Q3)
- A.1.3.2 We verhogen de digitale weerbaarheid (Informatieveiligheid) (Q1-Q4)
- A.1.3.3 We breiden de concernstaf tijdelijk uit (Q1-Q4)

### D.1.4. Het vastgoed is voldoende onderhouden

- A.1.4.1 We voeren het noodzakelijk onderhoud uit aan het stadskantoor
- A.1.4.2 We actualiseren het gemeentelijk vastgoedbeleid
- A.1.4.3 We werken aan onze vastgoedprojecten
- A.1.4.4 We nemen zorgvuldige besluiten over onze monumenten



## D.1.1 DE GEMEENTE WERKT SAMEN MET ANDERE OVERHEDEN

### A.1.1.1 We rollen de lobbyaanpak verder uit (Q2-Q4)

De verkiezingen en daarop volgende regeer- of bestuursakkoorden op zowel provinciaal, landelijk als Europees vlak, bieden in 2024 kansen om de prioriteiten uit onze lobbyagenda onder de aandacht te brengen en hierop resultaten te boeken. Hiervoor ontwikkelen we onze Public Affairs vaardigheden organisatie breed verder. De lobbyagenda herijken we ieder half jaar (kwartaal 2 en 4).

### A.1.1.2 We zetten onze inzet op subsidiewerving voort (Q4)

Vanuit de subsidieprioriteiten die voor 2024 zijn vastgesteld, zetten we opnieuw in op het binnenhalen van extra financiële middelen voor de plannen die we hebben. Aan het eind van het jaar 2024 (kwartaal 4) delen we de evaluatie hiervan met de gemeenteraad. We geven op dat moment aan wat onze subsidieprioriteiten voor het daaropvolgende jaar zijn.
Met extern advies bekijken we hoe we de organisatie beter kunnen inrichten op subsidiewerving, zodat dit efficiënter en succesvoller wordt.

### A.1.1.3 Om maatschappelijke opgaven op te pakken, trekken we samen op met anderen over gemeentelijke, regionale en nationale grenzen heen (Q2-Q4)

We continueren het regionale en grensoverschrijdende gesprek over in welke samenwerkingsverbanden en met welk doel we maatschappelijke opgaven samen met anderen oppakken. Waar noodzakelijk nemen we daarbij afscheid van samenwerkingsverbanden die hier voor ons niet (langer) aan bijdragen, of stellen we voor bij andere verbanden aan te sluiten. Dit is een continue proces, waarbij de inhoud (de maatschappelijke opgaven) leidend is.
We informeren de raad over de ontwikkelingen bij samenwerkingsverbanden. In aanvulling op de bestaande informatiestromen voor de gemeenteraad sturen we ook ieder halfjaar (eind kwartaal 2 en kwartaal 4) een verzamelbrief toe over alle samenwerkingsverbanden.

## D.1.2 DE GEMEENTE VOERT EEN DUURZAAM FINANCIEEL BELEID

### A.1.2.1 We verbeteren het financieel voorspellend vermogen van de organisatie (Q1-Q4)

Om het voorspellend vermogen van de organisatie te verbeteren, gaan we ons focussen op juiste registratie in ons nieuwe financieel systeem. Nieuw is dat we hierin contracten kunnen koppelen aan financiële stromen.
Daarnaast verbeteren we onze P&C cyclus waardoor we continu inzicht hebben in onze financiën, de organisatie en hoe onze processen lopen.

### A.1.2.2 We voeren een solide financieel beleid waarbij we rekening houden met een begrotingsoverschot van 3 miljoen euro (Q1-Q4)

Ons financieel beleid baseren we op landelijke wet- en regelgeving en waar nodig hebben we de lokale verordeningen. Conform deze wetten, regels en afspraken voeren we ons financieel beleid. We continueren de monitoring van het begrotingsoverschot in de reguliere planning en control cyclus.

### A.1.2.3 We hanteren een evenwichtig investeringsprogramma (Q1-Q4)

Jaarlijks stellen we een nieuw uitvoeringsplan op bij de begroting. Op dat moment beoordelen we kritisch welke investeringen nodig zijn, waarom en welke de hoogste prioriteit krijgen. Wanneer het nodig is, stellen we het uitvoeringsplan in het 1e concernbericht bij. Op dit moment ervaren we krapte in het uitvoeringsplan, we hebben meer plannen dan financiële ruimte. Dit betekent dat we kritisch zijn op de programmering en prioritering gedurende het jaar.

### A.1.2.4 We minimaliseren de afwijking tussen begroting en realisatie

Op basis van ons financieel beleid monitoren we het begrotingssaldo. Waar nodig stellen we dit bij in de concernberichten. We kijken kritisch naar tekorten (hoe is dit ontstaan? wat kunnen we hiervan leren?) en durven overschotten af te ramen. Daarom voeren we een rekeningscan uit en voeren we opnieuw een benchmark uit op de taakvelden. Afwijkingen die buiten onze invloedsfeer liggen maken we inzichtelijk. Op dit moment investeren we in betere ontsluiting van data, zodat we hier nog meer stappen in zetten.



## D.1.3 DE BEDRIJFSVOERING IS IN CONTROL

In het Bestuursakkoord wordt onderkend dat de gemeentelijke organisatie niet volledig 'in control' is. Daarop is onderzoek uitgevoerd wat er moet gebeuren om dit te verbeteren. Het onderzoek noemt een breed spectrum aan maatregelen die de komende jaren geïmplementeerd worden. Een aantal maatregelen zijn het aannemen van business controllers, het verbeteren van de stuurinformatie, het implementeren van procesmanagement en de ontwikkeling van risicomanagement.

### A.1.3.1 We voeren de rechtmatigheidsverantwoording in (Q1-Q3)

In 2023 heeft de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording plaats gevonden. In de jaarrekening 2023 moet hierover voor het eerst verantwoording worden afgelegd. Dit betekent dat in 2024 interne controles uitgevoerd moeten worden die de rechtmatigheidsverantwoording 2023 onderbouwen. De raad heeft hiervoor inmiddels de kaders vastgesteld. Verdere inbedding in de organisatie zal in 2024 nodig zijn.

### A.1.3.2 We verhogen de digitale weerbaarheid (Informatieveiligheid) (Q1-Q4)

Voor de continuïteit in de dienstverlening en bedrijfsvoering is een solide niveau van informatieveiligheid nodig. Inwoners moeten ervanuit kunnen gaan dat hun persoonsgegevens veilig zijn bij de gemeente. We streven komende jaren naar een situatie waarin beheersmaatregelen op het vlak van informatieveiligheid gedocumenteerd zijn, op gestructureerde wijze worden uitgevoerd en dat de uitvoering van de maatregelen aantoonbaar is en wordt getoetst (PDCA). Ook hebben wij een applicatie in gebruik, waarin dit wordt vastgelegd.
Om de ICT-omgeving beschikbaar, integer en vertrouwelijk te maken en houden, is het allereerst van belang om te weten wat er zich allemaal binnen die ICT-omgeving bevindt. Om deze reden starten we een inventarisatie en documentatie van alle ICT-onderdelen en hun onderlinge relaties. Hierbij brengen we onder andere alle applicaties, koppelingen, processen en data in beeld. Om deze basis in kaart te brengen en te documenteren wordt een externe IT-architect ingehuurd.
Na de inventarisatie en documentatie van de ICT-omgeving richten wij ons op bedrijfscontinuïteit in relatie tot onze ICT-omgeving. In 2024 starten wij met het inrichten van een beheersproces waarbij de gemeente maatregelen treft om de continuïteit van de meest kritische bedrijfsprocessen te garanderen, bij een ICT-uitval of verstoring. De inrichting van dit beheersproces raakt de hele organisatie en medewerkers moeten hiervoor getraind worden.

### A.1.3.3 We breiden de concernstaf tijdelijk uit (Q1-Q4)

Bij het Beleidskader 2024 is besloten om concernstaf tijdelijk uit te breiden in 2024. Hierbij was de verwachting dat dit na 2024 binnen de formatie van het nieuwe sturingsmodel kan worden opgevangen. Inmiddels denken we dat ook voor 2024 binnen de huidige begroting op te vangen.
De tijdelijke uitbreiding is gericht op het versterken van de bestuurskracht. Dit omvat het verder verdiepen van de organisatieontwikkeling, het ondersteunen van de goede relatie met de ondernemingsraad en het op orde brengen en onderhouden van de verschillende besluitvormingsprocessen. Ook geven we uitvoering aan de vastgestelde aanbevelingen uit de evaluatie van de langetermijnplanning.

## D.1.4 HET VASTGOED IS VOLDOENDE ONDERHOUDEN

### A.1.4.1 We voeren het noodzakelijk onderhoud uit aan het stadskantoor

In de afgelopen jaren zijn we terughoudend omgegaan met het uitvoeren van onderhoud aan het Stadskantoor. Dit kwam enerzijds door de bezuinigingsopgave, anderzijds door geluiden over het concept 'Huis van de Stad', waarbij mogelijk sprake was van huisvesting op een andere locatie.
Inmiddels zijn er urgente onderhoudswerkzaamheden noodzakelijk om de bedrijfsvoering en een redelijke werkomgeving te borgen. De werkzaamheden bestaan op hoofdlijnen uit de volgende activiteiten: het vervangen van de buitenzonwering, partieel vervangen van de kozijnen, vervangen van de lichtstraat, overlagen van de dakbedekking, vervangen van de cv-ketels. Dit zijn uitgestelde werkzaamheden en kunnen niet als investering worden gezien. De kosten hiervan worden gedekt vanuit de voorziening.
Het concept 'Huis van de stad' is losgelaten en zal op korte termijn niet worden uitgevoerd. Wel dient er op lange termijn te worden gekeken naar het gebouw van het Stadskantoor in relatie tot de ontwikkelingen bij Plein 13. Dit heeft uiteraard ook gevolgen voor grote investeringen in dit gebouw. Met betrekking tot de verduurzaming van het pand zal met name gekeken worden naar investeringen met een korte terugverdientijd.

### A.1.4.2 We actualiseren het gemeentelijk vastgoedbeleid

Ons huidige vastgoedbeleid dateert uit 2012. Gezien de recente ontwikkelingen, bijvoorbeeld de wens om de vastgoedportefeuille te optimaliseren, moeten we het vastgoedbeleid actualiseren. Ook verduurzaming van vastgoed dient hierbij te worden opgenomen als speerpunt.
Om tot een goede vastgoedportefeuille te komen, dient er vanuit de pijlervisies te worden bepaald welke doelen voor de

gemeente belangrijk zijn zodat daarbij de juiste huisvesting kan worden gezocht dan wel behouden. Het hebben van gemeentelijk vastgoed in eigendom is geen doel op zich maar vastgoed is een middel om doelen te realiseren. Deze niet enkel financieel gedreven aanpak betekent dat de taakstelling van €286.000, die was voorzien om te realiseren in 2024 met het verkopen van vastgoed, nog niet gerealiseerd kan worden. Tevens wordt er gekeken welke panden verkocht kunnen worden in 2024 om de taakstelling alsnog in 2025 te realiseren. De eerdergenoemde 15 objecten vanuit het Focusakkoord kunnen hierbij wellicht gedeeltelijk worden losgelaten en worden ingevuld door andere panden.

**A.1.4.3 We werken aan onze vastgoedprojecten** In In 2024 wordt gewerkt aan vastgoedprojecten die voor dit jaar en volgende jaren staan gepland (financiering o.a. vanuit de moederkredieten). Een project wat in 2024 wordt uitgevoerd is het lekvrij maken van Parkeergarage Grote Markt, de laatste fase van de gehele verbouwing van deze parakeergarage dient nog te worden uitgevoerd. De realisatie van de bouwkoten/ ruimte voor culturele huisvesting is tevens een project wat in de komende jaren (vanaf 2024) wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met de diverse private partners en partijen. Een raadsvoorstel hierover zal nog in 2023 worden aangeboden. In 2024 moeten we de brandweerkazerne aan het Havenplein 1 terugkopen. In 2013 is de nieuw gebouwde kazerne verkocht aan de Veiligheidsregio, waarbij er is afgesproken dat de gemeente het gebouw zou terugkopen wanneer de Veiligheidsregio dit verzoek zou doen. Inmiddels is dit verzoek gedaan. De voorbereiding is in 2023 gestart en in 2024 dient de aankoop van de kazerne gerealiseerd te worden.

**A.1.4.4 We nemen zorgvuldige besluiten over onze monumenten**

In 2024 vindt ook besluitvorming plaats over de in eigendom zijnde monumenten. Hierbij kijken we naar een betere inzet van de monumenten zowel op exploitatiegebied als het creëren van een maatschappelijke meerwaarde voor de inwoners en bezoekers. Immers, onze monumenten en bijbehorende historie maken Bergen op Zoom, Halsteren en Lepelstraat uniek en bijzonder. We willen onze monumenten beschermen en er zorgvuldig mee om gaan. Per monument bekijken we met gebruikers, belanghebbenden en andere stakeholders hoe we onze monumenten kunnen laten bijdragen aan de doelen uit de pijlervisies, aan onze historische culturele waarde en aan het verbeteren van de beleving in de binnenstad.

## INDICATOREN

| Omschrijving indicator | Landelijk* | Realisatie | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 | 2023 |
| Gemiddelde WOZ-waarde, per €1.000 | 369 (2023) | 221 | 233 | 249 | 270 | 304 |
| Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden, in € | 860 (2023) | 797 | 823 | 848 | 919 | 956 |
| Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden, in € | 942 (2023) | 830 | 859 | 888 | 963 | 1.003 |

*Bron: De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl.*
** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.*

| Wettelijke indicatoren | R 2020 | R 2021 | R 2022 | B 2023 | B 2024 |
|---|---|---|---|---|---|
| Formatie fte per 1.000 inwoners | 8,1 | 8,0 | 8,1 | 7,9 | 7,7 |
| Bezetting fte per 1.000 inwoners | 7,4 | 7,0 | 7,0 | 6,6 | 6,9 |
| Apparaatskosten per inwoner (€) | 667 | 645 | 668 | 752 | 794 |
| Externe inhuur kosten als % van de totale loonsom + totale kosten inhuur externen | 15,5% | 15,9% | 19,7% | 7,5% | 7,6% |
| Overhead % van totale lasten | 9,9% | 7,6% | 7,7% | 9,6% | 7,9% |
| Verzuim percentage | 5,4% | 5,0% | 6,4% | - | - |

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR HET PROGRAMMA

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Financiële verordening ex artikel 212 Gemeentewet | 2023 |
| Financiële verordening ex artikel 213 Gemeentewet (Controleverordening) | 2023 |
| Nota Investeren en Afschrijven | 2018 |
| Nota Reserves en Voorzieningen | 2020 |
| Toekomstvisie Bergen op Zoom | 2021 |
| Vastgoedbeleid | 2012 |

## VERBONDEN PARTIJEN

| Verbonden partij | Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente | Bijdrage van de gemeente in 2024 |
|---|---|---|
| Belgisch-Nederlands grensoverleg (BENEGO) | Verbinden van lokale initiatieven bij Belgische en Nederlandse grensgemeenten om substantiële subsidiebijdragen te verwerven en informatie te delen over grensoverschrijdende thema's. | |
| Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB) | De uitvoering van de heffing en invordering waterschapsbelasting van gemeentelijke belastingen, de behandeling van bezwaar- en beroepschriften en het verzorgen van de informatieverstrekking aan burgers en bedrijven die woonachtig of gevestigd zijn in het grond- of werkgebied van een van de deelnemende partijen. | €1.211.000 (De kosten voor het opleggen van de afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn hierin niet meegenomen) |
| NV Bank Nederlandse Gemeenten | De gemeente houdt de aandelen aan als duurzame belegging | |
| PZEM NV | De gemeente houdt de aandelen aan als duurzame belegging | |
| GBE Aqua NV | De gemeente houdt de aandelen aan als duurzame belegging | |
| Enexis Holding NV | De gemeente houdt de aandelen aan als duurzame belegging | |
| Publiek belang Elektriciteitsproductie BV en Claim Staat Vennootschap BV | Deze 2 NV's zijn opgericht voor het vertegenwoordigen van de 136 verkopende aandeelhouders (diverse gemeenten en provincies) bij het beheer en de uitoefening van rechten en verplichtingen als gevolg van het aandelenpakket Essent nv. | |

## WAT MAG HET KOSTEN?

| Baten/Lasten (Bedragen *€1.000) | R 2022 | B 2023 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Baten | 198.585 | 196.342 | 202.672 | 205.304 | 192.960 | 192.473 |
| Lasten | 36.895 | 41.676 | 38.678 | 38.007 | 38.263 | 39.123 |
| Totaal saldo van baten en lasten programma 1 | 161.691 | 154.666 | 163.994 | 167.297 | 154.697 | 153.349 |
| Onttrekkingen aan reserves | 3.309 | 2.832 | 1.228 | 572 | 372 | 372 |
| Stortingen in reserves | 557 | 0 | | 3.000 | 3.000 | 3.000 |
| Resultaat programma 1 | 164.443 | 157.498 | 162.222 | 164.869 | 152.069 | 150.721 |

# TOELICHTING

| Beginstand Programma 1 | 2024 | 2025 | 2026 | 2027 |
|---|---|---|---|---|
| Baten | 199.073 | 201.622 | 192.094 | 192.014 |
| Lasten | 38.849 | 37.570 | 37.808 | 37.808 |
| Saldo | 160.224 | 164.052 | 154.287 | 154.206 |
| Kapitaallasten | 399 | 349 | 364 | 364 |
| Salarissen | -768 | -781 | -794 | -794 |
| Index | 659 | 697 | 750 | 750 |
| Stelpost indexering | -2.403 | -2.331 | -2.331 | -2.331 |
| Energiekosten | 207 | 207 | 207 | 207 |
| Algemene uitkering | 4.717 | 5.291 | 2.030 | 1.551 |
| Publieksdioensten | -27 | 83 | 138 | 138 |
| Rentelasten | 49 | -454 | -280 | -890 |
| Vastgoed | 314 | 30 | 30 | 30 |
| Frictiekostenbudget | 670 | 91 | 70 | 70 |
| Overhead | 196 | 196 | 196 | 196 |
| Speerpunten | 380 | -150 | 0 | 0 |
| Overheveling budgetten uit 2023 | -595 | 0 | 0 | 0 |
| Overige mutaties | -28 | 17 | 30 | -148 |
| Eindtotaal | 163.994 | 167.297 | 154.697 | 153.349 |

# BEGROTINGMUTATIES

**Personeelskosten**
Op basis van het Beleidskader 2024 zijn de salariskosten met 5,2 procent geïndexeerd. Dit leidt tot een stijging van de personeelskosten van €768.000.

**Kapitaallasten**
De kapitaallasten in 2024 komen €399.000 lager uit dan geraamd in de Begroting 2023. De kapitaallasten van de moederkredieten worden begroot op programma 1. Wanneer kredieten vanuit het moederkrediet beschikbaar worden gesteld, worden deze kapitaallasten begroot op het product waar ze betrekking op hebben (verschuiving). Per saldo heeft dit geen effect op de begroting, maar de kapitaallasten op programma 1 worden lager.

**Indexeren van uitgaven en inkomsten**
Het prijspeil materiële overheidsconsumptie, dat in de Meicirculaire 2023 is opgenomen, bedraagt 3,9 procent. De inkomsten zijn hiermee verhoogd, de uitgaven niet. De indexatie van de uitgavenbudgetten is verwerkt in de stelpost op programma 1. De belastingen, waaronder de OZB, zijn op basis van het beleidskader met 3,0 procent verhoogd. Per saldo zorgt dit voor een toename in de baten van €659.000.
Wel is er een stelpost opgenomen van € 2.403.000 waarop een beroep kan worden gedaan als blijkt dat de budgetten in 2024 ontoereikend zijn en er geen compensatiemogelijkheden binnen het programma zijn.

**Energiekosten**
Op basis van het huidige contract, de verwachte prijsontwikkeling voor 2024 en de afrekening over 2022 is een inschatting gemaakt voor de kosten van gas en elektra in 2024. Voor dit programma betekent dit dat de lasten met €207.000 verlaagd worden.

**Algemene uitkering**
Dit voordeel betreft de verwerking van de meicirculaire. Enerzijds is de algemene uitkering voor de jaren 2024 tot en met 2027 verhoogd voor loon- en prijscompensatie. Anderzijds ontvangen we extra geld voor nieuwe taken. Dit betrof bijna €2 miljoen. Deze extra middelen hebben we ook als uitgaven opgenomen voor de taken waar ze betrekking op hebben. Per saldo zijn deze taakmutaties dus budgettair neutraal.

**Publieksdiensten**
In het Beleidskader 2024 is aangegeven dat er vanaf 2024 voor vijf jaar een piek zal zijn in de afgifte van reisdocumenten. De verwachte aantallen zijn doorgerekend in deze begroting en leveren een voordeel op, omdat de te betalen leges door de gemeente aan het Rijk lager zijn dan de leges die de gemeente ontvangt.

Dit voordeel is ter dekking van de extra personeelskosten. Daarnaast kunnen kinderen vanaf 1 januari 2024 de achternaam van beide ouders aannemen. In de wet is een overgangsregeling opgenomen voor kinderen die na 1 januari 2026 zijn geboren. Zij kunnen in 2024 nog voor een dubbele achternaam kiezen. Voor de uitvoering van deze wettelijke taak (met name de overgangsregeling) zullen er in 2024 extra werkzaamheden verricht moeten worden. Hiervoor is €75.000 extra budget opgenomen in 2024.

**Rentelasten**
De rentelasten voor 2024 komen iets lager uit dan in de Begroting 2023. Dit komt doordat het financieringstekort in 2022 is afgenomen. Gevolg is dat we minder leningen hoeven aan te trekken. In deze begroting hebben we de verwachte begrotingssaldi voor 2024 tot en met 2027 bijgesteld. Deze verslechteren en daardoor moeten we meer leningen aantrekken. Tevens is het rentepercentage het laatste jaar toegenomen, waardoor de rentelasten in 2025 tot en met 2027 hoger zijn dan eerder begroot.

**Vastgoed**
De taakstelling Vastgoed was onjuist verwerkt in de Begroting 2023. Dit is nu gecorrigeerd en levert een voordeel op van €284.000. Daarnaast levert de doorbelasting van de salariskosten vanuit vastgoed naar de voorziening groot onderhoud en de kredieten een voordeel op van €30.000, vanwege hogere personeelskosten.

**Frictiekostenbudget**
In de Begroting 2023 is ruim €1,2 miljoen aan frictiekosten begroot. Op basis van de tot nu toe gemaakte frictiekosten hebben we een inschatting gemaakt van de nog te maken frictiekosten voor 2024 en volgende jaren. De verwachting is dat de frictiekosten in 2024 €560.000 zullen zijn. Dit is €670.000 lager dan we bij de Begroting 2023 hadden verwacht. Ook in de latere jaren zullen de frictiekosten lager zijn. Per saldo levert dit geen voordeel op, omdat de frictiekosten door een onttrekking uit de algemene reserve worden gedekt.

**Overhead**
De doorbelasting van de overheadkosten naar de grondexploitaties en kredieten levert een voordeel op van €196.000. Vanwege hogere personeelskosten en hogere overige lasten (o.a. software, huisvesting) is de doorbelasting van de overheadkosten toegenomen.

**Speerpunten**
Bij het Beleidskader 2024 zijn speerpunten benoemd en is voor een aantal speerpunten (eenmalig) budget beschikbaar gesteld. Om de Begroting 2024 sluitend te maken zijn een aantal speerpunten doorgeschoven naar 2025 of is op andere wijze dekking gevonden voor het budget. Het budget voor de tijdelijke uitbreiding concernstaf (€ 180.000) wordt gevonden binnen het totaal aan loonkosten en van het budget van informatieveiligheid is € 150.000 doorgeschoven naar 2025. Voor de aanpassing van de entree i.v.m. de dienstverlening is nu een krediet opgenomen in het Uitvoeringsplan 2024.

**Overhevelingen**
In het 2e Concernbericht 2023 zijn budgetten overgeheveld naar 2024 en 2025.

## RESERVES

Bij het 2e Concernbericht zijn de budgetten voor duurzame digitale dienstverlening overgeheveld (in totaal € 50.000) en het budget voor het opstellen van de visies € 545.000. Daarnaast is aan de algemene reserve onttrokken i.v.m. de frictiekosten. Voor 2024 € 561.000.

Jaarlijks wordt er nog €72.000 onttrokken ter dekking van de investering virtuele werkplek.
Op basis van het Bestuursakkoord is er ter realisatie van een duurzaam financieel beleid en resultaat jaarlijks € 3 miljoen in de algemene reserve gestort.

# PROGRAMMA 2 - VEILIGHEID

## Wat willen we bereiken in deze bestuursperiode?

Onze inwoners behoren zich veilig te voelen. Zichtbare handhaving kan hier een bijdrage aan leveren.

## Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

### DOELEN EN ACTIES

**D.2.1 Inwoners voelen zich veilig**

- A.2.1.1 We implementeren het veiligheidskader (Q1)
- A.2.1.2 We breiden het aantal handhavers uit en zetten deze slim in (Q1-Q4)



**D.2.2 Criminaliteit wordt daadkrachtig aangepakt en veiligheidsrisico's worden goed beheerst**

- A.2.2.1 We maken en implementeren een aanpak ondermijning en blijven werken aan een weerbaar bestuur (Q1-Q4)
- A.2.2.2 We maken en implementeren een aanpak voor jeugdcriminaliteit en -overlast (loopt – Q1)
- A.2.2.3 We ontwikkelen een veiligheidsaanpak voor het havengebied (Q1-Q4)
- A.2.2.4 We zetten in op doorontwikkeling van de crisisbeheersing (loopt -Q4)

**D.2.3 Inwoners wonen in een veilige buurt**

- A.2.3.1 We gaan wijkgericht werken (Q2-Q4)
- A.2.3.2 We zetten de veiligheidsmarinier in (Q1-Q4)
- A.2.3.3 We maken en implementeren een aanpak woonoverlast (Q1-Q3)
- A.2.3.4 We stellen een plan van aanpak jaarwisseling op (Q2-Q3)

## D.2.1 INWONERS VOELEN ZICH VEILIG

### A.2.1.1 We implementeren het Veiligheidskader (Q1)

Op 30 maart 2023 is de Veiligheidsstrategie vastgesteld en als gevolg hiervan zijn in deze begroting structureel financiële middelen beschikbaar gesteld om de formatie van onze afdeling Openbare Orde en Veiligheid op niveau en daarmee de basis op orde te brengen. In het eerste kwartaal van 2024 wordt wederom een Lokale Veiligheidsagenda (met een geïntegreerd boa-jaarplan) vastgesteld. Daarin wordt onze inzet en de prioriteiten voor de verschillende veiligheids- en handhavingsthema's nader uitgewerkt. In deze begroting zetten wij de hoofdlijnen van een aantal voorgenomen aanpakken uiteen. De algemene uitgangspunten voor de werkwijze bij de uitvoering van onze veiligheids- en handhavingstaak borgen wij (integraal afgestemd) in de Pijlervisie Sociaal en Veilig.

### A.2.1.2 We breiden het aantal handhavers uit en zetten deze slim in (Q1-Q4)

Er vindt meer toezicht en handhaving plaats. Het aantal boa's wordt verdubbeld naar 12 Fte. Naast het reguliere werk krijgen zij allemaal een taakaccent, zoals jeugd, afval, ondermijning, horeca en personen met onbegrepen gedrag. Boa's worden waar nodig ook projectmatig en/of op basis van data ingezet. Daarnaast worden zij ingezet na 22.00 uur, bijvoorbeeld tijdens evenementen (omgeving), in horecagebieden en in geval van jeugdoverlast.

## D.2.2 CRIMINALITEIT WORDT DAADKRACHTIG AANGEPAKT EN VEILIGHEIDSRISICO'S WORDEN GOED BEHEERST

### A.2.2.1 We maken en implementeren een aanpak ondermijning en blijven werken aan een weerbaar bestuur (Q1-Q4)

We stellen in de Lokale Veiligheidsagenda een nieuwe Radix-agenda op, waarin we onze activiteiten om ondermijnende activiteiten tegen te gaan, prioriteren. Hierin worden in ieder geval de integrale controles meegenomen die wij, met onze veiligheidspartners, gaan uitvoeren. We gaan twee controles uitvoeren op garageboxen en controles op horecabedrijven. Daarnaast gaat er gestart worden met controles op autoverhuurbedrijven. Dit zijn bedrijven die onder de vergunningsplicht vallen. Deze vergunningsplicht is in 2019 ingevoerd, omdat autoverhuurbedrijven, bewust of onbewust, ondermijnende criminaliteit faciliteren.

Daarnaast gaan wij verder uitvoering geven aan de Brabantse Norm Weerbare Overheid. Alle gemeenten in Brabant committeren zich aan deze norm. Door deze norm te implementeren wordt de weerbaarheid van bestuurders en ambtenaren tegen ondermijning verhoogd en voorkomen we een waterbedeffect.

**Daarvoor gaan we de volgende activiteiten uitvoeren:**

- Om de informatiepositie te verbeteren gaan we het centrale interne meldpunt ondermijning intern communiceren en organiseren we een periodiek overleg over ondermijningssignalen. Dit meldpunt wordt in het vierde kwartaal 2023 gecommuniceerd, maar hier wordt ook terugkerend over gecommuniceerd.
- Medewerkers, waaronder toezichthouders en boa's, worden verder geïnformeerd en opgeleid om ondermijningssignalen te herkennen.
- Het geactualiseerde Bibob-beleid wordt onder de aandacht gebracht bij de medewerkers die aanvragen voor beschikkingen in behandeling nemen en Bibob-medewerkers worden voldoende toegerust om uitvoering te geven aan het beleid.



- College en gemeenteraad worden meegenomen in thema's, zoals bestuurlijke weerbaarheid en omgaan met (digitale) agressie en geweld.

### A.2.2.2 We maken en implementeren een aanpak voor jeugdcriminaliteit en -overlast (loopt - Q1)

Om ervoor te zorgen dat jongeren niet afglijden richting de criminaliteit, moeten wij samen met onze ketenpartners zicht hebben op jongeren die overlastgevend en/of crimineel gedrag vertonen. Om dit zicht te behouden en waar nodig overlast gevende of crimineel gedrag aan te pakken wordt er een "groepsaanpak overlast gevende en criminele jongeren"




opgesteld op basis van het landelijk 7-stappenmodel. In Q3 van 2023 is er gestart met het opstellen van deze groepsaanpak en deze is naar verwachting in Q1 2024 opgesteld en geïmplementeerd. Daarnaast zal er, in de regio, aangehaakt worden bij de aanpak “Preventie met Gezag”. Om effectief met ketenpartners samen te kunnen werken wordt er ook een privacy convenant opgesteld om onderling gegevens uit te kunnen wisselen. Dit convenant wordt districtelijk opgesteld en is naar verwachting begin 2024 afgerond en getekend.

### A.2.2.3 We ontwikkelen een veiligheidsaanpak voor het havengebied (Q1-Q4)

De omvang en het gebruik van ons havengebied wordt de komende jaren enorm uitgebreid. Het is van groot belang om tijdig te anticiperen op de veiligheidsrisico’s die hiermee gepaard gaan. Op basis van een risico-inventarisatie wordt vanaf het eerste kwartaal gestart met een specifieke veiligheidsaanpak voor het havengebied, waarbij de publiek private samenwerking verder wordt geformaliseerd. Ook wordt de samenwerking binnen Brabant Port verder uitgewerkt.

### A.2.2.4 We zetten in op doorontwikkeling van de crisisbeheersing (loopt-Q4)

Conform de nieuwe regionale uitgangspunten gaan wij in 2024 verder om de nieuwe crisisorganisatie in te richten en te trainen. Er vinden op verschillende niveaus oefeningen plaats en we zorgen dat het kennisniveau op niveau is en blijft.

## D.2.3 INWONERS WONEN IN EEN VEILIGE BUURT

### A.2.3.1 We gaan wijkgericht werken (Q2-Q4)

Om ervoor te zorgen dat de leefbaarheid en veiligheid in een wijk verbetert, gaan we wijkgericht werken. Onder regie van een wijkveiligheidsregisseur wordt in het tweede kwartaal samen met de wijkboa, wijkagent, buurtpreventieteam en andere betrokkenen voor de wijken waar dit het meest nodig is, per wijk een wijkveiligheidsplan opgesteld en vervolgens uitgevoerd.

### A.2.3.2 We zetten de veiligheidsmarinier in (Q1-Q4)

Daarnaast en aanvullend op onze reguliere organisatie zetten wij overeenkomstig het Bestuursakkoord de Bergse Veiligheidsmarinier in. De veiligheidsmarinier is in feite aanjager en verbinder als andere aanpakken niet meer (voldoende) werken. Met zijn aanpak bestrijdt hij de meest urgente en hardnekkige veiligheidsvraagstukken in een kwetsbare wijk. De wijkgerichte aanpak in de Wijk Oost (Gageldonk en Warande) wordt gecontinueerd. Vanaf 2024 wordt er ook een Veiligheidsmarinier ingezet in de historische binnenstad en rondom winkelgebieden waar veel overlast is. Voorts kan een veiligheidsmarinier worden ingezet bij urgente, acute (dreigende) onveilige situaties/incidenten.

### A.2.3.3 We maken en implementeren een aanpak woonoverlast (Q1-Q3)

Wij zijn samen met verschillende ketenpartners verantwoordelijk voor de aanpak van woonoverlast. Dit gaat van geluidsoverlast tot en met ernstige overlast waar veiligheid en leefbaarheid in het geding komen. Om woonoverlast tegen te gaan maken wij een aanpak woonoverlast, waarbij onder meer een gemeentelijk meldpunt wordt ingericht, een casusoverleg periodiek plaatsvindt en een privacy convenant met betrokken instanties wordt opgesteld. Deze aanpak is in het derde kwartaal 2024 operationeel.

### A.2.3.4 We stellen een plan van aanpak jaarwisseling op (Q2-Q3)

Tijdens de vorige bestuursperiode is aangegeven om gefaseerd toe te werken naar een vuurwerkvrije gemeente in 2025. Mede door de Covid-19 pandemie (landelijke regelgeving m.b.t. vuurwerk en viering van de jaarwisselingen) is de behoefte ontstaan om dit streven opnieuw te bezien. Daarom wordt in het tweede kwartaal een nieuw plan van aanpak opgesteld en met de gemeenteraad besproken. Hierin worden de landelijke ontwikkelingen en eventuele pilots van andere gemeenten meegenomen.

## INDICATOREN

| Omschrijving indicator | Landelijk* | Realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 |
| Verwijzingen Halt (aantal per 1.000 jongeren) | 8 (2022) | 23 | 15 | 9 | 9 |
| Winkeldiefstallen (aantal per 1.000 inwoners) | 2,3 (2022) | 2,9 | 2,8 | 3,2 | 2,6 |
| Geweldsmisdrijven (aantal per 1.000 inwoners) | 4,6 (2022) | 6,7 | 5,7 | 5,0 | 4,6 |
| Diefstallen uit woning (aantal per 1.000 inwoners) | 1,4 (2022) | 1,4 | 2,1 | 1,7 | 1,8 |
| Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte) (aantal per 1.000 inwoners) | 6,0 (2022) | 7,4 | 6,2 | 5,7 | 5,7 |

*Bron: De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl.*
** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.*

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR HET PROGRAMMA

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Aanpak Verward gedrag | 2018 |
| Algemene Plaatselijke Verordening (incl. gerelateerde beleidsdocumenten en uitvoeringsrichtlijnen) | Divers |
| Beleidskader cameratoezicht 2022 | 2022 |
| Beleidslijn Bibob 2023 | (Gepland) 2023 |
| Beleidsplan Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant 2023-2027 | 2023 |
| Convenant Bondgenootschap van gemeentelijke en provinciale overheden tegen ondermijning in Brabant-Zeeland | 2020 |
| Convenant Samenwerking tussen ketenpartners in het ZVH De Markiezaten & privacy protocol | 2020 |
| Convenant ten behoeve van Bestuurlijke en Geïntegreerde Aanpak Georganiseerde Criminaliteit, bestrijding Handhavingsknelpunten en Bevordering Integriteitsbeoordelingen (RIEC-convenant) | 2020 |
| Integraal Veiligheidsplan 2023-2026 District De Markiezaten (in voorbereiding) | 2023 |
| Regionaal Beleidsplan ZWB 2023-2026 (hele politie-eenheid) | 2023 |
| Uitvoeringsplan gemeentelijke taken Wet verplichte ggz van de gemeenten in West-Brabant | 2020 |
| Veiligheidsstrategie (Veiligheidskader) | 2023 |

## VERBONDEN PARTIJEN

| Verbonden partij | Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente | Bijdrage van de gemeente in 2024 |
|---|---|---|
| Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant | Door afstemming tussen hulpdiensten bereiken we grotere slagkracht en betere dienstverlening. | €4.652.000 |

## WAT MAG HET KOSTEN?

| Baten/Lasten (Bedragen *€1.000) | R 2022 | B 2023 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Baten | 389 | 228 | 143 | 143 | 143 | 143 |
| Lasten | 6.327 | 6.921 | 8.695 | 8.730 | 8.768 | 8.730 |
| Totaal saldo van baten en lasten programma 2 | -5.938 | -6.694 | -8.552 | -8.587 | -8.626 | -8.588 |
| Onttrekkingen aan reserves | 0 | 155 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Stortingen in reserves | 198 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Resultaat programma 2 | -6.136 | -6.539 | -8.552 | -8.587 | -8.626 | -8.588 |

## TOELICHTING

| Beginstand Programma 2 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|
| Baten | 228 | 228 | 228 | 228 |
| Lasten | 7.875 | 7.906 | 7.937 | 7.937 |
| Saldo | -7.647 | -7.678 | -7.709 | -7.709 |
| Personeelskosten | 657 | 661 | 664 | 667 |
| BOA-pool drank en horeca | -53 | -53 | -53 | -53 |
| Doorbelasting naar andere programma's | -1.473 | -1.480 | -1.492 | -1.492 |
| Overige mutaties | -36 | -37 | -36 | -1 |
| Eindtotaal | -8.552 | -8.587 | -8.626 | -8.588 |

## BEGROTINGSMUTATIES

**Personeelskosten**
De personeelskosten op dit programma zijn per saldo met €657.000 afgenomen. Dit wordt met veroorzaakt doordat de formatie die ingezet wordt voor de omgevingsvergunningen (7,15 FTE), vanaf de Begroting 2024, verschuift en direct op programma 10 wordt begroot. Voorheen werd deze formatie op veiligheid begroot en daarna doorbelast. Daarnaast zijn de salariskosten op basis van het Beleidskader 2024 met 5,2 procent geïndexeerd (ruim €100.000).

**Doorbelasting**
Voorheen belastten wij kosten van veiligheid door naar verschillende onderdelen in de begroting. Inmiddels worden er geen werkzaamheden meer verricht voor milieuzorg, ruimtelijke plannen en afval vanuit veiligheid. De doorbelasting van €1.473.000 is daarom ook niet meer opgenomen. De formatie (7,14 FTE) voor die werkzaamheden voor de omgevingsvergunningen wordt vanaf 2024 rechtstreeks op dat programma begroot. Voor het begrotingsresultaat heeft dit geen gevolgen omdat het een verschuiving is tussen andere programma's.

**BOA-pool drank en horeca**
Op 1 mei 2023 is de BOA-pool gericht op het toezicht op drank- en horeca gestopt. Hiervoor ontvingen we jaarlijks een vergoeding van €53.000, welke komt te vervallen. De kosten zijn ook lager.

# PROGRAMMA 3 - BEHEER OPENBARE RUIMTE

## Wat willen we bereiken in deze bestuursperiode?

Al onze inwoners moeten kunnen wonen en verblijven in een buurt die bereikbaar is en goed wordt onderhouden. Daarom zorgen we, samen met de buurt, voor groene, schone wijken. We realiseren veilige routes naar school of werk, pakken zwerfvuil aan en zorgen ervoor dat de parkeerproblematiek niet verergert.

## Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

DOELEN EN ACTIES

### D.3.1 De gemeente heeft een duurzame Openbare Ruimte

- A.3.1.1 We passen biobased toe bij investeringen in de openbare ruimte
- A.3.1.2 We verduurzamen het beheer van de openbare ruimte
- A.3.1.3 We promoten de adoptie van boomspiegels en geveltuinen
- A.3.1.4 We ondersteunen initiatieven als maaimeiniet en schoffelmijniet
- A.3.1.5 We verhogen de biodiversiteit van het openbaar groen

### D.3.2 Door gedragsverandering bevorderen we schone buurten

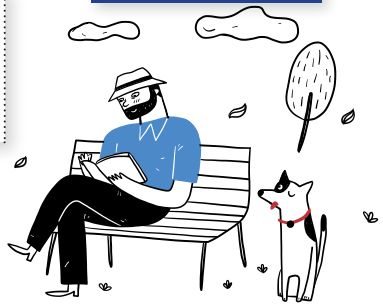
- A.3.2.1 We zorgen voor een aanpak op overlast hondenpoep door aanpassing van het beleid
- A.3.2.2 We pakken overlast van zwerfvuil aan door belonen, preventie en handhaving
- A.3.2.3 We gaan ongewenste graffiti & stickers tegen door preventie en gamification
- A.3.2.4 We voltooien de vervanging van de zwerfafvalbakken
- A.3.2.5 We stimuleren de beleving openbare ruimte d.m.v. samenwerking met inwoners en bedrijven

### D.3.3 De gemeente levert een goede dienstverlening naar de inwoner

- A.3.3.1 We onderzoeken naar het functioneren van het huidige meldingensysteem
- A.3.3.2 We optimaliseren van de dienstverlening n.a.v. het onderzoek onder A.3.3.1
- A.3.3.3 We onderzoeken het fonds "groene inwoners"
- A.3.3.4 We reduceren het aantal terugbelnotities en openstaande meldingen

### D.3.4 De gemeente zorgt dat eigendommen in de openbare ruimte voldoende onderhouden worden

- D.3.4 We verbeteren het inzicht in voldoende middelen voor dagelijks- en groot onderhoud
- A.3.4.2 We zoeken naar voldoende middelen voor de noodzakelijke vervangingsinvesteringen op langere termijn
- A.3.4.3 We starten de reparatie van de kademuren



## D.3.1 DE GEMEENTE HEEFT EEN DUURZAME OPENBARE RUIMTE

### A.3.1.1 We passen biobased toe bij investeringen in de openbare ruimte

Bergen op Zoom is een broedplaats voor duurzame initiatieven. De Green Chemistry Campus en het DAB lab zijn hier goede voorbeelden van. In de openbare ruimte vind je nu al een aantal bioabased producten zoals banken (Anton van Duinkerkenpark), viaductonderdelen (viaduct Gareelweg) en een biobased trap (Nonnekesdreef). We willen de komende jaren nog meer biobased producten toepassen, om meer mensen in aanraking te laten komen met alternatieve grondstoffen.

### A.3.1.2 We verduurzamen het beheer van de openbare ruimte

In 2016 heeft de Europese Unie mede namens Nederland het Klimaatakkoord van Parijs ondertekend. Doel van het akkoord is om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder 2 graden Celsius. Om dit doel te bereiken, zijn grootschalige investeringen nodig in de energievoorziening en in verduurzaming. Ook onze gemeente heeft duurzaamheid hoog in het vaandel staan. Om hierin een bijdrage te leveren hebben zien wij mogelijkheden om het areaal van conventionele verlichting om te vormen naar LED-verlichting. Het huidige investeringsniveau hierin is niet toereikend, additionele middelen zijn hiervoor nodig. We kijken of we het resterende conventionele verlichting areaal op een termijn van 5 jaar kunnene vervangen, waarbij deze omvorming nagenoeg budgetneutraal kan worden gerealiseerd, door besparingen op vervanging van conventionele verlichting en op energiekosten.
Een ander beheeronderdeel waar we flink op duurzaamheid kunnen inzetten is verharding. Veel wijken zijn aangelegd in de tijd dat onkruid nog chemisch werd bestreden, wat resulteerde in brede stoepen, parkeervakken, fietspaden en wegen in gesloten betonverhardingen. Daarnaast zie je ook in de jaren 90 een flinke toename van het gebruik van halfverhardingsmaterialen zoals te zien is op de Bergse Plaat en de Kiek in de Pot. Door overbodige verharding weg te halen, verkoeld de openbare ruimte. Filtreert hemelwater daar waar het valt en krijgt biodiversiteit een boost. Door de openbare ruimte ook volgens de leidende principes van de LIOR in te richten, komen excessen in het onderhoud steeds minder voor.

### A.3.1.3 We promoten de adoptie van boomspiegels en geveltuinen

Het gros van de boomspiegels wordt nog onderhouden door de gemeente. Wij hanteren de CROW-normeringen als het gaat om beeldbestekken, wat neerkomt op lege boomspiegels. Het beplanten van boomspiegels werkt niet, door de groei van de boom, het inzaaien werkt wel, maar vergt veel onderhoud. Een perfect onderdeel van de openbare ruimte dat kan worden geadopteerd door onze bewoners. De gemeente heeft in samenwerking met een politieke partij de zogenoemde boomadoptie tegels in het leven geroepen om aan te geven of een boomspiegel geadopteerd is.
Ook geveltuinen zijn een manier om in smalle straten te vergroenen. Ook de gemeente gaat hier in de binnenstad op inzetten om middels geveltuinen klimgroen te introduceren, naar voorbeeld van een bewonersinitiatief in de Engelsestraat. Door als gemeente zelf het goede voorbeeld te geven, hopen we dat inwoners dit voorbeeld volgen.

### A.3.1.4 We ondersteunen initiatieven als maaimeiniet en schoffelmijniet

In 2023 zijn we gestart met het niet maaien van gazons in mei. Dit willen we in 2024 voortzetten op de grotere gazons. Het niet maaien van gazons in mei levert veel extra bloemen en dus nectar op voor insecten. Naast dit initiatief is er sinds dit jaar ook Schoffelmijniet in het leven geroepen. Deze actie roept op om plantvakken niet meer te schoffelen. Wij onderzoeken als gemeente in welke beheergroep dit initiatief zou kunnen landen, om zo ook in dit doel te kunnen voorzien.

### A.3.1.5 We verhogen de biodiversiteit van het openbaar groen

De biodiversiteit willen we verhogen door meer gebruik te maken van vaste plantenconcepten in de themagebieden bijzondere gebieden en historische binnenstad van het IBOR. We willen in 2024 vijf locaties inplanten met de vernieuwde vaste plantenconcepten. Deze zijn net zo fraai als traditionele vaste plantenvakken, alleen kennen zij veel lagere onderhoudskosten dan de traditionele vaste plantenvakken. Zo kunnen we toch meer bloemen in de wijken brengen, zonder dat de onderhoudskosten enorm toenemen in de vorm van het jaarlijkse accres.

## D.3.2 DOOR GEDRAGSVERANDERING BEVORDEREN WE SCHONE BUURTEN

Onze inwoners willen buurten en wijken die schoon, heel en veilig zijn. Voor 2024 willen we de kwaliteit van de openbare ruimte verder verbeteren. Zwerfafval, hondenpoep en graffiti zijn grote ergernissen voor zowel onze inwoners als de politiek. Veel inwoners zijn zich terdege ervan bewust dat we op een goede manier om moeten gaan met onze omgeving. Het scheiden van afval is daar een goed voorbeeld van. Om nog meer inwoners te motiveren, willen we het plan stimulering gedragsverandering uitvoeren. We gaan onder andere voorlichting geven, projectmatig handhaven op reinigingsthema's, goed gedrag stimuleren en communicatie verder vormgeven. Te denken valt aan het geven van voorlichting, het waarderen van de inzet van participanten, maar ook het op projectbasis handhaven op zwerfafval en hondenpoep.

### A.3.2.1 We zorgen voor een aanpak op overlast hondenpoep door aanpassing van het beleid

Door educatie, communicatie, belonen, preventie en projectmatig handhaven gaan we proberen de bron van de overlast weg te nemen. In 2024 gaan we het hondenlosloopbeleid herijken. Gaan we deze hondenlosloopgebieden voorzien van borden. We gaan samen met OOV handhaven op het opruimen van de hondenpoep in daarvoor speciaal ingerichte weken. De mensen die de hondenpoep niet opruimen krijgen een bekeuring, de mensen die wel netjes de hondenpoep opruimen krijgen een beloning. De cijfers over het aantal boetes delen we achteraf met de gemeenteraad.

### A.3.2.2 We pakken overlast van zwerfvuil aan door belonen, preventie en handhaving

De aanpak van overlast van zwerfvuil gaan we aanpakken middels educatie, communicatie, gamification, belonen en projectmatig handhaven. We gaan samen met het natuurpodium scholen activeren om kinderen bij te brengen wat de negatieve effecten zijn van zwerfafval zijn. Uiteraard is het niet allemaal kommer en kwel, er zijn ook heel veel inwoners die zich inzetten voor een schone leefomgeving, zij ruimen zwerfafval dag in en dag uit op. Deze mensen willen we belonen middels het geven van een nieuwjaarsborrel om onze dankbaarheid te tonen. Tevens willen we ook hier net als bij de overlast van hondenpoep projectmatig gaan handhaven. Speciale weken stellen we hiervoor samen om mensen te attenderen op het juiste gebruik van de afvalbakken.

### A.3.2.3 We gaan ongewenste graffiti & stickers tegen door preventie en gamification

Graffiti is al jarenlang een probleem. Ieder jaar krijgen wij het advies van de externe keuringsinstantie om in gesprek te gaan met onder andere nutsbedrijven om illegale graffiti tegen te gaan. Ongewenste graffiti gaan we aanpakken met nudging, preventie en communicatie. Het simpelweg verwijderen van graffiti werkt niet, snel na het verwijderen ontstaan nieuwe tags. Met omdenken willen we de illegale graffiti hotspots aanpakken door deze om te vormen tot ware kunstwerken. Het doel is om drie hotspots in de gemeente om te vormen naar een kunstuiting. Er wordt gekeken hoeveel illegale graffiti voor de actie er stond, en hoeveel tags er een jaar na het opbrengen van de kunst erop staan. De gemeente zorgt dat eigendommen in de openbare ruimte voldoende onderhouden worden

### A.3.2.4 We voltooien de vervanging van de zwerfafvalbakken

In Lepelstraat, Halsteren, het centrum en de noordelijke wijken zijn de zwerfafvalbakken al omgevormd naar de nieuwe kleur. In 2024 willen we dit complementeren. Tevens willen we middels nudging mensen stimuleren om hun peuk niet meer zomaar op straat te gooien. In 2024 willen we minimaal twee plekken hebben waar de PeukenPoll gaat hangen.
Naast de zwerfafvalbakken hebben we ook de bigbelly's. Samen met scholen willen we de big belly's een nieuw uiterlijk geven. Middels een competitie willen we het winnende ontwerp op de afvalbakken laten drukken.

### A.3.2.5 We stimuleren de beleving openbare ruimte d.m.v. samenwerking met inwoners en bedrijven

Via educatie, communicatie, gamification en belonen willen we de openbare ruimte aantrekkelijker maken. Dit type gedragsverandering komt voort uit de motie gr oene buurbewoners aan de macht. Bewoners, bedrijven en scholen kunnen een positieve toevoeging hebben op de openbare ruimte. In 2024 willen we met minimaal één school en één ondernemersvereniging de openbare ruimte aanpakken. Daarnaast willen we de inwoners die al hun stinkende best doen om de openbare ruimte te verfraaien in het zonnetje te zetten door een nieuwjaarsborrel te organiseren.

## D.3.3 DE GEMEENTE LEVERT EEN GOEDE DIENSTVERLENING NAAR DE INWONER

### A.3.3.1 We onderzoeken het functioneren van het huidige meldingensysteem

Sinds juli 2022 zijn we overgestapt op een nieuw meldingensysteem. Dit systeem, genaamd Signalen, heeft meer functionaliteiten dan het oude systeem. Echter is het goed om na verloop van tijd het systeem te evalueren. Tijdens de evaluatie kijken we naar het gebruik door de medewerkers en de beoordeling door onze inwoners.

### A.3.3.2 We optimaliseren de dienstverlening n.a.v. het onderzoek onder A.3.3.1

Door het gebruik van het meldingensysteem willen we procesverbeteringen herkennen en doorvoeren.

### A.3.3.3 We onderzoeken het fonds "groene inwoners"

Via ons beheersysteem kijken we hoeveel areaal er wordt onderhouden door onze inwoners en welke werkzaamheden zij uitvoeren. Daartegenover zetten we het aantal begeleidingsuren en kijken we wat de netto 'opbrengsten' zijn. Deze besparingen storten we in een fonds om groene buurtbewoners te faciliteren en te belonen voor hun inzet.

### A.3.3.4 We reduceren het aantal terugbelnotities en openstaande meldingen

Op dit moment staan er veel terugbelverzoeken open.
Om het teveel aan telefoontjes terug te dringen instrueren wij het Klant Contact Centrum of bepaalde zaken niet via het Meldingssysteem kunnen lopen. Daarnaast gaan we actief met de medewerkers van Beheer Openbare Ruimte in gesprek om het aantal meldingen omlaag te krijgen.

## D.3.4 DE GEMEENTE ZORGT DAT EIGENDOMMEN IN DE OPENBARE RUIMTE VOLDOENDE ONDERHOUDEN WORDEN

### A.3.4.1 We verbeteren het inzicht in voldoende middelen voor dagelijks- en groot onderhoud

Ieder jaar herijken wij het IBOR-plan, kijken we of alle functionele gebieden nog kloppen, kijken wij naar de toename van het te onderhouden areaal door stadsontwikkelingen en kijken wij naar de landelijke gemiddelde prijsstijgingen als het gaat om het onderhoud. Daarnaast kijken we naar de nieuwe standaard van het CROW als het gaat om de onderdelen die wij als gemeente in eigendom hebben. Deze nieuwe standaard heet IMBOR. Voordeel van het nieuwe IMBOR is dat in alle beheeronderdelen dezelfde beheernamen gaan krijgen in de verschillende beheerpakketten. Dit voorkomt fouten met het toekennen van budgetten en daarnaast zorgt de nieuwe lijst voor een nog completer beheerpakket.

Ook op de onderhoudstoestand van de wegen is een inhaalslag nodig. Op basis van de meest recente inspectiegegevens is een programma vastgesteld voor groot onderhoud aan asfalt- en elementenverharding en belijning en markeringen.
Bij de Jaarstukken 2022 is €9,3 miljoen gestort in de voorziening voor groot onderhoud van wegen om de benodigde werkzaamheden te kunnen uitvoeren. Enkele voorbeelden zijn De Boulevard, Randweg Noord en Kruisberg. Uiteraard streven wij ook bij deze werken naar synergiemogelijkheden met andere activiteiten in de openbare ruimte (werk met werk maken).

### A.3.4.2 We zoeken naar voldoende middelen voor de noodzakelijke vervangingsinvesteringen op langere termijn

Bij de vaststelling van de begroting is geconstateerd dat voor de noodzakelijke vervangingsinvesteringen conform ons beheer beleid in de openbare ruimte een budget nodig is van circa 7,7 miljoen. Euro (excl. Haven en riolering).
Ook is geconstateerd dat in de afgelopen jaren de aangevraagde budgetten voor vervangingsinvesteringen niet geheel zijn uitgegeven. Op basis van de uitgangpunten van de systematiek van de moederkredieten is voor de openbare ruimte een budget “beschikbaar van circa 4,5 miljoen Euro.  Vooralsnog is aangegeven dat dit de beschikbare financiële ruimte is.

Vasthouden aan de kaders van het moederkrediet heeft tot gevolg dat er op langere termijn structureel te weinig investeringsvolume beschikbaar is voor de noodzakelijke vervangingen van onze kapitaalgoederen conform ons beleid.

**Risico:**

1 Het te weinig investeren in vervanging gaat leiden tot het oplopen van de kosten voor dagelijks en grootonderhoud om te voorkomen dat er mogelijk aansprakelijkstellingen volgen bij opgelopen schade
2 Het is niet meer mogelijk om alle werken waarbij de riolering wordt vervangen de openbare ruimte integraal op te pakken, hetgeen gaat leiden tot meer maatschappelijke kosten en overlast,
3 Het is niet meer mogelijk om als betrouwbare partner invulling te kunnen geven aan de afstemming met de nuts- en telecombedrijven en Stadlander opgestelde 10-jaren planning.

Het is vanwege bovenstaande risico’s niet wenselijk om structureel te weinig vervangingsinvesteringen te kunnen doen. Daarom zal het vervangingsbeleid en de structurele middelen daarvoor in balans gebracht moeten worden. Dit doet het college bij het beleidskader 2025. Daarbij behoort ook dan de structurele capaciteit voor de project uitvoering.



### A.3.4.3. We starten de reparatie van de kademuren

Vanwege de veiligheid (voor bijvoorbeeld parkeren langs het water) zijn twee jaar geleden bigbags tegen de kademuren geplaatst. Dit is een tijdelijke (nood)maatregel. De gemeenteraad heeft in juni 2023 opdracht gegeven tot het nader uitwerken van deelscenario’s. Verwachting is dat voor het zomerreces 2024 de resultaten hiervan aangeboden zullen worden. Doelstelling is start werkzaamheden in Q4-2024. Hiervoor is in het Uitvoeringsprogramma (Moederkredieten) een investeringsbudget van in totaal €4 miljoen beschikbaar. Mogelijk leidt het nog vast te stellen scenario tot bijstelling van de benodigde investeringsomvang.

## INDICATOREN

Niet van toepassing op dit programma.

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR HET PROGRAMMA

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Actieplan Biobased Economy | 2016 |
| Afvalstoffenbeleidsplan | 2016 |
| Gemeentelijk Rioleringsplan (Gemeentelijk Waterplan 2024-2027 nog vast te stellen in 2023) | 2019 |
| Groenstructuurplan | 2006 |
| Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR) 2023-2027 | 2022 |
| Meerjaren ontwikkeling Programma Stedelijke Vernieuwing 2010-2014 | 2010 |
| Nota Ruimtelijke kwaliteit | 2019 |
| Toekomstbeeld binnenstad | 2023 |
| Verkeersplan | 2014 |
| Visie Duurzame Ontwikkeling | 2014 |

## VERBONDEN PARTIJEN

Niet van toepassing op dit programma.

## WAT MAG HET KOSTEN?

| Baten/Lasten (Bedragen *€1.000) | R 2022 | B 2023 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Baten | 980 | 573 | 849 | 838 | 838 | 838 |
| Lasten | 16.234 | 26.141 | 26.882 | 22.453 | 22.673 | 22.837 |
| Totaal saldo van baten en lasten programma 3 | -15.254 | -25.568 | -26.033 | -21.615 | -21.835 | -21.999 |
| Onttrekkingen aan reserves | 77 | 4.731 | 4.792 | 77 | 77 | 77 |
| Stortingen in reserves | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Resultaat programma 3 | -15.177 | -20.837 | -21.241 | -21.538 | -21.758 | -21.922 |

## TOELICHTING

| Beginstand Programma 3 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|
| Baten | 547 | 547 | 547 | 547 |
| Lasten | 26.554 | 21.941 | 22.162 | 22.162 |
| Saldo | -26.007 | -21.394 | -21.615 | -21.615 |
| Personeelslasten | -146 | -144 | -147 | -150 |
| Kapitaallasten | -290 | -476 | -472 | -472 |
| Indexeren | 21 | 21 | 21 | 21 |
| Energiebudget | 191 | 191 | 191 | 191 |
| Degeneratievergoeding | 200 | 200 | 200 | 200 |
| Overige mutatie | -2 | -13 | -13 | -174 |
| Eindtotaal | -26.033 | -21.615 | -21.835 | -21.999 |

## BEGROTINGSMUTATIES

**Personeelskosten**
Op basis van het Beleidskader 2024 zijn de salariskosten met 5,2 procent geïndexeerd. Dit leidt tot een stijging van de personeelskosten van €146.000.

**Kapitaallasten**
De kapitaallasten in programma 3 nemen in 2024 toe met €290.000 en de jaren daarna met €475.000. De toename wordt veroorzaakt doordat de kapitaallasten van de moederkredieten worden begroot op programma 1. Wanneer kredieten vanuit het moederkrediet beschikbaar worden gesteld, worden deze kapitaallasten begroot op het product waar ze betrekking op hebben (verschuiving).
De toename in 2024 is lager dan in latere jaren, omdat in 2023 is gebleken dat een aantal kredieten later wordt afgesloten dan verwacht bij het opstellen van de Begroting 2023. Dit levert een éénmalig voordeel op in 2024.

**Indexeren van uitgaven en inkomsten**
Het prijspeil materiële overheidsconsumptie, dat in de Meicirculaire 2023 is opgenomen, bedraagt 3,9 procent. De inkomsten zijn hiermee verhoogd, de uitgaven niet. De indexatie van de uitgavenbudgetten is verwerkt in de stelpost op programma 1. Per saldo zijn de inkomsten met €21.000 verhoogd.

**Energiekosten**
Op basis van het huidige contract, de verwachte prijsontwikkeling voor 2024 en de afrekening over 2022 is een inschatting gemaakt voor de kosten van gas en elektra in 2024. Voor dit programma betekent dit dat de lasten van circa €1,5 miljoen met €191.000 verlaagd worden vanwege lager verbruik dan was ingeschat.

## RESERVES

Bij de jaarrekening 2022 is besloten om de voorziening groot onderhoud wegen op peil te brengen voor de jaren 2023 en 2024 uit het voordelige rekeningresultaat. Daarom wordt vanuit de algemene reserve in 2024 €4.715.000 gestort in deze voorziening.

Voor een gedeelte van de IBOR-investeringen uit 2017, 2018 en 2019 is een kapitaallastenreserve gevormd. Hieruit wordt jaarlijks €77.000 onttrokken ter dekking van de afschrijvingskosten (ook wel kapitaallasten) van deze investeringen.

PROGRAMMA 4 - ECONOMIE

# Wat willen we bereiken in deze bestuursperiode?

Wij willen dat het in de gemeente Bergen op Zoom fijn wonen, werken en (be)leven is. Daarvoor moet nog wel wat gebeuren. Van de aanpak van onze historische binnenstad, het aantrekken van meer en diverse werkgelegenheid, het anders inrichten van onze sportieve en culturele infrastructuur (de businesscases cultuur en sport) tot aan Bergen op Zoom op de kaart zetten als BeLeefstad met recreatieve hotspots als de Bergse Heide en de Boulevard (waaronder de Waterschans). De luiken moeten open en zichtbaar worden voor andere overheden in Den Bosch, Den Haag en Brussel. Ook gaan we meer en beter samenwerken met andere steden, bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen om onze campussen (Agro- economie, Biobased, (Podium)Techniek en Zorg) verder te versterken.

# Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

## DOELEN EN ACTIES

We stellen de Pijlervisie Economie op

### D.4.1 Bergen op Zoom heeft voldoende en duurzame werklocaties

- A.4.1.1 We geven opvolging aan werklocaties uit de locatiestudie
- A.4.1.2 We realiseren de uitbreiding van de werklocatie Oude Molen
- A.4.1.3 We onderzoeken de haalbaarheid van het regionaal strategisch bedrijventerrein Reinierpolder III
- A.4.1.4 We zetten het project Grote Oogst voort

### D.4.2 Bergen op Zoom heeft een BeLeefbare binnenstad

- A.4.2.1 We gaan de Visie op Binnenstad uitvoeren
- A.4.2.2 We gaan uitvoering geven aan de BIZ Binnenstad

### D.4.3 Bergen op Zoom heeft een toonaangevende binnenhaven

- A.4.3.1 We intensiveren de samenwerking binnen Brabant Ports
- A.4.3.2 We faciliteren bedrijven aan het water

### D.4.4 Bergen op Zoom zet in op plantbased en circulair ondernemen

- A.4.4.1 We geven uitvoering aan de agenda RWB / Economic Board West-Brabant
- A.4.4.2 We versterken campussen op het gebied van plantbased en circulair ondernemen



## PIJLERVISIE ECONOMIE

In 2023 zijn we gestart met het opstellen van de pijlervisie Economie. Deze pijlervisie is een visie op hoofdlijnen en dient als kapstok voor nader op te stellen uitvoeringsbeleid. Besluitvorming door de gemeenteraad is voorzien in het tweede kwartaal van 2024. Aan de hand van de prioritering van thema's in de pijlervisie volgt een uitvoeringsplan. In dit plan wordt bijvoorbeeld het detailhandelsbeleid of bedrijventerreinenbeleid opgenomen.

## D.4.1 BERGEN OP ZOOM HEEFT VOLDOENDE EN DUURZAME WERKLOCATIES

### A.4.1.1 We geven opvolging aan werklocaties uit de locatiestudie

In het kader van de woningbouwversnelling is onderzoek gedaan naar potentiële woningbouwlocaties, die in de toekomst kunnen worden ontwikkeld. In dit kader is ook onderzoek gedaan naar potentiële werklocaties, omdat de samenhang tussen wonen en werken niet los van elkaar kan worden gezien. De uitkomst van de locatiestudie ten aanzien van de werklocaties (ruimtelijke benadering) vormen samen met de Pijlervisie economie de basis om nieuwe werklocaties in de toekomst vorm te geven. De ontwikkelstrategie maakt deel uit van het uitvoeringsplan wat volgt op de Pijlervisie economie.

Bedrijventerreinen zijn belangrijk voor onze regionale en lokale economie. De afgelopen jaren is gebleken dat er weinig ruimte is voor bedrijven om zich te vestigen, te verplaatsen of om uit te breiden. Het aantal beschikbare kavels om uit te geven is in rap tempo afgenomen, terwijl de vraag ernaar alleen maar toeneemt. Door een gebrek aan beschikbare kavels is sprake van een negatief effect op de langere termijn als het gaat om de concurrentiepositie van Bergen op Zoom in de regio.

Het is daarom belangrijk om te (blijven) werken aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. In 2022 en 2023 is ingezet op de Programmering Bedrijventerreinen Brabantse Wal. Een samenwerking tussen de Brabantse Wal gemeenten om binnen de sub regio op de middellange termijn te komen tot de ontwikkeling van een viertal bedrijventerreinen.

### A.4.1.2 We realiseren de uitbreiding van de werklocatie Oude Molen

Het bedrijventerrein 'Uitbreiding Oude Molen' maakt deel uit van de grotere gebiedsontwikkeling Schans VI. Naast de ontwikkeling van een bedrijventerrein, gaat het om de toevoeging van woningen. Het bedrijventerrein 'Uitbreiding Oude Molen' heeft een oppervlakte van circa 15 ha, waarvan 10 ha netto uitgeefbaar is. Het bedrijventerrein wordt specifiek voor het MKB ontwikkeld. Dit betekent dat de kavels maximaal 0,5 ha zijn.Voor de ontwikkeling van Schans VI (uitbreiding bedrijventerrein Oude Molen) worden in 2024 de volgende werkzaamheden verricht:

1. Nadere verkenning van de haalbaarheid, zoals de eigendomssituatie, verkaveling, grondexploitatie, planologische belemmeringenkaart, quickscans flora & fauna, stikstof, en bodem en water.
2. Het opstellen van het stedenbouwkundig plan en de toetsing daarvan bij stakeholders en de omgeving.

### A.4.1.3 We onderzoeken de haalbaarheid van het regionaal strategisch bedrijventerrein Reinierpolder III

Het regionaal strategisch bedrijventerrein Reinierpolder III is gelegen in Steenbergen. Het betreft een bedrijventerrein van circa 20 ha groot en richt zich specifiek op de topsectoren van de Brabantse Wal: Biobased economy, agrofood en aerospace maintenance. Voor deze topsectoren bestaat op dit moment onvoldoende ruimte om zich (door) te ontwikkelen in de toekomst. Medio 2023 is door de provincie de programmastatus toegekend voor Reinierpolder III, waarmee de eerste stap voor de ontwikkeling van het regionaal strategisch bedrijventerrein is gezet. Voor de ontwikkeling van het regionaal strategisch bedrijventerrein Reinierpolder III is de volgende stap het opstellen van een stedenbouwkundig plan, verkaveling, financiële haalbaarheid (het opstellen van een business case) en de uitwerking van de samenwerking tussen de Brabantse Wal gemeenten. In de loop van 2024 leggen wij voor welke investering hiermee is gemoeid.

### A.4.1.4 We zetten het project Grote Oogst voort

Het project Grote Oogst is een integrale aanpak van de Provincie Noord-Brabant voor het verduurzamen en toekomstbestendig maken van bedrijventerrein TNP. De aanpak richt zich op drie deelopgaven: Energie, Klimaatadaptatie en Circulaire Economie. Grote Oogst is een continue proces waarbij bedrijven, regio, provincie en gemeente samen doorlopend werken aan haalbaarheidsonderzoeken voor de grote icoonopgaven. Dit zijn duurzame energieopwerking en energiehub, open(rest) warmtenet, materialenbank voor grondstoffen, klimaat-risicoscan en vergroeningsscan.

Gezien de omvang, impact en interesse vanuit de bedrijven is in 2023 eerst gestart met de deelopgave Energie en zijn er voorbereidingen gedaan voor een haalbaarheidsstudie voor een energiehub. In 2024 wordt dit haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd en afgerond. Op basis van het resultaat van het haalbaarheidsonderzoek energiehub volgen in 2024 verdere uitvoeringsstappen. In 2024 worden ook de opgaven Klimaatadaptatie en Circulaire Economie verder uitgewerkt.

## D.4.2 BERGEN OP ZOOM HEEFT EEN BELEEFBARE BINNENSTAD

### A.4.2.1 We gaan de Visie op Binnenstad uitvoeren

De afgelopen jaren is er veel veranderd in de binnenstad van Bergen op Zoom. Zo is de leegstand van panden toegenomen en is de levendigheid in de binnenstad achteruitgegaan. Om deze problematiek aan te pakken is de Visie Gebiedsprofielen Binnenstad Bergen op Zoom (2017) opgesteld en de intentie-overeenkomst met de provincie Noord-Brabant (2020) ondertekend. Om een volgende stap te zetten naar een compacte en aantrekkelijke binnenstad is een actuele en integrale visie "Het Toekomstbeeld Binnenstad" begin 2023 vastgesteld.
In navolging op deze visie zijn de beleidsregels Binnenstad vastgesteld. Hiermee zijn de mogelijkheden tot transformatie in de binnenstad publiekrechtelijk in lijn gebracht met de visie. We werken aan een vitaal, levendig en toekomstbestendig winkelgebied, met minder leegstand. Daartoe onderzoeken we in samenwerking met pandeigenaren en overige stakeholders de transformatie naar andere functies en de inzet van de Impulsregeling Winkelgebieden.

IIn mei 2023 heeft het college (vooruitlopend op het uitvoeringsplan voor 2024) besloten tot het opstarten van twee fysieke projecten, namelijk de herinrichting van het Gouvernementsplein en het verbeteren van de bereikbaarheid en beleving van parkeergarage De Parade. Het onderzoeken van de haalbaarheid van een (betaalde) bewaakte fietsenstalling is onderdeel van het project De Parade.
Ten behoeve van de ontwikkeling en BeLeefbaarheid van de binnenstad wordt verder gestimuleerd dat moderne winkelpuien – waar kan – weer een historische, authentieke invulling krijgen, onder de noemer van het (historische) winkelpuienbeleid en opgenomen als onderdeel bij deelprogrammering 'historische identiteit is BeLeefbaar' van de Visie Binnenstad.

### A.4.2.2 We gaan uitvoering geven aan de BIZ Binnenstad

Het centrum van Bergen op Zoom is aangewezen als Bedrijven Investeringszone (BIZ). Voor de periode 2023 tot en met 2025 is een BIZ ingesteld. Het centrum van Bergen op Zoom is aangewezen als Bedrijven Investeringszone (BIZ). Voor de periode 2023 tot en met 2025 is een BIZ ingesteld.

Dit is bedoeld voor activiteiten ter ondersteuning van de horeca, de detailhandel en de dienstverlening in het centrum, zoals onder andere:

- Bergen op Zoom promoten als aangename binnenstad (website bergenopzoom.nu).
- Extra inzet op een schoon, heel en veilige binnenstad.
- Organiseren van activiteiten, evenementen en aansluiten bij andere thema's in de binnenstad.
- Bestickering leegstaande panden.
- Zomeraankleding binnenstad, ophangen vlaggen en sfeerverlichting tijdens de winterperiode.

De bijdrage wordt geheven van de gebruikers over de in het aangewezen gebied gelegen belastingobjecten. De hoogte van de bijdrage is een vastgesteld bedrag per belastingobject en vastgelegd in de verordening. De totale opbrengst, minus de perceptiekosten en oninbare vorderingen, wordt door de gemeente uitgekeerd aan STERCK ten behoeve van het ondernemersfonds.

## D.4.3 BERGEN OP ZOOM HEEFT EEN TOONAANGEVENDE BINNENHAVEN

### A.4.3.1 We intensiveren de samenwerking binnen Brabant Ports

Bergen op Zoom is strategisch gelegen tussen Rotterdam en Antwerpen en centraal gelegen in de Vlaams-Nederlandse Delta. Deze ligging geeft kansen om ons verder te ontwikkelen als belangrijke binnenhaven waarmee de economische structuur versterkt en de werkgelegenheid bevorderd wordt.

In 2024 tekent onze gemeente de intentieverklaring Brabant Ports. We intensiveren zo de onderlinge samenwerking met acht Brabantse binnenhavens om gezamenlijk te professionaliseren op het gebied van onder meer digitalisering (slimme logistieke stromen), veiligheid (aanpakken criminaliteit) en verduurzaming. In 2024 worden onder andere de volgende werkzaamheden gezamenlijk opgepakt: eenduidige havenverordening, walstroom en de digitale atlas.

### A.4.3.2 We faciliteren bedrijven aan het water

De combinatie van congestie, duurzaamheidsdoelstellingen en kostenstijgingen stuwt de vraag naar alternatieven voor wegvervoer. Om het vervoer over water te stimuleren is het wenselijk om op kavels gelegen aan het havenkanaal water gerelateerde bedrijvigheid te ontwikkelen en dit als toevoeging in het bestemmingsplan op te nemen.

## D.4.4 BERGEN OP ZOOM ZET IN OP PLANTBASED EN CIRCULAIR ONDERNEMEN

### A.4.4.1 We geven uitvoering aan de agenda RWB / Economic Board West-Brabant

In West-Brabant werken we als overheden samen met het bedrijfsleven en onderwijs. Deze samenwerking krijgt vorm in de Economic Board West-Brabant (EBWB) en is gericht op het omzetten van uitdagingen in kansen. De EBWB heeft een scherpe ambitie geformuleerd voor West-Brabant in 2030 door te stellen dat: 'West-Brabant in Nederland dé voorloper is in de transitie naar een nieuwe economie en dé plek is voor innovatieve ondernemers die daaraan bijdragen'. Deze ambitie wil de EBWB bereiken via de thema's duurzame economie en innovatief ondernemen.

### A.4.4.2 We versterken campussen op het gebied van plantbased en circulair ondernemen

Campusontwikkeling en -versterking vormen een belangrijke drager van de toekomstige economie binnen de gemeente Bergen op Zoom. Plantbased en circulair ondernemen zijn expliciet genoemd als onderdelen op de agenda van de Economic Board West-Brabant (EBWB). De grondstoffen- en de eiwittransitie worden als één van de maatschappelijke opgaven voor de toekomst geduid.

We geven vorm aan de nauwere samenwerking met overheden, ondernemers en onderzoeks- en kennisinstellingen op het gebied van plantbased en circulair ondernemen. Voor de Green Chemistry Campus (GCC) vertaalt dat zich in een nieuw en realistisch businessplan, in samenspraak met mede-aandeelhouders provincie Noord-Brabant en NV REWIN. Het nader uit te werken businessplan kent een aantal programmalijnen, waaronder bio-aromaten, biobased bouwen en de eiwittransitie. Daarmee willen we plantbased en circulaire economie versterken. Ook een nauwere samenwerking met het Delta Agrifood Business (DAB) wordt meegenomen en gewogen. De uitwerking van dit businessplan is voorzien voor het tweede kwartaal 2024 en wordt met de raad besproken.

## INDICATOREN

| Omschrijving indicator | Landelijk* | Realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 |
| Economie: functiemenging (verhouding tussen banen en woningen), als percentage | 53,8 (2022) | 50,0 | 49,4 | 50,0 | 50,4 |
| Economie: Vestigingen (van bedrijven), aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar | 174,1 (2022) | 131,3 | 137,6 | 145,3 | 151,6 |

*Bron: De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl.*
** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.*

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR HET PROGRAMMA

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Actieplan economische structuurversterking | 2015 |
| Detailhandel structuurvisie | 2016 |
| Nota integraal bedrijventerreinenbeleid | 2013 |
| Startfoto lokale economie | 2016 |
| Toekomstbeeld binnenstad | 2023 |

## VERBONDEN PARTIJEN

| Verbonden partij | Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente | Bijdrage van de gemeente in 2024 |
|---|---|---|
| Regio West-Brabant (RWB) | De Regio West-Brabant (RWB) is een alliantie van zestien gemeenten met als doel de regio te versterken en stimuleren op het gebied van onder andere economie en arbeidsmarkt, mobiliteit, duurzaamheid, zorg, welzijn, onderwijs, ruimtelijke ontwikkelingen en wonen. Daarnaast is de RWB een strategische gesprekspartner voor onder andere de provincie, de nationale overheid en Europa, waar het gaat om de toekomst van de regio en beschikbare fondsen. | €308.700 |
| Rewin NV | Versterken van de regionale economie door bedrijven te stimuleren in West-Brabant te investeren. De begroting van het Rewin maakt onderdeel uit van de Begroting RWB. | €252.725 |

## WAT MAG HET KOSTEN?

| Baten/Lasten (Bedragen *€1.000) | R 2022 | B 2023 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Baten | 8.520 | 5.631 | 5.034 | 2.035 | 1.735 | 1.735 |
| Lasten | 4.275 | 9.715 | 7.641 | 6.510 | 6.208 | 6.204 |
| Totaal saldo van baten en lasten programma 4 | 4.245 | -4.084 | -2.607 | -4.475 | -4.472 | -4.469 |
| Onttrekkingen aan reserves | 15 | 367 | 337 | 0 | 0 | 0 |
| Stortingen in reserves | 0 | 0 | 1.153 | 0 | 0 | 0 |
| Resultaat programma 4 | 4.260 | -3.717 | -3.423 | -4.475 | -4.472 | -4.469 |

## TOELICHTING

| Beginstand Programma 4 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|
| Baten | 1.983 | 1.843 | 1.662 | 1.662 |
| Lasten | 6.784 | 6.004 | 5.848 | 5.848 |
| Saldo | -4.801 | -4.161 | -4.186 | -4.186 |
| Personeelslasten | -337 | -337 | -340 | -343 |
| Grondbedrijf | 753 | -31 | 0 | 0 |
| NV Aangenaam | 2.000 | 0 | 0 | 0 |
| Indexering | 71 | 56 | 56 | 56 |
| Overheveling | -337 | 0 | 0 | 0 |
| Overige mutaties | 44 | -2 | -2 | 4 |
| Eindtotaal | -2.607 | -4.475 | -4.472 | -4.469 |

## BEGROTINGSMUTATIES

**Personeelskosten**
Op basis van het Beleidskader 2024 zijn de salariskosten met 5,2 procent geïndexeerd. Daarnaast is er formatie geschoven van programma 6 (cultuur) naar programma 4 (recreatie). In totaal leidt tot een stijging van de personeelskosten van €337.000.

**Indexeren**
Het prijspeil materiële overheidsconsumptie, dat in de Meicirculaire 2023 is opgenomen, bedraagt 3,9 procent. De inkomsten zijn hiermee verhoogd, de uitgaven niet. De indexatie van de uitgavenbudgetten is verwerkt in de stelpost op programma 1. De leges en belastingen, waaronder de toeristenbelasting, zijn op basis van het beleidskader met 3,0 procent verhoogd. Per saldo zorgt dit voor €71.000 hogere opbrengsten.

**Grondbedrijf**
In het grondbedrijf is op het onderdeel niet-woningen een winstneming begroot van €753.000. Deze winstneming wordt in de algemene reserve gestort en heeft daardoor geen invloed op het begrotingssaldo.

**NV Aangenaam**
In 2024 wordt de ontbinding van de NV Aangenaam voltooid. Dit leidt tot een eenmalig voordeel van ongeveer 2 miljoen euro. Daarvan draagt 1,05 miljoen euro bij aan het begrotingssaldo, wordt 500.000 euro ingezet voor de plantbased campusontwikkeling en 50.000 euro voor de doorontwikkeling van VVV Brabantse Wal. Het restant wordt geoormerkt voor economische doeleinden en gestort in de algemene reserve.

**Overhevelingen**
In het 2e Concernbericht 2023 is €337.000 overgeheveld vanwege herstelwerkzaamheden van de containerterminal.

## RESERVES

De tussentijdse winstneming van de grondexploitaties bedrijventerrein Oude Molen en (€476.000) en Stationsgebied (€277.000) worden in de algemene reserve gestort. Daarnaast wordt €367.000 aan de algemene reserve onttrokken vanwege de overheveling van budget van 2023 naar 2024.

# PROGRAMMA 5 - ONDERWIJS

## Wat willen we bereiken in deze bestuursperiode?

Bergen op Zoom is een gemeente waar de kinderen, maar ook de kinderen van de omliggende gemeenten, goed onderwijs kunnen volgen. Het aanbod van het onderwijs is divers; van voorschoolse educatie, primair onderwijs, voortgezet onderwijs tot het MBO. Binnen het onderwijs moeten alle kinderen dezelfde kansen krijgen.

Het onderwijs is op elkaar afgestemd in een doorlopende leerlijn en afgestemd op de behoeften van de lokale en regionale arbeidsmarkt. De scholen zijn goed onderhouden, veilig en duurzaam. Het onderwijs moet inclusief zijn en toegankelijk voor alle kinderen, passend bij hun mogelijkheden. Daarnaast wordt via volwassenenonderwijs ingezet op digitale vaardigheden en de ontwikkeling van taalvaardigheid van inwoners die de Nederlandse taal willen leren en/of verbeteren. De gemeente heeft extra aandacht voor overheidscommunicatie, om deze begrijpelijker te maken voor de inwoners.

## Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

### DOELEN EN ACTIES (1/2)

**D.5.1 In Bergen op Zoom zijn scholen heel, veilig, inclusief, toegankelijk en duurzaam**

- A.5.1.1 We intensiveren de samenwerking met Jeugdzorg (Q1-Q4)
- A.5.1.2 We implementeren het nieuwe meerjarige onderwijskansenbeleid (2024-2026) (Q1)
- A.5.1.3 We herijken het IHP eind 2024 (Q4)

**D.5.2 In Bergen op Zoom hebben we een breed en robuust onderwijsaanbod**

- A.5.2.1 We ondersteunen het ambassadeurschap voor de Agenda Beroepsonderwijs West-Brabant (Q1 - Q4)

**D.5.3 We bestrijden en voorkomen laaggeletterdheid bij ouders/ volwassenen**

- A.5.3.1 Met de gezinsaanpak willen we de taalontwikkeling van kinderen verbeteren en daarmee de kansengelijkheid voor kinderen bevorderen (Q1-Q4)
- A.5.3.2 We gebruiken begrijpelijke taal (Q1)



## D.5.1 IN BERGEN OP ZOOM ZIJN SCHOLEN HEEL, VEILIG, INCLUSIEF, TOEGANKELIJK EN DUURZAAM

### A.5.1.1 We intensiveren de samenwerking met Jeugdzorg (Q1-Q4)

De verantwoordelijkheid voor de inclusieve en toegankelijke school ligt in de eerste plaats bij de schoolbesturen. De samenwerkingsverbanden zijn verantwoordelijk voor het bieden van onderwijskundige ondersteuning in het kader van passend onderwijs.
In 2024 geven we ondersteuning op het gebied van jeugdzorg waarbij verbinding wordt gezocht met het zorgaanbod op de scholen vanuit het Samenwerkingsverband Brabantse Wal passend onderwijs om via onderwijs zorg arrangementen (OZA's) synergie te krijgen in het gezamenlijk zorgaanbod.

### A.5.1.2 We implementeren het nieuwe meerjarige onderwijskansenbeleid (2024-2026) (Q1)

Voor de beleidsperiode 2024-2026 zijn nieuwe accenten gelegd voor het uitvoeren van het landelijk Onderwijskansenbeleid (OKB). De gemeente ontvangt voor het OKB jaarlijks een specifieke doeluitkering. Het grootste deel daarvan gaat naar aanbieders van voorschoolse educatie. De aanbieders krijgen een subsidiebedrag gebaseerd op de kinderopvangtoeslag en een aanvullende gemeentelijke vergoeding. Ouders betalen een eigen bijdrage die naar draagkracht wordt vastgesteld. Jaarlijks wordt de subsidie vastgesteld op basis van de werkelijk aangeboden uren voorschoolse educatie. Daarnaast wordt vanuit het onderwijskansenbudget aan scholen subsidie verleend ten behoeve van schakelklassen/onderwijstijdverlenging, de Bibliotheek West-Brabant en nieuwkomersonderwijs PO. In dit kader worden voorschoolse educatie, onderwijstijdverlenging, schakelklassen, de bibliotheek op school en de nieuwkomerslocatie wereldwijs gesubsidieerd. We realiseren peuterplaatsen en plaatsen Voor- en vroegschoolse educatie (VVE).

### A.5.1.3 We herijken het IHP eind 2024 (Q4)

In het Beleidsrijk Integraal Huisvestingsplan is afgesproken dat jaarlijks onderzoeken worden uitgevoerd. Ook zal aan de hand van een schouw bepaald worden in hoeverre vernieuwbouw een optie is, wanneer de school in aanmerking komt voor renovatie of vernieuwing.  Het aangepaste IHP wordt jaarlijks in het vierde kwartaal ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorgelegd. Eind 2024 vindt de 'grote' 4 jaarlijkse herijking van het IHP plaats.

## D.5.2 IN BERGEN OP ZOOM HEBBEN WE EEN BREED EN ROBUUST ONDERWIJSAANBOD

### A.5.2.1 We ondersteunen het ambassadeurschap voor de Agenda Beroepsonderwijs West-Brabant (Q1-Q4)

We faciliteren deze samenwerking voor zover dit binnen de taken van de gemeente ligt. Het samenwerkingsverband wordt aangestuurd via een vastgestelde agenda 2022-2026. Ambassadeurs zijn Avans hogeschool, Breda University, Curio, Markland college, VNONCW Brabant Zeeland en de gemeenten Breda, Roosendaal en Bergen op Zoom. Thema's zijn: aansluiting economische en maatschappelijke uitdagingen en transities, Leven Lang Ontwikkelen en Versterken samenwerking.



## D.5.3 WE BESTRIJDEN EN VOORKOMEN LAAGGELETTERDHEID BIJ OUDERS/ VOLWASSENEN

### A.5.3.1 Met de gezinsaanpak willen we de taalontwikkeling van kinderen verbeteren en daarmee de kansengelijkheid voor kinderen bevorderen (Q1-Q4)

Een onderdeel van de algemene aanpak van laaggeletterdheid is de gezinsaanpak. Eind 2024 moeten we hierin de regierol vervullen om te voorkomen dat er een nieuwe generatie laaggeletterden opgroeit. Hierdoor ontstaat de cyclus van laaggeletterdheid. Om ons op de regierol goed voor te bereiden nemen we deel aan de pilot Uitrolfase GGG. Daarnaast sluiten we aan bij een van de initiatieven van de Gelijke Kansen Alliantie, de aanpak Thuis in Taal.
De aanpak Thuis in Taal helpt leraren en pedagogisch medewerkers die werken met jonge kinderen om de wereld van school en thuis te verbinden, door een samenwerkingsrelatie op te bouwen met de ouders die bijdraagt aan een rijkere taalomgeving voor kinderen.

### A.5.3.2 We gebruiken begrijpelijke taal (Q1)

Eind 2023 start de pilot 'Ondertekening Direct Duidelijk deal' om medewerkers bewuster te maken van het thema van laaggeletterdheid. Zij worden getraind om de schrijfvaardigheid te verbeteren waardoor de stukken van de gemeente leesbaarder worden.  Hiervoor is een breed en centraal opleidings- en ontwikkelprogramma opgesteld. In het bijzonder is aandacht voor 'begrijpelijk schrijven'. Daarnaast zetten we, met ondersteuning van de bibliotheek West-Brabant, het Taalpanel in om medewerkers te helpen aan bewustwording van laaggeletterdheid.

## INDICATOREN

| Omschrijving indicator | Landelijk* | Realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 |
| Absoluut verzuim, per 1.000 leerlingen | 4,2 (2022) | 4,4 | 2,6 | 1,6 | 5,3 |
| Relatief verzuim, per 1.000 leerlingen | 24 (2022) | 19 | - | 16 | 21 |
| Voortijdige schoolverlaters zonder Startkwalificatie (vsv'ers) (percentage) | 1,9 (2021) | 2,4 | 2,0 | 2,1 | - |

*Bron: De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl.*
** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.*

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR HET PROGRAMMA

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Onderwijsagenda Brabantse Wal 2019-2022 | 2019 |
| Onderwijskansenbeleid | 2019 |
| Verordening leerlingenvervoer | 2014 |
| Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs | 2015 |

## VERBONDEN PARTIJEN

| Verbonden partij | Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente | Bijdrage van de gemeente in 2024 |
|---|---|---|
| Leerplicht regionaal bureau | Regionale centrale leerling-administratie; centralisering van het gegevensbeheer RMC en leerplicht (wettelijke taak) ten behoeve van betere controle op voortijdige schoolverlaters en schoolverzuim, eenduidige cijfers en werkwijze in regio en betere aansluiting bij (regionaal georganiseerde) partners als het Voortgezet Onderwijs/MBO zelf, maar ook Zorg en Veiligheidspartners. | €46.003 |

## WAT MAG HET KOSTEN?

| Baten/Lasten (Bedragen *€1.000) | R 2022 | B 2023 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Baten | 5.454 | 5.427 | 3.758 | 3.760 | 3.762 | 3.762 |
| Lasten | 12.183 | 12.738 | 12.476 | 12.534 | 12.801 | 12.992 |
| Totaal saldo van baten en lasten programma 5 | -6.729 | -7.311 | -8.718 | -8.773 | -9.038 | -9.230 |
| Onttrekkingen aan reserves | 0 | 0 | 90 | 0 | 0 | 0 |
| Stortingen in reserves | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Resultaat programma 5 | -6.729 | -7.311 | -8.628 | -8.773 | -9.038 | -9.230 |

## TOELICHTING

| Beginstand Programma 5 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|
| Baten | 3.747 | 3.749 | 3.751 | 3.751 |
| Lasten | 11.916 | 11.831 | 12.043 | 12.043 |
| Saldo | -8.169 | -8.082 | -8.292 | -8.292 |
| Personeelslasten | -128 | -125 | -126 | -127 |
| Kapitaallasten | -16 | -184 | -240 | -240 |
| Indexeren | -170 | -170 | -170 | -170 |
| Energiekosten | -116 | -116 | -116 | -116 |
| Overheveling | -90 | 0 | 0 | 0 |
| IHP | -17 | -84 | -81 | -33 |
| Overige mutaties | -12 | -12 | -13 | -252 |
| Eindtotaal | -8.718 | -8.773 | -9.038 | -9.230 |

## BEGROTINGSMUTATIES

**Personeelskosten**
Op basis van het Beleidskader 2024 zijn de salariskosten met 5,2 procent geïndexeerd. Dit leidt tot een stijging van de personeelskosten van €128.000.

**Kapitaallasten**
De kapitaallasten nemen in 2024 toe met €16.000 en vanaf 2025 met gemiddeld €200.000. De toename van de kapitaallasten komt door de actualisering van de investeringen op basis van het IHP. De toename van de lasten is in 2024 lager, omdat er minder investeringen in 2023 worden afgesloten dan waar we bij het opstellen van het eerdere IHP vanuit zijn gegaan. Deze lasten komen nu vanaf 2025 in de begroting.

**Indexeren van uitgaven en inkomsten**
Het prijspeil materiële overheidsconsumptie, dat in de Meicirculaire 2023 is opgenomen, bedraagt 3,9 procent. De inkomsten zijn hiermee verhoogd, de uitgaven niet. De indexatie van de uitgavenbudgetten is verwerkt in de stelpost op programma 1. Per saldo is er nog een toename van €170.000.

**Energiekosten**
Op basis van het huidige contract, de verwachte prijsontwikkeling voor 2024 en de afrekening over 2022 is een inschatting gemaakt voor de kosten van gas en elektra in 2024. Voor dit programma betekent dit dat de lasten met €116.000 verhoogd moeten worden.

**Overheveling budgetten**
Vanuit het 2e Concernbericht 2023 is €90.000 overgeheveld voor advieskosten onderwijshuisvesting.

**IHP**
Er is een inschatting gemaakt van de huur voor de Zeeridder. Ook zijn de huurkosten voor de noodlokalen bijgesteld. Voor 2024 levert dit per saldo een voordeel op van €50.000 en voor de latere jaren een kleine toename van de kosten. Daarnaast is er per jaar €50.000 aan advieskosten voor het IHP toegevoegd.

## RESERVES

Dit betreft de onttrekking uit de algemene reserve vanwege de overheveling van budgetten.

# PROGRAMMA 6 - SPORT, CULTUUR EN RECREATIE

## Wat willen we bereiken in deze bestuursperiode?

Wij willen dat het in de gemeente Bergen op Zoom fijn wonen, werken en (be)leven is. Daarvoor moet nog wel wat gebeuren. Van de aanpak van onze historische binnenstad, het anders inrichten van onze sportieve en culturele infrastructuur tot Bergen op Zoom op de kaart zetten als BeLeefstad. Bij sport en cultuur blijven de huidige financiele kaders leidend. Op de inhoudelijke kaders is bijsturing mogelijk. Daarbij betrekken we sportclubs, sportverenigingen, culturele verenigingen- en makers om tot een goede en gelijkwaardige samenwerkingsrelatie en aanpak te komen. Met als uitgangspunt gezond leven, het stimuleren van bewegen, cultuurdeelname en cultuureducatie.

## Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

### DOELEN EN ACTIES

**D.6.1 Bergen op Zoom heeft een toekomstbestendige sport infrastructuur**

- A.6.1.1 We realiseren de bezuiniging voortkomend uit de businesscase Sport (Q4)
- A.6.1.2 We zorgen ervoor dat sport en bewegen voor alle inwoners (een leven-lang) toegankelijk is (going concern)
- A.6.1.3 We herijken het sportbeleid (Q2 – herijken uitvoeringsnota Q4)
- A.6.1.4 Met het lokaal Sportakkoord leveren we een bijdrage in de uitvoering van het GALA (Q1-Q4)
- A.6.1.5 Met de Brede Regeling Combinatiefuncties leveren we een bijdrage in de uitvoering van het GALA (Q1-Q4)

**D.6.2 Bergen op Zoom heeft een toekomstbestendige culturele infrastructuur**

- A.6.2.1 We realiseren de businesscase Cultuur inclusief verzelfstandigen van het Markiezenhof en CKB
- A.6.2.2 We stimuleren de oprichting van creatieve hubs als onderdeel van de stedelijke ontwikkeling inclusief herhuisvesting van de Bergse Bouwclubs
- A.6.2.3 We streven ernaar om het cultureel erfgoed te behouden en te herbestemmen
- A.6.2.4 We herijken het cultuurbeleid (2025)
- A.6.2.5 We versterken de culturele sector onder andere vanuit de Rijkscompensatiemiddelen Cultuur en leveren met de Brede Regeling combinatiefuncties een bijdrage in de uitvoering van het GALA (Q1-Q4)

**D.6.3 Bergen op Zoom staat op de kaart als BeLeefstad**

- A.6.3.1 We stellen een toeristisch-recreatief actieplan op vanuit de Brabantse Wal
- A.6.3.2 We realiseren de doorontwikkeling van de VVV Brabantse Wal
- A.6.3.3 We starten met de implementatie van het nieuwe evenementenbeleid



**Sportieve, recreatieve en culturele voorzieningen fungeren als belangrijke basis voor het hebben van een prettig woon- werk- en leefklimaat. In 2024 gaan we daarvoor het volgende doen:**

## D.6.1 BERGEN OP ZOOM HEEFT EEN TOEKOMSTBESTENDIGE SPORT INFRASTRUCTUUR

### A.6.1.1 We realiseren de bezuiniging voortkomend uit de businesscase Sport (Q4)

Het doel van de businesscase Sport is om de lasten per inwoner terug te brengen naar het landelijk gemiddelde. In 2023 is de businesscase Sport afgerond. In 2024 starten we met de implementatie van een nieuw beheer en exploitatie-model voor de buitensportaccommodaties. Het model dat we voorstaan gaat uit van 'normaliseren' waarbij het voor huurder en eigenaar duidelijk is welke afspraken er zijn en wie waar-voor verantwoordelijk is. Toekomstbestendigheid, veiligheid en duurzaamheid zijn hierbij belangrijke thema's. Bij de uitvoering van de businesscase is geconstateerd dat vraag en aanbod naar (buiten)sportaccommodaties in balans is. De komende jaren gaan we inzetten om dit aanbod kwalitatief op orde te krijgen en houden.

De gemeentelijke kosten voor sport zijn teruggebracht tot het niveau van het gemiddelde van referentiegemeenten. Twee maatregelen binnen de businesscase zorgen echter wél voor een afname op de sportbegroting, maar niet op de gemeentelijke begroting. De resterende taakstelling op sport brengen we elders onder binnen programma 6.

### A.6.1.2 We zorgen ervoor dat sport en bewegen voor alle inwoners (een leven lang) toegankelijk is (going concern)

Naast de traditionele sportaccommodaties hebben we aandacht voor de ongeorganiseerde sport. Men sport vaker individueel of in zelfgevormde groepen waarbij gebruik wordt gemaakt van de openbare ruimte. Vanuit het perspectief een gezonde leefomgeving, gaan we aan de slag met de beweegvriendelijke omgeving en wordt onderzocht welke plekken en verbindingsroutes beweegvriendelijker ingericht kunnen worden. Hiervoor sluiten we in een vroeg(er) stadium aan bij ruimtelijke plannen en de woningbouwopgave.

### A.6.1.3 We herijken het sportbeleid (Q2 – herijken uitvoeringsnota Q4)

De gemeente Bergen op Zoom gaat in 2024 in navolging van de pijlervisies aan de slag met het herijken van het sport- en cultuurbeleid. In 2024 willen we in samenwerking met sportverenigingen, cultuurverenigingen, makers, inwoners en maatschappelijke instellingen (op het gebied van sport, cultuur, zorg en welzijn) het beleid actualiseren.

### A.6.1.4 Met het Sportakkoord leveren we een bijdrage in de uitvoering van het GALA (Q1-Q4)

We willen inzetten op het bevorderen van sport en culturele activiteiten en programma's die bijdragen aan persoonlijke expressie, sociale verbondenheid en fysieke en geestelijke gezondheid. Samenwerking tussen sport, cultuur, zorg en/of welzijn biedt daarbij veel kansen. Zo bereiken we samen - via onder andere de Brede Spuk - een breder publiek inclusief kwetsbare doelgroepen. We leveren daarmee een bijdrage aan maatschappelijke problemen als eenzaamheid en armoede.

### A.6.1.5 Met de Brede Regeling Combinatiefuncties leveren we een bijdrage in de uitvoering van het GALA (Q1-Q4)

Via de BRC geven we uitvoering aan onder meer het sport- en cultuurbeleid in onze gemeente. De Bergse combinatiefunctionarissen dragen zorg voor wijkgericht (naschools) sport- en cultuuraanbod. Zij leggen verbindingen tussen sport, onderwijs, cultuur en andere (maatschappelijke) organisaties. Daarnaast richten zij zich op het ondersteunen van het verder professionaliseren van verenigingen. De focus ligt steeds meer op de gezonde leefstijl en er is meer aandacht voor speciale en kwetsbare groepen

## D.6.2 BERGEN OP ZOOM HEEFT EEN TOEKOMSTBESTENDIGE CULTURELE INFRASTRUCTUUR

### A.6.2.1 We realiseren de businesscase Cultuur inclusief verzelfstandiging van het Markiezenhof en CKB

De taakstelling van 1,9 miljoen euro op cultuur moet leiden tot een duurzaam- en toekomstbestendige culturele infrastructuur. In 2023 is daarvan 0,5 miljoen euro gerealiseerd met de ontvlechting van Theater de Maagd in een nieuwe zelfstandige organisatie. In 2024 werken we verder aan het anders inrichten van de culturele infrastructuur met de invulling van de resterende taakstelling van 1,4 miljoen euro op het CKB en het Museum Markiezenhof.

### A.6.2.2 We stimuleren de oprichting van creatieve hubs als onderdeel van de stedelijke ontwikkeling inclusief herhuisvesting van de Bergse Bouwclubs

We stimuleren de oprichting van creatieve hubs en artistieke broedplaatsen als onderdeel van de stedelijke ontwikkeling. Ze fungeren als bron voor creativiteit, innovatie en economische groei en dragen bij aan een levendige culturele scene in de stad. Concreet wordt gewerkt aan de opgaven van de herhuisvesting van de Bergse Bouwclubs. Hiervoor ontvangt u een apart raadsvoorstel nog ter behandeling in 2023.

### A.6.2.3 We streven ernaar om het cultureel erfgoed te behouden en te herbestemmen

We streven ernaar om het cultureel erfgoed – de historische component in de gemeente Bergen op Zoom - te behouden en te herbestemmen als onderdeel van stedelijke ontwikkelingsprojecten. Dit behoud en gebruik van cultureel erfgoed draagt bij aan de identiteit en aantrekkelijkheid van onze gemeente. We integreren cultuur in onze ruimtelijke ontwikkeling met oog voor duurzaamheid en leefbaarheid. Er wordt onderzocht hoe onze in eigendom zijnde monumenten beter kunnen worden geëxploiteerd en beter tot zijn recht komen voor de bezoekers, middels het project Overdragen/Borgen Monumenten. Eigendomsoverdracht, verhuren, exploitatie aan derden zijn opties die worden onderzocht, echter is eigendomsoverdracht geen doel op zich.

### A.6.2.4 We herijken het cultuurbeleid (2025)

De gemeente Bergen op Zoom gaat in 2024 op navolging van de pijlervisies aan de slag met het herijken van het sport en cultuurbeleid. In 2024 willen we in samenwerking met sportverenigingen, cultuurverenigingen, makers, inwoners en maatschappelijke instellingen (op het gebied van sport, cultuur, zorg en welzijn) het beleid actualiseren.

### A.6.2.5 We versterken de culturele sector onder andere vanuit de Rijkscompensatiemiddelen Cultuur en leveren met de Brede Regeling combinatiefuncties een bijdrage in de uitvoering van het GALA (Q1-Q4)

Conform motie RMD022-02 besteding coronagelden willen we de Rijkscompensatiemiddelen Cultuur, vanuit het herijkte cultuurbeleid, ten goede laten komen aan de culturele sector. Via de Brede Regeling Combinatiefuncties geven we uitvoering aan onder meer het sport- en cultuurbeleid in onze gemeente. De Bergse combinatiefunctionarissen dragen zorg voor wijkgericht (naschools) sport- en cultuuraanbod. Zij leggen verbindingen tussen sport, onderwijs, cultuur en andere (maatschappelijke) organisaties. Daarnaast richten zij zich op het ondersteunen van het verder professionaliseren van verenigingen. De focus ligt steeds meer op de gezonde leefstijl en er is meer aandacht voor speciale en kwetsbare groepen.

## D.6.3 BERGEN OP ZOOM STAAT OP DE KAART ALS BELEEFSTAD

### A.6.3.1 We stellen een toeristisch-recreatief actieplan op vanuit de Brabantse Wal

In 2023 is besloten de samenwerking op het Vrijetijdsdomein voor de Brabantse Wal te hernieuwen. Gezamenlijk met de Brabantse Wal gemeenten wordt een actieagenda voor het Vrijetijdsdomein opgesteld. Deze actieagenda wordt begin 2024 opgeleverd.

### A.6.3.2 We realiseren de doorontwikkeling van de VVV Brabantse Wal

In 2023 is gestart met de doorontwikkeling van de VVV Brabantse Wal. In 2024 ronden we dit proces af door een businessplan op te stellen en daarmee te komen tot een verzelfstandiging. Hierbij wordt gezocht naar een intensievere samenwerking met ondernemers in de vrijetijdsbranche.

### A.6.3.3. We starten met de implementatie van het nieuwe evenementenbeleid

Onder voorbehoud van vaststelling van het herijkte evenementenbeleid wordt in 2024 gestart met de uitvoering van dit beleid. Afhankelijk van welk scenario gekozen wordt kunnen hier nog financiële ruimtevragers uit voort komen. Door middel van digitalisering en vereenvoudiging van vergunningstrajecten zullen we dienstverlening verbeteren en voeren we duurzaamheidsmaatregelen in. Daarnaast maken we een start met het aanwijzen en professionaliseren planologisch borgen van evenemententerreinen en locatieprofielen.

## INDICATOREN

| Omschrijving indicator | Landelijk* | Realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 |
| Het aantal niet sporters, uitgedrukt in een percentage | 49,2 (2020) | - | 52,7 | - | - |

*Bron: De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl.*
** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.*

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR HET PROGRAMMA

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Beleidsplan Museum Het Markiezenhof 2018-2023 | 2017 |
| Cultuurvisie Bergen op Zoom | 2013 |
| Doorontwikkeling Binnenschelde 'Boulevard in Beweging' | 2014 |
| Kadernota 'Sport (is) in beweging' 2011-2016 | 2011 en verlengd in 2016 |
| Sport is (in) Beweging – 'Uitvoeringsnota Sport en Bewegen' | 2013 en verlengd in 2016 |
| Uitvoeringsprogramma Materieel Erfgoed | 2015 |
| Visie Materieel erfgoed | 2013 |

## VERBONDEN PARTIJEN

| Verbonden partij | Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente | Bijdrage van de gemeente in 2024 |
|---|---|---|
| Sportbedrijf Bergen op Zoom | Het sportbedrijf Bergen op Zoom is verantwoordelijk voor de exploitatie van twee zwembaden en is een belangrijke partner bij de uitvoering van het sportbeleid. | |
| GR West-Brabants Archief (GR WBA) | Via de GR bereiken we dat de zorg, het beheer, de bewaring en het ter beschikking stellen van de in de archiefbewaarplaats berustende archiefbescheiden tegen beheersbare kosten worden uitgevoerd. | €725.083 |

## WAT MAG HET KOSTEN?

| Baten/Lasten (Bedragen *€1.000) | R 2022 | B 2023 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Baten | 5.566 | 5.027 | 4.925 | 4.620 | 4.595 | 4.810 |
| Lasten | 21.049 | 21.246 | 18.887 | 18.013 | 17.549 | 18.729 |
| Totaal saldo van baten en lasten programma 6 | -15.482 | -16.219 | -13.962 | -13.393 | -12.954 | -13.919 |
| Onttrekkingen aan reserves | 617 | 1.680 | 491 | 150 | 0 | 0 |
| Stortingen in reserves | 77 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Resultaat programma 6 | -14.943 | -14.538 | -13.471 | -13.243 | -12.954 | -13.919 |

## TOELICHTING

| Beginstand Programma 6 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|
| Baten | 4.040 | 4.024 | 4.024 | 4.024 |
| Lasten | 18.046 | 17.491 | 17.362 | 17.362 |
| Saldo | -14.006 | -13.468 | -13.338 | -13.338 |
| Personeelslasten | 250 | 265 | 277 | 285 |
| Kapitaallasten | -34 | -32 | -22 | -22 |
| Indexeren | 83 | 83 | 83 | 83 |
| Grootonderhoud buitensportaccomodaties | 0 | -165 | -66 | -1.081 |
| Grootonderhoud gebouwen | -137 | -137 | -137 | -137 |
| Taakmutatie algemene uitkering | 276 | 276 | 276 | 276 |
| Verkoop vastgoed | 305 | 0 | 0 | 0 |
| Bijdrage WBA | -136 | -87 | -50 | -50 |
| Overheveling | -491 | -150 | 0 | 0 |
| Overige mutaties | -72 | 22 | 23 | 65 |
| Eindtotaal | -13.962 | -13.393 | -12.954 | -13.919 |

## BEGROTINGSMUTATIES

**Personeelskosten**
Er is formatie van programma 6 (taakveld cultuur) verschoven naar programma 4 (taakveld recreatie). Voor het begrotingssaldo heeft dit geen consequenties. Daarnaast zijn op basis van het Beleidskader 2024 de personeelskosten met 5,2 procent geïndexeerd. Per saldo (verschuiving en indexering) zijn de personeelskosten op dit programma met €250.000 afgenomen.

**Kapitaallasten**
De toename wordt veroorzaakt doordat de kapitaallasten van de moederkredieten worden begroot op programma 1. Wanneer kredieten vanuit het moederkrediet beschikbaar worden gesteld, worden deze kapitaallasten begroot op het product waar ze betrekking op hebben.

**Indexeren van uitgaven en inkomsten**
Het prijspeil materiële overheidsconsumptie, dat in de Meicirculaire 2023 is opgenomen, bedraagt 3,9 procent. De inkomsten zijn hiermee verhoogd, de uitgaven niet. De indexatie van de uitgavenbudgetten is verwerkt in de stelpost op programma 1. Per saldo zorgt dit voor een toename in de baten van €83.000.

**Grootonderhoud buitensportaccommodaties**
Voor het grootonderhoud op de buitensportaccommodaties (velden e.d.) hebben we nog geen onderhoudsvoorziening gevormd. Zodra de uitkomsten van de BC Buitensport bekend zijn (Beleidskader 2025) zullen we hiervoor wel een voorstel gaan doen.
Nu wordt nog in de begroting in elke jaarschijf het noodzakelijk grootonderhoud opgenomen. 2025 en 2026 met respectievelijk €165.000 en €66.000 toe. In 2027 is er veel grootonderhoud gepland op sportpark Rozenoord. Hierdoor is er in 2027 een veel hoger bedrag opgenomen. In 2024 komen we met de reeds begrote middelen uit.

**Grootonderhoud gebouwen**
Alle panden waarvan de gemeente eigenaar is zijn opnieuw geïnspecteerd en op basis van deze inspecties is het MJOP gebouwen geactualiseerd. Dit heeft ertoe geleid dat de storting in de voorziening groot onderhoud gebouwen voor de panden in dit programma met €154.000 verhoogd moet worden.

**Taakmutatie algemene uitkering**
In de meicirculaire is aangegeven dat de regeling combinatiefunctionaris komt te vervallen. Hierdoor is de algemene uitkering op programma 1 met €276.000 verlaagd en is het budget voor de combinatie functionarissen op programma 6 ook met €276.000 verlaagd.
In plaats van bekostiging van de combinatiefunctionarissen via de algemene uitkering ontvangen wij nu een SPUK (specifieke uitkering). Deze uitkering wordt verantwoord op dit programma.

**Verkoop vastgoed**
In 2023 hadden we de verkoop van een perceel aan de Beeklaan opgenomen. Verkoop zal niet in 2023 plaatsvinden maar in 2024. De opbrengst wordt daarom afgeraamd in de Begroting 2023 en opgenomen in de Begroting 2024.

**Bijdrage West-Brabants Archief**
Bij de vaststelling van de Begroting 2024 van het West-Bra-

bants Archief (WBA) is besloten om de nieuwe verdeelsleutel niet gelijk in te voeren maar een ingroeiperiode van 3 jaar hiervoor te hanteren. De nieuwe verdeelsleutel levert Bergen op Zoom een voordeel op van €153.000. Daarnaast zijn bij de vaststelling nog enkele andere kleine aanpassingen verwerkt. Per saldo is hierdoor de bijdrage van Bergen op Zoom aan het WBA in 2024 €136.000 hoger uitgekomen.

**Overheveling budgetten**
In het 2e Concernbericht 2023 is €343.000 overgeheveld naar 2024. Daarnaast is van de coronamiddelen die we in 2021 hebben ontvangen nog €148.000 toegevoegd aan het budget van 2024 en €150.000 aan het budget van 2025.

## RESERVES

Vanuit 2023 zijn de Rijkscompensatiemiddelen Cultuur van €172.000 overgeheveld naar 2023, is het nog niet uitgevoerde groot onderhoud buitensport ad € 150.000 overgeheveld en is € 21.000 voor de BC CKB overgeheveld.
Naar 2025 is het budget voor toekomstig beheer cultureel vastgoed van €100.000 overgeheveld.
Van de coronamiddelen die we in 2021 hebben ontvangen voor cultuur is € 298.000 nog niet uitgegeven. Hiervan wordt € 148.000 uitgegeven in 2024 en het restant in 2025.

# PROGRAMMA 7 - WMO EN JEUGD

## Wat willen we bereiken in deze bestuursperiode?

De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van landelijke wetten die bedoeld zijn om het welzijn te verbeteren van inwoners met wie het wat minder gaat. We hebben hierin grote uitdagingen voor ons liggen. De vorige periode zijn we al begonnen met een andere manier van werken om iedereen de juiste zorg of ondersteuning te bieden. Niemand mag buiten de boot vallen. De menselijke maat staat centraal. We gebruiken begrijpelijke taal en stellen wat de inwoner nodig heeft voorop. Dit doen we bij voorkeur gezinsgericht en in goede samenwerking met andere partijen, bijvoorbeeld op het gebied van gezondheid, wonen en veiligheid. Tegelijkertijd moet de zorg ook betaalbaar blijven.

*(Deze doelstelling raakt ook programma 8)*

## Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

### DOELEN EN ACTIES

We stellen de Pijlervisie Economie op

**D.7.1 De gemeente biedt de juiste zorg en ondersteuning aan haar inwoners**

- A.7.1.1 We verbeteren de gemeentelijke toegang tot zorg en ondersteuning (Q1-Q4)
- A.7.1.2 We maken een toekomstplan voor maatschappelijke zorg en gezondheidszorg "na" Bravis

**D.7.2 Niemand mag buiten de boot vallen**

- A.7.2.1 We voeren het plan van aanpak Huiselijk Geweld en Kindermishandeling uit (Q1-Q4)
- A.7.2.2 We maken gebruik van het Doorbraakfonds Sociaal Domein (Q1-Q4)
- A.7.2.3 We vervolgen de pilot 'basisteam en veiligheidsteam' voor het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming (Q1-Q4)
- A.7.2.4 We voeren het uitvoeringsprogramma Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang uit (Q1-Q4)

**D.7.3 De menselijke maat staat centraal**

- A.7.3.1 We stellen een omgekeerde verordening sociaal domein op (Q4)
- A.7.3.2 We bevorderen het integraal werken binnen de eigen organisatie (Q1-Q4)



**D.7.4 De zorg blijft betaalbaar**

- A.7.4.1 We intensiveren de transformatie van het sociaal domein
- A.7.4.2 We werken aan het thema Normaliseren (Q1-Q4)
- A.7.4.3 We werken verder aan het versterken van het voorliggend veld (Q2)
- A.7.4.4 We voeren het subsidiebeleid 'Doen wat nodig is' uit en pauzeren de geplande bezuiniging in 2024 (Q1-Q4)
- A.7.4.5 We werken aan de doorontwikkeling van de wijkcentra en het wijkgericht werken

## D.7.1 DE GEMEENTE BIEDT DE JUISTE ZORG EN ONDERSTEUNING AAN HAAR INWONERS

### A.7.1.1 We verbeteren de gemeentelijke toegang tot zorg en ondersteuning (Q1-Q4)

In vervolg op de stappen die gezet zijn in 2023, werken we in 2024 verder aan de doorontwikkeling van de integrale toegang tot het Sociaal Domein met als doel één integrale toegang in het voorliggend veld. Hierdoor kunnen inwoners op één plek hun vragen stellen en wordt er optimaler gebruik gemaakt van het aanbod in het voorliggend veld. Dit doen we in nauwe samenwerking met WijZijn Traversegroep. Daarnaast maken we de publieksinformatie over de toegang tot ondersteuning begrijpelijker.

### A.7.1.2 We maken een toekomstplan voor maatschappelijke zorg en gezondheidszorg "na" Bravis

Op 13 juli 2023 heeft de gemeenteraad een amendement aangenomen, waarmee aan het Beleidskader 2024-2027 is toegevoegd dat er een toekomstplan wordt opgesteld voor maatschappelijke zorg en gezondheidszorg na Bravis. In 2024 wordt uitgewerkt hoe dit wordt aangepakt.

## D.7.2 NIEMAND MAG BUITEN DE BOOT VALLEN

### A.7.2.1 We voeren het plan van aanpak Huiselijk Geweld en Kindermishandeling uit (Q1-Q4)

In 2023 is het Plan van Aanpak Huiselijk Geweld en Kindermishandeling vastgesteld. Dit voeren we in 2024 uit. In het Beleidskader is hiervoor een klein extra budget van €5.000 euro beschikbaar gesteld.

### A.7.2.2 We maken gebruik van het Doorbraakfonds Sociaal Domein (Q1-Q4)

We maken gebruik van het Doorbraakfonds Sociaal Domein wanneer er binnen onze reguliere vormen van ondersteuning geen oplossing gevonden kan worden voor de problemen van een inwoner.

### A.7.2.3 We vervolgen de pilot 'basisteam en veiligheidsteam' voor het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming (Q1-Q4)

In 2023 zijn we gestart met de pilot basisteam en veiligheidsteam vanuit de proeftuin Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming. Het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming is een gezamenlijk programma van de ministeries van J&V en VWS en VNG, waarin nauw samengewerkt wordt met de partners in het veld. De jeugdbescherming moet effectiever en slimmer worden georganiseerd. De pilot is gegund door het rijk aan onze gemeente.  De pilot basisteam en veiligheidsteam loopt voorspoedig. Gedurende het pilot jaar 2023 halen we input op voor het vervolg in de jaren 2024 en verder.

### A.7.2.4 We voeren het uitvoeringsprogramma Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang uit (Q1-Q4)

Op 30 maart 2023 is de regiovisie Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang door de gemeenteraad vastgesteld. Ter uitvoering daarvan wordt een uitvoeringsprogramma opgesteld. Dit uitvoeringsprogramma wordt eind 2023 of begin 2024 gedeeld met de gemeenteraad. In 2024 starten wij met de uitvoering van het uitvoeringsprogramma van de regiovisie. Ook voeren we het convenant 'huisvesting en begeleiding kwetsbare doelgroepen' uit.
De extra middelen die beschikbaar zijn gesteld door het Rijk worden ingezet voor de structurele uitvoering van de pilots: tussenvoorziening zwerfjongeren (in Roosendaal) en specialistische kennis in de opvang.

## D.7.3 DE MENSELIJKE MAAT STAAT CENTRAAL

### A.7.3.1 We stellen een omgekeerde verordening sociaal domein op (Q4)

In 2023 zijn we gestart met het opstellen van de omgekeerde verordening sociaal domein. We zijn begonnen met het formuleren van uitgangspunten, zoals wat verstaan we onder integraal werken en welke onderdelen van het sociaal domein moeten w orden opgenomen in de omgekeerde verordening. In 2024 stellen we op basis hiervan de omgekeerde verordening op. Deze bieden we daarna ter vaststelling aan de gemeenteraad aan. Het hebben van een omgekeerde verordening is alleen zinvol, als er door de medewerkers die er mee moeten werken ook gedacht en gewerkt wordt volgens de uitgangspunten van integraal werken en maatwerk. Om die reden koppelen we aan het opstellen van de verordening ook een traject op houding en gedrag om de medewerkers hierin mee te nemen en te ondersteunen. Dit sluit aan op de doorontwikkeling van de toegang tot het sociaal domein.

### A.7.3.2 We bevorderen het integraal werken binnen de eigen organisatie (Q1-Q4)

We bevorderen het integraal werken binnen de eigen organisatie. Door integraal te werken wordt de inwoner beter ondersteund en wordt zijn of haar vraag in een keer beantwoord. Integraal werken valt of staat met de medewerkers. Zij moeten hierbij worden ondersteund. Door de gevolgen van de coronapandemie, de vluchtelingencrisis en de energiecrisis is hier de afgelopen jaren weinig aandacht voor geweest. Het is daarom nodig om het integraal werken te stimuleren.

## D.7.4 DE ZORG BLIJFT BETAALBAAR



### A.7.4.1 We intensiveren de transformatie van het sociaal domein

Bij het Beleidskader is door de gemeenteraad een motie ingediend gericht op een verschuiving van maatwerkvoorzieningen ten gunste van het ‘voorliggend veld’. Dat is verwerkt in deze begroting. Om daar goed uitvoering aan te kunnen geven, vervangen we het eerdere speerpunt “pilot cliëntopvolging” door een intensivering van de transformatie van het sociaal domein. ‘Going concern’ zijn we prima in staat onze taken uit te voeren, maar de alsmaar oplopende meerkosten vragen om een systeemherziening. Dat zal één van de grootste uitdagingen voor de komende jaren zijn. Hiervoor zetten we een kwartiermaker in.

### A.7.4.2 We werken aan het thema Normaliseren (Q1-Q4)

Op basis van de regiovisie jeugd West Brabant West 2022-2025 werken we samen met de jeugdregio West Brabant West aan het thema Normaliseren. Hiervoor wordt eind 2023 een plan opgesteld, dat in 2024 wordt uitgevoerd. Dit gebeurt in samenwerking met zorgpartners, het voorliggend veld, ouders en jeugdigen. Met normaliseren werken we aan een demping van het aantal zorgvragen door meer uit te gaan van de eigen verantwoordelijkheid van jeugdigen en opvoeders, waarbij (licht) afwijken van het gemiddelde tijdens het opgroeien en opvoeden niet onnodig geproblematiseerd wordt. Normalisatie wordt verwerkt in de nog op te leveren Pijlervisie Sociaal en Veilig. Ook bij de doorontwikkeling van de toegang tot het sociaal domein hebben we hier aandacht voor.

### A.7.4.3 We werken verder aan het versterken van het voorliggend veld (Q2)

Tijdens de raadsvergadering van 13 juli 2023 heeft de gemeenteraad een motie aangenomen waarin het college wordt verzocht om een plan uit te werken om de verschuiving van het gebruik van maatwerkvoorzieningen naar (preventieve) voorzieningen in het voorliggend veld vorm te geven. In het tweede kwartaal van 2024 leveren we dit plan op.
Daarnaast werken we in 2024 verder aan een aantal projecten en acties waar we al mee gestart zijn om het voorliggend veld te versterken. Het doel is om de druk op de maatwerkvoorzieningen te verkleinen. We werken onder andere verder aan Welzijn op Recept, het organiseren van indicatieloze dagbesteding en we voeren het landelijke Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) uit. Het Rijk heeft tot en met 2026 middelen beschikbaar gesteld om het GALA uit te voeren. Doel van het akkoord is het bereiken van een gezonde generatie in 2040. Om deze middelen zo efficiënt mogelijk te besteden, werken we aan een subsidieregeling die gedurende deze jaren geldt. In deze middelen is eveneens voorzien in een projectleider die ervoor zorgt dat de middelen op verantwoorde wijze ingezet worden en partijen zoveel mogelijk impact maken, ook op regionaal niveau.

### A.7.4.4 We voeren het subsidiebeleid 'Doen wat nodig is' uit en pauzeren de geplande bezuiniging in 2024 (Q1-Q4)

We voeren het subsidiebeleid 'Doen wat nodig is' uit. Subsidies worden alleen verleend aan activiteiten die bijdragen aan de hierin genoemde maatschappelijke opgaven en speer- en uitgangspunten. De geplande bezuiniging van €500.000 in 2024 wordt conform het amendement Pauzeknop Voorliggend Veld gepauzeerd. Door een andere manier van werken verwachten we minder inzet op Wmo maatwerk. Hiervoor wordt zeer nauw samengewerkt met WijZijn Traversegroep, waar de toegang laagdrempelig georganiseerd gaat worden in de wijken. Dit geldt als een pilot, gedurende het jaar 2024 worden de eerste resultaten hiervan zichtbaar waaruit mogelijkheden ontstaan om de toegang in de toekomst structureel te positioneren.

### A.7.4.5 We werken aan de doorontwikkeling van de wijkcentra en het wijkgericht werken

In het eerste kwartaal van 2024 wordt er een plan aan de gemeenteraad voorgelegd over de wijkcentra en ontmoetingsplekken.

## INDICATOREN

| Omschrijving indicator | Landelijk* | Realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 |
| Jongeren met een delict voor de rechter (% van 12 t/m 21-jarigen) | 1 (2021) | 1 | 1 | 1 | - |
| Kinderen in een uitkeringsgezin (% kinderen tot 18 jaar) | 6 (2021) | 9 | 9 | 9 | - |
| Werkloze jongeren (% van 16 t/m 22-jarigen) | 2 (2021) | 2 | 2 | 2 | - |
| Jongeren met jeugdhulp (% van alle jongeren tot 18 jaar) | 13,2 (2022) | 14,2 | 13,8 | 16,5 | 17,4 |
| Jongeren met jeugdbescherming (% van alle jongeren tot 18 jaar) | 1,2 (2022) | 1,2 | 1,1 | 1,2 | 1,1 |
| Jongeren met jeugdreclassering (% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar) | 0,3 (2022) | 0,5 | 0,4 | 0,4 | 0,3 |
| Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo (per 10.000 inwoners) | 700 (2022) | - | - | 950 | 1.050 |

*Bron: De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl.*
** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.*

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR HET PROGRAMMA

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Beleidsplan sociaal domein Brabantse Wal 2018-2021 | 2018 |
| Regiovisie jeugdhulp West Brabant West 2022-2025 | 2021 |

## VERBONDEN PARTIJEN

| Verbonden partij | Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente | Bijdrage van de gemeente in 2024 |
|---|---|---|
| GROGZ West-Brabant | De uitvoering van de wettelijk aan de gemeente opgedragen taak van collectieve preventie en inhoud geven aan de voor de deelnemende gemeenten noodzakelijke en de door de deelnemende gemeenten gewenste samenwerking op het terrein van de openbare en de preventieve gezondheidszorg. | €1.736.792 |

| Verbonden partij | Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente | Bijdrage van de gemeente in 2024 |
|---|---|---|
| Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV) | Het instellen en in stand houden van een Regionale Ambulance-voorziening ten behoeve van het werkgebied Midden en West-Brabant en het werkgebied Brabant-Noord;<br>Het in stand houden van een meldkamer ambulancezorg voor het werkgebied Midden- en West-Brabant en het werkgebied Brabant-Noord; Het vaststellen en (doen) uitvoeren van regionale ambulanceplannen van de regio Midden- en West-Brabant en Brabant-Noord; Het (doen) leveren van een bijdrage aan de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen ten behoeve van de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant en Hulpverleningsdienst Brabant-Noord. | €0 |
| Kleinschalig Collectief Vervoer | Het regelen van het vervoer voor mensen vanuit de WMO in West-Brabant. De begroting van het Kleinschalig Collectief Vervoer (KCV) maakt onderdeel uit van de Begroting RWB. | €1.413.000 |
| GR Geweld in afhankelijkheidsrelaties en meldpunt crisiszorg West-Brabant (GIA) | Verankeren van samenwerking tussen West-Brabantse gemeenten bij de aanpak van het voorkomen en bestrijden van GIA en de zorg voor één Meldpunt Crisiszorg in de regio West-Brabant. | €809.262 |

## WAT MAG HET KOSTEN?

| Baten/Lasten (Bedragen *€1.000) | R 2022 | B 2023 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Baten | 8.704 | 10.105 | 8.052 | 2.932 | 2.700 | 2.700 |
| Lasten | 81.019 | 90.197 | 90.286 | 83.154 | 81.799 | 81.830 |
| Totaal saldo van baten en lasten programma 7 | -72.315 | -80.092 | -82.233 | -80.222 | -79.099 | -79.131 |
| Onttrekkingen aan reserves | 347 | 3.192 | 346 | 0 | 0 | 0 |
| Stortingen in reserves | -108 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Resultaat programma 7 | -71.860 | -76.899 | -81.887 | -80.222 | -79.099 | -79.131 |

## TOELICHTING

| Beginstand Programma 7 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|
| Baten | 2.068 | 2.068 | 2.068 | 2.068 |
| Lasten | 78.523 | 77.928 | 77.742 | 77.742 |
| Saldo | -76.455 | -75.860 | -75.674 | -75.674 |
| Personeelskosten | -225 | -293 | -296 | -299 |
| Indexeren | 36 | 33 | 33 | 33 |
| Energiekosten | -105 | -105 | -105 | -105 |
| Taakmutaties algemene uitkering | -1.318 | -2.178 | -1.236 | -1.237 |
| Taakstelling Rijk Jeugd | 0 | 2.000 | 2.000 | 2.000 |
| Jeugd | -1.619 | -1.619 | -1.619 | -1.619 |
| Extra indexering WMO | -2.130 | -2.130 | -2.130 | -2.130 |
| Overheveling budgetten uit 2023 | -346 | 0 | 0 | 0 |
| Overige mutaties | -71 | -70 | -72 | -100 |
| Eindtotaal | -82.233 | -80.222 | -79.099 | -79.131 |

# BEGROTINGSMUTATIES

**Personeelskosten**
Op basis van het Beleidskader 2024 zijn de salariskosten met 5,2 procent geïndexeerd. Dit leidt tot een stijging van de personeelskosten van €225.000.

**Indexeren van uitgaven en inkomsten**
Het prijspeil materiële overheidsconsumptie, dat in de Meicirculaire 2023 is opgenomen, bedraagt 3,9 procent. De inkomsten zijn hiermee verhoogd, de uitgaven niet.
De indexatie van de uitgavenbudgetten is verwerkt in de stelpost op programma 1. Per saldo resteert er nu een toename van de baten van €36.000.

**Energiekosten**
Op basis van het huidige contract, de verwachte prijsontwikkeling voor 2024 en de afrekening over 2022 is een inschatting gemaakt voor de kosten van gas en elektra in 2024. Voor dit programma betekent dit dat de lasten met €105.000 toenemen.

**Taakmutaties algemene uitkering**
In de meicirculaire zijn gelden toegevoegd aan de algemene uitkering voor de uitvoering van taken. De budgetten in dit programma zijn hiervoor met €1.318.000 verhoogd in 2024. De algemene uitkering in programma 1 is hiervoor ook verhoogd. Per saldo heeft dit dus geen effect op het begrotingsresultaat.

**Taakstelling Rijk**
In de hervormingsagenda Jeugd heeft het Rijk toegezegd dat zij vanaf 2025 €500 miljoen aan besparingen gaat realiseren op de kosten voor de Jeugdzorg. De provinciaal toezichthouder heeft aangegeven dat deze besparing op de kosten voor 100% door de gemeente mag worden meegenomen in de begroting. Voor Bergen op Zoom betekent dit een voordeel van €2 miljoen.

**Jeugd**
Door af- en ombouw jeugdzorg plus en door minder jeugdbeschermingsmaatregelen wordt er een groter beroep gedaan op de hoogcomplexe arrangementen of duurdere laagcomplexe arrangementen. Hierdoor nemen de kosten met ruim €1 miljoen toe. Daarnaast stijgen de tarieven jeugdhulp voor 2024 en ook de landelijke tarieven voor de GI's worden verhoogd. In totaal nemen hierdoor de kosten met €610.000 toe.

**Extra indexering WMO**
Bij het opstellen van een realistische begroting voor de WMO hebben we de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De tarieven voor de Wmo moeten volgens landelijke regelgeving reëel zijn. Voor huishoudelijke ondersteuning en begeleiding is daarom een indexering toegepast die voldoet aan de AMvB reële kostprijs. Dat leidt tot fors hogere tarieven.
- Er is dus geen rekening gehouden met stijging van cliëntaantallen ondanks de vergrijzing en de extramuralisering van zorg (het streven om buiten de muren van de instelling gelijkwaardige zorg te bieden). Dit omdat we er door de inzet van maatschappelijke business cases en projecten naar streven dat de kosten niet verder stijgen.

Voor de forse stijging van de kosten worden de gemeenten door het Rijk niet gecompenseerd. In de algemene uitkering zien we wat betreft de ontwikkeling van het sociaal domein een "weeffout". De toevoeging van een groot aantal taken in het sociaal domein ging gepaard met enorme kortingen. In de reacties van gemeenten aan het Rijk is destijds ook nadrukkelijk aangegeven dat deze toename een dusdanig substantieel onderdeel uitmaakt van de Algemene Uitkering dat er juiste aandacht moet zijn voor een juiste indexering en groei. We voorzien immers in Nederland een vergrijzing en daardoor toenemende vraag op zorg. Ten aanzien van indexering is aangegeven dat de verhouding van de toen nog geldende trap op, trap af financieringsmethodiek er een scheefgroei zou ontstaan doordat de rijksuitgaven niet zo veel zorgkosten meer bevatten. Tot en met 2025 is de trap op, trap af op basis van een afgesproken normeringsystematiek aangepast. Dat wil zeggen de toename van de Algemene Uitkering (accres) is vastgezet. Op deze manier is de bedoeling dat rust/ stabiliteit ontstaat voor gemeenten over de hoogte van de te ontvangen Algemene Uitkering. Ook is de afspraak gemaakt dat wel geïndexeerd wordt. Bij afgelopen meicirculaire wordt met een gecombineerde index van loon- en prijsindex overheid consumptie en prijs netto materiele consumptie gerekend, welke uitkomt op 4,54%. De index voor prijs bruto binnenlands product (pbbp) bedraagt 6,2%. Het hanteren van deze pbbp index is pas afgesproken vanaf 2027. Er is geen aparte prijscompensatie vanuit het Rijk voor zorg kosten (ook niet voor de tevens in het oog springende energie kosten). De loonontwikkeling waar gemeenten mee geconfronteerd worden is hoger dan waar mee is gerekend in de Algemene Uitkering. Een stapeling van onderdelen die ervoor zorgen dat gemeenten fors in de knel komen.

**Overhevelingen**
In het 2e Concernbericht 2023 zijn een aantal budgetten overgeheveld. Deze zijn in de begroting opgenomen.

# RESERVES

Dit betreft de onttrekking uit de algemene reserve vanwege de overheveling van budgetten. Vanuit 2023 wordt het budget robuust rechtbeschermingssysteem van €260.000 overgeheveld en €86.000 voor jeugdondersteuning.

# PROGRAMMA 8 - WERK EN INKOMEN

## Wat willen we bereiken in deze bestuursperiode?

De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van landelijke wetten die bedoeld zijn om het welzijn te verbeteren van inwoners met wie het wat minder gaat. We hebben hierin grote uitdagingen voor ons liggen. De vorige periode zijn we al begonnen met een andere manier van werken om iedereen de juiste zorg of ondersteuning te bieden. Niemand mag buiten de boot vallen. De menselijke maat staat centraal. We gebruiken begrijpelijke taal en stellen wat de inwoner nodig heeft voorop. Dit doen we bij voorkeur gezinsgericht en in goede samenwerking met andere partijen, bijvoorbeeld op het gebied van gezondheid, wonen en veiligheid. Tegelijkertijd moet de zorg ook betaalbaar blijven.

## Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

### DOELEN EN ACTIES

**D.8.1 Alle inwoners doen mee**

- A.8.1.1 We bevorderen werken naar vermogen
- A.8.1.2 We intensiveren de ketensamenwerking tussen de GR ISD, WVS en het werkplein



**D.8.2 Bestaanszekerheid van kwetsbare inwoners versterken**

- A.8.2.1 We verbeteren de aanpak vroegsignalering schulden
- A.8.2.2 We geven vorm aan de aanpak armoedeverzachting
- A.8.2.3 We realiseren uitgiftepunten voor gratis menstruatiemiddelen
- A.8.2.4 We richten een bestaanszekerheidsfonds op
- A.8.2.5 We zetten de aanpak energiearmoede voort

**Onderstaande tekst moet volledig in samenhang worden gelezen met de tekst onder programma 7 – WMO en Jeugd. Werk en inkomen maakt namelijk integraal onderdeel uit van het beleidsproces binnen het Sociaal Domein. De tekst onder programma 8 moet daarom gelezen worden in het verlengde van programma 7.**

## D.8.1 ALLE INWONERS DOEN MEE

### A.8.1.1 We bevorderen werken naar vermogen

Iedere inwoner die een beroep doet op de ISD Brabantse Wal krijgt een vaste contactpersoon. De vaste contactpersoon gaat periodiek in gesprek met de inwoner en onderzoekt waar de behoefte van de inwoner ligt om zodoende aan te sluiten bij de leefwereld. Hierbij kijken we breder naar wat de inwoner nodig heeft. Bij de uitvraag kijken wij naar de leefgebieden; we noemen dit brede intake.
Niet voor alle mensen die een beroep doen op de ISD Brabantse Wal is het mogelijk om uit te stromen naar werk. Deze mensen stimuleren we te participeren in de samenleving door het inzetten van sociale activering. Voor mensen met een lange afstand tot de arbeidsmarkt, bereiden we het aanbod aan sociale activering uit. Hierbij wordt er samengewerkt tussen de ISD Brabantse Wal en het team Wmo.
De GR ISD Brabantse Wal gaat nazorg organiseren voor klanten die uitstromen naar werk. Dit om te voorkomen dat iemand terugvalt naar de bijstand. Hierbij wordt bekeken hoe we dat samen met onze ketenpartners goed vorm kunnen geven.

### A.8.1.2 We intensiveren de ketensamenwerking tussen de GR ISD, WVS en het werkplein

De samenwerking tussen de GR ISD Brabantse Wal, het Werkplein Hart van West-Brabant en WVS intensiveren we verder via de zogenoemde Ketensamenwerking. Uitgangspunt is: Werken als een gezamenlijk sociaal ontwikkelbedrijf, waar inwoners die onder de Participatiewet vallen optimaal worden ondersteund bij hun ontwikkeling naar een betaalde baan of als dat niet haalbaar is betaalde detachering of vrijwilligerswerk.
Medewerkers uit de uitvoering van de drie organisaties vinden elkaar steeds beter, bijvoorbeeld door het organiseren van zogenaamde Beleefdagen, waaraan ook uitkeringsgerechtigden deelnemen. Binnen deze ketensamenwerking voeren we ontwikkelingstrajecten uit. Dit zijn trajecten waarbij inwoners met een grote afstand tot de arbeidsmarkt zich aan de hand van een zogenaamde routekaart kunnen ontwikkelen via verschillende leerroutes (waaronder in het groen, productie, logistiek, schoonmaak, post- en pakketbezorging en horeca). Deze zijn gericht op het komen tot een gezamenlijke verbetering van de werkwijze, om inwoners die dit nodig hebben zo optimaal mogelijk te ontwikkelen richting (betaald) werk. Tevens zullen experimenten en ondersteunende technologieën met een toegevoegde waarde worden beoordeeld.
Daarnaast onderzoeken we in 2024 hoe we de samenwerking tussen de gemeenten in de regio op het gebied van participatie, werk en inkomen in de toekomst willen organiseren.

## D.8.2 BESTAANSZEKERHEID VAN KWETSBARE INWONERS VERSTERKEN

### A.8.2.1 We verbeteren de aanpak vroegsignalering schulden

Voor hulp en ondersteuning aan inwoners met schulden werken wij samen met vaste lasten partners vanuit de aanpak vroegsignalering schulden. In 2024 werken we verder aan de aanbevelingen uit de evaluatie van de vroegsignalering en voeren we de gewenste veranderingen van de aanpak uit.

### A.8.2.2 We geven vorm aan de aanpak armoedeverzachting

De samenleving wordt steeds complexer. Steeds meer mensen vallen op een of andere manier buiten de boot. Het aantal mensen dat onder de bijstandsnorm leeft groeit. Deze constatering vraagt om samenhangend beleid en actie. Juist hier kan de gemeente het verschil maken voor haar inwoners samen met de ketenpartners, door de samenwerking naar een hoger niveau te tillen. Daarom zijn we in 2023 met voorbereidingen gestart om samen met partners tot een aanpak voor armoedeverzachting te komen. Dit zetten we in 2024 voort.
Onder de vlag van de aanpak Armoedeverzachting zullen we in 2024 alle regelingen beoordelen op toegankelijkheid. Hierbij betrekken we de organisaties waarmee we samenwerken en ervaringsdeskundigen. Rond de dag van de armoede (oktober) zullen we op basis van onze bevindingen een campagneoffensief starten.

### A.8.2.3 We realiseren uitgiftepunten voor gratis menstruatiemiddelen

In 2024 werken we samen met onze partners aan het realiseren van uitgiftepunten voor gratis menstruatiemiddelen. Hiermee geven we uitvoering aan de door de gemeenteraad aangenomen motie Menstruatiearmoede.

### A.8.2.4 We richten een bestaanszekerheidsfonds op

We werken aan de transformatie van het Doorbraakfonds Hoge Energierekening naar een Bestaanszekerheidsfonds. Bestaanszekerheid is de zekerheid die je hebt op onder andere fatsoenlijk onderdak, werk, gezondheidszorg en goed onderwijs voor je kinderen. Helaas is bestaanszekerheid op deze gebieden niet voor iedereen vanzelfsprekend. Door armoede, schulden of andere geldproblemen kunnen sommige inwoners niet meedoen in onze gemeente en zichzelf ontwikkelen. Om te zorgen dat deze inwoners wel mee kunnen doen aan de samenleving, gaan we onderzoeken hoe we een bestaanszekerheidsfonds goed kunnen vormgeven en organiseren.

### A.8.2.5 We zetten de aanpak energiearmoede voort

Hoewel de energieprijzen zich lijken te normaliseren, willen we ook in 2024 aandacht houden voor de impact van energielasten en het voorkomen van schuldenproblematiek. We werken hiervoor onder andere aan de realisatie van een Fixbrigade. Doel van de Fixbrigade is om huishoudens met lage inkomens en/of een laag energielabel te ondersteunen bij het verlagen van de energielasten door het installeren van kleine energiebesparende maatregelen. We zoeken hierin de samenwerking met Stadlander, maar ook maken we waar mogelijk gebruik van de regionale ondersteuning vanuit de Regionale Energie Strategie West-Brabant (RES West-Brabant). Als er aanvullende rijksmiddelen hiervoor komen, zullen we deze inzetten voor het voorkomen van schulden- en armoedeproblematiek.

## INDICATOREN

| Omschrijving indicator | Landelijk* | Realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 |
| Banen (per 1.000 inwoners van 15 t/m 64 jaar) | 825,4 (2022) | 712,5 | 705,4 | 725,3 | 744,7 |
| Netto arbeidsparticipatie (% van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de (potentiële) beroepsbevolking) | 72,2 (2022) | 66,6 | 66,2 | 67,6 | 69,5 |
| Personen met een bijstandsuitkering (per 10.000 inwoners) | 431,2 (2021) | 440,3 | 542,2 | 505,3 | - |
| Lopende re-integratievoorzieningen (per 10.000 inwoners van 15-64 jaar) | 197,7 (2022) | 131,5 | 102,8 | - | 119,7 |

*Bron: De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl.*
** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.*

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR HET PROGRAMMA

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Beleidsplan Schuldhulpverlening 2020-2024 | 2019 |
| Beleidsplan sociaal domein Brabantse Wal 2018-2021 | 2018 |

## VERBONDEN PARTIJEN

| Verbonden partij | Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente | Bijdrage van de gemeente in 2024 |
|---|---|---|
| Werkvoorzieningsschap West-Brabant (WVS) | Integrale uitvoering van de Participatiewet, onderdeel voormalige Wet Sociale Werkvoorziening, en activiteiten ten behoeve van arbeidsintegratie en aangepaste arbeid voor personen uit de deelnemende gemeenten, die op afstand van de reguliere arbeidsmarkt staan. | Doorbetaling Rijksbijdrage wsw: €9.931.655 anvullende bijdrage: €1.736.792 |
| Intergemeentelijke Sociale Dienst Brabantse Wal (GR ISD) | De gezamenlijke uitvoering van het takenpakket van een afdeling Sociale Zaken van en gemeente en het afstemmen van beleid ter zake van de uitvoering van de in de regeling benoemde wet- en regelgeving en het bevorderen van de kwaliteit en continuïteit van de dienstverlening. | €8.516.756 |

## WAT MAG HET KOSTEN?

| Baten/Lasten (Bedragen *€1.000) | R 2022 | B 2023 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Baten | 29.861 | 31.588 | 29.286 | 29.286 | 29.286 | 29.286 |
| Lasten | 58.523 | 62.007 | 57.220 | 56.236 | 56.298 | 56.335 |
| Totaal saldo van baten en lasten programma 8 | -28.662 | -30.419 | -27.935 | -26.951 | -27.012 | -27.049 |
| Onttrekkingen aan reserves | 0 | 3.810 | 706 | 0 | 0 | 0 |
| Stortingen in reserves | 978 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Resultaat programma 8 | -29.640 | -26.609 | -27.229 | -26.951 | -27.012 | -27.049 |

## TOELICHTING

| Beginstand Programma 8 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|
| Baten | 28.288 | 28.288 | 28.288 | 28.288 |
| Lasten | 55.020 | 54.663 | 54.672 | 54.663 |
| Saldo | -26.732 | -26.375 | -26.384 | -26.375 |
| Indexeren | 1 | 2 | 2 | 2 |
| Taakmutaties algemene uitkering | -615 | -622 | -601 | -570 |
| Bijstand levensonderhoud | 117 | 117 | 117 | 117 |
| Verbonden Partijen | 0 | -73 | -146 | -223 |
| Overheveling budgetten | -706 | 0 | 0 | 0 |
| Eindtotaal | -27.935 | -26.951 | -27.012 | -27.049 |

## BEGROTINGSMUTATIES

**Indexeren van uitgaven en inkomsten**
Het prijspeil materiële overheidsconsumptie, dat in de Meicirculaire 2023 is opgenomen, bedraagt 3,9 procent. De inkomsten zijn hiermee verhoogd, de uitgaven niet. De indexatie van de uitgavenbudgetten is verwerkt in de stelpost op programma 1. Hierdoor resteert er een zeer klein positief saldo van het indexeren van baten.

**Taakmutaties algemene uitkering**
In de Meicirculaire 2023 zijn gelden toegevoegd aan de algemene uitkering voor de uitvoering van taken. De budgetten in dit programma zijn hiervoor met €615.000 verhoogd in 2024. De algemene uitkering in programma 1 is hiervoor ook verhoogd. Per saldo heeft dit dus geen effect op het begrotingsresultaat.

**Bijstand levensonderhoud**
In mei 2023 is het Nader Voorlopig BUIG door het Rijk medegedeeld waaruit blijkt dat de rijksbijdrage €997.000 hoger is. De hogere bijstelling is het gevolg van de verwerking van de realisatiecijfers over 2022 en de nieuwe werkloosheidsverwachtingen van het CPB in het landelijk BUIG. De uitgaven zijn ook bijgesteld, maar het levert een voordeel op van €117.000. In oktober 2023 ontvangen we de beschikking over 2024 en zal de rijksbijdrage voor 2024 bekend worden.

**Verbonden Partijen**
Vanwege de oplopende uitkeringsaantallen is er nog een bijstelling op de Begroting 2024-2027 van de ISD geweest. De bijstelling heeft vooral effect op 2025, 2026 en 2027.

**Overhevelingen**
In het 2e Concernbericht 2023 zijn budgetten overgeheveld. Deze zijn in de begroting opgenomen.

## RESERVES

Via het 2e Concernbericht 2023 is vanuit 2023 €706.000 voor het armoedeverzachtingsplan overgeheveld naar 2024. In 2024 worden deze gelden onttrokken aan de algemene reserve.

PROGRAMMA 9 - MILIEU

# Wat willen we bereiken in deze bestuursperiode?

Duurzaamheid is een integraal onderdeel van het beleid. Als gemeente geven wij het goede voorbeeld. Onze duurzaamheidsdoelen gaan wij bereiken door intensief samen te werken met onze inwoners, partners en leveranciers.

*(Deze doelstelling raakt ook de paragraaf duurzaamheid)*

# Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

## DOELEN EN ACTIES

**D.9.1 De gemeente is duurzaam**

- A.9.1.1 We breiden de ambtelijke capaciteit uit op klimaat- en energiebeleid
- A.9.3.2 We werken aan de realisatie van de doelstellingen uit de Regionale Energie Strategie
- A.9.1.3 We gaan actief aan de slag met het verduurzamen van de gebouwde omgeving
- A.9.1.4 We stellen een Taskforce Duurzaamheid op
- A.9.1.5 We voeren onze Bergse Adaptatie Strategie uit

**D.9.2 Riool- en regenwater wordt effectief en efficiënt verwerkt**

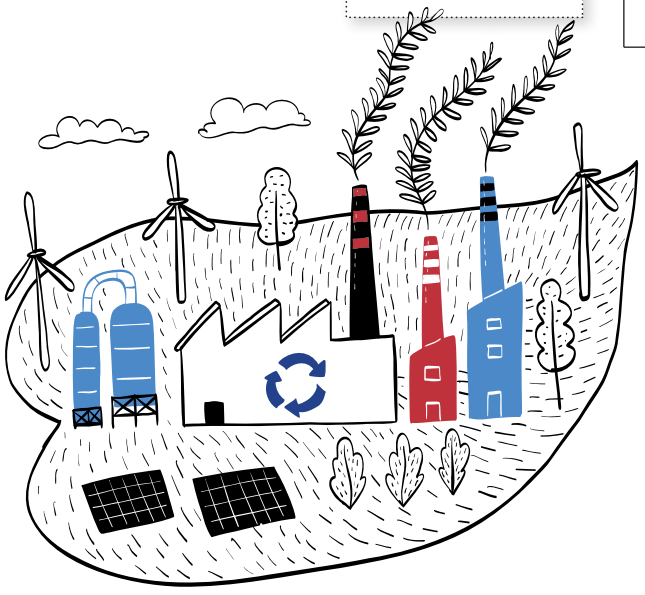
- A.9.2.1 We beheren onze riolering

**D.9.3 Afval wordt effectief en efficiënt verwerkt**

- A.9.3.1 We stellen een grondstoffenbeleidsplan op
- A.9.3.2 We stellen een afvalstoffenverordening op

**D.9.4 Inwoners ervaren een gezonde leefomgeving**

- A.9.4.1 We stellen een lucht- en geurbeleid op
- A.9.4.2 We actualiseren het bodembeleid
- A.9.4.3 We implementeren de omgevingswet



## D.9.1 DE GEMEENTE IS DUURZAAM

### A.9.1.1 We breiden de ambtelijke capaciteit uit voor klimaat- en energiebeleid

Vanaf 2023 tot 2030 krijgt de gemeente structurele middelen toegekend om de ambtelijke capaciteit uit te breiden om de gemeentelijke taken uit het klimaatakkoord uit te voeren op het gebied van CO2 reductie. In 2024 zetten wij deze gelden in om onze ambtelijke capaciteit structureel uit te breiden zodat wij in staat zijn om de taken en opgaven vanuit het klimaatakkoord uit te kunnen voeren en de doelstelling van 55 procent CO2 reductie in 2030 te kunnen behalen.

### A.9.1.2 We werken aan de realisatie van de doelstellingen uit de Regionale Energie Strategie

Wij continueren onze inzet binnen de Regionale Energie Strategie en zetten ons in om de opgaven op het gebied van duurzame opwek (windenenergie en zon op dak) te realiseren. Eind 2024 stellen wij de RES 2.0 vast. Voor de opgaven op het gebied van duurzame warmte onderzoeken wij de mogelijkheden en kansen van regionale samenwerkingen maar kijken wij ook naar de lokale invulling op wijkniveau in samenspraak met bewoners en belanghebbende. Het doel is om iedereen te bereiken en duurzaamheid tevens bereikbaar te maken voor iedereen.  Hierbij zetten wij enerzijds in op de mogelijkheden voor de ontzorging via financiële regelingen en subsidies (o.a. aanpak energiearmoede) en anderzijds op intensievere gemeente brede communicatie.

### A.9.1.3 We gaan actief aan de slag met het verduurzamen van de gebouwde omgeving

Wij voeren de gemeentelijke warmtevisie uit en werken binnen verschillende wijken aan concrete wijkuitvoeringsplannen voor het realiseren van aardgasvrije woningen en alternatieve duurzame warmteoplossingen. We pakken daarin onze regierol als gemeente. Ook in de bredere gebouwde omgeving zetten wij ons in om de verduurzaming te versnellen. Dit betreft onder andere ons eigen gemeentelijke vastgoed, maar ook het maatschappelijk vastgoed en de utiliteitsbouw. Hierbij sluiten wij effectief aan op de verschillende subsidiemogelijkheden en regelingen die ter beschikking worden gesteld door het Rijk, zoals bijvoorbeeld de middelen vanuit het Nationale Isolatieprogramma en de middelen ter verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed.

### A.9.1.4 We stellen een Taskforce Duurzaamheid op

De middelen die beschikbaar zijn gesteld vanuit de CDO-KE-regeling (Capaciteit Decentrale Overheden Klimaat – en energiebeleid) zetten wij tevens in om een bredere organisatiestructuur op te richten binnen de gemeentelijke organisatie in de vorm van een Taskforce Duurzaamheid. Zij richt zich op de uitvoering van een breed kaderstellend programma waarbij het thema Duurzaamheid wordt opgesplitst naar verschillende samenhangende thema's en centrale doelstellingen.
De verschillende lokale uitvoeringsprogramma's en beleidsdocumenten worden in samenhang opgenomen binnen de brede programmastructuur en strekken op deze wijze tot de effectieve uitvoering van klimaat- en energiebeleid en tevens de borging van de lange termijn doelstellingen op het gebied van duurzaamheid, milieu en het klimaat. Door het inrichten van een effectieve uitvoeringsorganisatie voor de centrale opgaven op het gebied Duurzaamheid is de gemeente in staat om de verschillende klimaat en milieuopgaven integraal en in synergie te benaderen.

### A.9.1.5 We voeren onze Bergse Adaptatie Strategie uit

In 2024 gaan we starten met het opstellen van een stimuleringsplan voor klimaatadaptieve maatregelen. Dit gaan we doen om bewoners extra te motiveren om hun tuinen klimaatadaptief in te richten. Hierin is subsidie niet het toverwoord. Centraal staat juist het verleiden van mensen. Ook wordt verkend of klimaatadaptatie meer geborgd kan worden bij het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Er gebeurt al veel op het gebied van klimaatadaptatie. We beginnen dus niet bij 0, echter zijn er nog wel verbeteringen mogelijk. Ook regionaal gaan we samen met de partners uit de Water- en Klimaatkring West stappen zetten om onze regio klimaatbestendig en waterrobuust te maken. Zo gaan we starten met het opstellen van een bosbrand preventieplan en gaan we gezamenlijk onderzoek doen naar de mogelijkheden op de bedrijventerreinen. Doorlopend gaan we in 2024 de dialoog aan met externen zoals bewoners en samenwerkingspartners en gaan we buurtacties stimuleren.

## D.9.2 RIOOL- EN REGENWATER WORDT EFFECTIEF EN EFFICIËNT VERWERKT

### A.9.2.1 We beheren onze riolering

In het kader van klimaatverandering wordt onze omgeving geconfronteerd met een toename van extreme weersomstandigheden, zoals hevige neerslag, hitte en droogte. Om de gevolgen van de weersomstandigheden te verminderen is het van belang om de leefomgeving aan te passen. De gemeente neemt maatregelen mbt de waterhuishouding in het openbaar gebied voor haar rekening maar dit is lang niet voldoende. 80% van de grond is in particulier bezit. Om bewoners te inspireren en te motiveren om aan de slag te gaan op eigen grond met een klimaatadaptieve omgeving, gaan we een inspiratieboek/ kookboek opstellen. Hierin wordt op een begrijpbare manier weergegeven wat bewoners zelf kunnen doen aan klimaatadaptatie.

## D.9.3 AFVAL WORDT EFFECTIEF EN EFFICIËNT VERWERKT

### A.9.3.1 We stellen een grondstoffenbeleidsplan op

Nadat de gemeenteraad eind 2023 de ambitie heeft bepaald voor het huishoudelijk afval ( 100 kg restafval per inwoner) wordt dit verder uitgewerkt in het grondstoffen beleidsplan (Q1/Q2). Hierbij wordt meer ingezet op hergebruik van huishoudelijke afvalstromen en een circulaire economie. Na de vaststelling hiervan zal gewerkt worden aan de implementatie waarbij rekening moet worden gehouden met een langere doorlooptijd als het gaat om logistieke veranderingen. De eventuele gevolgen voor het tarief voor het huishoudelijk afval zullen daarmee pas echt merkbaar zijn bij de begroting 2025.

### A.9.3.2 We stellen een afvalstoffenverordening op

Afhankelijk van de keuzes die in het Grondstoffenbeleidsplan worden gemaakt zal de Afvalstoffenverordening worden geactualiseerd. Deze verordening bevat de wettelijke regels die gelden rondom de inzameling van huishoudelijk afval in de gemeente Bergen op Zoom.

## D.9.4 INWONERS ERVAREN EEN GEZONDE LEEFOMGEVING

### A.9.4.1 We stellen een lucht- en geurbeleid op

In het kader van de gemeentelijke zorgplicht op Milieubeheer gaan wij aan de slag met het opstellen van lokaal lucht en geur beleid.

### A.9.4.2 We actualiseren het bodembeleid

In het nastreven van een gezonde bodem en de bescherming van onze natuurlijke systemen actualiseren wij ons gemeentelijk bodembeleid. Hierbij nemen wij onder meer bodem (en water) mee als sturende begrippen.

### A.9.4.3 We implementeren de omgevingswet

De implementatie van de omgevingswet zal zorgen voor een toename van het takenpakket voor gemeenten. In samenwerking met de OMWB zorgen wij voor een naadloze overdracht en implementatie van de wettelijke taken.

## INDICATOREN

| Omschrijving indicator | Landelijk* | Realisatie | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 |
| Volksgezondheid en Milieu: omvang huishoudelijk restafval (kg per inwoner) | 169 (2021) | 173 | 183 | 177 | - |
| Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit (%) | 33,2 (2021) | 3,4 | 5,2 | 6,4 | - |

*Bron: De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl.*
** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.*

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR HET PROGRAMMA

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Actieplan Biobased Economy | 2016 |
| Actieplan MVI | 2021 |
| Afvalstoffenbeleidsplan | 2016 |
| Bergse Adaptatie Strategie (BAS) | Q4 2023 |
| Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) | 2019 |
| Groenstructuurplan | 2006 |
| IBOR-Plan | 2017 |
| Regionale Energie Strategie 1.0 | 2021 |
| Transitievisie Warmte Bergen op Zoom | 2023 |

## VERBONDEN PARTIJEN

| Verbonden partij | Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente | Bijdrage van de gemeente in 2024 |
|---|---|---|
| SAVER NV | De uitvoering van afvalinzameling- en reinigingsdiensten | |
| Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB) | De uitvoering van de heffing en invordering van gemeentelijke belastingen, de behandeling van bezwaar- en beroepschriften en het verzorgen van de informatieverstrekking aan burgers en bedrijven die woonachtig of gevestigd zijn in het grond- of werkgebied van een van de deelnemende partijen. In het programma worden de kosten voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing verantwoord. | €519.000 |
| Brabant Water NV | De gemeente houdt de aandelen aan als duurzame belegging | |
| Omgevingsdienst West Brabant | De uitvoering van onderzoek, toetsing en toezicht vanuit publiek belang. | €1.653.208 |

## WAT MAG HET KOSTEN?

| Baten/Lasten (Bedragen *€1.000) | R 2022 | B 2023 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Baten | 23.921 | 26.562 | 26.893 | 26.869 | 26.844 | 26.819 |
| Lasten | 20.867 | 23.756 | 23.035 | 23.021 | 22.881 | 22.859 |
| Totaal saldo van baten en lasten programma 9 | 3.054 | 2.807 | 3.859 | 3.847 | 3.963 | 3.959 |
| Onttrekkingen aan reserves | 23 | 102 | 179 | 127 | 77 | 77 |
| Stortingen in reserves | 350 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Resultaat programma 9 | 2.727 | 2.909 | 4.038 | 3.974 | 4.040 | 4.036 |

## TOELICHTING

| Beginstand Programma 9 | 2024 | 2025 | 2026 | 2027 |
|---|---|---|---|---|
| Baten | 25.882 | 25.870 | 25.847 | 25.822 |
| Lasten | 23.669 | 23.523 | 23.427 | 23.427 |
| Saldo | 2.213 | 2.347 | 2.421 | 2.395 |
| Afval | 623 | 623 | 623 | 623 |
| Riolering | 440 | 416 | 381 | 381 |
| Salarissen | 53 | 53 | 53 | 53 |
| Doorbelasting | 334 | 333 | 333 | 333 |
| Verbonden partijen | 148 | 148 | 148 | 148 |
| Speerpunt | 75 | 0 | 0 | 0 |
| Overheveling budgetten | -27 | 0 | 0 | 0 |
| Overige mutaties | 0 | -73 | 4 | 26 |
| Eindtotaal | 3.859 | 3.847 | 3.963 | 3.959 |

## BEGROTINGSMUTATIES

**Afval**
Afval is een gesloten systeem. De hogere lasten (met name kosten van Saver) worden gedekt door een verhoging van het tarief afvalstoffenheffing. Het saldo op het product afval ontstaat doordat in het tarief ook aanvullende kosten worden meegenomen. In het tarief mogen de kosten voor btw worden meegenomen. Deze kosten zijn met bijna €600.000 toegenomen, omdat in voorgaande jaren niet alle btw-kosten waren meegenomen. Daarnaast zijn de kosten voor kwijtschelding gestegen ten opzichte van vorig jaar. Dit veroorzaakt een voordeel voor het begrotingssaldo.

**Riolering**
Riolering is, net als afval, een gesloten systeem. Er zijn hogere salariskosten maar deze worden gecompenseerd door lagere kapitaallasten. Per saldo nemen de kosten op dit product niet toe. Ook bij riolering worden in het tarief aanvullende kosten meegenomen. De stijging van deze kosten ontstaat doordat de rentekosten toenemen vanwege een hoger rentepercentage. Daarnaast nemen de kosten voor btw toe met bijna €150.000. Ook bij riolering nemen de kosten voor kwijtschelding toe (€30.000) ten opzichte van vorig jaar.

**Personeelskosten**
De personeelskosten op dit programma zijn per saldo met €53..000 afgenomen. Dit wordt met name veroorzaakt doordat de formatie is verschoven binnen de begroting. Daarnaast zijn de salariskosten op basis van het Beleidskader 2024 met 5,2 procent geïndexeerd (€25.000).

**Doorbelasting**
Vanaf dit jaar worden er geen kosten vanuit veiligheid meer doorbelast naar milieuzorg. De salariskosten waren al eerder aangepast. Deze mutatie heeft geen effect op het begrotingssaldo, omdat het voordeel op dit programma wegvalt tegen het nadeel op programma 2.

**Verbonden partijen**
De bijdrage aan de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB) is vastgesteld. Het blijkt dat onze bijdrage aan de OMWB afwijkt van wat we in het Beleidskader 2024 hebben opgenomen. Per saldo betekent dit een voordeel van €148.000.

**Speerpunten**
Bij het Beleidskader 2024 zijn speerpunten benoemd en is voor een aantal speerpunten (eenmalig) budget beschikbaar gesteld. Om de Begroting 2024 sluitend te maken zijn een aantal speerpunten doorgeschoven naar 2025 of is op andere wijze dekking gevonden voor het budget.
Het budget voor duurzaamheid (€ 75.000) wordt gevonden binnen het totaal van de middelen (incl. Jetten-gelden) die binnen duurzaamheid aanwezig zijn.

**Overhevelingen**
Via het 2e Concernbericht 2023 wordt €27.000 voor de warmtetransitie overgeheveld van 2023 naar 2024.

# RESERVES

Uit de algemene reserve wordt vanwege de overheveling van de middelen voor de warmtetransitie €27.000 onttrokken. Daarnaast worden voor 2024 tot en met 2027 ook nog jaarlijks €27.000 aan middelen voor de warmtetransitie beschikbaar gesteld. Tevens is in 2022 het uitvoeringsbudget klimaatakkoord van €350.000 verdeeld over de jaren 2023 tot en met 2026. Jaarlijks wordt hiervoor een gedeelte onttrokken uit de algemene reserve.

# PROGRAMMA 10 - VOLKSHUISVESTING, LEEFOMGEVING EN STEDELIJKE VERNIEUWING

## Wat willen we bereiken in deze bestuursperiode?

Al onze inwoners moeten de mogelijkheid hebben om een huis binnen hun mogelijkheden te kunnen vinden. In een buurt die bereikbaar is en goed wordt onderhouden. We moeten wonen in Bergen op Zoom betaalbaar en toegankelijk maken en houden. Daarom zetten we vol in op het aanpakken van de woningnood. We werken samen met de Provincie en Regio. Daarmee maken we wonen in onze stad mogelijk én zorgen we voor extra investeringen vanuit het Rijk. *(Deze doelstelling raakt ook programma 3)*

## Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

### DOELEN EN ACTIES

**D.10.1 Alle inwoners kunnen (binnen hun mogelijkheden) een woning vinden**

- **A.10.1.1 We intensiveren het woningbouwprogramma aan de hand van de locatiestudie**
- A.10.1.2 We monitoren de verdeling van de prijsklassen uit de Woondeal
- A.10.1.3 We werken met de regio verder aan de woonzorgvisie



# D.10.1 ALLE INWONERS KUNNEN (BINNEN HUN MOGELIJKHEDEN) EEN WONING VINDEN

### A.10.1.1 We intensiveren het woningbouwprogramma aan de hand van de locatiestudie

We willen wonen in Bergen op Zoom betaalbaar en toegankelijk maken. Daarom zetten we vol in op het aanpakken van de woningnood. De ambitie is 7.000 nieuwgebouwde duurzame woningen in 2040. Daarbij is ook aandacht voor de werklocaties. We zetten daarbij in op 500 woningen per jaar.
In de regionale woondeal zijn afspraken gemaakt over het minimale aantal te bouwen woningen (2.225 woningen voor Bergen op Zoom tot 2030). In het bestuursakkoord "samen Bergen verzetten" hebben wij grotere ambities staan, te weten het realiseren van 7.000 nieuwe woningen tot 2040 met een verdeling in prijsklasse van 30 procent laag, 40 procent midden en 30 procent hoog.

### A.10.1.2 We monitoren de verdeling van de prijsklassen uit de Woondeal

We hanteren de verdeling van de prijsklassen uit de Woondeal van 30% laag, 40% midden en 30% hoog en monitoren deze jaarlijks.
In de regionale woondeal is tevens overeengekomen dat 2/3 van de nieuw te bouwen woningen betaalbaar moet zijn.
Van het totaal nieuw te bouwen woningen moet 30% sociaal zijn. De regionale woondeal biedt kwantitatief ruimte om aan deze ambitie te werken. Door de nieuwe wet "Versterking regie volkshuisvesting" van het ministerie BZK worden deze percentages een wettelijke verplichting. Hierin wordt ook de nadruk gelegd op het belang van versnelling van de woningbouwplannen. Onze gemeente heeft voldoende woningbouwplannen om de minimale woningbouwopgave uit de woondeal te realiseren, maar het is vooral zaak deze om te gaan zetten in harde plancapaciteit (bestemmingsplannen).
We stellen een woningbouwmonitor op zodat we jaarlijks de voortgang van de afspraken uit de Woondeal kunnen monitoren, zowel kwantitatief als kwalitatief.

### A.10.1.3 We werken met de regio verder aan de woonzorgvisie

Door wijzigende demografische en sociale veranderingen moet bij de woningbouwprogrammering rekening worden gehouden met twee ontwikkelingen:

- Nederland vergrijst: tussen 2020 en 2040 stijgt het percentage 65+-ers van 20% naar 25% ; het aantal 75-plussers verdubbelt zelfs. Het beleid is er op gericht dat ouderen zo lang mogelijk zelfstandig wonen.
- Er is een tekort aan huisvesting voor bijzondere doelgroepen (statushouders, dak- en thuislozen, uitstromers uit beschermd wonen en maatschappelijke opvang, etc).

Dit alles vraagt om gerichte en op elkaar afgestemde acties op het gebied wonen, zorg en welzijn. Met behulp van de woonzorgvisie worden de lokalen opgaven en urgenties in kaart gebracht. Op basis hiervan kunnen ambities, keuzes en uitvoeringsprogramma's gemaakt worden voor o.a. woningbouw. In 2024 wordt de woonzorgvisie met de regio verder uitgewerkt, deze zal begin 2026 gereed zijn.



## INDICATOREN

| Omschrijving indicator | Landelijk* | Realisatie | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 | 2023 |
| Aantal nieuwgebouwde woningen (per 1.000 woningen) | 9,3 (2022) | 15,0 | 3,6 | 9,1 | 12,2 | - |
| Demografische druk (%) | 70,3 (2023) | 72,9 | 73,4 | 74,0 | 74,9 | 75,2 |

*Bron: De gebruikte bron is www.waarstaatjegemeente.nl.*
** De cijfers vermeld bij het onderdeel 'Landelijk' kunnen afwijken van de cijfers vermeld op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Deze cijfers worden namelijk aangepast op het moment dat er, gedurende het jaar, meer cijfers beschikbaar komen.*

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR HET PROGRAMMA

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Beleidsnota Parkeren | 2013 |
| Beleidsvisie Materieel erfgoed | 2013 |
| Detailhandelsstructuurvisie | 2016 |
| Grondprijzenbrief 2021 | 2021 |
| Nota Detailhandel | 2003 |
| Nota Grondbeleid | 2017 |
| Nota Kostenverhaal | 2019 |
| Nota Parkeernormering | 2015 |
| Nota Ruimtelijke kwaliteit | 2019 |
| Nota & Beleidsregels Humane Huisvesting Internationale Werknemers | 2021 |
| Notitie Woonwagenbeleid Bergen op Zoom | 2015 |
| Startfoto lokale economie | 2016 |
| Structuurvisie Bergen Op Zoom 2030 | 2011 |
| Toekomstbeeld binnenstad | 2023 |
| Verkeersplan | 2014 |
| Visie Verkeer en Parkeren | 2012 |
| Woonvisie | 2020 |

## VERBONDEN PARTIJEN

| Verbonden partij | Omschrijving hoe deze bijdraagt aan doelstelling van de gemeente |
|---|---|
| Parkeerbeheer Bergen op Zoom BV | Uitvoering van het gemeentelijk parkeerbeleid op basis van een dienstverleningsovereenkomst. De werkzaamheden betreffen onder meer de afgifte van abonnementen, het toezicht op het betaald parkeren, de verwerking van de parkeerinkomsten en het toezicht in gemeentelijke parkeergarages en dergelijke. |
| NV Aangenaam Bergen op Zoom | De NV Aangenaam Bergen op Zoom is in liquidatie. |

## WAT MAG HET KOSTEN?

| Baten/Lasten (Bedragen *€1.000) | R 2022 | B 2023 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Baten | 41.524 | 22.965 | 16.991 | 11.998 | 7.743 | 6.628 |
| Lasten | 36.849 | 22.481 | 17.876 | 12.902 | 8.537 | 8.116 |
| Totaal saldo van baten en lasten programma 10 | 4.675 | 484 | -886 | -904 | -794 | -1.488 |
| Onttrekkingen aan reserves | 0 | 1.212 | 729 | 204 | 0 | 0 |
| Stortingen in reserves | 6.498 | 4.642 | 1.672 | 1.168 | 902 | 117 |
| Resultaat programma 10 | -1.824 | -2.946 | -1.828 | -1.868 | -1.696 | -1.604 |

## TOELICHTING

| Beginstand Programma 10 | B 2024 | B 2025 | B 2026 | B 2027 |
|---|---|---|---|---|
| Baten | 13.406 | 7.410 | 6.951 | 6.952 |
| Lasten | 13.607 | 9.165 | 8.336 | 8.336 |
| Saldo | -201 | -1.755 | -1.384 | -1.384 |
| Personeelskosten | -998 | -1.005 | -1.012 | -1.020 |
| Verrekening VHT | 937 | 942 | 949 | 949 |
| Grondbedrijf | -946 | 826 | 454 | -227 |
| Kapitaallasten | -63 | -178 | -178 | -178 |
| Indexeren | 21 | 34 | 47 | 47 |
| Energiekosten | -60 | -60 | -60 | -60 |
| Parkeerbelasting | 636 | 564 | 564 | 564 |
| Overheveling budgetten uit 2023 | -140 | 0 | 0 | 0 |
| Overhead | -77 | -77 | -77 | -77 |
| Overige mutaties | 5 | -195 | -97 | -102 |
| Eindtotaal | -886 | -904 | -794 | -1.488 |

## BEGROTINGSMUTATIES

**Personeelskosten**
De personeelskosten op dit programma zijn per saldo met €998.000 toegenomen. Dit wordt met name veroorzaakt doordat de formatie die ingezet wordt voor de omgevingsvergunningen (7,15 FTE), vanaf de Begroting 2024 direct op dit programma wordt begroot. Voorheen werd deze formatie op veiligheid begroot en daarna doorbelast. Daarnaast zijn de salariskosten op basis van het Beleidskader 2024 met 5,2 procent geïndexeerd (ruim €350.000).

**Doorbelasting**
Zoals aangegeven worden er vanaf de Begroting 2024 geen kosten van veiligheid meer doorbelast, maar rechtstreeks begroot op dit programma. Dit betreffen met name personeelskosten. De doorbelasting was vorig jaar nog €937.000.

**Grondbedrijf**
De verschillen t.o.v. de begroting 2023 worden met name verklaard door bijstellingen in de tussentijdse winstnemingen van de winstgevende grondexploitaties die budgettair neutraal verlopen via de algemene reserve.

**Kapitaallasten**
De kapitaallasten nemen in 2024 toe met €63.000 en de jaren daarna met €178.000. De toename wordt veroorzaakt doordat de kapitaallasten van de moederkredieten worden begroot op programma 1. Wanneer kredieten vanuit het moederkrediet beschikbaar worden gesteld, worden deze kapitaallasten begroot op het product waar ze betrekking op hebben.
De toename in 2024 is lager dan in latere jaren, omdat in 2023 is gebleken dat een aantal kredieten later wordt afgesloten dan verwacht bij het opstellen van de Begroting 2023. De kapitaallasten komen dan pas vanaf 2025 in de begroting en dit levert een éénmalig voordeel op in 2024.

**Indexeren van uitgaven en inkomsten**
Het prijspeil materiële overheidsconsumptie, dat in de Meicirculaire 2023 is opgenomen, bedraagt 3,9 procent. De inkomsten zijn hiermee verhoogd, de uitgaven niet. De indexatie van de uitgavenbudgetten is verwerkt in de stelpost op programma 1. Per saldo nemen nu de baten met € 21.000 in 2024 toe.

**Energiekosten**
Op basis van het huidige contract, de verwachte prijsontwikkeling voor 2024 en de afrekening over 2022 is een inschatting gemaakt voor de kosten van gas en elektra in 2024. Voor dit programma betekent dit dat de lasten met €60.000 verhoogd moeten worden.

**Parkeerbelasting**
Op basis van de ontvangsten t/m juli van dit jaar is ingeschat dat de parkeerbelasting met €636.000 structureel verhoogd kan worden. Het eerder verwachte effect dat na corona er minder geparkeerd zou worden blijkt niet te kloppen.
Vanaf 2025 wordt de opbrengst € 72.000 lager, omdat uit de opbrengst parkeergelden de kapitaallasten die voortkomen uit het krediet aanpassing Parkeergarage Achter De Grote Markt van € 1,2 miljoen worden gedekt.

**Overhevelingen**
Het budget voor het opstellen van het volkshuisvestingsbeleid €25.000 is in het 2e Concernbericht 2023 overgeheveld naar 2024. Tevens is ook het resterende bedrag van het budget voor de invoering van de Omgevingswet ad € 115.000 overgeheveld.

**Overhead**
Aan het grondbedrijf worden overhead kosten doorbelast. Deze doorbelasting komt in 2024 € 77.000 hoger uit dan in 2023. Dit komt met name door de gestegen salariskosten.

## RESERVES

Aan de algemene reserve is het overgehevelde bedrag voor het volkshuisvestingsbeleid ad € 25.000 en het invoeringsbudget voor de Omgevingswet ad € 115.000 onttrokken.
De stortingen in de algemene reserve vanuit het grondbedrijf (€ 1,6 miljoen in 2024, € 1,2 miljoen in 2025 en € 0,8 miljoen in 2026) betreffen de (tussentijdse) winstnemingen vanuit de lopende grexen.
In 2024 en 2025 worden er gelden i.v.m. de werkzaamheden vanuit ISV aan de blokkering van de ISV-gelden in de algemene reserve onttrokken. In 2026 en 2027 wordt ruim € 100.000 per jaar in de algemene reserve gestort.

# 2.1 OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN

| Bedragen * € 1.000 | Realisatie 2022 | | | Begroting 2023 | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Lasten | Baten | Saldo | Lasten | Baten | Saldo |
| Programma's | | | | | | |
| Programma 1 Bestuur en ondersteuning | 11.218 | 23.503 | 12.285 | 10.900 | 22.495 | 11.595 |
| Programma 2 Veiligheid | 6.327 | 389 | -5.938 | 6.921 | 228 | -6.694 |
| Programma 3 Beheer openbare ruimte | 16.234 | 980 | -15.254 | 26.141 | 573 | -25.568 |
| Programma 4 Economie | 4.275 | 8.520 | 4.245 | 9.715 | 5.631 | -4.084 |
| Programma 5 Onderwijs | 12.183 | 5.454 | -6.729 | 12.738 | 5.427 | -7.311 |
| Programma 6 Sport, cultuur en recreatie | 21.049 | 5.566 | -15.482 | 21.246 | 5.027 | -16.219 |
| Programma 7 WMO en Jeugd | 81.019 | 8.704 | -72.315 | 90.197 | 10.105 | -80.092 |
| Programma 8 Werk en inkomen | 58.523 | 29.861 | -28.662 | 62.007 | 31.588 | -30.419 |
| Programma 9 Milieu | 20.867 | 23.921 | 3.054 | 23.756 | 26.562 | 2.807 |
| Programma 10 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing | 36.849 | 41.524 | 4.675 | 22.481 | 22.965 | 484 |
| Subtotaal programma's | 268.545 | 148.423 | -120.121 | 286.102 | 130.600 | -155.502 |
| | | | | | | |
| Taakveld 0109 Uitkeringen gemeentefonds | 0 | 172.176 | 172.176 | 0 | 171.095 | 171.095 |
| Taakveld 0104 Overhead | 25.677 | 2.906 | -22.771 | 29.828 | 2.752 | -27.076 |
| VPB | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Onvoorzien | 0 | 0 | 0 | 948 | 0 | 948 |
| Totaal saldo van baten en lasten | 294.222 | 323.505 | 29.284 | 316.878 | 304.447 | -12.431 |
| | | | | | | |
| Onttrekkingen aan Algemene Reserve | 0 | 4.388 | 4.388 | 0 | 18.082 | 18.082 |
| Toevoegingen aan Algemene Reserve | 8.551 | 0 | -8.551 | 4.642 | 0 | -7.642 |
| Begrotingssaldo | 302.773 | 327.894 | 25.121 | 321.520 | 322.529 | -1.991 |

| | Meerjarenraming 2025 - 2027 | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Begroting 2024 | | | Begroting 2025 | | | Begroting 2026 | | | Begroting 2027 | | |
| | Lasten | Baten | Saldo | Lasten | Baten | Saldo | Lasten | Baten | Saldo | Lasten | Baten | Saldo |
| | | | | | | | | | | | | |
| | 12.088 | 21.509 | 9.421 | 12.282 | 21.586 | 9.304 | 12.772 | 21.714 | 8.942 | 13.673 | 21.707 | 8.034 |
| | 8.695 | 143 | -8.552 | 8.730 | 143 | -8.587 | 8.768 | 143 | -8.626 | 8.730 | 143 | -8.588 |
| | 26.882 | 849 | -26.033 | 22.453 | 838 | -21.615 | 22.673 | 838 | -21.835 | 22.837 | 838 | -21.999 |
| | 7.641 | 5.034 | -2.607 | 6.510 | 2.035 | -4.475 | 6.208 | 1.735 | -4.472 | 6.204 | 1.735 | -4.469 |
| | 12.476 | 3.758 | -8.718 | 12.534 | 3.760 | -8.773 | 12.801 | 3.762 | -9.038 | 12.992 | 3.762 | -9.230 |
| | 18.887 | 4.925 | -13.962 | 18.013 | 4.620 | -13.393 | 17.549 | 4.595 | -12.954 | 18.729 | 4.810 | -13.919 |
| | 90.286 | 8.052 | -82.233 | 83.154 | 2.932 | -80.222 | 81.799 | 2.700 | -79.099 | 81.830 | 2.700 | -79.131 |
| | 57.220 | 29.286 | -27.935 | 56.236 | 29.286 | -26.951 | 56.298 | 29.286 | -27.012 | 56.335 | 29.286 | -27.049 |
| | 23.035 | 26.893 | 3.859 | 23.021 | 26.869 | 3.847 | 22.881 | 26.844 | 3.963 | 22.859 | 26.819 | 3.959 |
| | 17.876 | 16.991 | -886 | 12.902 | 11.998 | -904 | 8.537 | 7.743 | -794 | 8.116 | 6.628 | -1.488 |
| | 275.085 | 117.440 | -157.646 | 255.836 | 104.067 | -151.769 | 250.284 | 99.359 | -150.925 | 252.306 | 98.426 | -153.879 |
| | | | | | | | | | | | | |
| | 0 | 178.797 | 178.797 | 0 | 181.279 | 181.279 | 0 | 168.730 | 168.730 | 0 | 168.172 | 168.172 |
| | 26.315 | 2.366 | -23.949 | 25.450 | 2.440 | -23.010 | 25.217 | 2.516 | -22.701 | 25.176 | 2.595 | -22.581 |
| | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 275 | 0 | -275 | 275 | 0 | -275 | 275 | 0 | -275 | 275 | 0 | -275 |
| | 301.675 | 298.603 | -3.072 | 281.561 | 287.785 | 6.224 | 275.776 | 270.605 | -5.171 | 277.756 | 269.193 | -8.564 |
| | | | | | | | | | | | | |
| | 0 | 8.898 | 8.898 | 0 | 1.130 | 1.130 | 0 | 526 | 526 | 0 | 526 | 526 |
| | 5.825 | 0 | -5.825 | 4.168 | 0 | -4.168 | 3.902 | 0 | -3.902 | 3.117 | 0 | -3.117 |
| | 307.500 | 307.500 | 0 | 285.729 | 288.916 | 3.187 | 279.678 | 271.131 | -8.547 | 280.873 | 269.718 | -11.154 |

| Baten | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Pro-gramma** | **Nr.** | **Taakveld (conform BBV)** | **R 2022** | **B 2023** | **B 2024** | **B 2025** | **B 2026** | **B 2027** |
| **1** | 01.01 | 0.1 Bestuur | 1.601 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 01.02 | 0.2 Burgerzaken | 1.148 | 1.299 | 1.727 | 1.804 | 1.932 | 1.925 |
| | 01.03 | 0.10 Mutaties reserves | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 01.04 | 0.4 Overhead | 2.906 | 2.752 | 2.366 | 2.440 | 2.516 | 2.595 |
| | 01.05 | 0.5 Treasury | 3.371 | 2.532 | 288 | 288 | 288 | 288 |
| | 01.06 | 0.61 OZB woningen | 7.577 | 8.198 | 8.916 | 8.916 | 8.916 | 8.916 |
| | 01.07 | 0.62 OZB niet-woningen | 8.511 | 9.176 | 9.127 | 9.127 | 9.127 | 9.127 |
| | 01.08 | 0.64 Belastingen overig | 149 | 192 | 233 | 233 | 233 | 233 |
| | 01.09 | 0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds | 172.176 | 171.095 | 178.797 | 181.279 | 168.730 | 168.172 |
| | 01.10 | 0.8 Overige baten en lasten | 89 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 01.11 | 0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 01.12 | 0.3 Beheer overige gebouwen en gronden | 1.057 | 1.098 | 1.218 | 1.218 | 1.218 | 1.218 |
| | | Subtotaal programma | 198.585 | 196.342 | 202.672 | 205.304 | 192.960 | 192.473 |
| **2** | 02.01 | 1.1 Crisisbeheersing en brandweer | 36 | 28 | 29 | 29 | 29 | 29 |
| | 02.02 | 1.2 Openbare orde en veiligheid | 353 | 200 | 114 | 114 | 114 | 114 |
| | | Subtotaal programma | 389 | 228 | 143 | 143 | 143 | 143 |
| **3** | 03.01 | 2.1 Verkeer en vervoer (wegen) | 756 | 457 | 735 | 729 | 729 | 729 |
| | 03.02 | 2.5 Openbaar vervoer | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 03.03 | 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie | 224 | 116 | 114 | 109 | 109 | 109 |
| | | Subtotaal programma | 980 | 573 | 849 | 838 | 838 | 838 |
| **4** | 04.01 | 2.4 Economische havens en waterwegen | 431 | 533 | 508 | 558 | 558 | 558 |
| | 04.02 | 3.1 Economische ontwikkeling | 161 | 641 | 2.197 | 197 | 197 | 197 |
| | 04.03 | 3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur | 7.239 | 3.644 | 1.472 | 423 | 123 | 123 |
| | 04.04 | 3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen | 91 | 111 | 115 | 115 | 115 | 115 |
| | 04.05 | 3.4 Economische promotie | 597 | 701 | 741 | 741 | 741 | 741 |
| | | Subtotaal programma | 8.520 | 5.631 | 5.034 | 2.035 | 1.735 | 1.735 |
| **5** | 05.01 | 4.1 Openbaar basisonderwijs | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 05.02 | 4.2 Onderwijshuisvesting | 195 | 1.089 | 103 | 103 | 103 | 103 |
| | 05.03 | 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken | 5.259 | 4.337 | 3.655 | 3.657 | 3.659 | 3.659 |
| | | Subtotaal programma | 5.454 | 5.427 | 3.758 | 3.760 | 3.762 | 3.762 |
| **6** | 06.01 | 5.1 Sportbeleid en activering | 107 | 2 | 433 | 433 | 408 | 408 |
| | 06.02 | 5.2 Sportaccommodaties | 2.875 | 2.629 | 2.094 | 2.094 | 2.094 | 2.309 |
| | 06.03 | 5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie | 1.876 | 1.318 | 1.327 | 1.327 | 1.327 | 1.327 |
| | 06.04 | 5.4 Musea | 411 | 489 | 506 | 506 | 506 | 506 |
| | 06.05 | 5.5 Cultureel erfgoed | 150 | 442 | 414 | 109 | 109 | 109 |
| | 06.06 | 5.6 Media | 148 | 146 | 152 | 152 | 152 | 152 |
| | | Subtotaal programma | 5.566 | 5.027 | 4.925 | 4.620 | 4.595 | 4.810 |

| Baten | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Pro-gramma** | **Nr.** | **Taakveld (conform BBV)** | **R 2022** | **B 2023** | **B 2024** | **B 2025** | **B 2026** | **B 2027** |
| **7** | 07.01 | 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie | 7.022 | 8.532 | 5.493 | 493 | 493 | 493 |
| | 07.02 | 6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen | 87 | 0 | 120 | 0 | 0 | 0 |
| | 07.03 | 6.6 Maatwerkvoorziening (WMO) | 1.012 | 1.052 | 1.104 | 1.104 | 1.104 | 1.104 |
| | 07.04 | 6.71 Huishoudelijke hulp (WMO) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 07.05 | 6.72 Begeleiding (WMO) | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 07.06 | 6.81 Beschermd wonen (WMO) | 19 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 07.07 | 6.82 Maatschappelijke- en vrouwenop-vang (WMO) | 514 | 514 | 514 | 514 | 514 | 514 |
| | 07.08 | 7.1 Volksgezondheid | 50 | 6 | 821 | 821 | 588 | 588 |
| | | Subtotaal programma | 8.704 | 10.105 | 8.052 | 2.932 | 2.700 | 2.700 |
| **8** | 08.01 | 6.3 Inkomensregelingen | 29.861 | 31.588 | 29.286 | 29.286 | 29.286 | 29.286 |
| | 08.02 | 6.4 WSW en beschut werk | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 08.03 | 6.5 Arbeidsparticipatie | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | | Subtotaal programma | 29.861 | 31.588 | 29.286 | 29.286 | 29.286 | 29.286 |
| **9** | 09.01 | 7.2 Riolering | 13.291 | 13.858 | 14.330 | 14.319 | 14.319 | 14.319 |
| | 09.02 | 7.3 Afval | 10.186 | 10.192 | 11.197 | 11.197 | 11.197 | 11.197 |
| | 09.03 | 7.4 Milieubeheer | 393 | 2.478 | 1.332 | 1.319 | 1.294 | 1.269 |
| | 09.04 | 7.5 Begraafplaatsen en crematoria | 51 | 33 | 34 | 34 | 34 | 34 |
| | | Subtotaal programma | 23.921 | 26.562 | 26.893 | 26.869 | 26.844 | 26.819 |
| **10** | 10.01 | 0.63 Parkeerbelasting | 4.238 | 4.716 | 5.325 | 5.253 | 5.253 | 5.253 |
| | 10.02 | 2.2 Parkeren | 35 | 37 | 38 | 38 | 38 | 38 |
| | 10.03 | 8.3 Wonen en bouwen | 4.193 | 1.459 | 1.178 | 1.178 | 1.178 | 1.178 |
| | 10.04 | 8.1 Ruimtelijke ordening | 85 | 81 | 85 | 85 | 85 | 85 |
| | 10.05 | 8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerrei-nen) | 32.971 | 16.672 | 10.365 | 5.445 | 1.190 | 75 |
| | | Subtotaal programma | 41.524 | 22.965 | 16.991 | 11.998 | 7.743 | 6.628 |
| | | Totaal baten per taakveld | 323.505 | 304.447 | 298.603 | 287.785 | 270.605 | 269.193 |

| Lasten | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Pro-gramma** | **Nr.** | **Taakveld (conform BBV)** | **R 2022** | **B 2023** | **B 2024** | **B 2025** | **B 2026** | **B 2027** |
| **1** | 01.01 | 0.1 Bestuur | 3.671 | 3.306 | 3.109 | 3.141 | 3.144 | 3.161 |
| | 01.02 | 0.2 Burgerzaken | 2.170 | 2.523 | 3.993 | 3.981 | 4.074 | 4.090 |
| | 01.03 | 0.10 Mutaties reserves | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 01.04 | 0.4 Overhead | 25.677 | 29.828 | 26.315 | 25.450 | 25.217 | 25.176 |
| | 01.05 | 0.5 Treasury | 1.335 | 1.214 | -1.515 | -1.783 | -2.046 | -1.654 |
| | 01.06 | 0.61 OZB woningen | 1.042 | 932 | 1.043 | 1.043 | 1.043 | 1.043 |
| | 01.07 | 0.62 OZB niet-woningen | 183 | 165 | 183 | 183 | 183 | 183 |
| | 01.08 | 0.64 Belastingen overig | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 01.09 | 0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 01.10 | 0.8 Overige baten en lasten | 186 | 948 | 2.895 | 3.340 | 3.998 | 4.539 |
| | 01.11 | 0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 01.12 | 0.3 Beheer overige gebouwen en gronden | 2.631 | 2.761 | 2.655 | 2.651 | 2.650 | 2.586 |
| | | Subtotaal programma | 36.895 | 41.676 | 38.678 | 38.007 | 38.263 | 39.123 |
| **2** | 02.01 | 1.1 Crisisbeheersing en brandweer | 4.709 | 4.656 | 5.406 | 5.433 | 5.480 | 5.428 |
| | 02.02 | 1.2 Openbare orde en veiligheid | 1.618 | 2.265 | 3.289 | 3.297 | 3.289 | 3.303 |
| | | Subtotaal programma | 6.327 | 6.921 | 8.695 | 8.730 | 8.768 | 8.730 |
| **3** | 03.01 | 2.1 Verkeer en vervoer (wegen) | 10.613 | 18.848 | 19.219 | 14.514 | 14.459 | 14.361 |
| | 03.02 | 2.5 Openbaar vervoer | 158 | 203 | 194 | 195 | 197 | 198 |
| | 03.03 | 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie | 5.464 | 7.090 | 7.470 | 7.744 | 8.017 | 8.278 |
| | | Subtotaal programma | 16.234 | 26.141 | 26.882 | 22.453 | 22.673 | 22.837 |
| **4** | 04.01 | 2.4 Economische havens en waterwegen | 1.840 | 2.223 | 2.105 | 2.132 | 2.119 | 2.106 |
| | 04.02 | 3.1 Economische ontwikkeling | 1.461 | 2.265 | 2.733 | 2.243 | 2.253 | 2.263 |
| | 04.03 | 3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur | -121 | 4.060 | 1.336 | 714 | 409 | 405 |
| | 04.04 | 3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen | 285 | 309 | 346 | 346 | 346 | 347 |
| | 04.05 | 3.4 Economische promotie | 810 | 856 | 1.120 | 1.075 | 1.079 | 1.083 |
| | | Subtotaal programma | 4.275 | 9.715 | 7.641 | 6.510 | 6.208 | 6.204 |
| **5** | 05.01 | 4.1 Openbaar basisonderwijs | 437 | 443 | 554 | 514 | 514 | 514 |
| | 05.02 | 4.2 Onderwijshuisvesting | 5.473 | 6.355 | 6.423 | 6.583 | 6.848 | 7.038 |
| | 05.03 | 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken | 6.272 | 5.940 | 5.498 | 5.436 | 5.438 | 5.440 |
| | | Subtotaal programma | 12.183 | 12.738 | 12.476 | 12.534 | 12.801 | 12.992 |
| **6** | 06.01 | 5.1 Sportbeleid en activering | 2.962 | 1.017 | 934 | 897 | 873 | 874 |
| | 06.02 | 5.2 Sportaccommodaties | 4.700 | 7.152 | 6.337 | 6.176 | 6.025 | 7.234 |
| | 06.03 | 5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie | 8.031 | 7.174 | 5.460 | 5.104 | 4.935 | 4.949 |
| | 06.04 | 5.4 Musea | 3.291 | 3.265 | 3.591 | 3.520 | 3.496 | 3.445 |
| | 06.05 | 5.5 Cultureel erfgoed | 814 | 1.362 | 1.249 | 998 | 918 | 924 |
| | 06.06 | 5.6 Media | 1.251 | 1.276 | 1.317 | 1.317 | 1.303 | 1.303 |
| | | Subtotaal programma | 21.049 | 21.246 | 18.887 | 18.013 | 17.549 | 18.729 |

| Lasten | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Pro-gramma** | **Nr.** | **Taakveld (conform BBV)** | **R 2022** | **B 2023** | **B 2024** | **B 2025** | **B 2026** | **B 2027** |
| **7** | 07.01 | 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie | 10.221 | 17.829 | 12.414 | 4.598 | 4.408 | 4.420 |
| | 07.02 | 6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen | 25.778 | 25.617 | 27.484 | 28.034 | 27.110 | 27.130 |
| | 07.03 | 6.6 Maatwerkvoorziening (WMO) | 3.679 | 3.458 | 3.901 | 3.901 | 3.901 | 3.901 |
| | 07.04 | 6.71 Huishoudelijke hulp (WMO) | 9.810 | 10.955 | 12.619 | 12.261 | 12.251 | 12.251 |
| | 07.05 | 6.72 Begeleiding (WMO) | 10.521 | 10.747 | 10.674 | 11.163 | 11.163 | 11.163 |
| | 07.06 | 6.81 Beschermd wonen (WMO) | 13.641 | 14.482 | 15.309 | 15.313 | 15.313 | 15.313 |
| | 07.07 | 6.82 Maatschappelijke- en vrouwenop-vang (WMO) | 4.594 | 3.968 | 3.960 | 3.960 | 3.960 | 3.960 |
| | 07.08 | 7.1 Volksgezondheid | 2.776 | 3.140 | 3.925 | 3.925 | 3.692 | 3.692 |
| | | Subtotaal programma | 81.019 | 90.197 | 90.286 | 83.154 | 81.799 | 81.830 |
| **8** | 08.01 | 6.3 Inkomensregelingen | 43.369 | 45.337 | 39.914 | 39.257 | 39.307 | 39.359 |
| | 08.02 | 6.4 WSW en beschut werk | 11.495 | 11.272 | 12.212 | 11.804 | 11.535 | 11.527 |
| | 08.03 | 6.5 Arbeidsparticipatie | 3.659 | 5.398 | 5.094 | 5.176 | 5.456 | 5.449 |
| | | Subtotaal programma | 58.523 | 62.007 | 57.220 | 56.236 | 56.298 | 56.335 |
| **9** | 09.01 | 7.2 Riolering | 10.075 | 10.436 | 10.657 | 10.646 | 10.646 | 10.646 |
| | 09.02 | 7.3 Afval | 8.139 | 8.206 | 8.597 | 8.597 | 8.597 | 8.597 |
| | 09.03 | 7.4 Milieubeheer | 2.596 | 5.041 | 3.708 | 3.706 | 3.565 | 3.544 |
| | 09.04 | 7.5 Begraafplaatsen en crematoria | 58 | 72 | 72 | 72 | 72 | 72 |
| | | Subtotaal programma | 20.867 | 23.756 | 23.035 | 23.021 | 22.881 | 22.859 |
| **10** | 10.01 | 0.63 Parkeerbelasting | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | 10.02 | 2.2 Parkeren | 2.959 | 3.140 | 3.152 | 3.212 | 3.193 | 3.076 |
| | 10.03 | 8.3 Wonen en bouwen | 3.432 | 4.888 | 3.944 | 3.516 | 3.202 | 3.217 |
| | 10.04 | 8.1 Ruimtelijke ordening | 1.495 | 1.286 | 1.339 | 1.347 | 1.356 | 1.365 |
| | 10.05 | 8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerrei-nen) | 28.963 | 13.167 | 9.440 | 4.826 | 786 | 457 |
| | | Subtotaal programma | 36.849 | 22.481 | 17.876 | 12.902 | 8.537 | 8.116 |
| | | Totaal lasten per taakveld | 294.222 | 316.878 | 301.675 | 281.561 | 275.776 | 277.756 |

# 2.2 STRUCTURELE BEGROTINGSSALDO

Om uw raad te ondersteunen in uw taak om een begroting vast te stellen die structureel en reëel in evenwicht is, treft u hieronder een presentatie aan van het structurele begrotingssaldo. Het BBV geeft geen scherpe definitie wat incidenteel of structureel is en laat ruimte aan de decentrale overheden. De provincies hebben gezamenlijk een handreiking opgesteld hoe het structureel begrotingssaldo gepresenteerd kan worden. Dit is de handreiking "Verduidelijking structurele en incidentele baten en lasten" en deze hebben wij overgenomen.

De begroting bevat zowel incidentele als structurele baten en lasten. In het algemeen geldt dat een gemeente structurele taken uitvoert en daarvoor structurele baten en lasten raamt in de begroting. Structurele baten en lasten zijn dus de regel, incidentele lasten en baten zijn de uitzondering. De structurele baten en lasten kunnen wel per jaar in omvang variëren. In de financiële verordening is opgenomen dat alleen de incidentele baten en lasten gelijk aan of groter dan €100.000 worden toegelicht.

| Programma | | Begro-ting 2024 | MJB 2025 | MJB 2026 | MJB 2027 |
|---|---|---|---|---|---|
| P01 | Baten | 21.509 | 21.586 | 21.714 | 21.707 |
| | Lasten | 12.088 | 12.282 | 12.772 | 13.673 |
| | Saldo programma (=baten-lasten) | 9.421 | 9.304 | 8.942 | 8.034 |
| P02 | Baten | 143 | 143 | 143 | 143 |
| | Lasten | 8.695 | 8.730 | 8.768 | 8.730 |
| | Saldo programma (=baten-lasten) | -8.552 | -8.587 | -8.626 | -8.588 |
| P03 | Baten | 849 | 838 | 838 | 838 |
| | Lasten | 26.882 | 22.453 | 22.673 | 22.837 |
| | Saldo programma (=baten-lasten) | -26.033 | -21.615 | -21.835 | -21.999 |
| P04 | Baten | 5.034 | 2.035 | 1.735 | 1.735 |
| | Lasten | 7.641 | 6.510 | 6.208 | 6.204 |
| | Saldo programma (=baten-lasten) | -2.607 | -4.475 | -4.472 | -4.469 |
| P05 | Baten | 3.758 | 3.760 | 3.762 | 3.762 |
| | Lasten | 12.476 | 12.534 | 12.801 | 12.992 |
| | Saldo programma (=baten-lasten) | -8.718 | -8.773 | -9.038 | -9.230 |
| P06 | Baten | 4.925 | 4.620 | 4.595 | 4.810 |
| | Lasten | 18.887 | 18.013 | 17.549 | 18.729 |
| | Saldo programma (=baten-lasten) | -13.962 | -13.393 | -12.954 | -13.919 |
| P07 | Baten | 8.052 | 2.932 | 2.700 | 2.700 |
| | Lasten | 90.286 | 83.154 | 81.799 | 81.830 |
| | Saldo programma (=baten-lasten) | -82.233 | -80.222 | -79.099 | -79.131 |
| P08 | Baten | 29.286 | 29.286 | 29.286 | 29.286 |
| | Lasten | 57.220 | 56.236 | 56.298 | 56.335 |
| | Saldo programma (=baten-lasten) | -27.935 | -26.951 | -27.012 | -27.049 |
| P09 | Baten | 26.893 | 26.869 | 26.844 | 26.819 |
| | Lasten | 23.035 | 23.021 | 22.881 | 22.859 |
| | Saldo programma (=baten-lasten) | 3.859 | 3.847 | 3.963 | 3.959 |
| P10 | Baten | 16.991 | 11.998 | 7.743 | 6.628 |
| | Lasten | 17.876 | 12.902 | 8.537 | 8.116 |
| | Saldo programma (=baten-lasten) | -886 | -904 | -794 | -1.488 |
| | Totaal van programma's | -157.646 | -151.769 | -150.925 | -153.879 |
| | Taakveld 0109 Uitkeringen gemeentefonds | 178.797 | 181.279 | 168.730 | 168.172 |
| | Taakveld 0104 Overhead | -23.949 | -23.010 | -22.701 | -22.581 |
| | VPB | 0 | 0 | 0 | 0 |
| | Onvoorzien | -275 | -275 | -275 | -275 |
| | Onttrekkingen aan en stortingen in de reserves (zie tabel voor details) | 3.073 | -3.038 | -3.376 | -2.591 |
| | Begroot resultaat | 0 | 3.187 | -8.547 | -11.154 |
| | Incidentele lasten (zie tabel voor details) | 18.350 | 4.147 | 3.402 | 3.377 |
| | Incidentele baten (zie tabel voor details) | 15.235 | 827 | 402 | 377 |
| | Structureel begrotingssaldo | 3.115 | 6.507 | -5.547 | -8.154 |

## 2.2.1 INCIDENTELE BATEN EN LASTEN

Onderstaande tabel weergeeft de incidentele baten en lasten. Onder de tabel worden deze baten en lasten toegelicht.

| Incidentele lasten en baten | Begroting 2024 | MJB 2025 | MJB 2026 | MJB 2027 |
|---|---|---|---|---|
| **Incidentele lasten** | | | | |
| Programma 1 t/m 10 Overgehevelde budgetten van Begroting 2023 | 2.584 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 1 t/m 10 Speerpunten Beleidskader 2024 | 1.525 | 250 | 0 | 0 |
| Programma 1 Frictiekosten en ww-verplichtingen | 561 | 500 | 300 | 300 |
| Programma 1 Leidend principe begrotingsoverschot | 3.000 | 3.000 | 3.000 | 3.000 |
| Programma 3 Storting in voorziening groot onderhoud wegen | 4.715 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 4 storting algemene reserve van een deel van Liquidatie NV Aangenaam | 400 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 5 Project Thuis in Taal (laaggeletterdheid) | 60 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 6 Rijkscompensatiemiddelen corona cultuur | 148 | 150 | 0 | 0 |
| Programma 6 Verkoop monumenten (werkbudget en capaciteit) | 130 | 70 | 0 | 0 |
| Programma 7 Opvang Oekraïense vluchtelingen | 5.000 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 9 Project Grote Oogst | 75 | 50 | 25 | 0 |
| Programma 9 Uitvoeringsbudget klimaatakkoord | 125 | 100 | 50 | 50 |
| Programma 9 Warmtetransitie | 27 | 27 | 27 | 27 |
| subtotaal incidentele lasten | 18.350 | 4.147 | 3.402 | 3.377 |
| **Incidentele baten** | | | | |
| Programma 1 t/m 10 Overgehelde budgetten van Begroting 2023 (algemene reserve) | 2.584 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 1 Frictiekosten, ww-verplichtingen en ontwikkelbudget (algemene reserve) | 561 | 500 | 300 | 300 |
| Programma 3 Grootonderhoud wegen (algemene reserve) | 4.715 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 4 Liquidatie NV Aangenaam | 2.000 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 6 Corona cultuurmiddelen (algemene reserve) | 148 | 150 | 0 | 0 |
| Programma 7 Opvang Oekraïense vluchtelingen (rijksbijdrage) | 5.000 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 9 Project Grote Oogst (provincialebijdrage) | 75 | 50 | 25 | 0 |
| Programma 9 Uitvoeringsbudget klimaatakkoord (algemene reserve) | 125 | 100 | 50 | 50 |
| Programma 9 Warmtetransitie (algemene reserve) | 27 | 27 | 27 | 27 |
| subtotaal incidentele baten | 15.235 | 827 | 402 | 377 |
| Totale incidentele lasten en baten | 3.115 | 3.320 | 3.000 | 3.000 |

# INCIDENTELE LASTEN

## Diverse programma's

**Overgehevelde budgetten**
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

**Speerpunten Beleidskader 2024**
Bij het Beleidskader 2024 zijn incidentele middelen beschikbaar gesteld om speerpunten uit het bestuursakkoord te realiseren. Het betreffen de volgende speerpunten:

| Speerpunten | 2024 | 2025 |
|---|---|---|
| Woningbouwversnelling en werklocaties | 300 | 100 |
| Pilot gedragsverandering (openbare ruimte) | 100 | 0 |
| Campusontwikkeling en -versterking (budgettair neutraal met gelden liquidatie NV Aangenaam) | 500 | 0 |
| VVV Brabantse Wal (budgettair neutraal met gelden liquidatie NV Aangenaam) | 50 | 0 |
| Meer in control | 100 | 0 |
| Transformatie sociaal domein (voorheen pilot clientopvolging WMO) | 100 | 0 |
| Informatieveiligheid | 150 | 150 |
| Doen wat je belooft (o.a. voortgangsbewaking dossiervolgsysteem) | 150 | 0 |
| Opleiding en training van medewerkers | 75 | 0 |
| Totaal | 1.525 | 250 |

**Programma 1 Bestuur en ondersteuning**
Frictiekosten en ww-verplichtingen
Leidend principe begrotingsoverschot
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

**Programma 3 Beheer openbare ruimte**
Storting in voorziening groot onderhoud wegen
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

**Programma 4 Economie**
Storting in algemene reserve deel liquidatie NV Aangenaam
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

**Programma 5 Onderwijs**
Project Thuis in Taal
In het Beleidskader 2024 is eenmalig een bedrag van € 60.000 opgenomen voor het project Thuis in Taal. Dit project helpt leerkrachten en professionals een relatie met ouders op te bouwen en de samenwerking vorm te geven ter ondersteuning van de taalontwikkeling van het kind.

**Programma 6 Sport, cultuur en recreatie**
Rijkscompensatiemiddelen corona cultuur
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

Verkoop monumenten
In de Begroting 2023 is geld beschikbaar gesteld om mogelijk meer monumenten en erfgoed objecten te verkopen/af te stoten. Om dit mogelijk te maken is er budget en capaciteit nodig om tot onderhandeling/verkoop te komen met Stichting Monumenten Bezit of andere partijen.

**Programma 7 WMO en Jeugd**
Opvang Oekraïense vluchtelingen
De gemeente heeft een taak met betrekking tot de opvang van Oekraïense vluchtelingen. Voor de kosten die wij hiervoor maken ontvangen wij een rijksbijdrage.

**Programma 9 Milieu**
Project Grote Oogst
Van de provincie Noord Brabant hebben we een bijdrage ontvangen van in totaal € 250.000 in het kader van Verduurzamen Bedrijventerreinen Grote Oogst. Deze bijdrage wordt, naast onze eigen inzet, tot en met 2026 ingezet tot een bedrag van € 150.000.

**Uitvoeringsbudget klimaatakkoord**
Warmtetransitie
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

# INCIDENTELE BATEN

## Diverse programma's

**Programma 1 Bestuur en ondersteuning**
*Overgehevelde budgetten Begroting 2023*
Frictiekosten en ww-verplichtingen
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

**Programma 3 Beheer openbare ruimte**
*Storting in voorziening groot onderhoud wegen*
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

**Programma 4 Economie**
*Liquidatie NV Aangenaam*
In de begroting is een opbrengst opgenomen uit de liquidatie van de NV Aangenaam van €2 miljoen. Op dit moment wordt de liquidatiebalans opgemaakt. Daarna zal met meer zekerheid het overschot uit de liquidatie aangegeven kunnen worden. Uit deze gleden worden de kosten voor de campusontwikkeling en -versterking en het businessplan VVV (opgenomen in het Beleidskader 2024) gedekt. Er is nog € 400.000 van deze gelden in de algemene reserve gestort waaraan nog een economisch bestedingsdoel gekoppeld gaat worden.

**Programma 6 Sport, cultuur en recreatie**
*Rijkscompensatiemiddelen corona cultuur*
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

**Programma 7 WMO en Jeugd**
*Opvang Oekraïense vluchtelingen*
De gemeente heeft een taak met betrekking tot de opvang van Oekraïense vluchtelingen. Voor de kosten die wij hiervoor maken ontvangen wij een rijksbijdrage.

**Programma 9 Milieu**
*Project Grote Oogst*
Van de provincie Noord Brabant hebben we een bijdrage ontvangen van in totaal € 250.000 in het kader van Verduurzamen Bedrijventerreinen Grote Oogst. Deze bijdrage wordt, naast onze eigen inzet, tot en met 2026 ingezet tot een bedrag van € 150.000.

*Uitvoeringsbudget klimaatakkoord*
*Warmtetransitie*
Zie toelichting bij onderdeel "Nadere toelichting stortingen en onttrekkingen reserves".

## 2.2.2 MUTATIES IN DE RESERVES

Naast de structurele en incidentele baten en lasten, zijn er ook structurele en incidentele mutaties in de reserves. Een mutatie in de reserve kan een storting zijn in de reserve of een onttrekking aan de reserve. Bij een storting neemt de reserve toe en bij een onttrekking wordt er geld uit gehaald en wordt de reserve dus kleiner. Per mutatiesoort geven we aan of deze structureel of incidenteel zijn.

| Mutaties in reserves (bedragen in €1.000) | Begroting 2024 | MJB 2025 | MJB 2026 | MJB 2027 |
|---|---|---|---|---|
| **Structurele stortingen in de reserve** | | | | |
| Programma 4: Grondexploitaties bedrijfsinfrastructuur | 753 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 10: ISV gelden | 0 | 0 | 121 | 117 |
| Programma 10: Grondexploitaties | 1.672 | 1.168 | 781 | 0 |
| **Structurele onttrekkingen aan de reserve** | | | | |
| Programma 1: Virtueel werkplek concept | 72 | 72 | 72 | 72 |
| Programma 3: Investeringen openbare ruimte | 77 | 77 | 77 | 77 |
| Programma 10: ISV gelden | 589 | 204 | 0 | 0 |
| **Incidentele storting in de reserve** | | | | |
| Programma 1: Leidend principe begrotingsoverschot | 3.000 | 3.000 | 3.000 | 3.000 |
| Programma 4: Liquidatie NV Aangenaam | 400 | 0 | 0 | 0 |
| **Incidentele onttrekkingen aan de reserve** | | | | |
| Programma 1: Frictiekosten en WW-verplichtingen | 561 | 500 | 300 | 300 |
| Programma 1: Overheveling uit 2023 | 595 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 3: Grootonderhoud wegen | 4.715 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 4: Overheveling uit 2023 | 337 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 5: Overheveling uit 2023 | 90 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 6: Overheveling uit 2023 | 343 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 6: Rijkscompensatiemiddelen corona cultuur | 148 | 150 | 0 | 0 |
| Programma 7: Overheveling uit 2023 | 346 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 8: Overheveling uit 2023 | 706 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 9: Uitvoeringsbudget klimaatakkoord | 125 | 100 | 50 | 50 |
| Programma 9: Warmtetransitie | 27 | 27 | 27 | 27 |
| Programma 9: Overheveling uit 2023 | 27 | 0 | 0 | 0 |
| Programma 10: Overheveling uit 2023 | 140 | 0 | 0 | 0 |
| Totaalsaldo van mutaties in reserves | -3.073 | 3.038 | 3.376 | 2.591 |

## STRUCTURELE STORTINGEN IN DE RESERVES

**Programma 4 Economie**
*Grondexploitaties bedrijfsinfrastructuur*
In de algemene reserve wordt de winstneming van de plannen Oude Molen en Stationsgebied gestort.

**Programma 10 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing**
*ISV-gelden*
Binnen de algemene reserve zijn de ISV middelen geblokkeerd. In 2024 en 2025 worden voor de realisatie van verschillende projecten middelen aan de algemene reserve onttrokken. Doordat de ISV middelen over meerdere jaren worden ingezet zijn de onttrekkingen en stortingen als structurele mutatie gezien. In 2026 wordt € 121.000 gestort in de algemene reserve en in 2027 € 117.000.

*Grondexploitaties*
In de algemene reserve worden de winstneming van de plannen gestort.

## INCIDENTELE STORTINGEN IN DE RESERVES

**Programma 1 Bestuur en ondersteuning**
*Leidend principe begrotingsoverschot*
In het Bestuursakkoord is opgenomen om jaarlijks een begrotingsoverschot van € 3 miljoen te hebben voor een duurzaam financieel beleid en resultaat. Hiervoor is jaarlijks een storting in de algemene reserve van € 3 miljoen opgenomen.

**Programma 4 Economie**
*Liquidatie NV Aangenaam*
Van de te verwachten gelden uit de liquidatie van de NV Aangenaam wordt € 400.000 in de algemene reserve gestort. Deze gelden krijgen een economische bestemming.

## STRUCTURELE ONTTREKKINGEN AAN DE RESERVES

**Programma 1 Bestuur en ondersteuning**
*Virtuele werkplek*
Jaarlijks wordt € 72.000 ter dekking van de afschrijvingen van de investering virtueel werkplek concept onttrokken aan de algemene reserve. In 2018 is € 360.000 in de algemene reserve gestort om deze onttrekkingen (vanaf 2022) te dekken.

**Programma 3 Beheer openbare ruimte**
*Investeringen openbare ruimte*
Voor de investeringen in de openbare ruimte wordt structureel € 77.000 onttrokken aan de reserve kapitaallasten OBR (2017/2018/2019) ter dekking van de afschrijvingen van de investeringen.

**Programma 10 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing**
*ISV-gelden*
Binnen de algemene reserve zijn de ISV middelen geblokkeerd. In 2024 en 2025 worden voor de realisatie van verschillende projecten middelen aan de algemene reserve onttrokken.

## INCIDENTELE ONTTREKKINGEN AAN DE RESERVES

**Programma 1 Bestuur en ondersteuning**
*Frictiekostenbudget en WW-verplichtingen*
Voor de realisatie van de bezuinigingen uit het Focusakkoord is in de gemeenteraad van 24 juni 2021 een frictiekostenbudget beschikbaar gesteld van € 3,5 miljoen. Daarnaast is besloten om de verwachte incidentele WW-verplichtingen ook ten laste van de algemene reserve te brengen. In 2023 zijn enkele businesscases afgesloten (Podiuminfrastructuur en Binnensport). Op basis van de businesscases die in 2024 nog ingevuld moeten gaan worden (o.a. BC CKB, Markiezenhof en Buitensport) is een inschatting gemaakt van de te verwachten frictiekosten.

**Programma 3 Beheer openbare ruimte**
*Groot onderhoud wegen*
Bij de Jaarstukken 2022 is besloten om vanuit de algemene reserve in 2024 € 4.715.000 te storten in de voorziening groot onderhoud wegen. De voorziening groot onderhoud wegen was eind 2022 volledig uitgeput. Op basis van inspectiegegevens is een programma opgesteld voor de jaren 2023 en 2024 voor het geplande groot onderhoud asfalt- en elementenverharding en belijning en markeringen. De benodigde bedragen zijn vanuit de algemene reserve in de voorziening gestort.

**Programma 6 Sport, cultuur en recreatie**

*Rijkscompensatiemiddelen corona cultuur*

Van de coronamiddelen die we in 2021 hebben ontvangen voor cultuur is € 298.000 nog niet uitgegeven. Dit restantbudget wordt voor € 148.000 in 2024 ingezet en het restant € 150.000 in 2025.

**Programma 9 Milieu**

*Uitvoeringsbudget klimaatakkoord*

Voor de uitvoering van het klimaatakkoord hebben we gelden ontvangen die de komende jaren (t/m 2027) aan de algemene reserve zullen worden onttrokken om de doelstellingen uit het klimaatakkoord te realiseren.

*Warmtetransitie*

In 2021 hebben we € 218.000 ontvangen ten behoeve van warmtetransitie. Hiervoor wordt jaarlijks €27.000 onttrokken aan de algemene reserve. De middelen van 2023 zijn nog niet besteed en worden overgeheveld naar 2024.

**Diverse programma's**

*Overhevelingen budgetten van 2023*

In het 2e Concernbericht 2023 wordt voorgesteld om budgetten over te hevelen van 2023 naar 2024. De overgehevelde budgetten zijn in 2023 gestort in de algemene reserve. In de Begroting 2024 zijn deze budgetten weer opgevoerd en worden onttrokken uit de algemene reserve.
Het betreft de posten:

| | |
|---|---|
| Programma 1 Duurzame digitale dienstverlening | €50.000,00 |
| Programma 1 Opstellen visies | €545.000,00 |
| Programma 4 Herstelkosten containerterminal | €337.000,00 |
| Programma 5 Onderzoek en advieskosten onderwijshuisvesting | €90.000,00 |
| Programma 6 Niet uitgevoerd grootonderhoud buitensportaccommodaties | €150.000,00 |
| Programma 6 Rijkscompensatiemiddelen cultuur | €172.000,00 |
| Programma 6 Kwartiermaker BC CKB | €21.000,00 |
| Programma 7 Impuls integrale samenwerking sociaal domein | €260.000,00 |
| Programma 7 Inzet van een jeugdondersteuner | €86.000,00 |
| Programma 8 Coronagelden armoedeverzachting | €706.000,00 |
| Programma 9 Warmtetransitie | €27.000,00 |
| Programma 10 Regie op volkshuisvestingsbeleid | €25.000,00 |
| Programma 10 Invoering omgevingswet | €115.000,00 |
| Totaal overhevelingen | €2.584.000 |

# PARAGRAAF 1 - DUURZAAMHEID

## Wat willen we bereiken in deze bestuursperiode?

Duurzaamheid is een integraal onderdeel van het beleid en raakt daarmee aan verschillende programma's. Als gemeente geven wij het goede voorbeeld. Onze duurzaamheidsdoelen gaan wij bereiken door intensief samen te werken met onze inwoners, partners en leveranciers.

## Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

### DOELEN EN ACTIES (1/2)

**D.11.1 Bergen op Zoom is klimaatneutraal in 2050**

- A.11.1.1 We richten een uitvoeringsorganisatie op
- A.11.1.2 We verduurzamen de gebouwde omgeving
- A.11.1.3 We werken aan de realisatie van de doelstellingen uit de Regionale energiestrategie 2.0
- A.11.1.4 We stimuleren duurzame mobiliteit

**D.11.2 Bergen op Zoom is waterrobuust en klimaatbestendig**

- A.11.2.1 We voeren de Bergse Adaptatiestrategie uit

**D.11.3 Bergen op Zoom wordt 100% circulair**

- A.11.3.1 We verankeren circulariteit in het beleid
- A.11.3.2 We reduceren de hoeveelheid restafval





## DOELEN EN ACTIES (2/2)

**D.11.4 Bergen op Zoom is natuurrijk**

- A.11.4.1 We stellen natuurinclusief als norm
- A.11.4.2 We stellen het groenstructuurplan vast
- A.11.4.3 We stimuleren natuureducatie middels lokale samenwerkingen

**D.11.5 Bergen op Zoom heeft een veilige, gezonde leefomgeving voor mens en dier**

- A.11.5.1 We beschermen onze water- en bodemsystemen
- A.11.5.2 We intensiveren de gemeentebrede communicatie
- A.11.5.3 We stimuleren lokale samenwerkingen bij verduurzaming



In 2024 gaan wij aan de slag met de integrale benadering van de duurzaamheidsopgaven vanuit de kaderstellende nota duurzaamheid en het uitvoeringsprogramma van het lokale klimaatplan.
Het nastreven van duurzame ontwikkeling betekent een integrale benadering van de verschillende thema's op het gebied van duurzaamheid. Een voorbeeld betreft de woningbouwopgaven waarbij de verschillende duurzaamheidsdoelstellingen nadrukkelijk samenkomen. Maar ook de verduurzaming van bedrijventerreinen en de wijkuitvoeringsplannen vanuit de warmtevisie zijn ruimtelijke ontwikkelingen waarbij de verschillende verduurzamingsopgaven in samenhang worden verkend en uitgewerkt.
Ondanks de samenhang van de verschillende opgaven onderscheiden wij binnen onze begroting en het beleidskader verschillende thema's en opgaven. In deze paragraaf geven wij een korte beschrijving van de gemeentelijke inzet op deze thema's en elkaars raakvlakken.

## D.11.1 BERGEN OP ZOOM IS KLIMAATNEUTRAAL IN 2050

### A.11.1.1 We richten een uitvoeringsorganisatie op

Gemeenten hebben vanuit het klimaatakkoord veel nieuwe taken gekregen op het gebied van klimaat- en energiebeleid. Om de CO2 reductiedoelstellingen te kunnen behalen ligt er veel van de verantwoordelijkheid in de uitvoering bij gemeenten. Om deze taken uit te kunnen voeren en de personele capaciteit uit te breiden zijn er rijksmiddelen beschikbaar gesteld, middels de 'CDOKE regeling' (Capaciteit Decentrale Overheden Klimaat- en energiebeleid). Onze gemeente kan aanspraak maken op een langjarig budget van €1,2 miljoen.

### A.11.1.2 We verduurzamen de gebouwde omgeving

Wij werken vanuit de transitievisie warmte aan het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving en voeren daartoe de eerste verkenningen uit die moeten leiden tot wijkuitvoeringsplannen en de eerste aardgasvrije wijken. Daarnaast zetten wij actief in op het verduurzamen van de gebouwde omgeving en sluiten daarbij aan op nationale uitvoeringsprogramma's en beschikbare subsidiemogelijkheden (Nationaal Isolatieprogramma, Lokale Isolatie Aanpak). Het verduurzamen van de gebouwde omgeving gaat om meer dan alleen woningen, ook bedrijventerreinen, maatschappelijk en gemeentelijk vastgoed worden verduurzaamd.
Voor het gemeentelijk vastgoed stellen wij een routekaart op die moet leiden tot de volledige verduurzaming van de portefeuille.  Met betrekking tot de bedrijven en industrie werken wij actief samen met de verschillende stakeholders en de Provincie in de uitvoering van het Project Grote Oogst, maar ook verkennen wij de mogelijkheden van ontzorging bij andere bedrijventerreinen en MKB-bedrijven.

### A.11.1.3 We werken aan de realisatie van de doelstellingen uit de Regionale energiestrategie 2.0

Wij continueren onze inzet binnen de regionale energiestrategie en stimuleren de ontwikkelingen van windenergie en zon op dak, overeenkomstig met onze opgaven in de Regionale Energie Strategie (zie onder meer Programma 9 – Milieu). In de regio werken wij binnen de RES intensief samen aan het energiesysteem van de toekomst. Hierbij bieden wij door een actieve samenwerking en de uitwisseling van expertise het hoofd aan complexe uitdagingen op het gebied van de energietransitie. Tevens verkennen wij de mogelijkheden van duurzame warmte en werken wij binnen de regio samen aan grensoverschrijdende projecten gericht op het effectief terugdringen van de CO2-uitstoot.

### A.11.1.4 We stimuleren duurzame mobiliteit

De gemeente stimuleert duurzame mobiliteit in de ontwikkeling van beleid. Vanuit de regionale aanbesteding werken wij aan het uitbreiden van onze laadpaalinfrastructuur, wij verkennen de mogelijkheden van CO2-reductie gerelateerd aan onze werk gebonden personenmobiliteit en wij vervangen stapsgewijs onze eigen voertuigen voor duurzame alternatieven.

## D.11.2 BERGEN OP ZOOM IS WATERROBUUST EN KLIMAATBESTENDIG

### A.11.2.1 We voeren de Bergse Adaptatiestrategie uit

Water en bodem nemen wij op als sturende begrippen voor ruimtelijke ontwikkelingen, hierbij benutten wij optimaal het natuurlijke karakter en eigenschappen van onze omgeving. Wij gaan onze inwoners actief stimuleren om klimaatadaptieve maatregelen te treffen en geven zelf het goede voorbeeld in de openbare ruimte. We gaan aan de slag met het uitvoeren van onze Bergse Adaptatiestrategie waarin ook nadrukkelijk de koppeling wordt gemaakt met aangrenzende ruimtelijke ontwikkelingen. Ook borgen wij de maatlat groene en klimaatadaptieve leefomgeving in lokaal beleid.

## D.11.3 BERGEN OP ZOOM WORDT 100% CIRCULAIR

### A.11.3.1 We verankeren circulariteit in het beleid

Een belangrijk speerpunt van de circulaire economie in Bergen op Zoom betreft de biobased economy die zich richt op de substitutie van grondstoffen. De gemeente stimuleert de ontwikkeling van de biobased economy middels lokale besluitvorming en beleid. Het toepassen van natuurlijke materialen vormt hierbij een belangrijk uitgangspunt maar ook wordt aangesloten op landelijke samenwerkingsverbanden (zoals bijv. Building Balance).
We vinden het optimaal benutten van materialen belangrijk en zetten daarbij enerzijds in op een vermindering van grondstoffen alsmede een hoogwaardige verwerking en eventuele levensduurverlening (heroverweging/hergebruik). Wij verkennen de mogelijkheden om circulariteit ook meer integraal te betrekken bij de interne uitvoeringsorganisatie (bijv. gemeentelijk depot t.b.v. opslag en hergebruik).

### A.11.3.2 We reduceren de hoeveelheid restafval

Wij werken samen met onze partners om het aandeel restafval verder te minimaliseren. Het afvalbeleid wordt in lijn gebracht met het nieuwe uitvoeringsprogramma VANG-HHA en de Europese Kaderrichtlijn Afvalstoffen. We nemen dit op in het nieuwe afvalstoffenbeleidsplan en bieden dit in 2024 aan de raad aan ter vaststelling. Hierbij kijken wij naar diverse vormen van inzamelen. In het kader van de circulaire doelstellingen wordt er ook een verkenning gestart naar de mogelijke (her) ontwikkeling van de gemeentelijke milieustraat naar een grondstoffencentrum.

## D.11.4 BERGEN OP ZOOM IS NATUURRIJK

### A.11.4.1 We stellen natuurinclusief als norm

Onze gemeente ligt in een prachtig natuurgebied. We gaan de natuur de stad intrekken. Daarbij kijken we nadrukkelijk naar biodiversiteit en het toepassen van nature-based solutions. Om te voorkomen dat dieren en insecten hun habitat verliezen gaat in onze gemeente bouwen, renoveren en isoleren met respect voor de natuur, de standaard worden (natuurinclusief).

### A.11.4.2 We stellen het groenstructuurplan vast

Onze doelstellingen en ons beleid met betrekking tot de groene leefomgeving en de ecologie en de Wet Natuurbescherming borgen wij in de uitvoering o.a. in lokaal beleid zoals ons groenstructuurplan en de startnotitie dierenwelzijn. Biodiversiteit en dierenwelzijn worden daardoor standaard in alle plannen, beleid, beheer en onderhoud van de gemeente gestimuleerd.

### A.11.4.3 We stimuleren natuureducatie middels lokale samenwerkingen

Onze ecologische systemen en onze natuur betreffen fundamentele steunpilaren binnen een duurzame leefomgeving. Middels effectieve educatie en voorlichtingstrajecten vanuit o.a. het Natuurpodium en samenwerkingen vanuit het bijenlandschap zet de gemeente in op verdere bewustwording rondom het belang van onze natuur en het behouden/stimuleren van biodiversiteit voor huidige en toekomstige generaties.



# D.11.5 BERGEN OP ZOOM HEEFT EEN VEILIGE, GEZONDE LEEFOMGEVING VOOR MENS EN DIER

### A.11.5.1 We beschermen onze water- en bodemsystemen

De gemeente erkent het belang van de gemeentelijke zorgplicht om een gezonde leefomgeving voor mens en dier te kunnen garanderen. Bovenop de inzet met betrekking tot de wettelijke taken en de samenwerking met de OMWB vanuit de verbonden partijen zet de gemeente zich ook in met betrekking tot het borgen van duurzaamheid in breder duurzaam milieubeleid. Daarom gaan wij lokaal aan de slag met het opstellen en vaststellen van lokaal lucht en geurbeleid, actualiseren wij ons lokale bodembeleid en hanteren wij bodem en water als sturende begrippen voor ruimtelijke ontwikkelingen.

### A.11.5.2 We intensiveren de gemeentebrede communicatie

Als gemeenten geven wij het goede voorbeeld en wij lopen waar mogelijk voorop in het maken van duurzame keuzes, in combinatie met een effectieve communicatie stimuleren wij op deze wijze duurzaam handelen van anderen. Wij betrekken onze inwoners bij nieuwe duurzame ontwikkelingen en werken actief samen onder de vlag van de omgevingsvisie “nooit meer iets alleen doen”. Wij stimuleren lokaal eigenaarschap (minimaal 50%) bij de ontwikkeling en realisatie van projecten op het gebied van duurzame energie zoals is afgesproken in de Regionale energie Strategie. Het uitgangspunt is dat Duurzaamheid bereikbaar moet zijn voor iedereen.

### A.11.5.3 We stimuleren lokale samenwerkingen bij verduurzaming

Wij intensiveren onze communicatie op het gebied van klimaat en energiebeleid vanuit onze interne organisatie maar ook benutten wij de bestaande samenwerkingsverbanden vanuit ons regionale energieloket en de lokale energiecorporatie (STEB). Daarnaast betrekken wij ook andere lokale en regionale organisaties (bijv. samen in de regio, Regionale Energie Strategie West- Brabant en woningcorporaties) bij het vormgeven en verder uitdragen en socialiseren van ons duurzaamheidsbeleid.

PARAGRAAF 2 - DIENSTVERLENING

# Wat willen we bereiken in deze bestuursperiode?

Onze inwoners, ondernemers en verenigingen willen we een optimale dienstverlening bieden, vanuit het principe "ja, mits" in plaats van "nee, tenzij". De gemeente Bergen op Zoom zet het helpen van haar inwoners op de eerste plaats: we zijn een dienstbare gemeente.

# Wat gaan we daarvoor doen in 2024?

## DOELEN EN ACTIES

**D.12.1 Inwoners zijn tevreden over de gemeente Bergen op Zoom**

- A.12.1.1 We geven uitvoering aan de Visie op Dienstverlening
- A.12.1.2 We bewaken de voortgang van elke vraag of melding van onze inwoners
- A.12.1.3 We zorgen voor een gastvrije ontvangst in het stadskantoor
- A.12.1.4 We trainen onze medewerkers op het gebied van dienstverlening

**D.12.2 De gemeente heeft een duidelijke en toegankelijke website**

- A.12.2.1 We werken aan de status van onze digitale toegankelijkheidsverklaring



Dienstverlening is dé kerntaak van de gemeente. Daarom stellen we een Visie op Dienstverlening op. Uit tientallen interviews met inwoners, ondernemers en raadsleden wordt een aantal punten veel genoemd:

a zorg voor een gastvrije uitstraling bij de ontvangst in het Stadskantoor en
b gemeente, doe wat je belooft!

Bij dat laatste gaat het in het bijzonder om het (procesmatig) nakomen van afspraken en ervoor zorgen dat een vraag of melding ook binnen een acceptabele en voorspelbare termijn van een antwoord wordt voorzien.

## D.12.1 INWONERS ZIJN TEVREDEN OVER DE GEMEENTE BERGEN OP ZOOM

### A.12.1.1. We geven uitvoering aan de Visie op Dienstverlening

In 2023 is een Visie op Dienstverlening opgesteld. Deze visie beschrijft vier niveaus van dienstverlening:

1. Duidelijk communiceren. Heldere verwachtingen scheppen. Afspraak is afspraak.
2. Meedenken. Helpen waar nodig.
3. Menselijk werken. Persoonlijke dienstverlening.
4. Leren. Anticiperen. Vooruitkijken.

Hieronder worden drie acties genoemd (A.12.1.2 t/m A 12.1.4) die al in 2024 ter hand worden genomen. Om een volledige uitvoering te kunnen geven aan de Visie op Dienstverlening is aanvullend budget nodig dat in deze begroting nog niet beschikbaar is gesteld. Aan de hand van een implementatieplan worden de acties en benodigde middelen in kaart gebracht.

### A.12.1.2 We bewaken de voortgang van elke vraag of melding van onze inwoners

Doen wat je belooft: dat is de basis voor elke dienstverlening. We zorgen voor een voorspelbare afhandeling met een proactieve terugkoppeling op vragen en meldingen van onze inwoners. Daarvoor gaan we procesmanagement inrichten. De applicaties die we gebruiken voor de afhandeling van vragen en meldingen richten we zodanig in dat voortgang centraal inzichtelijk is, zodat gestuurd kan worden op een afgesproken kwaliteitsniveau. We starten een project, waarbij inwoners en ondernemers (ongeacht het communicatiekanaal dat ze kiezen) eenzelfde afhandeling krijgen en ook zelf de voortgang van hun melding kunnen inzien.

### A.12.1.3 We zorgen voor een gastvrije ontvangst in het stadskantoor

Uit tientallen interviews met inwoners, ondernemers en raadsleden is naar voren gekomen dat de gastvrijheid op het Stadskantoor beter zou moeten. In 2024 zal een voorstel worden opgesteld en uitgevoerd om de entree, de inrichting van de centrale hal en de ontvangst zo te organiseren dat bezoekers van ons Stadskantoor het ontvangst als zeer klantvriendelijk ervaren. We sluiten daarbij aan bij de renovatie van “de groene serre”.

### A.12.1.4 We trainen onze medewerkers op het gebied van dienstverlening

Dienstverlening is in de eerste plaats mensenwerk. Als onderdeel van het actieplan Dienstverlening zullen medewerkers getraind worden om zich verder te kunnen ontwikkelen wat betreft vaardigheden op het gebied van dienstverlening. Een goede dienstverlening wordt immers bovenal geleverd door medewerkers.

## D.12.2 DE GEMEENTE HEEFT EEN DUIDELIJKE EN TOEGANKELIJKE WEBSITE

### A.12.2.1 We werken aan de status van onze digitale toegankelijkheidsverklaring

De gemeente is wettelijk verplicht om de website te laten voldoen aan de normen in het Besluit digitale toegankelijkheid overheid. Het is immers belangrijk dat iedereen toegang heeft tot overheidsinformatie. Daarom gaan we verder met het verbeteren van de toegankelijkheid van de website.

# PARAGRAAF 3 - TAAKSTELLINGEN

| Opgenomen taakstellingen | 2024 | 2025 | 2026 | 2027 |
|---|---|---|---|---|
| **Programma 1** | | | | |
| Vastgoed | | | | |
| • Structureel onderhoud | 0 | 212 | 212 | 212 |
| • Verkopen vastgoed | PM | | | |
| **Programma 4** | | | | |
| Evenementen | 55 | 55 | 55 | 55 |
| **Programma 6** | | | | |
| BC Sport | 141 | 462 | 462 | 462 |
| Algemene taakstelling programma 6 | 739 | 918 | 918 | 918 |
| BC Cultuur | 1.350 | 1.300 | 1.247 | 1.247 |
| **Programma 7** | | | | |
| Jeugd (o.b.v. AEF rapport) | 670 | 670 | 670 | 670 |
| Subsidies: 'Doen wat nodig is' | 500 | 500 | 500 | 500 |
| **Algemeen** | | | | |
| Personeel (zonder BC's sport en cultuur) | 622 | 622 | 622 | 622 |
| Totaal | 4.077 | 4.739 | 4.686 | 4.686 |

## Vastgoed

Vanuit het Focusakkoord is de taakstelling opgelegd om in de jaren 2021 t/m 2023 15 panden te verkopen. Inmiddels is geconcludeerd dat voor een aantal panden een visie/strategie moet worden ontwikkeld alvorens er besloten kan worden of de panden wel of niet verkocht gaan worden en op welke wijze. Met op welke wijze wordt bedoeld, dat het voorafgaand aan de verkoop, bijvoorbeeld bepalend is of een pand met de huidige gebruiksmogelijkheden wordt verkocht of dat het te verkopen pand juist in de markt wordt gezet als een ontwikkellocatie. Dit is onder andere van invloed op het verkoopproces en op de opbrengst. Voor bepaalde panden geldt wellicht dat deze toch in eigendom van de gemeente moeten blijven gezien de beperkte opbrengstpotentie en het strategisch belang.

Bij het Beleidskader is al aangegeven dat de structurele taakstelling niet gerealiseerd kan worden in 2024 en daarom wordt doorgeschoven naar 2025. Daarnaast is €38.000 bespaard op de dagelijkse exploitatiekosten van het pand Peter Vineloolaan 4, omdat dit pand in 2024 leeg komt te staan. De opbrengst van verkopen vastgoed is op PM gezet, in het eerste kwartaal van 2024 wordt bekeken welke panden kunnen worden verkocht om de taakstelling te halen. Hierbij wordt breder gekeken dan de 15 eerder genoemde objecten.

Bijvoorbeeld het afstoten/borgen van monu¬menten en andere verhandelbare vastgoedobjecten die niet tot het kernvastgoed van de gemeente behoren, echter is het verkopen van vastgoed geen doel maar een middel. Hierbij wordt gekeken vanuit een financieel, maar nadrukkelijker ook vanuit het maatschappelijke oogpunt.

## Evenementenbeleid

De verwachting is dat eind 2023 het herijkte evenementenbeleid wordt voorgelegd aan de gemeenteraad. Implementatie van de maatregelen zal dan, mogelijk middels een overgangsperiode, plaatsvinden vanaf 2024.
Met het nieuw evenementenbeleid willen we komen tot een meer kostprijsdekkend en transparant evenementenbeleid. Na besluitvorming door het gemeentebestuur wordt duidelijk op welke manier wordt omgegaan met de uitvoering van het evenementenbeleid. Pas dan kan inzicht gegeven worden in welk jaar welk deel van de taakstelling wordt gerealiseerd. Vooralsnog gaan wij ervan uit dat de taakstelling vanaf 2024 wordt gerealiseerd.

## BC Sport en algemene taakstelling op programma 6

Naar aanleiding van het Focusakkoord is een Businesscase Sport in gang gezet. Doel was om te komen tot een sport- en beweegaanbod waarbij 'de uitvoering wordt beperkt tot de wettelijke taak of het niveau landelijk gemiddelde'.
Met een afname van sportbegroting met circa €2 miljoen is dat doel vrijwel geheel bereikt. De gemeentelijke kosten voor sport zijn teruggebracht tot het niveau van het gemiddelde van referentiegemeenten. Twee maat¬regelen binnen de businesscase zorgen echter wél voor een afname op de sportbegroting, maar niet op de gemeente¬lijke begroting. Het betreft de SPUK BTW sport en een formatie verschuiving naar andere taakvelden. Via een raadsinformatiebrief (U23-004563) is de gemeenteraad hierover geïnformeerd.
Zoals in de brief aangegeven wordt er nog aan 3 opgaves gewerkt Buitenzwembad De Melanen, Sporthal Boulevard en

toekomstbestendig beheer- en exploitatiemodel van de buitensportparken. Hiervoor is structureel nog €462.000 aan bezuinigingen ingeboekt. Afhankelijk van besluitvorming over de opgave toekomstbestendig beheer- en exploitatiemodel van de buitensportparken zal met ingang van het nieuwe sportseizoen 25/26 gestart worden met de implementatie van de beschreven maatregelen. Om te komen tot toekomstbestendigheid zal gewerkt worden met een ingroeimodel waarbij overgangstermijnen worden gehanteerd. Om maatregelen goed te kunnen laten landen moeten verenigingen zich kunnen voorbereiden. Het is dan ook niet realistisch om implementatie te starten met ingang van seizoen 24/25. Enkele maatregelen kunnen wel per januari 2025 ingevoerd worden.

Conform het Bestuursakkoord (citaat: 'Bij sport en cultuur blijven de huidige financiële kaders leidend. Op inhoude¬lijke kaders is bijsturing mogelijk') is de resterende taakstelling op sport geschrapt en is deze als algemene taakstelling ondergebracht binnen programma 6 Sport, cultuur en recreatie. Vanaf 2024 is er 1 FTE van €98.000 bezuinigd op de formatie die voorheen op sport werd verantwoord. Hiermee rekening houdend bedraagt de algemene taakstelling voor 2024 €739.000 en structureel nog €918.000.



### BC Cultuurbedrijf

In juli 2023 bent u middels brief geïnformeerd over de voortgang van de verzelfstandiging van CKB en Markiezenhof. De hervormingen zullen in 2024 nog onder gemeentelijk beheer worden doorgevoerd, parallel met de voorbereiding en implementatie van de verzelfstandiging. Doelstelling is dat per 1 januari 2025 de stichtingen zijn opgericht en als zelfstandige organisaties van start kunnen gaan. In de 1e helft van 2024 zal hiervoor een raadsvoorstel worden aangeboden.

In de businesscases zijn de financiële prestaties gespiegeld aan benchmarkcijfers van andere musea en centra voor de kunsten en aan de kosten per inwoner van vergelijkbare gemeenten in Nederland. Op basis van de benchmark en de vergelijking kosten per inwoner heeft het College besloten om:

- De taakstelling op het museum/Markiezenhof met €200.000 te verlagen van €900.000 naar €700.000. Uitgangspunt hierbij is behoud van de museale functie. Onder het taakveld musea vallen ook de kosten van het streekarchief (WBA). Vanwege een aangepaste verdeelsleutel van de kosten van het WBA nemen onze kosten met €153.000 af. Hiervoor is een ingroeipad van 3 jaar afgesproken. Deze besparing is als realisatie van de taakstelling ingeboekt, waardoor de taakstelling nog uiteindelijk in 2026 €547.000 bedraagt.

De taakstelling binnen taakveld 5.3 'cultuurpresentatie en -participatie', waar het CKB onderdeel vanuit maakt, van €500.000 te verhogen met €200.000 naar €700.000. Uitgangspunt is behoud van de kernfuncties van het CKB maar met een dienstverlening die aansluit bij de behoefte én (meer) kostendekkend kan worden aangeboden.

### Herstructurering Jeugdzorg (rapport AEF)

In de Begroting 2022 is vanaf 2024 een taakstelling van €1,3 miljoen structureel opgenomen op de kosten voor jeugdzorg. Deze taakstelling is gebaseerd op het rapport 'Herstructurering Jeugdzorg' van het bureau AEF (Andersson Elffers Felix) in opdracht van het Rijk en VNG.

We zien vanaf 2020 een stijging van de doorlooptijden van jeugdhulp met 7,5 procent. Daarnaast zien we een jaarlijkse stijging van ongeveer 2 procent in het aantal toekenningen jeugdhulp, wat ook een landelijke trend is. Daarnaast zijn we gehouden aan het bieden van reële tarieven om ons jeugdzorglandschap dekkend te houden en vanuit de Norm van Opdrachtgeverschap. Dit betekent jaarlijks een stijging van de tarieven. Deze ontwikkelingen samen maakt dat we een jaarlijkse kostenstijging voorzien. Om te zorgen dat we deze kostenstijging dempen voeren we het 'Plan van aanpak Stelsel in groei' uit. Het gaat om de uitvoering van de volgende projecten:

1. Invoering van een POH-jeugd bij huisartsen;
2. Tijdige doorstroming naar de Wet langdurige zorg (Wlz);
3. Versterken kwaliteitscyclus;
4. Doorontwikkeling Team Toegang door meer inzet op preventie;
5. Versterken Samenwerking jeugdhulp en onderwijs door onder andere inzet van Jeugdprofessionals op scholen.

Deze uitvoering is grotendeels gebaseerd op de uitgangspunten die mede dienen als basis voor de landelijke Hervormingsagenda jeugd. Voor 2024 en volgende jaren dient er nog een taakstelling van €670.000 gerealiseerd te worden.

In 2023 is een akkoord gesloten over de landelijke Hervormingsagenda jeugd. Op basis hiervan is besloten om korting van het Rijk voor de jaren 2024 en 2025 te bevriezen op het niveau van 2023. Hierdoor ontvangen wij extra middelen van

het Rijk, te weten €378.000 in 2024 en €811.000 in 2025. Deze extra middelen zijn ingezet voor de realisatie van de taakstelling. Verder worden de komende jaren de projecten uit het 'Plan van aanpak Stelsel in groei' gewoon doorgezet waarmee we de kosten voor jeugd willen beperken.

### Doen wat nodig is

Vanaf 2021 voeren we het project Doen wat nodig is uit om de bezuiniging op de subsidies in het sociaal domein te realiseren. Toen hebben we samen met partners de maatschappelijke opgaves voor onze gemeente en speerpunten per wijk geformuleerd. In het 1e kwartaal van 2022 zijn de maatschappelijke opgaven en de subsidieplafonds voor de jaren 2022 tot en met 2024 vastgesteld. Bij het vaststellen van de subsidieplafonds zijn we uitgegaan van de te realiseren besparingen. De speerpunten zijn in het 1e kwartaal van 2022 getoetst bij onze partners tijdens drie sessies. Dit is verwerkt in het subsidiebeleid 'Doen wat Nodig is' en door de subsidieregeling 'Maatschappelijke Ontwikkeling & Eigen Kracht' vast te stellen.
Bij de behandeling van het Beleidskader 2024-2027 heeft de raad besloten om de taakstelling voor 2024 van €500.000 niet door te voeren in 2024, maar pas in 2025. Deze tijd wordt gebruikt om te komen tot een strategisch plan voor de versterking van het voorliggend veld en om in beeld te brengen welke middelen hiervoor nodig zijn. Daarnaast werken we aan een verbetering van de toegang tot het sociaal domein.

### Personeel

In het Focusakkoord was een taakstelling op personeel (algemeen en overhead) opgenomen van €3.152.000 waarvan nu nog €622.000 gerealiseerd moet worden. De nog te realiseren taakstelling op overhead hangt met name samen met de nog te realiseren taakstelling op cultuur (CKB en Markiezenhof) en de BC Buitensport. Deze taakstellingen dienen nog te worden ingevuld.

# PARAGRAAF 4 - LOKALE HEFFINGEN

In deze paragraaf lichten we de heffingen en tarieven voor 2024 toe.
Daarbij gaan we in op:

- Ons beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
- De begrote en gerealiseerde inkomsten per heffing;
- De ontwikkeling van de gemeentelijke woonlasten;
- De mate waarin de tarieven kostendekkend zijn;
- De mogelijkheden voor kwijtschelding.

## Beleid lokale heffingen

Beleidsuitgangspunten met betrekking tot de gemeentelijke fiscale heffingen in 2024 zijn vastgelegd in het Bestuursakkoord. De uitgangspunten zijn:

1. De lastendruk voor lokale belastingen en heffingen mogen stijgen met maximaal de inflatie of vanwege kostendekkendheid. Voor de verhoging van de lokale lasten wordt het prijspeil bruto binnenlandsproduct (bbp) gehanteerd. Het bbp voor 2024 bedraagt 3,0 procent.
2. Voor wat betreft de leges en andere gemeentelijke retributies geldt de 3% voor zover de kostenontwikkeling daartoe aanleiding geeft. In het coalitieakkoord is daarover vastgelegd dat de leges en de riool- en afvalstoffenheffing worden geheven naar kostendekkende tarieven (rekening houdend met kostentoerekening binnen de wettelijke kaders en/of door het Rijk vastgestelde tarieven). Waar in het akkoord "leges" wordt vermeld, geldt dat uitgangspunt ook voor de andere retributies.
3. Ook de komende jaren zal door de gemeenschappelijke regeling Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB) en de deelnemers aandacht gegeven worden aan het verkrijgen van meer inzicht in de opbouw en samenstelling van de diverse belastingen en belastingplichtigen. Hiertoe is door de BWB een nieuw managementinformatie module aangeschaft, waarvoor samen met de deelnemers wordt bepaald welke informatie voor hen relevant is. Op deze manier wordt getracht om tot betere ramingen voor de opbrengsten te komen.

## Gerealiseerde inkomsten

Naast de algemene belastingen, zoals de onroerendezaakbelasting (OZB) en de toeristenbelasting, heft de gemeente ook bestemmingsbelastingen en retributies.
Bestemmingsbelastingen zijn belastingen waarvan de opbrengsten zijn bedoeld voor specifieke taken of voorzieningen. Hierbij kan gedacht worden aan riool- en afvalstoffenheffing. De gemeente mag hiervoor niet méér belasting heffen dan de kosten die zij voor deze taak of voorziening maakt.
Retributies worden betaald voor het leveren van een specifieke dienst door de gemeente. Voorbeelden zijn leges voor het aanvragen van een paspoort of een vergunning. Ook hiervoor geldt dat de belasting niet hoger mag zijn dan de kosten die hiervoor worden gemaakt.
De inkomsten per heffing staan in onderstaande tabel.

| Inkomsten per heffing (Bedragen * €1.000) | Jaarstukken 2022 | Begroting 2023 | Begroting 2024 |
|---|---|---|---|
| Algemene belastingen | | | |
| OZB | 16.037 | 17.352 | 17.931 |
| Parkeerbelasting | 4.238 | 5.536 | 5.325 |
| Precariobelasting | 147 | 192 | 198 |
| Toeristen- en watertoeristenbelasting | 455 | 563 | 580 |
| Bestemmingsbelastingen | | | |
| Afvalstoffenheffing | 9283 | 9.398 | 10.373 |
| Rioolheffing | 13.210 | 13.793 | 14.280 |
| Retributies | | | |
| Leges | 2.946 | 2.382 | 2783 |
| Haven- en kadegelden | 431 | 433 | 508 |
| Marktgelden | 24 | 29 | 30 |
| Lijkbezorgingsrechten | 51 | 33 | 34 |

# ONTWIKKELING GEMEENTELIJKE WOONLASTEN

Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) geeft sinds 1997 met de 'Atlas van de lokale lasten' inzicht in de woonlasten per gemeente en de posities die de gemeenten ten opzichte van elkaar innemen in Nederland. Hierbij geldt dat nummer 1 Aalten de goedkoopste gemeente is met woonlasten van € 652 en nummer 352 Bloemendaal de duurste met woonlasten van € 1.874. In de atlas 2023 neemt Bergen op Zoom plaats 249 in op basis van de woonlasten zoals COELO deze berekent (2022: plaats 237). Overigens liggen de woonlasten van ruim 70 procent van de gemeenten tussen €800 en €1.050, terwijl de landelijk gemiddelde woonlasten € 944 bedragen. Wat betreft de omringende gemeenten zijn de woonlasten als volgt (op basis van de COELO-norm 2023):

| **Gemeente** | Gemiddelde woonlasten | Rangnummer COELO |
|---|---|---|
| Etten-Leur | 778 | 21 |
| Tholen | 802 | 34 |
| Breda | 833 | 58 |
| Rucphen | 852 | 69 |
| Oosterhout | 860 | 72 |
| Woensdrecht | 888 | 114 |
| Halderberge | 900 | 129 |
| Moerdijk | 908 | 133 |
| Steenbergen | 913 | 140 |
| Roosendaal | 932 | 167 |
| Loon op Zand | 989 | 232 |
| Bergen op Zoom# | 1.003 | 249 |
| Zundert | 1.124 | 320 |

| **Omschrijving indicator** | Gemiddeld Landelijk | BoZ 2022 | BoZ 2023 # | Bron |
|---|---|---|---|---|
| OZB-tarief woningen | 0,0890% | 0,0926% | 0,0883% | COELO |
| Afvalstoffenheffing meerpersoonshuishouden | 329 | 321,88 | 331,80 | COELO |
| Rioolheffing meerpersoonshuishouden | 213 | 341,19 | 351,43 | COELO |
| Woonlasten meerpersoonshuishouden | 944 | 880,18 | 906,94 | COELO |

*# Om de gemeenten qua woonlasten onderling te kunnen vergelijken hanteert COELO voor de berekening uitgangspunten voor OZB en afvalstoffenheffing welke afwijken van de berekening die Bergen op Zoom zelf voor de bepaling van de woonlasten toepast. Het verschil zit in het toepassen van het aantal ledigingen en de gemiddelde woningwaarde.*

# DE BELASTINGEN, HEFFINGEN EN RETRIBUTIES

## Kosten overhead

De kosten voor overhead zijn kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Deze kosten zijn verantwoord op taakveld 104 Overhead (onderdeel van programma 1). Bij de berekening van de tarieven mogen de kosten van overhead worden meegenomen. Het bedrag voor overhead is een uniforme opslag per fulltime equivalent (fte) en bedraagt voor 2024 €64.002 per fte.

## Algemene belastingen

### Onroerendezaakbelasting (OZB)

De heffingsmaatstaf van de onroerendezaakbelastingen is de WOZ-waarde (WOZ: Waardering onroerende zaken) van de woning of niet-woning. Er wordt belasting geheven naar een percentage van deze vastgestelde WOZ-waarde. De grondslag van de OZB voor het jaar 2024 is de waarde van onroerende zaken op 1 januari van het peiljaar 2023.

Zoals in RVB23-0050, 1e begrotingswijziging 2023 BWB, is gemeld ligt de nadruk van het team waarderen van de BWB op het wegwerken van het grote aantal WOZ bezwaren en beroepen die in 2022/2023 zijn binnengekomen. In totaal zijn er voor 2023 bijna 2.300 bezwaren ontvangen, hiervan zijn er begin september nog 1.570 niet afgedaan. Daardoor is het (her)taxeren van onroerende zaken pas mondjesmaat opgepakt. Hierdoor is het voor de BWB op dit moment nog niet mogelijk om een betrouwbare prognose af te geven van de waardeontwikkeling van de onroerende zaken tussen 1 januari 2022 en 1 januari 2023. Het jaar 2022 werd qua woningmarkt gekenmerkt door oplopende prijzen tot in het 3e kwartaal en vervolgens werd een daling van de prijzen ingezet.

De BWB zal de komende periode voldoende (her)taxaties van onroerende zaken uitgevoerd dienen te hebben alvorens zij een waardeontwikkeling cijfer af kunnen geven. Dit cijfer, welke naar verwachting in de 2e helft van oktober 2023 beschik-

baar is, zou redelijkerwijs aan dienen te sluiten bij de opgave die de Waarderingskamer begin januari 2024 hanteert bij het verlenen van toestemming om de beschikkingen voor 2024 op te gaan leggen.

Voor het bepalen van de opbrengst in 2024 wordt een inflatiecorrectie van 3% toegepast. Vooralsnog wordt ten tijde van het opstellen van deze begroting, gezien het gegeven dat het beschikbaar komen van betrouwbare cijfers pas in de 2e helft van oktober 2023 zal zijn, ervan uitgegaan dat er voor 1 januari 2024 een besluit voor de OZB tarieven kan worden genomen op basis van de dan beschikbare waardeontwikkeling cijfers. Het aantal woningen bedraagt per 1 september 2023 totaal 31.939 stuks met een leegstand van 1.192 dit is 3,73% bij niet woningen is dit respectievelijk 2.354 stuks en 377 leegstand zijnde 16,02%.

**Parkeerbelasting**
Deze belasting wordt geheven voor het gedurende een aaneengesloten periode laten staan van een voertuig binnen de gemeente op een aangewezen plaats, wijze en tijdstip. De belasting wordt geheven van degene die het voertuig heeft laten staan of de houder van het voertuig of degene die de vergunning heeft aangevraagd.

**Precariobelasting**
De precariobelasting is een belasting op het hebben van een terras op voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond. In 2023 is besloten om ondernemers die dit wensen toe te staan een vergunning aan te vragen voor de zogenaamde verruimde terrassen. Een aantal ondernemers heeft hier inmiddels gebruik van gemaakt. De opbrengst voor 2024 wordt geraamd op €198.000.

**Toeristen- en watertoeristenbelasting**
De toeristenbelasting is een algemene belasting voor het houden van verblijf met overnachting tegen een vergoeding voor niet-ingezetenen. De opbrengst van de toeristenbelasting is afhankelijk van het aantal overnachtingen in de gemeente.

**Bijdrage Bedrijven investeringszone (BIZ)**
Het Centrum van Bergen op Zoom is voor de periode 2023-2025 aangewezen als Bedrijven Investeringszone, waar een BIZ-bijdrage wordt geheven. De bijdrage wordt geheven van de gebruikers van de in dit gebied gelegen belastingobjecten. De hoogte van de bijdrage beloopt een bij verordening vastgesteld bedrag. De totale opbrengst, minus de perceptiekosten en oninbaar etc., wordt door de gemeente uitgekeerd aan STERCK t.b.v. het ondernemersfonds, daarom wordt de BIZ verder niet in het overzicht opgenomen.

**Bestemmingsbelastingen**

**Afvalstoffenheffing**

| | Jaarrekening 2022 | Begroting 2023 | Begroting 2024 |
|---|---|---|---|
| Kosten taakveld(en) | 7.777.327 | 8.292.000 | 8.754.000 |
| Baten taakveld(en) | 902.525 | 770.000 | 800.000 |
| Netto kosten | 6.874.802 | 7.522.000 | 7.774.000 |
| Overige toe te rekenen kosten | | | |
| - BTW compensatiefonds | 1.200.000 | 1.200.000 | 1.780.000 |
| - Kwijtschelding | 783.601 | 725.000 | 755.000 |
| - Overhead (1 fte) | 63.676 | 61.000 | 64.000 |
| Totale kosten | 8.922.079 | 10.278.000 | 10.373.000 |
| Opbrengst heffing | 9.283.267 | 9.398.000 | 10.373.000 |
| Storting/onttrekking aan/n de voorziening | 361.188 | 110.000 | 0 |

De afvalstoffenheffing is een heffing om het ophalen en verwerken van de huishoudelijke afvalstoffen te bekostigen. Uitgangspunt bij deze heffing is dat de tarieven kostendekkend zijn. De stijging of daling van de afvalstoffenheffing is mede afhankelijk van de ontwikkeling van de kosten. Bij deze heffing wordt voor het restafval een tariefdifferentiatie toegepast (per inworp in de ondergrondse container, per lediging van een grote of van een mini container). Saver heeft aangegeven dat de tarieven van 2024 geïndexeerd worden met 5,9%. Aangezien bij Huishoudelijk Afval de werkelijke kosten in rekening worden gebracht via de Afvalstoffenheffing zijn de budgetten waar kosten van Saver onder vallen ook geïndexeerd met 5,9 % of worden de kosten op basis van prognoses 2023 door vertaald naar 2024. Op de andere kosten is de gemeentelijke indexering van 3,9% toegepast dan wel de werkelijke doorberekeningen zoals bijvoorbeeld bij kwijtscheldingen. Het aandeel BTW compensatiefonds is herrekend en nu gebaseerd op de werkelijk begrote kosten. We gaan voor 2024 uit van hetzelfde aantal ledigingen als in 2023, nl 13,6 ledigingen. Het tarief komt daarmee voor een 240l-container uit op € 364,22. Dit is 9,8% hoger dan in 2023.

**Rioolheffing**

| | Jaarrekening 2022 | Begroting 2023 | Begroting 2024 |
|---|---|---|---|
| Kosten taakveld(en) | 8.589.441 | 10.402.000 | 10.396.000 |
| Baten taakveld(en) | 0 | 0 | 0 |
| Netto kosten | 8.589.441 | 10.402.000 | 10.396.000 |
| Overige toe te rekenen kosten | | | |
| - Rente | 193.000 | -/- 115.000 | 0 |
| - Kwijtschelding | 886.659 | 900.000 | 940.000 |
| - Overhead (12,56 fte) | 968.410 | 770.000 | 783.000 |
| BTW compensatiefonds | 1.168.230 | 1.836.000 | 1.950.000 |
| Totale kosten | 11.805.740 | 13.793.000 | 14.069.000 |
| Opbrengst heffing | 13.210.462 | 13.793.000 | 14.280.000 |
| Storting in de voorziening | 1.404.722 | | 211.000 |

De rioolheffing is een heffing om het beheer en het onderhoud van het gemeentelijk rioolstelsel te bekostigen. Uitgangspunt bij deze heffing is dat de tarieven kostendekkend zijn. De stijging van de rioolbelasting is dus afhankelijk van de ontwikkeling van de kosten. Voor het beheer en onderhoud is het gemeentelijk waterprogramma 2024-2027 van toepassing, waarin ook de nieuwe wetgeving van de riool- en waterzorgheffing is verwerkt. De kosten voor de rioolheffing zijn nagenoeg gelijk gebleven aan het vorige jaar. De salariskosten zijn gestegen, maar de kapitaallasten zijn lager uitgekomen. Het tarief rioolheffing hebben we voor 2024 gelijk gehouden aan het tarief van 2023 nl € 351,43 per aansluiting. Wel is het variabele tarief voor grootverbruikers met € 0,10 opgehoogd en is het aantal aansluitingen toegenomen waardoor de inkomsten zijn toegenomen.

## Retributies

**Leges omgevingsvergunningen**

| | Jaarrekening 2022 | Begroting 2023 | Begroting 2024 |
|---|---|---|---|
| Kosten taakveld(en) | 1.638.100 | 1.385.000 | 1.663.000 |
| Overhead (9,2 fte) | 437.300 | 564.000 | 589.000 |
| Totale kosten | 2.075.400 | 1.949.000 | 2.252.000 |
| Opbrengst heffing | 1.816.900 | 984.000 | 1.023.000 |
| **Dekkingspercentage** | **88%** | **51%** | **45%** |

In de regel gaat het hierbij om het verstrekken van documenten of het verlenen van vergunningen. Leges behoren tot de retributies en worden geheven voor het in behandeling nemen van de aanvraag en worden geheven van de aanvrager. Ook als de aanvraag niet leidt tot een positief resultaat moeten leges betaald worden.
Per 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor de bouw (Wkb) in werking. Dit heeft consequenties voor de legessystematiek. Het betreffende hoofdstuk uit de legesverordening is hierop aangepast. De nieuwe wetgeving en hierbij gehanteerde systematiek brengt een grotere mate van onzekerheid met zich mee. De raming die gedaan is voor het jaar 2024 moet in dit licht ook worden gezien.

**Leges publieksdiensten**
De leges publieksdiensten bestaan uit de leges voor reisdocumenten voor inwoners van de gemeente Bergen op Zoom, reisdocumenten voor niet-ingezetenen en rijbewijzen.
Als gevolg van de langere geldigheid van reisdocumenten vanaf 2014 is er een 5-jaarlijkse cyclus ontstaan. De afgelopen jaren was er sprake van een dalperiode. Vanaf 2024 worden we weer geconfronteerd met de zogenaamde piekjaren op het gebied van reisdocumenten. We verwachten voor 2024 6.500 paspoorten te gaan afgeven en 5.800 ID-kaarten.

**Havengeld, kadegeld en liggeld**

| | Jaarrekening 2022 | Begroting 2023 | Begroting 2024 |
|---|---|---|---|
| Kosten taakveld(en) | 1.794.000 | 2.056.000 | 2.105.000 |
| Overhead (3 fte) | 191.000 | 184.000 | 192.000 |
| Totale kosten | 1.985.000 | 2.240.000 | 2.297.000 |
| Opbrengst heffing | 431.000 | 473.000 | 508.000 |
| **Dekkingspercentage** | **22%** | **21%** | **22%** |

*Deze retributie wordt geheven van vaartuigen die gebruik maken van voorzieningen in of langs de Theodorushaven.*

**Marktgeld**

| | Jaarrekening 2022 | Begroting 2023 | Begroting 2024 |
|---|---|---|---|
| Kosten taakveld(en) | 29.000 | 34.000 | 35.000 |
| Overhead (0 fte) | 0 | € 0 | 0 |
| Totale kosten | 29.000 | 34.000 | 35.000 |
| Opbrengst heffing | 23.800 | 29.000 | 30.000 |
| **Dekkingspercentage** | **82%** | **84%** | **86%** |

*Deze retributie wordt geheven voor het recht voor het innemen van een standplaats op de weekmarkt. Dit wordt geheven van de vergunninghouder. Het in 2021 gestarte onderzoek naar het toekomstbestendig maken van de markt is in 2023 verder uitgewerkt.*

**Lijkbezorgingsrechten**

| | Jaarrekening 2022 | Begroting 2023 | Begroting 2024 |
|---|---|---|---|
| Kosten taakveld(en) | 58.000 | 72.000 | 72.000 |
| Overhead (0 fte) | 0 | 0 | 0 |
| Totale kosten | 58.000 | 72.000 | 72.000 |
| Opbrengst heffing | 51.500 | 33.000 | 34.000 |
| **Dekkingspercentage** | **89%** | **46%** | **47%** |

*Deze retributie wordt geheven voor het gebruik van de begraafplaats en voor verleende diensten in verband met de begraafplaats.*

## DE BELASTINGEN, HEFFINGEN EN RETRIBUTIES

Het kwijtscheldingsbeleid is een belangrijk instrument van de gemeente om armoede te bestrijden. Het beleid van de raad is erop gericht om de laagste inkomens zoveel mogelijk te ontzien, waarbij wordt uitgegaan van zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid. Kwijtschelding van betaling van gemeentelijke heffingen wordt op dit moment uitsluitend verleend voor onroerendezaakbelastingen, de rioolheffing en een deel van de afvalstoffenheffing.

Bij het berekenen van de betalingscapaciteit gaat de gemeente uit van de zgn. 100 procent norm. In de praktijk betekent dit, dat huishoudens zonder of met een gering eigen vermogen en een inkomen niet hoger dan de bijstandsnorm, voor volledige kwijtschelding in aanmerking komen. De invorderingsambtenaar beslist op een kwijtscheldingsverzoek. In een aantal gevallen wordt de kwijtschelding ambtshalve verleend of kan worden volstaan met een verkorte procedure. Omdat de uitvoering van de belastingwerkzaamheden is opgedragen aan de GR Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB), kan tegen de beslissing van de invorderingsambtenaar administratief beroep ingesteld worden bij het Dagelijks Bestuur van de BWB.
Het aantal kwijtscheldingen bedraagt per 1 september 2023 2.756 voor afvalstoffenheffing, 2.732 voor rioolheffing en 18 voor OZB.

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR DEZE PARAGRAAF

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Belastingmaatregelen 2024 (RVB23-0054) | 2023 |

# PARAGRAAF 5 - WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEHEERSING

In deze paragraaf worden de risico's in beeld gebracht en gerelateerd aan de weerstandscapaciteit. Het berekenen van de weerstandscapaciteit is gebaseerd op de methode van het bureau NAR (Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement). Periodiek zijn de afgelopen jaren de risico's in kaart gebracht en ingevoerd in de database. Een aantal keren per jaar wordt deze exercitie herhaald waarbij reeds ingevoerde risico's opnieuw beoordeeld c.q. bijgesteld worden en nieuwe risico's eventueel toegevoegd worden.
Deze paragraaf is een dwarsdoorsnede van de verwachting in de begroting 2024 – 2027 op het aspect risicobeheersing. Risicomanagement is niet alleen rekenkundig, dat is de reden waarom we in deze paragraaf ook niet-financiële risico's benoemen. Bij de actualisatie van de risico's wordt per afdeling de lijst doorgenomen met als doel de risico's, ook de niet financiële, zo compleet mogelijk in beeld te krijgen. Daarnaast worden de risico's periodiek in het college van B&W geagendeerd.
Voor het grondbedrijf wordt een andere werkwijze gevolgd omdat voor dit onderdeel een langetermijnvisie Grondbedrijf is vastgesteld, waarin diverse scenario's aan de orde komen. Uit de totale set van risico's geven wij onderstaande toelichting op de grootste financiële en niet-financiële risico's.

## RISICOKAART

Risico's worden op basis van gevolg en kans in klassen ingedeeld en kunnen geplaatst worden in een risicokaart (zie afbeelding). De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar gevolg en kans. De nummers in de risicokaart corresponderen met de aantallen risico's met een bepaalde risico-omvang. De hoogte van de risico-omvang blijkt ook uit de kleurindeling met een groen, oranje en rood gebied.
Per risico is bepaald welke beheersmaatregelen er kunnen worden genomen om een risico te beperken. Voorbeelden hiervan zijn het opnemen van een reserve, verbetering van proceswerkafspraken, interne controles of aanpassingen beleid.
In de risico-kaart wordt de netto-risicoscore weergegeven; hetgeen betekent dat de score van de risico-omvang is bepaald inclusief de genomen beheersmaatregelen om de risico's te beperken.

| **Gevolg financieel én of niet - financieel** | **Verdeling Top25 risico's naar netto risico-omvang (kans en impact)** | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 5. hoog | | | **2** | | **3** |
| 4. middel / hoog | **1** | | **2** | **1** | |
| 3. middel | | **2** | **5** | **1** | |
| 2. laag / middel | 2 | **5** | | | |
| 1. laag | | | | | |
| Kans | 1. x < 20% | 2. 20% < x < 40% | 3. 40% < x < 60% | 4. 60% < x < 80% | 5. x > 80% |

*Een risicoscore in het groene gebied, vormt geen direct gevaar voor de continuïteit van de bedrijfsvoering. Risico's die in het oranje gebied zitten vragen om aandacht. Ze vormen individueel nog geen reëel gevaar voor de continuïteit van de bedrijfsvoering, maar naarmate de tijd vordert, kan het risico wel een bedreiging gaan vormen. Een risicoscore in het rode gebied, vereist directe aandacht om te voorkomen dat de continuïteit van de bedrijfsvoering wordt bedreigd.*

## GROOTSTE RISICO'S

### Algemene Uitkering

De omvang van de Algemene Uitkering (AU, gemeentefonds) is in overleg tussen Rijk en de VNG voor de jaren 2024 en 2025 vastgezet. Daarna is het voorstel dat de Algemene Uitkering groeit op basis van de toename van het bruto binnenlands product (BBP). Een risico is dat de lasten bij de gemeente bijv de zorgkosten zich in een nader tempo ontwikkelen.
We verwerken nu op basis van de meicirculaire bijstellingen van de algemene uitkering. Over de bijstellingen van de septembercirculaire wordt u afzonderlijk geïnformeerd. In de circulaires worden veel bijstellingen gecommuniceerd, die lastig vooraf te voorspellen zijn, maar altijd leiden tot forse bijstellingen.

### Inflatie

Door diverse oorzaken is er sprake van een zeer turbulente tijd waarbij de inflatie lastig te voorspellen is. Dat laat zich

op veel onderdelen in de gemeentelijke huishouding voelen, prijsstijgingen in het sociaal domein, in de bouw etc. Ondanks dat hier op diverse onderdelen op voorgesorteerd is valt niet uit te sluiten dat we de komende jaren nog voor aanzienlijke prijsstijgingen komen te staat die nu nog niet in beeld zijn. Hetzelfde geldt voor door ons gesubsidieerde instellingen en verbonden partijen. De gemeente wordt deels maar niet voor alles gecompenseerd door het Rijk.

### Het niet realiseren van bezuinigingen

Er moeten nog enkele bezuinigingsopgaves ingevuld worden. Door diverse oorzaken kan realisatie daarvan vertraging oplopen of gedeeltelijk tot niet plaatsvinden. Voorbeelden zijn de betrokkenheid en afhankelijkheid van externe partners en de personele capaciteit (zowel in kwantiteit als kwaliteit) om de bezuinigingen tot stand te brengen.

### Kwantitatief en kwalitatief personeelstekort

Als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt, personeelsverloop en het gebrek aan voldoende middelen bestaat het risico dat de gemeente onvoldoende controle heeft over de personeelsplanning. Hierbij speelt ook het binden van kwalitatief en kwantitatief de juiste mensen en de ontwikkeling van medewerkers (waardoor demotivatie of mismatch in vaardigheden, competenties en mentaliteit ontstaat). Dit risico kent ook een financiële component.

### Gecombineerd Risico Sociaal Domein (Jeugdwet, Participatie en WMO)

Voor de WMO, Jeugdwet en Participatie hebben we een open eind financiering. Wanneer meer bewoners hier een beroep op doen dan vooraf voorzien dan is er kans dat de budgetten worden overschreden.

### Onvoldoende governance

De gemeente heeft een groot deel van haar verantwoordelijkheid voor het leveren van gemeentelijke voorzieningen ondergebracht bij andere organisaties en instellingen; denk aan verbonden partijen en deelnemingen. Het risico bestaat dat deze partijen de gevraagde dienstverleningen niet kunnen leveren met de ter beschikking gestelde middelen en mogelijk extra geld nodig hebben om verplichtingen na te komen. Een ander risico is dat een partij failliet gaat en dat er geen prestatie wordt geleverd voor de door de gemeente verstrekte gelden. De gemeente kan aangesproken worden op het terugbetalen van deze verplichtingen (de balansrisico's van een GR). Niet alle gemeenschappelijke regelingen bouwen eigen vermogen op en daardoor komen tegenvallers ten laste van het vermogen van de deelnemende gemeenten.
Met name bij partijen waar de gemeente een van weinige belanghebbenden is, bestaat het risico op vervaging van klant- en aandeelhoudersrol.

### Rente

De rente voor langlopende leningen is opgelopen tot 3,5%. De gemeente Bergen op Zoom heeft een bancaire schuld van circa € 175mln. Jaarlijks moet een gedeelte van de financieringsportefeuille geherfinancierd worden. Oude leningen worden dan vervangen door nieuwe. In de begroting wordt rekening gehouden met een tarief voor nieuwe leningen van 3,5%. Het risico is dat dit een hoger percentage wordt dan nu voorzien, mocht de rente de komende jaren verder stijgen. Dit zal dan leiden tot hogere rentelasten voor de gemeente dan nu begroot. Omdat het saldo op de rente binnen de begroting ingezet wordt als algemeen dekkingsmiddel betekenen hogere rentelasten minder begrotingsruimte. Tegelijkertijd is het zo dat een oplopende rente pas geleidelijk tot hogere lasten leidt omdat de rente over haar financieringen (=leningen) voor langere tijd vastliggen. De afgelopen jaren is ervoor gekozen nieuwe leningen tegen een relatief lange looptijd af te sluiten. Hiermee is het renterisico verder teruggebracht.

### Nieuwe containerterminal

Sinds 2000 is de gemeente drukdoende met de verplaatsing van de (tijdelijk) containerterminal aan de Vierlinghweg te Bergen op Zoom naar de "buitendijkse" locatie nabij het Zuidersluispad te Bergen op Zoom. Door de ontstane vertraging in de afgelopen jaren (om verschillende redenen) verwachten wij dat de beoogde ontwikkeling van de buitencontainerterminal met Markiezaat Containerterminal B.V. (onderdeel van Firma H. Esser B.V.) nog circa vijf jaar in beslag zal nemen. Bij de Provincie Noord-Brabant is het vergunningstraject in behandeling. De benodigde gronden zijn juridisch alsook economisch overgedragen aan ontwikkelaar, echter onder de ontbindende voorwaarden dat vergunning verleend wordt én een CEF subsidie toegekend wordt. Tot bedrijfsverplaatsing moet ook rekening gehouden worden met inkomstenderving door het mogelijk ontbinden van de grondovereenkomst alsook het kunnen vervreemden van de huidige locatie (Vierlinghweg 25).

### Aantasting vertrouwelijkheid, integriteit of beschikbaarheid van informatiesystemen

Voor het functioneren en de dienstverlening aan de inwoners gebruikt de gemeente Bergen op Zoom steeds meer gegevens, die we steeds meer uitwisselen en bewerken. Mede als gevolg van de decentralisaties in het sociaal domein heeft de gemeente steeds meer (bijzondere) persoonsgegevens in beheer. Ook wordt steeds meer informatie digitaal opgeslagen en overgedragen en worden systemen en data steeds vaker aan elkaar gekoppeld. Een recente ontwikkeling is het toegenomen thuiswerken. Dit soort gebeurtenissen wordt steeds groter in aantal en vernuftiger. Niet alleen de kans op deze gebeurtenissen neemt toe, maar ook de impact waarbij gedacht kan worden aan het in geding komen van de bedrijfscontinuïteit, vertrouwelijke gegevens die in verkeerde handen komen, imagoschade, financiële schade (herstelkosten, boetes claims etc.) en ontwrichting van processen met maatschappelijke, economische of sociale gevolgen. In 2022 zijn de volgende maatregelen genomen: het opstellen van een crisisplan cybersecurity incidenten, het overstappen op de ICT infrastructuur van Sogeti en het uitfaseren van de oude infrastructuur van ICT WBW en zijn de eerste stappen gezet voor het op orde brengen van de

processen incidentmanagement en wijzigingsbeheer. Tevens is in 2022 goedkeuring gegeven op het nieuwe mobile device beleid. Dit legt een basis die nodig is om de nieuwe telefoons en laptops van de gemeente beter te beveiligen. In 2023 wordt het project 'Informatiebeveiliging' (o.a. het wachtwoordbeleid) verder uitgevoerd.

### Niet (volledig) voldoen de NIS2 richtlijn.

Op uiterlijk 18 oktober 2024 zal de Nederlandse versie van de Europese Network and Information Security directive (NIS2) van kracht worden. De NIS2 is bedoeld om de cyberbeveiliging en de weerbaarheid van essentiële diensten in EU-lidstaten te verbeteren. De exacte impact voor gemeenten is nog niet duidelijk maar toont nogmaals de noodzaak aan van het aantoonbaar voldoen aan de volledige Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) door gemeenten. Naast de BIO, eist de NIS2 ook beveiliging van operationele technologie (OT), een effectieve Information Security Management System (ISMS) en een Business Continuity Management System (BCMS) volgens de normen ISO 27001 (managementsysteem voor informatiebeveiliging) en ISO 22301 (managementsystemen voor bedrijfscontinuïteit).

## WEERSTANDSVERMOGEN

Conform de methode van het NAR wordt op basis van het risicoprofiel de benodigde weerstandscapaciteit berekend. Deze berekening kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit, dat is de vrije reserve die beschikbaar is om de risico's af te dekken. Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en alle financiële risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen of waar na het treffen van maatregelen nog restrisico's overblijven.

### Benodigde Weerstandscapaciteit

Op basis van het risicoprofiel kan de benodigde weerstandscapaciteit worden berekend. Uitgangspunt hierbij is een statistische benadering die ervan uitgaat dat nooit alle risico's zich tegelijkertijd en in maximale omvang voordoen. Door deze benadering kan op een verantwoorde manier minder weerstandscapaciteit worden aangehouden in tegenstelling tot de situatie waarin de optelsom van alle risico's als uitgangspunt wordt genomen.

Wanneer alle risico's zich tegelijk in hun maximale omvang zouden voordoen, is hiermee een bedrag gemoeid van € 65 miljoen. Op basis van de inschatting van kans en omvang van financiële schade is een bedrag van € 14,8 miljoen benodigd om de risico's in financiële zin af te dekken. Dit bedrag is gelijk aan het bedrag bij de Jaarstukken 2022.
De benodigde weerstandscapaciteit wordt afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit, dit noemen we de weerstandsratio.

### Beschikbare Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit wordt berekend door de algemene reserve af te zetten tegen de risico's. Er wordt hierbij geen rekening gehouden met stille reserves: meerwaarde van activa die lager dan de marktwaarde zijn gewaardeerd. Een algemeen kenmerk van stille reserves is dat men er om allerlei redenen niet direct over kan beschikken. Om deze reden worden stille reserves niet tot de beschikbare weerstandscapaciteit gerekend. Het weerstandsvermogen ziet er als volgt uit:

| Omschrijving (bedragen x € 1.000) | JR 2022 | 2023 2CB | BG 2024 | BG 2025 | Bg 2026 | BG 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Stand Algemene Reserve per 31 december | 56.510 | 63.192 | 62.781 | 69.082 | 63.988 | 55.502 |
| Blokkeringen | | | | | | |
| Stedelijke vernieuwing | 6.515 | 6.515 | 5.876 | 5.671 | 5.792 | 5.792 |
| Grondbedrijf | 2.800 | 2.500 | 2.800 | 100 | 100 | 100 |
| Subtotaal | 9.315 | 9.015 | 8.676 | 5.771 | 5.892 | 5.892 |
| Weerstandsvermogen | 47.195 | 54.177 | 54.105 | 63.311 | 58.096 | 49.610 |

*Het bedrag van de algemene reserve is inclusief de geraamde rekeningsaldi (inclusief de negatieve in 2026 en 2027).*

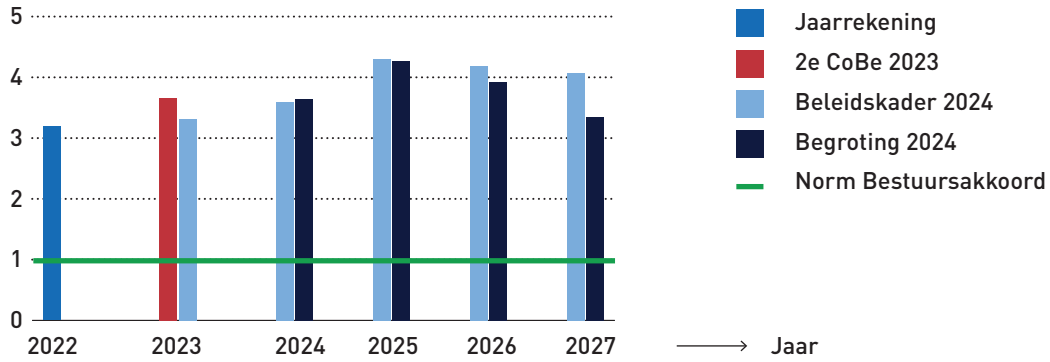
### Ratio weerstandsvermogen

Hiervoor is zowel de benodigde als de beschikbare weerstandscapaciteit bepaald. In deze paragraaf wordt een relatie gelegd tussen beiden, om de ratio van het weerstandsvermogen van de gemeente Bergen op Zoom te bepalen en daarover een oordeel te vellen.

| | Bedragen *1 miljoen | JS 2022 | 2023 2CB | BG 2024 | BG 2025 | BG2026 | BG2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| A | Beschikbare weerstandscapaciteit | 47,2 | 54,2 | 54.1 | 63.3 | 58.1 | 49.6 |
| B | Benodigde weerstandscapaciteit | 14.8 | 14.8 | 14.8 | 14.8 | 14.8 | 14.8 |
| | Ratio weerstandsvermogen (=A/B) | 3,19 | 3,66 | 3,65 | 4,27 | 3,92 | 3,35 |

*(JS: Jaarstukken, BG: Begroting)*

## Weerstandsratio




**Beoordeling weerstandsvermogen**

Om de ratio voor het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen wordt gebruik gemaakt van onderstaande waarderingstabel die in samenwerking tussen NAR en de Universiteit Twente is opgesteld. De raad heeft zich geconformeerd aan deze waarden.

| Waarderingscijfer | Ratio | Betekenis |
|---|---|---|
| A | > 2 | Uitstekend |
| B | 1,4 – 2 | Ruim voldoende |
| C | 1 – 1,4 | Voldoende |
| D | 0,8 – 1 | Matig |
| E | 0,6 – 0,8 | Onvoldoende |
| F | < 0,6 | Ruim onvoldoende |

De ratio bedraagt voor de gemeente Bergen op Zoom 3,83. Dit betekent dat de gemeente Bergen op Zoom op dit moment beschikt over een vermogenspositie die gekwalificeerd wordt als uitstekend om de risico's in financiële zin af te dekken.

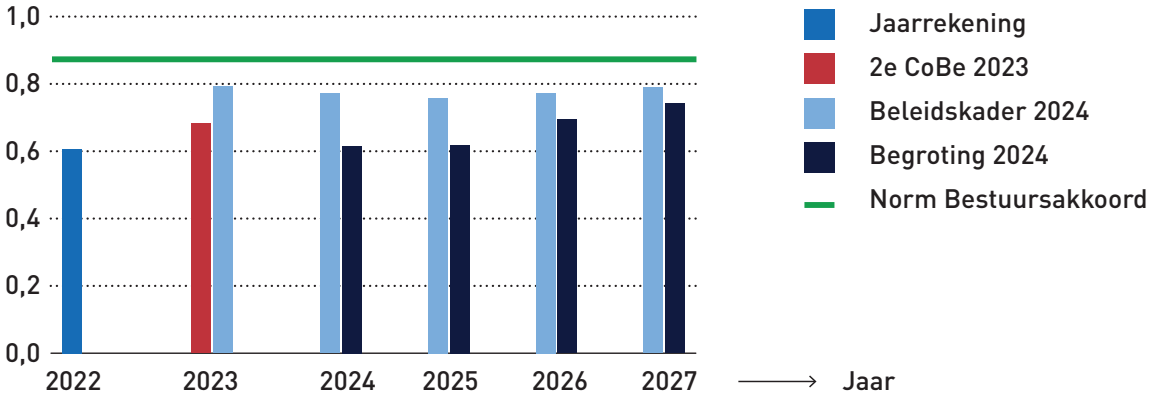
# KENGETALLEN

In lijn met hetgeen is bepaald door het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording), nemen wij in deze paragraaf ook vijf financiële kengetallen op. De kengetallen hebben als doel meer inzicht te geven in de financiële positie van de gemeente. De kengetallen hebben geen functie als normeringsinstrument in het kader van het financieel toezicht door de provincie Noord-Brabant, maar zijn voornamelijk bedoeld om de financiele positie inzichtelijker te maken.
Tot voor kort gaven wij de kengetallen weer in onze stresstest. Vanaf de Jaarstukken 2022 hebben we de stresstest geïntegreerd in de paragraaf weerstandsvermogen en rapporteren we in deze paragraaf over de ontwikkelingen van de kengetallen zoals afgesproken met de auditcommissie. Bij elk planning en control document werken we de kengetallen bij. Op deze manier houden we de ontwikkeling in de gaten en houden we de grip op onze financiën. Hieronder geven we per kengetal de berekening in een tabel en laten we het verloop zien in een grafiek. We lichten de ontwikkelingen vervolgens toe.
In de grafieken worden de kengetallen voor de gemeente Bergen op Zoom afgezet tegen de norm die hiervoor is opgenomen in het bestuursakkoord.
Voor de gemeente Bergen op Zoom hebben we de kengetallen op basis van de Jaarstukken 2022, het Beleidskader 2024 en de cijfers uit de Begroting 2024-2027 opgenomen.

### Netto schuldquote

| | Bedragen *1 miljoen | JS 2022 | 2023 2CB | BG 2024 | BG 2025 | BG 2026 | BG 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| A | Netto schulden | 196,3 | 180,2 | 188,7 | 189,7 | 212,9 | 227,1 |
| B | Totaal baten begroting | 323,4 | 263,7 | 306,4 | 306,4 | 306,4 | 306,4 |
| | **Netto schuldquote (=(A/B)*100%)** | 60,7% | 68,3% | 61,6% | 61,9% | 69,5% | 74,1% |
| | **Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen** | 60,2% | 67,8% | 61,1% | 61,5% | 69,1% | 73,7% |

## Netto Schuldquote

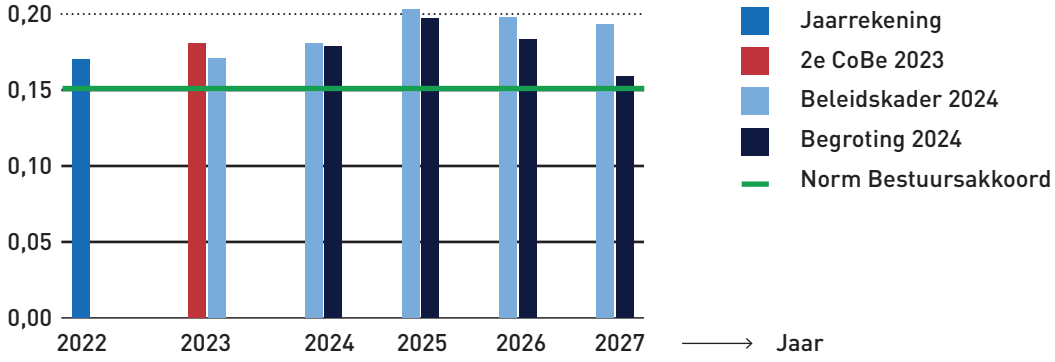



*Dit kengetal geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast ten opzichte van het totaal van de baten. Het geeft daarmee een indicatie van het beslag dat de financieringslasten op de exploitatie leggen en daarmee op de vrije ruimte in de exploitatiebegroting. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. Daarnaast wordt de netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen, als apart cijfer gepresenteerd. Zo wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en wat dit betekent voor de schuldenlast.*
*De verwachting was dat de schuld in 2023 licht zou oplopen. Dat blijkt niet het geval. Zoals we nu kunnen inschatten bedraagt de schuld eind 2023 ongeveer €180 miljoen. Dit heeft gevolgen voor de schuldquote die ook lager uitvalt. Op langere termijn loopt de schuldquote weer op, met name door de negatieve begrotingssaldi in 2026 en 2027. De daling van de schuldquote wordt versterkt doordat het totaal van de baten van de Begroting 2024 €40 miljoen hoger ligt dan waarmee bij het Beleidskader is gerekend. Uitgaande van de baten vanuit het Beleidskader 2024 (€268 miljoen) komt de schuldquote 9% hoger uit. Doordat de baten bij iedere berekening anders zijn, fluctueert dit kengetal sterk per planning en control document.*

### Solvabiliteit

| | Bedragen *1 miljoen | JS 2022 | 2023 2CB | BG 2024 | BG 2025 | BG 2026 | BG 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| A | Eigen vermogen | 58,9 | 63,2 | 62,8 | 69,0 | 64,0 | 55,5 |
| B | Balanstotaal | 347,3 | 350,0 | 350,0 | 350,0 | 350,0 | 350,0 |
| | **Solvabiliteit (=(A/B)*100%)** | 17% | 18,1% | 17,9% | 19,7% | 18,3% | 15,9% |

## Solvabiliteit

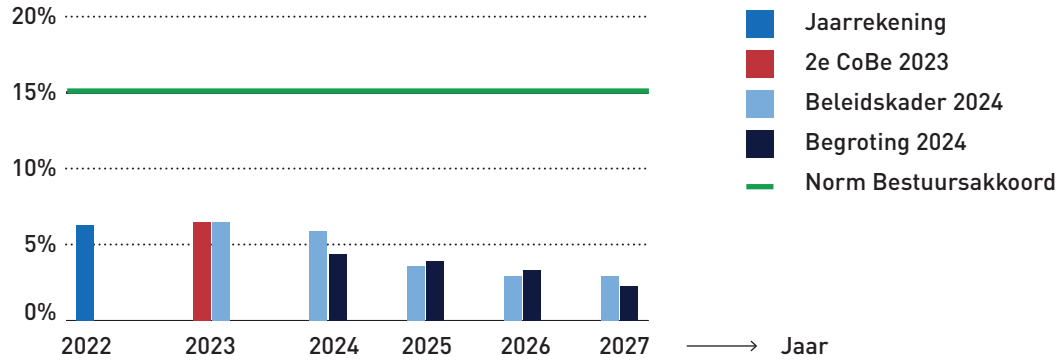



*Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het geeft de verhouding tussen het eigen vermogen (het totaal van de algemene reserve en de bestemmingsreserves) en de totale balansomvang weer. Hoe hoger dit percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de gemeente.*
*Bij de primitieve begroting 2023 was het eigen vermogen 60,5 miljoen en de solvabiliteit 17,5%. Beide nemen in de begroting 2024 licht toe.*
*In 2025 wordt een lichte stijging van de solvabiliteit voorzien veroorzaakt door de storting in de algemene reserve van € 3 mln, het positieve begrotingsresultaat en winstnemingen bij het grondbedrijf.*
*Ondanks dat de structurele storting van storting van € 3 mln ook in 2026 en 2027 opgenomen is daalt in die jaren de solvabiliteit veroorzaakt door de tekorten op de begroting. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat er in de cijfers vanaf 2027 nog geen winsten vanuit het grondbedrijf zijn verwerkt. Wanneer deze wel worden gerealiseerd neemt het solvabiliteitspercentage toe.*

### Grondexploitatie

| | Bedragen *1 miljoen | JS 2022 | 2023 2CB | BG 2024 | BG 2025 | BG 2026 | BG 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| A | Totaal van alle bouwgronden (wel of niet in exploitatie) | 20,5 | 17,1 | 13,4 | 11,8 | 10,0 | 6,9 |
| B | Totaal baten begroting | 323,4 | 263,7 | 306,4 | 306,4 | 306,4 | 306,4 |
| | **Grondexploitatie (=(A/B)*100%)** | 6,3% | 6,5% | 4,4% | 3,9% | 3,3% | 2,3% |

## Grondexploitatie

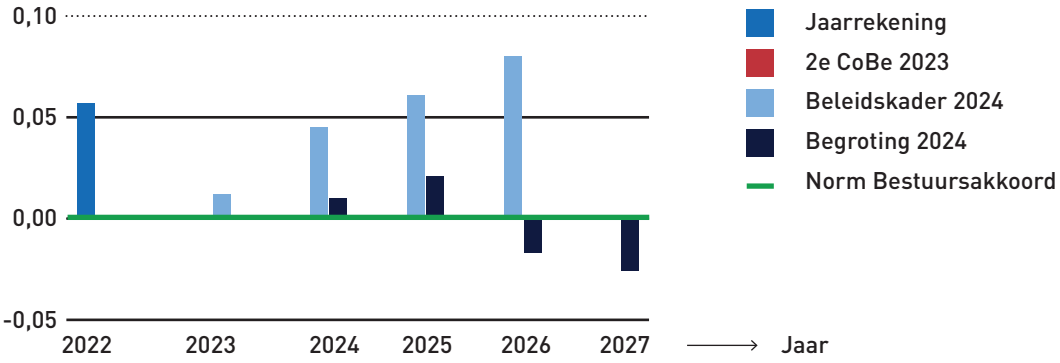



*Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten van de gemeente. In het algemeen geldt: hoe lager dit percentage hoe beter.*
*Dit percentage daalt fors naar 2027 toe omdat de lopende grondexploitaties worden afgesloten. In deze berekening is nog geen rekening gehouden met de effecten van de woningbouwversnelling. Naar verwachting zullen hierdoor nieuwe grondexploitaties worden geopend en zal het percentage niet zo laag uitkomen als nu gepresenteerd.*

### Structurele exploitatieruimte

| | Bedragen *1 miljoen | JS 2022 | CB 2023 | BG 2024 | BG 2025 | BG 2026 | BG 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| A | Structurele baten -/- structurele lasten | 18,7 | | 3,1 | 6,5 | -/- 5,3 | -/- 8,0 |
| B | Totaal baten begroting | 327,7 | | 306,4 | 306,4 | 306,4 | 306,4 |
| | **Structurele exploitatieruimte (=(A/B)*100%)** | 5,7% | | 1,0% | 2,1% | -/- 1,7% | -/- 2,6% |

## Structurele exploitatieruimte




*In dit kengetal komt tot uitdrukking of een gemeente over voldoende structurele baten beschikt om de structurele lasten te dekken. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de financieringslasten) te dekken. Een cijfer van rond nul (tussen -0,4 en 0,4) betekent dat structurele baten en lasten min of meer in evenwicht zijn.*

*De cijfers bij de Beleidskaders 2024 zijn gelijk gehouden aan de cijfers uit de Begroting 2023 omdat bij het Beleidskader 2024 dit kengetal niet is herrekend. Het kengetal is verslechterd ten opzichte van de cijfers uit de Begroting 2023, om het saldo van de begroting in 2024 en 2025 lager uitkomt en in de jaren 2026 en 2027 nu negatief uitkomt.*

### Belastingcapaciteit

| | Bedragen *1 miljoen | JS 2022 | CB 2023 | BG 2024 | BG 2025 | BG 2026 | BG 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| A | Woonlasten per gezin | 963 | 1.003 | 1.045 | | | |
| B | Woonlasten landelijk gemiddelde | 904 | 944 | | | | |
| | **Belastingcapaciteit (=(A/B)*100%)** | 106,5% | 106,3% | n.n.b. | | | |

*Dit kengetal geeft inzicht in hoe de woonlasten voor een gezin bij een gemiddelde WOZ-waarde in de gemeente zich verhouden tot de landelijk gemiddelde woonlasten van een gezin. Bij 100 procent zit je als gemeente op het landelijk gemiddelde. Om te kunnen bepalen of de gemeente nog ruimte heeft om de belastingen te verhogen is het nodig om na te gaan in hoeverre de riool- en afvalheffingen kostendekkend zijn en hoe het OZB-tarief van de gemeente zich verhoudt tot het landelijk gemiddelde. De gemiddelde woonlasten stijgen in Bergen op Zoom met 4,2%. Omdat niet bekend het met hoeveel procent het landelijk gemiddelde percentage gaat toenemen kan dit kengetal nog niet berekend worden. Omdat het kengetal nog niet bekend is is ook geen grafiek opgenomen.*

## GRONDBEDRIJF

In de Begroting 2024 is het meerjarenprogramma grondbedrijf (MPG) – dat door de raad in 2023 is vastgesteld – verwerkt. Op basis van het MPG bedraagt het risicoprofiel € 2,8 miljoen per 1 januari 2024. Dit bedrag is in de Algemene Reserve als blokkering opgenomen. Als nieuwe grondexploitaties worden vastgesteld, heeft dit vanzelfsprekend effect op de hoogte van het risicoprofiel.
De methode om de hoogte van de risico's te bepalen voor de lopende grondexploitaties is gebaseerd op de zogenaamde IFLO+-methode. In deze methode wordt de hoogte van het risico bepaald op basis van de boekwaardes, de nog te realiseren opbrengsten en vanaf 2019 op basis van de nog te maken kosten. Het risicoprofiel wordt op de volgende manier bepaald:

Het risicoprofiel wordt op de volgende manier bepaald:
- 10 procent over de boekwaarde;
- 10 procent over de nog te realiseren opbrengsten;
- 5 procent over de nog te maken kosten;
- 50 procent verwachtingswaarde omdat niet alle risico's zich gelijktijdig voor zullen doen.

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR DEZE PARAGRAAF

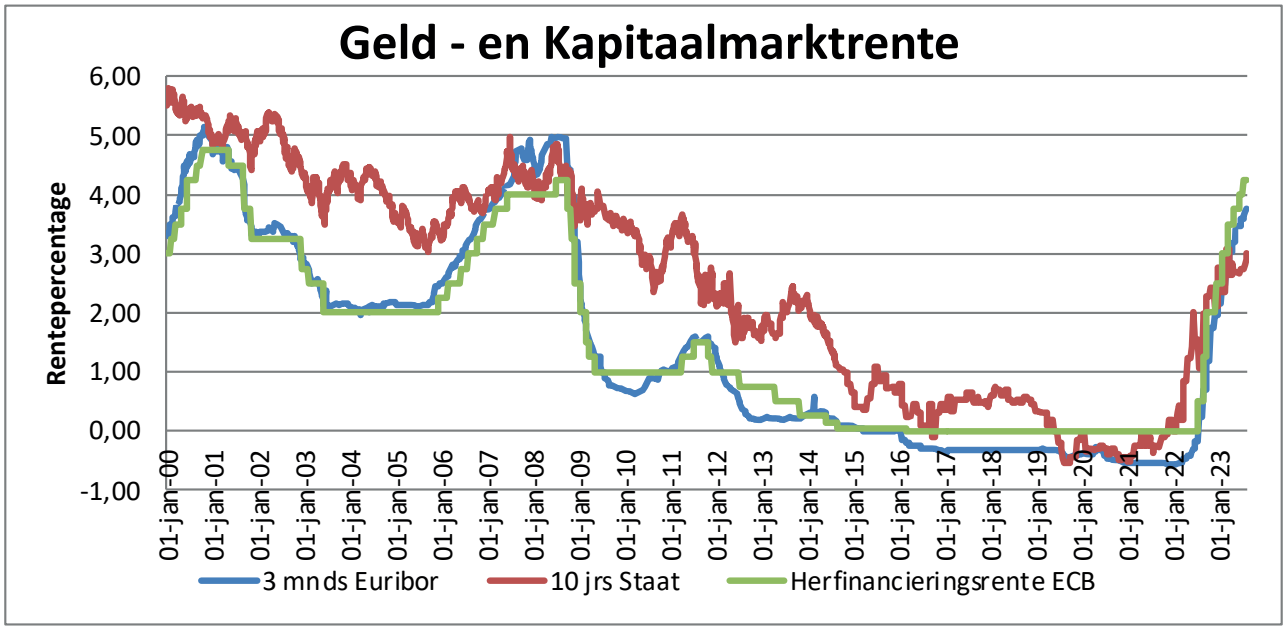
| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Nota Reserves en voorzieningen | 2020 |
| Nota risicomanagement | 2013 |

# PARAGRAAF 6 - FINANCIERING

## TREASURY: KADER EN BELEID

De treasuryfunctie ondersteunt de uitvoering van de programma's en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. Treasury regelt kortgezegd het tijdig beschikbaar hebben van financieringsmiddelen voor de financiering van beleid tegen zo gunstig mogelijke tarieven, rekening houdend met de randvoorwaarden (waaronder de kasgeldlimiet) en de aard van de financieringsbehoefte (kort versus lang). Daarnaast is de Treasuryfunctie gericht op het beheersbaar houden van de financiële risico's, zoals renterisico's, kredietrisico's en liquiditeitsrisico's en het optimaliseren van het renteresultaat binnen de gestelde wettelijke kaders en randvoorwaarden van het gemeentelijk treasurybeleid. Belangrijk hierbij zijn met name de regels, vastgelegd in de Wet FIDO, rond het financieringsgedrag van gemeenten. Op lokaal niveau zijn de kaders en de uitvoering van het treasurybeleid vastgelegd in de nota Treasury (2020).

## RENTEONTWIKKELINGEN




In bovenstaande grafiek worden de ontwikkelingen van de kapitaalmarkrente (= de zogenaamde lange rente) en de geldmarktrente (= de korte rente) weergegeven. Beide rentes, die zich gedurende langere tijd op erg lage niveaus bevonden, kennen sinds eind 2021 een stijgende tendens die zich in 2022 en 2023 verder heeft doorgezet.
De geldmarkrente, vooral bepaald door de herfinancieringsrente van de ECB, toont in 2022 een sterk stijgende lijn. Waar deze begin 2022 nog op 0% stond is deze inmiddels gestegen tot ruim 4% medio september 2023. Het valt niet uit te sluiten dat de ECB besluit tot verdere verhogingen van dit tarief. De algemene verwachting is dat het aantal verdere renteverhogingen beperkt blijft waarbij de ECB een afweging moet maken tussen enerzijds het beteugelen van de inflatie en anderzijds de huidige terugval van de economie.
De kapitaalmarktrente is minder makkelijk te voorspellen doordat ze afhankelijk is van veel meer factoren. Deze kapitaalmarktrente is, net zoals de geldmarktrente, verder opgelopen tot rond de 3% in het najaar van 2023.
Het valt niet of nauwelijks te voorspellen hoe dit de komende tijd verder gaat. In ieder geval is het zo dat bij verdere stijging van dit tarief de mogelijkheid aanwezig is dat dit tot problemen leidt in een aantal, vooral Zuid Europese, landen met relatief veel schulden. Dat zal de ECB willen voorkomen.
Voor de gemeentelijke financiering betekent dit dat het duurder is geworden haar schuld te financieren. Daarbij dient wel ter worden vermeld dat het grootste gedeelte van de gemeentelijke financiering voor langere tijd vast ligt. Daarnaast hoeft de gemeente minder te lenen door de verbeterde reservepositie. In 2024 moeten een tweetal leningen voor in totaal € 20 miljoen afgelost worden. Deze zullen, op basis van de verwachte ontwikkeling van de schuld, geherfinancierd worden.

Om voldoende ruimte te houden (de ontwikkeling van de schuld kan wat hoger uitvallen dan nu te voorzien) vraagt het College in het raadsvoorstel bij de begroting om toestemming voor het afsluiten van langlopende financiering voor een bedrag van maximaal € 35 miljoen.

## ONTWIKKELING SCHULDPOSITIE

De schuldpositie van de gemeente wordt bepaald door de omvang van de opgenomen geldleningen in combinatie met de stand op de rekening-courant. Eind 2022 bedroeg de schuld € 196 miljoen. De verwachting was dat die in 2023 licht zou oplopen. Dat blijkt niet het geval. Zoals nu valt in te schatten bedraagt de schuld eind 2023 ongeveer € 180 miljoen. Hierbij dient in ogenschouw te worden genomen dat de exacte omvang zich niet eenvoudig laat schatten. Grote fluctuaties van met name het rekeningresultaat maar ook grote bewegingen in de bevoorschotting van de gemeente door het Rijk (bijvoorbeeld Oekrainegelden) maken dat de schuld eind 2023 lager uit gaat vallen dan eerder voorzien. Ook de lager dan geraamde investeringen dragen bij aan een dalende schuld in 2023.

De lagere dan voorziene schuld heeft ook gevolgen voor de netto schuldquote. Deze ontwikkelt zich aanzienlijk beter dan eerder voorzien. Deze schuldquote is niet alleen afhankelijk van de omvang van de schuld maar ook van de omvang van het begrotingstotaal. De schuldquote bedraagt eind 2023 naar schatting circa 68%, daalt in 2024 nog verder waarna weer een stijging wordt voorzien tot 75% in 2027. Dit is nog steeds aanzienlijk lager (=beter) dan de doelstelling uit het bestuursakkoord (90% in 2026).

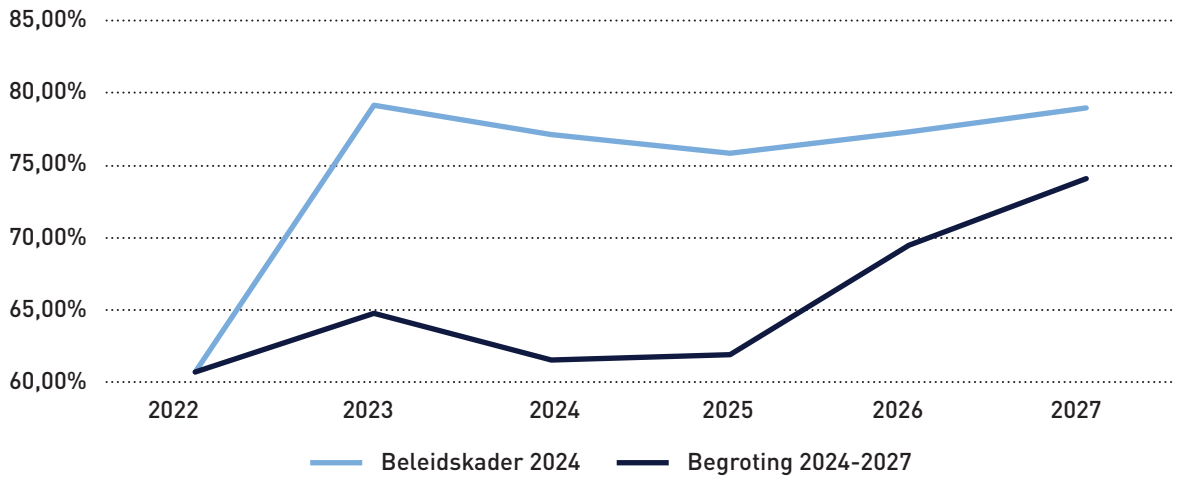
In onderstaande tabel wordt weergegeven hoe die schuld zich op de diverse onderdelen naar verwachting ontwikkeld. Op een aantal onderdelen een kleine toelichting:

| | 2021 | 2022 | 2023 | 2024 | 2025 | 2026 | 2027 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Stand 1/1 | -248,9 | -229,6 | -196,3 | -180,2 | -188,7 | -189,7 | -212,9 |
| Saldo (Investeren/Afschrijven) Riolen | -2,2 | -2,4 | -2,9 | -4,2 | -2,5 | -2,3 | -2,1 |
| Saldo (investeren/Afschrijven) Investeringen | -3,7 | -3,9 | -0,4 | -8,6 | -3,4 | -4,6 | 1,1 |
| Saldo (Ontrekkingen/Reserveringen) Reserves | 2,8 | 4,5 | 6,0 | -5,0 | -3,0 | -2,0 | 0,0 |
| Saldo Begroting/rekening | 12,8 | 25,1 | 0,0 | 0,0 | 3,2 | -8,5 | -11,2 |
| Grondbedrijf | 7,0 | 12,0 | 3,4 | 12,3 | 7,7 | -2,8 | 0,0 |
| Overige mutaties vlottende activa/ passiva | 2,2 | -3,0 | 10,0 | -3,0 | -3,0 | -3,0 | -2,0 |
| Netto schuld | -229,6 | -196,3 | -180,2 | -188,7 | -189,7 | -212,9 | -227,1 |
| Schuldquote | 77,0% | 74,4% | 68,3% | 61,9% | 62,2% | 69,8% | 74,5% |

- Bij zowel saldo riolen als saldo investeringen worden de investeringen gesaldeerd met de afschrijvingen. Zijn de investeringen groter dan de afschrijvingen dan neemt de schuld toe.
- De omvang van investeringen bij zowel riolen als overige investeringen is gebaseerd op de omvang van de moeder kredieten.
- Saldo onttrekking/reservering reserves gaat om aanwending(=besteding) van of storten in een reserve of voorziening. Wanneer we een reserve of voorziening aanspreken moet dit gefinancierd worden en leidt dit tot een verhoging van de schuld.
- In de opstelling is geen rekening gehouden met uitgaven en inkomsten volgend uit de woningbouwversnelling.
- Bij saldo begroting/rekening is het van belang goed in het oog te houden dat de begrotingstekorten in de jaren vanaf 2026 in aanzienlijke mate bedragen aan de toename van de schuld.

Deze tabel is verwerkt in een grafiek met de te verwachten ontwikkeling van de schuldquote afgezet tegen een eerdere prognose hiervan bij het beleidskader. Hieruit blijkt een aanzienlijke verbetering tov de eerdere prognose met name veroorzaakt door de lagere dan eerdere voorziene schuld eind 2023.

## Ontwikkeling Schuldquote




# RENTELASTEN

Om een en ander nader toe te lichten vindt u in onderstaande tabel welke rentelasten gemoeid zijn met de schuldenlast, hoeveel die in het verleden waren en wat en hoe die zich de komende jaren zullen ontwikkelingen. We brengen hier de rentelasten op de langlopende geldleningen in beeld. Ongeveer 90% van de financieringsbehoefte wordt via dit soort leningen ingevuld. Het restant wordt gefinancierd met kortlopende leningen waarvan het rentepercentage zich lang rond "0" bewoog maar inmiddels is gestegen tot circa 3,5%.
Uit onderstaande tabel blijkt dat dat de rentelasten in de gemeentelijke begroting de afgelopen jaren zijn afgenomen en de komende jaren naar verwachting zullen stabiliseren. Weliswaar is het afsluiten van langlopende financieringen duurder geworden door de gestegen kapitaalmarktrente maar hier staat tegenover dat relatief dure financieringen uit het verleden geherfinancierd kunnen worden. Daarnaast is het zo dat we bij de afgesloten langlopende leningen de afgelopen jaren gekozen hebben voor relatief lange looptijden waardoor de komende jaren geprofiteerd kan worden van relatief goedkope financiering vergeleken met het huidige renteniveau.

| Jaar | Omvang Langlopende schuld | Betaalde rente | Rente percentage |
|---|---|---|---|
| 2014 | 200.000.000 | 7.054.000 | 3,53% |
| 2015 | 210.000.000 | 7.301.000 | 3,48% |
| 2016 | 197.000.000 | 6.766.000 | 3,43% |
| 2017 | 193.000.000 | 6.635.000 | 3,44% |
| 2018 | 208.000.000 | 6.877.000 | 3,31% |
| 2019 | 230.000.000 | 6.857.000 | 2,98% |
| 2020 | 241.000.000 | 6.250.000 | 2,59% |
| 2021 | 226.000.000 | 5.380.000 | 2,40% |
| 2022 | 203.539.000 | 4.743.000 | 2,33% |
| 2023 | 178.000.000 | 3.778.000 | 2,12% |
| 2024 | 175.973.000 | 3.520.000 | 2,00% |
| 2025 | 175.667.000 | 3.529.000 | 2,01% |
| 2026 | 173.344.000 | 3.532.000 | 2,02% |
| 2027 | 175.009.000 | 3.512.000 | 2,01% |

# RENTERISICOBEHEER

Het renterisico is het volume aan uitstaande schuld dat in een jaar aan renteherziening onderhevig is. In de wet FIDO zijn eisen gesteld aan het maximum aan renterisico. Dit komt tot uitdrukking in de renterisiconorm voor leningen met een looptijd vanaf één jaar.

### Renterisiconorm

De renterisiconorm is gerelateerd aan het begrotingstotaal en bedraagt 20% van dit begrotingstotaal. In onderstaand overzicht blijkt dat de komende jaren ruimschoots wordt voldaan aan de risiconorm.

| Renterisiconorm (bedragen x € 1.000) | KW1 2022 | KW2 2022 | KW3 2022 | KW4 2022 |
|---|---|---|---|---|
| Begrotingstotaal 2024 | 301.964 | 301.964 | 301.964 | 301.964 |
| Kasgeldlimiet 8,5% | 61.280 | 61.280 | 61.280 | 61.280 |
| Aflossingen vlottende schuld | 20.305 | 20.305 | 20.335 | 10.355 |
| Ruimte (+) / Overschrijding (-) | 40.975 | 40.975 | 40.945 | 50.925 |

De aflossingen zullen de komende jaren (deels) geherfinancierd moeten worden door nieuwe leningen. Zoals eerder aangegeven hebben we de afgelopen jaren, gezien de relatief lage rentestand, bij nieuwe financieringen bijna altijd gekozen voor leningen met een looptijd van minimaal 10 jaar teneinde het renterisico te spreiden. Mede hierdoor maar ook door de snel teruggelopen schuld in de afgelopen twee jaar zullen er in 2024 ook leningen worden afgesloten met een kortere looptijd (1 a 3 jaar) teneinde voldoende spreiding te houden in de portefeuille en te voorkomen dat er een situatie van overliquiditeit (meer financiering dan benodigd) optreedt.

## WET VERPLICHT SCHATKISTBANKIEREN (WET VSB)

De wet vSB (zonder leenfaciliteit) houdt in dat decentrale overheden en door hen opgerichte gemeenschappelijke regelingen al hun overtollige liquide middelen en beleggingen moeten aanhouden bij het ministerie van Financiën. Er is een vrijstellingsgrens voor het afstorten van overtollige liquide middelen (het bedrag dat buiten het schatkistbankieren door de gemeente mag worden gehouden).
Als het gemiddelde kwartaal bedrag van de positieve tegoeden minder is dan 2,00% van het begrotingstotaal, mag dit op de eigen bankrekeningen blijven staan. De (voorlopige) vrijstellingsgrens voor 2024 is, afgerond, € 5,6 miljoen. (2,00 % van € 280 miljoen)

## RENTESCHEMA

In onderstaand overzicht wordt aangegeven hoe het renteresultaat tot stand komt. Eerst wordt in beeld gebracht wat de rente kostenzijn. Die bestaan uit de rente die we aan externe financiers (=banken) betalen over onze kortlopende en langlopende schuld en uit de rente die we aan verliesvoorzieningen van de grondexploitatie toevoegen. Hier tegenover staat de rente die we intern (2%) toerekenen aan de investeringen en aan de boekwaarde van de onderhanden grondexploitaties. Vervolgens ontstaat een saldo wat we het renteresultaat noemen en in de algemene middelen vloeit (= opbrengst in de exploitatie). Onderstaand is een en ander uitgewerkt. Zie hiervoor ook de renteomslag in het bijlagenboek

| **Renteschema** | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| a. | De externe rentelasten over lange financiering | | | | 3.520 |
| | Rentelasten financieringstekort | | | | 793 |
| b. | De externe rentebaten | | | -/- | 0 |
| | Saldo rentelasten en rentebaten | | | | 4.313 |
| c1. | De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend | -/- | 407 | | |
| c2. | De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend | -/- | 0 | | |
| | | | | -/- | 407 |
| | Aan taakvelden toe te rekenen rente | | | | 3.906 |
| d1. | Rente over eigen vermogen | | | | |
| d2. | Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde) | -/- | 536 | | 4.442 |
| e. | De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag) | | | | 6.053 |
| f. | Renteresultaat op het vaakveld treasury | | | | 1.611 |

Uit bovenstaand schema valt het volgende op te maken:

- De totale rentelasten worden voor 2024 begroot op € 4.313.000
- Een bedrag van € 407.000 wordt toegerekend aan de grondexploitaties (2% over boekwaarde). Tegelijkertijd wordt € 536.000 rente bijgeschreven op de verliesvoorziening van het grondbedrijf (2,0%).
- Aan overige activa wordt € 6.053.000 toegerekend (2,0%).
- Het saldo van het rentebedrijf bedraagt € 1.611.000 positief. Hiermee wordt voldaan aan de BBV vereiste die stelt dat de toegerekende rente aan investeringen niet meer dan 0,5% mag afwijken van de rente die de gemeente kwijt is over haar financieringsmiddelen. Zoals aangegeven bij de eerdere bullit rekenen wij aan de investeringen 2% rente toe. Met een renteresultaat van € 1.611.000 valt dit gehanteerde percentage binnen deze marge van maximaal 0,5% afwijking.
- De komende jaren zal het saldo op het rentebedrijf verder verbeteren doordat relatief dure leningen geherfinancierd kunnen worden tegen lagere tarieven. Daarnaast kan er meer uit eigen middelen (de algemene reserve neemt toe) gefinancierd worden. Dit resultaat wordt enigszins gedempt doordat lagere externe financieringslasten ook inhouden dat er minder rente kan worden doorberekend aan het grondbedrijf en aan het product afvalstoffen omdat deze percentages gelijke tred moeten houden met de dalende financieringsvoet (=de te betalen rente op korte en langlopende leningen) van de gemeente.

## EMU SALDO

Conform het BBV dient voortaan ook het begrote EMU saldo opgenomen te worden in deze begroting. Deze kan afgeleid worden uit de geprognosticeerde balans zoals die in de renteomslag (zie bijlagenboek) is opgenomen. Het EMU saldo is gebaseerd op kasbasis. Dit houdt in dat de mutatie op dit saldo overeenkomt met de mutatie in de schuld van de gemeente.

Investeringen in (vlottende) activa en aanwending van reserves/voorzieningen (agv negatieve exploitatiesaldi) zorgen voor een negatief saldo. Desinvesteringen, verkopen en afschrijvingen dragen bij aan een positief saldo. De komende jaren ziet deze (positieve) saldi er als volgt uit:

| EMU Saldo (bedragen x 1.000) | 2024 | 2025 | 2026 | 2027 |
|---|---|---|---|---|
| Exploitatiesaldo voor mutaties Reserves | -8.931 | 5.739 | -5.371 | -8.764 |
| Mutatie (im)materiele vaste activa | -6.696 | -5.080 | -5.912 | -983 |
| Mutatie voorzieningen | 6.677 | -27.513 | -548 | -1.018 |
| Mutatie voorraden (incl bouwgronden) | 1.125 | 29.917 | -3.513 | 0 |
| Verwachte boekwinst op verkopen activa | 0 | 0 | 0 | 0 |
| EMU Saldo | -7.825 | 3.063 | -15.344 | -10.765 |

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR DEZE PARAGRAAF

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Treasurystatuut | 2020 |
| Financiële Verordening ex artikel 212 | 2022 |

# PARAGRAAF 7 - ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN

## OPENBARE RUIMTE

De openbare ruimte is van ons allemaal en draagt bij aan de diverse functies in het gebruik van de stad. Een goed ingerichte en onderhouden openbare ruimte is een primaire voorwaarde voor een schoon, heel en veilige stad. De inrichting bestaat in hoofdzaak uit kapitaalgoederen in de vorm van wegen, riolering, groen, speelvoorzieningen, verlichting en openbare gebouwen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en de staat van onderhoud waarin zij verkeren is bepalend voor het voorzieningenniveau en voor de jaarlijkse lasten.

*Deze paragraaf heeft relatie met programma 3 Beheer openbare ruimte.*

### Wat hebben we gerealiseerd

Het IBOR-plan 2023-2027 is in december 2022 vastgesteld. Aan de raad zijn een viertal scenario's voorgelegd, waarbij de raad keuze heeft gemaakt om de beeldkwaliteit op het thema reiniging in de binnenstad op te waarden naar een beeldkwaliteit A en de industrie- en bosgebieden te waarderen op een B-kwaliteit.

*In onderstaande tabel een weergave van de vastgestelde CROW-beeldkwaliteitsniveaus, waarbij A+ staat voor zeer goed, A voor Goed, B voor voldoende en functioneel, C voor matig en D voor slecht.*

| **IBOR 2023 – 2027**<br>**Thema's** | **Historische Binnestad** | **Bijzondere gebieden** | **Invalswegen** | **Woongebied** | **Industriegebieden** | **Parken** | **Recreatiegebieden** | **Bossen / Buitengebied** |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Groen | B | B | B | B | C | B | C | C |
| Verharding | B | B | B | B | C | B | C | C |
| Water | B | B | B | B | C | B | C | C |
| Riolering | B | B | B | B | B | B | B | B |
| Civiele Kunstwerken | B | B | B | B | B | B | B | B |
| Meubilair | B | B | B | B | C | B | C | C |
| Reiniging | A | B | B | B | B | B | B | B |

Naar aanleiding van gestelde vragen over de juistheid en compleetheid van de areaalgegevens met betrekking tot de kapitaalgoederen heeft in 2022 en 2023 een onderzoek plaatsgevonden op het IBOR-areaal. Als gevolg hiervan heeft een actualisatie plaatsvonden in de areaalgegevens en zijn voornamelijk onderdelen van het Ravelijn, de waterschans en Fort de Roovere toegevoegd. De (financiële) gevolgen zijn verwoord in het 1e concernbericht voor het dagelijks en groot onderhoud. Voor het niveau van de vervangingsinvesteringen verwijs ik naar het onderdeel projecten.

## PROJECTEN

In 2019 is een concept-programmering opgesteld voor de integrale projecten in de openbare ruimte voor de komende tien jaar. Dit vindt plaats op basis van prioritering vanuit de resultaten van de wettelijke technische inspecties die per discipline plaatsvinden. Deze programmering biedt ons de mogelijkheid om in een vroeg stadium overleg te voeren met partners in de openbare ruimte zoals nutsbedrijven en woningbouwverenigingen en of ander projectontwikkelaars. Met als doel zo vroeg mogelijk projecten gezamenlijk te programmeren en vast te leggen in de tijd. Hierdoor moet het mogelijk zijn om meer synergie te behalen door de gezamenlijke investeringen te bundelen. Meer "werk met werk" dus.
De programmering blijft een dynamisch proces, als gevolg van programmeringen door andere partijen danwel door eigen prioriteitsstelling kan de programmering van (integrale) projecten aan wijzigingen onderhevig zijn.
Om grip te kunnen houden op het volume van de investeringen binnen de gemeente wordt al enkele jaren gebruik

gemaakt van de zogenoemde moederkredieten. Gezien de financiële situatie van onze gemeente staat de programmering onder grote druk. Voor de projecten in 2023 verwijzen naar het overzicht van het uitvoeringsplan 2024-2027 in deze begroting. Het volume van deze ingestelde moederkredieten dekt echter niet het benodigde investeringsvolume om blijvend aan het met de raad afgesproken beeldkwaliteit te voldoen. Op basis van een laatste doorrekening bedraagt het benodigd investeringsvolume €7.709.000 bij een ingesteld moederkrediet van €4.500.000. In onderstaande tabel de ontwikkeling van het investeringsvolume, Dit is een toename van €3.671.000 ten opzichte van het oorspronkelijke plan.

| IBOR-thema | IBOR-Plan 2018-2022 | Bijstelling 2022 | Bijstelling 2023 | Verschil 2023/2022 |
|---|---|---|---|---|
| Groen | 697.000 | 942.000 | 954.000 | 12.000 |
| Verharding | 2.269.000 | 2.340.000 | 3.378.000 | 1.038.000 |
| Civiele kunstwerken | 0 | 754.000 | 1.211.000 | 457.000 |
| Meubilair | 190.000 | 322.000 | 356.000 | 34.000 |
| Verkeersregelinstallaties | 221.000 | 255.000 | 276.000 | 21.000 |
| Openbare verlichting | 514.000 | 616.000 | 1.030.000 | 414.000 |
| Recreatieve voorzieningen | 147.000 | 264.000 | 504.000 | 240.000 |
| Totaal | 4.038.000 | 5.493.000 | 7.709.000 | 2.216.000 |

Deze toename is te verklaren door een niet eerdere berekende investeringsgemiddelde voor civieltechnische kunstwerken.
De stijging op overige thema's (groen, verharding, meubilair, verkeersregelinstallaties, openbare verlichting en recreatieve voorzieningen) zijn te verklaren door wijzigingen in het areaal en door gestegen marktprijzen. Het totaal van de toename aan benodigde investeringen is voor €1.331.000 te verklaren door gestegen prijzen en voor €885.000 als gevolg van areaalmutaties, waarvan €391.000 voor civiele kunstwerken.

## MEERJAREN ONDERHOUDSPLAN (MJOP) THEODORUSHAVEN

In de afgelopen jaren hebben grote investeringen plaatsgevonden in de Theodorushaven. Het vernieuwen van de brug over de Burgemeester Peterssluis was hierin het sluitstuk. Conform de gemaakte afspraken is het areaal van de haven na afronding van dit project overdragen aan Beheer Openbare Ruimte. Door een externe partij is een uitgebreid meer-jaren-onderhoudsplan uitgewerkt inclusief dossiervorming, Op basis van dit onderhoudsplan zijn in het 1e concernbericht 2023 aanvullende middelen voor de exploitatie (dagelijks en groot onderhoud) van de haven gevraagd. Uit het meer-jaren-onderhoudsplan blijkt eveneens dat het berekend investeringsgemiddelde voor de haven €781.000 bedraagt.

## RIOLERING

In 2019 is het laatste Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2020-2023 vastgesteld. De focus van het nieuwe GRP ligt op het vaststellen van een dekkende rioolheffing zonder dat de voorziening structureel wordt uitgeput. Om het investeringsvolume voor riolering te temporiseren en daarmee ook de lasten voor de burger, is een beleidswijziging opgenomen om over te stappen naar een risico gestuurd beheer. In nauwe samen met de Waterkring wordt momenteel gewerkt aan een nieuw Gemeentelijk Waterplan (GWP), waarin opnieuw keuzes gemaakt dienen te worden.

## GEMEENTELIJK VASTGOEDBEZIT

Het gemeentelijke vastgoedbezit wordt onderhouden conform het door de raad in 2020 vastgesteld gemeentelijk meerjaren onderhoudsplan vastgoed. Per pand is er een meerjaren onderhoudsprogramma (MJOP) wat de basis vormt voor het uit te voeren onderhoud in een jaar.
Het actualiseren van de meerjaren onderhoudsplanning (MJOP) is gedaan met betrekking tot de huidige vastgoedportefeuille. Gezien de opdracht uit het Focusakkoord wordt ook gekeken welke gebouwen we kunnen afstoten. Er worden verschillende businesscases uitgewerkt die invloed kunnen hebben op de vastgoedportefeuille. Uitgangspunt is om nog niet vooruit te lopen op eventueel af te stoten gebouwen en daarbij op voorhand al een lager onderhoudsniveau te hanteren. Dit kan namelijk nadelige gevolgen hebben op de verkoopwaarde en bij het niet doorgaan van verkoop resulteren in hogere onderhoudskosten. Op basis van de courantheid van het te ver-

kopen pand wordt rekening gehouden met het uit te voeren onderhoud. We zorgen er daarbij voor dat er geen achterstallig onderhoud ontstaat. Basis uitgangspunt is dat we onze gebouwen onderhouden op conditieniveau 2-3 conform de NEN 2767 normering. Uitzondering op dit niveau zoals op dit moment ook al van toepassing is zijn de monumentale panden, hierbij wordt conditieniveau 1-2 gehanteerd. Deze uitgangspunten zijn gehanteerd bij het opstellen van de meerjarenbegroting met de naam 'Sober en Verantwoord'.

De belangrijkste geplande werkzaamheden voor groot onderhoud vastgoed in 2024 zijn:

- Groot onderhoud Sporthal Tuinwijk (€802.000)
- Groot onderhoud Stadskantoor (€1.430.000)
- Groot onderhoud Gertrudiskerk (€690.000)
- Groot onderhoud De Maagd (€277.000)

## VERDUURZAMING VASTGOED

### Algemeen

Het klimaatakkoord van Parijs is ontstaan in 2015. Elk land heeft zijn eigen emissiereductiedoelstellingen kunnen indienen en daarvoor zijn eigen strategieën kunnen bepalen. Vanuit dit akkoord zijn ook uitgangspunten bepaald met betrekking tot het gemeentelijke vastgoed. Doelstelling is 55% CO2-reductie in 2030 en 100% CO2-reductie in 2050. Naast deze duurzaamheidsdoelstellingen zijn ten gevolge van wereldwijde ontwikkelingen de energieprijzen geëxplodeerd. Ook de Gemeente Bergen op Zoom is hiermee geconfronteerd. Naast de wettelijke eisen hebben we ons als gemeente uitgesproken dat we duurzaamheid een belangrijk onderdeel vinden van ons beleid. In het bestuursakkoord "Samen Bergen verzetten" en in de "Toekomstvisie 2035 " komt dit nadrukkelijk naar voren.

### Hoe gaan we het aanpakken

De Sectorale Routekaart Maatschappelijk Vastgoed (van de VNG) voor gemeenten is een startpunt met een aanpak op hoofdlijnen: hoe kunnen gemeenten in een periode van 30 jaar de ambitie uit het Klimaatakkoord realiseren.
Binnen de scope van de routekaart ligt de focus op het terugdringen van het gebouw gebonden energiegebruik waarmee met name effecten op lagere uitstoot CO2 worden bereikt. Dit is alle energie die nodig is voor verwarmen, koelen, ventileren en verlichten van het gebouw. Vanuit de Sectorale routekaart kan een "gemeentelijke routekaart" ontwikkeld worden waarbij specifiek gekeken wordt naar onze eigen situatie. In de gemeentelijke routekaart wordt de strategie bepaald waarmee het maatschappelijk vastgoed CO2-arm en aardgasvrij wordt gemaakt en hoe daarmee de doelen uit 2030 en 2050 worden behaald.
In de routekaart wordt geïnventariseerd welke randvoorwaarden en veel voorkomende knelpunten voor financiering, wetgeving, organisatie er zijn en geven daarvoor, waar mogelijk, praktische oplossingsrichtingen. In het uitvoeringsplan, onderdeel van de gemeentelijke begroting, is voor de komende jaren elk jaar €1.400.000 opgenomen voor het verduurzamen van vastgoed. Met de routekaart en de uitkomsten daarvan kan bepaald worden op welke wijze deze middelen op de meest efficiënte wijze ingezet kunnen worden. Daarnaast kunnen we bepalen wat er voor de langere termijn nog moet gebeuren. Het ontwikkelen van een gemeentelijke routekaart vraagt tijd waarbij intern vanuit verschillende beleidsvelden advies ingewonnen moet worden. Welke ontwikkelingen spelen er op het gebied van cultuur, sport, dienstverlening, etc. Aansluiting dient gevonden te worden op de lopende businesscases en het integrale duurzaamheidsbeleid.

## BUITENSPORT - SPORTPARKEN

### Het beheer en onderhoud

Het beheer en onderhoud van de buitensportvoorzieningen dient gericht te zijn op duurzame instandhouding van de (voldoende) kwaliteit van de voorzieningen. Het beheer en onderhoud bestaat zowel uit het reguliere onderhoud (exploitatie) als uit groot onderhoud. Met ingang van 2020 is de exploitatiebegroting zo ingericht dat voor de bedrijfsvoeringen bewaking vanuit één overzicht gewerkt kan worden. Met betrekking tot het grootonderhoud is voor de jaren 2024 -2027 een MJOP-buitensport opgesteld met een reële planning en is een calculatie gemaakt op basis van de uitgevoerde inspecties. De visuele inspectie is uitgevoerd aan de hand van normen van de NOC*NSF en de betreffende sportbonden. De bedragen die vanuit het MJOP benodigd zijn om het groot onderhoud te bekostigen worden binnen de reguliere exploitatiebegroting opgenomen. Gezien de mogelijke ontwikkelingen vanuit de opgave van het Focusakkoord, waarbij sportvoorzieningen mogelijk worden afgestoten of deels geprivatiseerd, kiezen we er bewust voor om nu niet te werken met een voorziening met een reikwijdte van 10 jaar. Aan de hand van de meerjaren onderhoudsplanning is een jaarplan opgesteld waarbij de werkzaamheden in beeld worden gebracht die in 2024 in uitvoering worden gebracht. Vervolgens worden de benodigde aanbestedingsvoorbereidingen gedaan en werkzaamheden op de markt gebracht. Naast een programmatische aanpak van het noodzakelijk onderhoud zullen de gegevens er tevens toe leiden dat de werkelijke kosten van onze accommodaties beter in beeld komen zodat in beleidsmatige zin in een vroegtijdig stadium strategische keuzes gemaakt kunnen worden. Ook in relatie tot de uitwerking van het Focusakkoord en/of een kerntakendiscussie zijn inzichten in de exploitatiekosten van buitensportvoorzieningen onontbeerlijk.

De belangrijkste geplande werkzaamheden voor groot onderhoud in 2024 zijn:

1. Sportpark Rozenoord, toplaag natuurgrasveld vervangen
2. Diverse sportparken, vervangen veldinrichting
3. Sportpark De Beek, toplaag natuurgrasveld vervangen

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR DEZE PARAGRAAF

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Verkeersplan | 2014 |
| Bosbeheerplan | 2005 |
| Groenstructuurplan | 2006 |
| Integraal Beheerplan Openbare Ruimte | 2022 |
| GRP 2020 – 2023 | 2019 |
| Waterplan | 2002 |
| Gemeentelijke Wateropgave | 2009 |
| Bestuursakkoord 'Samen bergen verzetten' | 2022 |
| Beleidskader 2024-2027 | 2023 |

# PARAGRAAF 8 - VERBONDEN PARTIJEN

Verbonden partijen betreffen organisaties en instellingen waarin een gemeente zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft. Van een financieel belang is sprake als de gemeente de middelen, die aan een partij ter beschikking zijn gesteld, niet terugkrijgt bij faillissement van die partij of indien financiële problemen bij de derde partij kunnen worden verhaald bij de gemeente. Bij een bestuurlijk belang gaat het om het hebben van zeggenschap van de gemeente in een derde partij, hetzij omdat de gemeente een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze via aandelen mee kan stemmen.
Met de Nota Verbonden Partijen, zes kaderstellende spelregels, zijn nadere afspraken vastgelegd tot beleidsmatige en financiële aansturing en beheersing van verbonden partijen. In het 4e kwartaal 2023 wordt in een intergemeentelijk werkgroep een herziene nota "verbonden partijen" opgesteld. Doel is te komen tot een gemeenschappelijk kader voor de samenwerkingsverbanden voor de 16 betrokken gemeenten. Vaststelling van de definitieve nota, na de consultatieronde in het 4e kwartaal 2023, is gepland voor het 1e kwartaal 2024. Vooruitlopend op de vaststelling van de nota worden de relevante documenten getoetst aan de concept-nota

## De gemeente Bergen op Zoom kent de volgende verbonden partijen:

| Gemeenschappelijke regeling | Gemeentelijke vertegenwoordiger | Progr. |
|---|---|---|
| Belgisch-Nederlands Grensoverleg (BENEGO) | burgemeester | 1 |
| GR Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB) | portefeuillehouder | 1 |
| GR West-Brabants Archief (WBA) | portefeuillehouder | 1 |
| GR Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (GRVR) | burgemeester | 2 |
| GR Regio West-Brabant (RWB) | burgemeester | 4 |
| GR Programma schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten | portefeuillehouder | 5 |
| GR Geweld in afhankelijkheidsrelaties en meldpunt crisiszorg West-Brabant (GIA) | portefeuillehouder | 7 |
| GR Openbare Gezondheidszorg West-Brabant (GROGZ) | portefeuillehouder | 7 |
| GR Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV) | portefeuillehouder | 7 |
| GR Werkvoorzieningschap West-Brabant (WVS) | portefeuillehouder | 8 |
| GR Intergemeentelijke Sociale Dienst Brabantse Wal | portefeuillehouder | 8 |
| GR Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB) | portefeuillehouder | 9 |

| Deelnemingen | Gem. vertegenwoordiger | Boekwaarde Deelneming | Progr. |
|---|---|---|---|
| NV Bank Nederlandse Gemeenten | Portefeuillehouder | 79.638 | 1 |
| ZEH NV (voormalig PZEM NV) | Portefeuillehouder | 38.118 | 1 |
| GBE Aqua NV | Portefeuillehouder | 452.329 | 1 |
| Enexis Holding NV (ontstaan uit Essent NV) | Portefeuillehouder | 1.132 | 1 |
| Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (ontstaan uit Essent NV) | Portefeuillehouder | 1 | 1 |
| Claim Staat Vennootschap BV (ontstaan uit Essent NV) | Portefeuillehouder | 3 | 1 |
| Rewin NV | Portefeuillehouder | 13.613 | 4 |
| Sportbedrijf Bergen op Zoom BV | Portefeuillehouder | 100.000 | 6 |
| SAVER NV | Portefeuillehouder | 925.712 | 9 |
| Brabant Water NV | Portefeuillehouder | 228.849 | 9 |
| Parkeerbeheer Bergen op Zoom BV | Portefeuillehouder | 18.000 | 10 |
| N.V. Maatschappij ter bevordering Industrievestiging Bergen op Zoom (NV Aangenaam Bergen op Zoom) – in liquidatie | Portefeuillehouder | 405.000 | 10 |

# A. ZIENSWIJZEN OP ONTWERPBEGROTINGEN VERBONDEN PARTIJEN

Op 28 juni 2023 heeft de behandeling van de verschillende ontwerpbegrotingen verbonden partijen plaatsgevonden. De raad heeft daarbij besloten om ten aanzien van een aantal van deze ontwerpbegrotingen zienswijzen in te dienen. Onderstaand zijn deze zienswijzen opgenomen en voor zover beschikbaar zijn daaraan toegevoegd de reacties van de besturen van de betreffende gemeenschappelijke regelingen.

## Zienswijze op de GR Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB)

De ontwerpbegroting 2024 van de BWB is aanzienlijk hoger dan die in 2023 en daardoor is ook de bijdrage die de deelnemers moeten betalen aanzienlijk hoger. In de kadernota 2024 was deze ontwikkeling al aangekondigd en in de begroting 2024 wordt dat concreet zichtbaar. De oorzaken liggen grotendeels buiten de directe invloedssfeer van de BWB, zoals de loon- en prijsontwikkeling en het gebruik van no cure no pay bureaus door belastingplichtigen die een bezwaar willen indienen. Daarom vinden wij een zienswijze hiervoor niet nodig, ondanks dat wij geconfronteerd worden met een aanzienlijk hogere bijdrage.
Wij zien wel uit naar uw berichtgeving over het aantal waardebezwaren en beroepschriften, de financiële gevolgen daarvan en de strategische personeelsplanning.

In uw aanbiedingsbrief vraagt u hoe wij aankijken tegen uw voorstel om de begroting door uw algemeen bestuur vast te laten stellen inclusief de meest actuele loon- en prijsontwikkeling. Hiermee bedoelt u dat de BWB na het toesturen van de ontwerpbegroting aan de deelnemers nog wijzigingen aanbrengt in de begroting die aan het algemeen bestuur wordt aangeboden. Dit vinden wij niet gewenst. Het is belangrijk dat de begroting van de BWB wordt opgesteld met reële en zo actueel mogelijke bedragen. Echter, het is ook belangrijk dat bij de behandeling van de begroting de financiële gevolgen voor de deelnemers duidelijk en concreet zijn. Aangezien er nog vele andere samenwerkingsverbanden zijn, zou tussentijdse bijstelling bij al deze instanties kunnen leiden tot een onduidelijke en verwarrende situatie. Nieuwe informatie kan bij de eerstvolgende bestuursrapportage worden meegenomen.

*Reactie BWB:* De BWB bedankt de deelnemers voor het vertrouwen in de BWB door in te stemmen met de begroting 2024 en hierop geen zienswijze in te dienen.
Er wordt gehoor gegeven aan de brede wens vast te houden aan de bestaande werkwijze bij het vaststellen van de begroting (wat betekent dat deze ongewijzigd is ten opzichte van de ingediende ontwerp-begroting).
De deelnemers worden blijvend geïnformeerd over de ontwikkelingen met betrekking tot over het aantal waardebezwaren en beroepschriften, de financiële gevolgen daarvan en de strategische personeelsplanning. De eerste resultaten hiervan treft u aan bij de 1e Bestuursrapportage 2023.

## Zienswijze op de GR Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV)

1. **De Raad vraagt de RAV om de gemeenten te informeren over de meest geschikte rechtsvorm voor de RAV.**

*Reactie RAV:* In 2016 werd in opdracht van het Dagelijks Bestuur een onderzoek gedaan naar de optimale rechtsvorm voor de RAV Brabant Midden-West-Noord door Van Benthem & Keulen Advocaten. De opdracht was om te onderzoeken welke rechtsvorm de beste concurrentiepositie zou bieden in het kader van een eventuele Europese aanbesteding van de vergunningen voor ambulancezorg in Nederland. Uit het onderzoek bleek dat een Stichting het meest passend zou zijn. Echter, overgang van de huidige Gemeenschappelijke Regeling naar een Stichting zou forse financiële consequenties met zich meebrengen. Dit betreft zowel de afkoopkosten vanwege de verplichte overgang naar een ander pensioenfonds, als een mogelijke compensatie van de verhoogde pensioenpremie voor werknemers. De resultaten van het onderzoek werden op 5 juli 2017 voorgelegd aan het Algemeen Bestuur, die besloot om dit onderwerp on hold te zetten in afwachting van de nieuwe Wet Ambulancezorg.
In de vergadering van het Dagelijks Bestuur van 11 november 2020 werd besloten om, kosten en baten afwegend, het advies uit te brengen aan het Algemeen Bestuur om de rechtsvorm van de RAV Brabant MWN niet te wijzigen. Evenwel, kort voor de AB-vergadering van 1 juli 2021 werd door enkele gemeenten de vraag gesteld of het Algemeen Bestuur wel bevoegd is om te beslissen over de rechtsvorm van de RAV, of dat deze bevoegdheid bij de Raden ligt. Het DB RAV besloot om dit uit te laten zoeken door de bedrijfsjurist, en het onderwerp pas terug te laten komen in het Algemeen Bestuur als er duidelijkheid was over dit standpunt. Het AB RAV is hier in haar vergadering van 1 juli 2021 over geïnformeerd. Het advies van onze bedrijfsjurist Capra wees uit dat het AB RAV in ieder geval bevoegd is te besluiten om de rechtsvorm van de RAV NIET te wijzigen. Bij een voorgenomen besluit van het AB RAV om de rechtsvorm WEL te wijzigen, moeten de Raden inderdaad hun akkoord geven.

2. **De Raad vraagt de RAV om de gemeenten te informeren over de resultaten van het in 2023 uit te voeren landelijke klantonderzoek door NIVEL en het klanttevredenheidsonderzoek d.m.v. direct contact met de patiënt.**

*Reactie RAV:* Het klantonderzoek door NIVEL is in mei 2022 gehouden. De resultaten daarvan zijn nog niet bekend, maar worden in het 4e kwartaal van 2022 verwacht. Zodra de resultaten bekend zijn, zullen wij de gemeenten hiervan op de hoogte brengen. Het klanttevredenheidsonderzoek d.m.v. di-

rect contact met de patiënt moet nog ontwikkeld en geïmplementeerd worden. Dit vindt plaats in de vorm van een project, dat begin 2023 zal starten. Ook over de stand van zaken van dit project zullen wij de gemeenten op de hoogte houden via de website en de viermaandelijkse nieuwsbrief.

### Zienswijze op de Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD)

**a. De GGD wordt verzocht om een voorstel te doen in het AB van 7 juli 2022 omtrent besteding van de hierna vermelde bestemmingsreserves, aangezien deze conform financiële richtlijn 3 in besluitvorming opgenomen hadden moeten worden in de ontwerpbegroting en om de raad na de besluitvorming op 20 juli 2022 te informeren over hoe reserves worden ingezet. Het gaat om Bestemmingsreserve Risico plustaken, Uitbraak infectieziektes, Frictiekosten, Monitors, Innovatie infectieziektebestrijding.**

*Reactie GGD:* In de jaarstukken geeft de GGD inzicht in dotaties en onttrekkingen ten aanzien van alle specifieke bestemmingsreserves. Hieronder volgt een uiteenzetting van de meeste bestemmingsreserves als reactie op uw zienswijze.
Deel van de bestemmingsreserves zijn technisch van aard doordat deze bijvoorbeeld enkel fungeren als transactie tussen exploitatie en reserve zelf omdat niet elke jaar een uitgave plaatsvindt (reserve monitors). Een aantal onderzoeken wordt om de twee jaar uitgevoerd. Dit doen we door middel van een dotatie vanuit onze exploitatierekening in de reserve monitors waarmee we in 2 jaar tijd sparen om de geplande kosten te kunnen financieren. De bestemmingsreserve Plustaken moet dekking bieden voor financiële tegenvallers in de exploitatie voor de plusproducten. Om ongewenste schommelingen op te vangen in de tarieven die aan derden in rekening worden gebracht, maar die niet specifiek besteed hoeven te worden. Minimaliseren van desintegratiekosten bij beëindiging. Deze reserve is gevormd vanuit eerdere voordelen vanuit de exploitatie van de plustaken en dus niet vanuit gemeentelijke bijdragen. Gezien de onzekere tijden voor bijvoorbeeld reizigers is de status van deze bestemmingsreserve weer zeer actueel geworden.
De bestemmingsreserve Innovatie infectieziektebestrijding is een reserve met een specifiek karakter. De GGD heeft een donatie ontvangen ten gunste van innovatie voor de infectieziektebestrijding. Voorwaarden aan de donatie zijn dat deze specifiek hiervoor worden ingezet. In samenspraak met de donateurs is hiervoor een werkwijze ontwikkeld, waarbij een externe onafhankelijke commissie de aanvraag voor deze middelen toetst en beoordeeld. Deze specifieke bestemmingsreserve valt hiermee buiten de invloedssfeer van onze gemeenten. De GGD is zeer verheugd dat zij deze extra middelen hiervoor kan inzetten en de innovatie in de infectieziektebestrijding kan stimuleren.
Tot slot: de bestemmingsreserve uitbraak infectieziektebestrijding is gevormd ten tijde van eerste jaar van Covid met als doel in te zetten op niet voorziene kosten a.g.v. Covid. De kosten a.g.v. Covid zijn vooralsnog gefinancierd en ten laste gekomen van de Covid regeling (VWS). Echter voor 2023 is er vooralsnog geen regeling meer en wij verwachten dat deze regeling op korte termijn afloopt. Wij lopen risico dat we met achterblijvende kosten geconfronteerd worden.

**b. De GGD wordt verzocht om in 2023 de raad te informeren over wat het effect is van de vier landelijke Position Papers op de strategische doelen uit de Agenda van de Toekomst.**

*Reactie GGD:* De GGD heeft kennisgenomen van deze zienswijze. De Position Papers worden meegenomen in de nieuwe meerjarenvisie 2023- 2026 die eind dit jaar wordt vastgesteld. Via de reguliere verantwoording worden de gemeenten hierover geïnformeerd.

**c. De raad verwacht dat de GGD in afstemming met de Veiligheidsregio Midden en West-Brabant en omringende GGD-en werkt aan een robuustere organisatie die het makkelijker maakt om in te spelen op crises. De raad wordt geïnformeerd over de ontwikkelingen hierover en realiseert zich tevens dat punt b hierop van invloed is.**

*Reactie GGD:* Er wordt op dit moment zowel landelijk als door de GGD gekeken hoe de crisis van de afgelopen jaren effect heeft op de werkwijze van de GGD in de toekomst. Zodra hier mee bekendheid over is en over de effecten hiervan zal dit gedeeld worden met het DB en het AB.

**d. De raad geeft de opdracht aan de GGD om in 2022 in samenspraak met deelnemende gemeenten te komen tot een opdracht rondom de inbedding van de bestrijding van het Coronavirus.**

*Reactie GGD:* Er wordt op dit moment zowel landelijk als door de GGD gekeken hoe de crisis van de afgelopen jaren effect heeft op de werkwijze van de GGD in de toekomst. Zodra hier mee bekendheid over is en de effecten hiervan zal dit gedeeld worden met het DB en het AB.

**e. De raad gaat er van uit dat de GGD uiterlijk in het derde kwartaal van 2022 - gezien het risico op een hogere deelnemersbijdrage - een toelichting geeft over de huisvestingsopgave omdat de VRMWB de huur aan de Doornboslaan te Breda (hoofdlocatie GGD West-Brabant) per 1-1-2023 heeft opgezegd.**

*Reactie GGD:* De GGD zal tijdig met een reactie komen over de effecten van het vertrek van de VRMWB uit het pand aan de Doornboslaan in Breda. Conform contractuele afspraken met de VRMWB (opzegging per maart 2023 en bijbehorende boeteclausule) is er financiële dekking voor geheel 2023. Tegelijkertijd zijn wij ook hier afhankelijk van ontwikkelingen

rondom Covid. Plannen van de minister kan grote impact hebben op onze behoefte op aantal vierkante meters.

**f. De GGD wordt verzocht om in het AB van 7 juli 2022 met voorstellen te komen hoe de autonome ontwikkelingen binnen de begroting opgevangen kunnen worden zodat de gemeentelijke bijdrage niet of veel beperkter zal stijgen de komende jaren en om de raad na de besluitvorming op 7 juli 2022 hierover te informeren.**

***Reactie GGD***: Ook bij deze meerjarenbegroting is door de GGD getracht om autonome ontwikkelingen zelfstandig te kunnen absorberen. Voor een aantal ontwikkelingen (exogeen/endogeen) is dit soms haalbaar. Voor merendeel van deze specifieke ontwikkelingen is het helaas niet haalbaar i.v.m. omvang. Met onze gemeenten hebben we afspraken over compensatie van deze autonome ontwikkelingen. Voor autonome ontwikkelingen zoals indexering en CAO worden gemeenten door het Rijk ook gecompenseerd. De omvang van deze noodzakelijke autonome ontwikkelingen zijn van een hoge volume waardoor dit niet te absorberen is in onze beleidsbegroting 2023.

### Zienswijze op de GR Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB)

1. De OMWB heeft een kosteneffectiviteitsonderzoek uit laten voeren (van goed naar beter). In de ontwerpbegroting 2023 komen er netto €478.000 besparingen bij. Aan de OMWB verzoeken we duidelijkheid te verstrekken over welke maatregelen op welke wijze in de begroting worden verwerkt om deze besparingsmaatregelen te effecturen.

***Reactie OMWB***: In de diverse voortgangsrapportages wordt hier nader op ingegaan. De resultaten worden verwerkt in een begrotingswijziging voor 2023.

2. De OMWB geeft in haar ontwerpbegroting aan dat twee aanvullende ontwikkelingen risico's opleveren die nog niet te kwantificeren zijn; de impact van de bevoegdheidsverschuiving VTH-bodemtaken van provincie naar gemeenten en de stijgende inflatie. Aanleiding is om aan te OWWB te vragen om kritisch naar de risicotabel te kijken en of de risico's in voldoende mate zijn meegenomen.

***Reactie OMWB:*** Deze risicotabel wordt bij ieder P&C document herijkt. De effecten van de inwerkingtreding van de Omgevingswet (incl. bodemtaken) worden dan ook meegenomen op basis van de laatst beschikbaar informatie.

3. Daarnaast vragen we aan de OWMB om een analyse uit te voeren op de gerealiseerde gemiddelde declarabiliteit en wat dit mogelijk voor effect heeft in 2022 en verder met als doel om een zo goed mogelijke norm als uitgangspunt te hebben voor toekomstige begrotingen.

***Reactie OMWB:*** Dit is onderwerp van onderzoek in het programma van Van Goed Naar Beter.

## B. FINANCIËLE EN BELEIDSMATIGE RICHTLIJNEN (=BEGROTINGSRICHTLIJNEN) BEGROTINGEN GEMEENSCHAPPELIJKE REGELINGEN 2024

Onderstaande richtlijnen zijn regionaal voorbereid. Daar waar dat van toepassing is zijn de aanvullingen vanuit Bergen op Zoom aangegeven.

1. We verwachten van het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling (GR) dat zij een structureel sluitende meerjarenbegroting 2024-2027 aanbiedt aan de deelnemers. De GR vermeldt duidelijk de uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting 2024. In de begroting 2024 neemt de GR ook een overzicht op met de bijdragen 2024 t/m 2027 per deelnemer.
2. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken in de primitieve begroting opgenomen, behalve als dit eerder door het Algemeen Bestuur is besloten.
3. De begroting bevat een overzicht met het verloop van aanwezige reserves. In dit overzicht is te zien wanneer de reserve wordt ingezet en voor welk bedrag per jaar. Hierin wordt ook het doel van de reserve omschreven.
4. Wanneer een reserve 2 jaar of langer niet wordt ingezet, dan legt de GR deze reserve in de besluitvorming bij de ontwerpbegroting voor. Het uitgangspunt is dat deze reserve op dat moment vrijvalt. Wordt er niet besloten tot vrijval dan geeft de GR in de ontwerpbegroting de planning en het doel van de uitgaven voor deze reserve opnieuw aan.
5. De bijdrage van de deelnemende gemeenten in de begroting 2024 stijgt maximaal met de geldende CAO indexering en de prijsontwikkeling uit de septembercirculaire 2022 (of een actuelere circulaire). Ook wijzigt de bijdrage wanneer er wijzigingen zijn in de kwantiteit van de dienstverlening die de deelnemers afnemen.
6. In de ontwerpbegroting worden de mogelijkheden beschreven om de bijdrage van de deelnemende gemeenten te verminderen, bijvoorbeeld door besparingen voor te stellen of beleidsinhoudelijke keuzes aan te geven.
7. Een positief jaarrekeningresultaat wordt uitgekeerd aan de deelnemers. De GR kan hier alleen van afwijken door

een duidelijk en gemotiveerd voorstel voor resultaatbestemming voor te leggen aan het Algemeen Bestuur.
8. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschrijft de GR de risico's met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen.

Geldend voor de BWB, GGD, OMWB, RBL, RWB, VR, WBA, ISD en WVS. Uiteraard kunnen deze algemene financiële richtlijnen ook van toepassing worden verklaard op andere GR'en. De RAV beschikt in dit overzicht over afwijkende financiële richtlijnen. Een en ander is toegelicht bij de RAV.
Hierna volgen de aanvullende financiële en beleidsmatige richtlijnen begroting 2024 per GR.

## BWB

### Algemene financiële richtlijnen

Richtlijn 3 voor BWB niet van toepassing, de BWB kent namelijk geen reserves.

1 In de begroting 2024 wordt een overzicht opgenomen met de bijdrage (2024 t/m 2027) per deelnemer.
2 Een positief resultaat vloeit terug naar de deelnemers, tenzij het AB hierin afwijkend besluit.
3 De begroting dient in principe opgesteld te worden op basis van bestaand beleid, tenzij eerder anders besloten door het Algemeen Bestuur.
4 De bijdrage van de deelnemende gemeenten in de begroting 2024 stijgt maximaal met de geldende cao-indexering en de prijsontwikkeling uit de septembercirculaire 2022 (of een actuelere circulaire). Ook wijzigt de bijdrage wanneer er wijzigingen zijn in de kwantiteit van de dienstverlening die dedeelnemers afnemen.
5 In de ontwerpbegroting worden de mogelijkheden beschreven om de bijdrage van de deelnemende gemeenten te verminderen, bijvoorbeeld door besparingen voor te stellen of beleidsinhoudelijke keuzes aan te geven.
6 In de begroting wordt een paragraaf opgenomen (Weerstandsvermogen en risicobeheersing) waarin specifiek wordt ingegaan op de risico's met de meeste impact en de getroffen beheersmaatregelen.

### Beleidsmatige richtlijnen begroting 2024 BWB

1. We verwachten van de BWB dat zij -in overleg met de deelnemers- de bestaande kritische prestatie indicatoren (kpi's) beziet op relevantie, deze waar nodig aanscherpt en nieuwe kpi's ontwikkelt. Het doel is om bij de begroting 2024 over een volledige set van kpi's te beschikken, waarover tussen BWB en deelnemers overeenstemming is.
2. De implementatie van het IT-motorblok heeft de afgelopen jaren van de BWB veel inzet gevraagd. In deze periode is het managementinformatiesysteem voor de deelnemers niet operationeel geweest. Vanwege het belang van managementinfo wordt aan de BWB gevraagd om de management info tool uiterlijk per 1 januari 2023 in de basis operationeel te laten functioneren.
3. De medewerkers zijn het belangrijkste kapitaal van de BWB. Daarom achten de deelnemers het van belang, zeker nu er sprake is van een hoog ziekteverzuim en uitzicht op met pensioen gaan van medewerkers in spilfuncties, dat er uiterlijk per 1 januari 2023 een strategisch personeelsplan beschikbaar komt.

## GGD

### Beleidsmatige richtlijnen kadernota 2024 GGD West-Brabant

1. De GGD voert in West-Brabant de in de Wet Publieke gezondheid (Wpg) aan de gemeenten opgedragen taken uit. Op onderdelen betreft dit ook taken die vallen onder de Jeugdwet, Omgevingswet, wet op de Kinderopvang en de wet op de Veiligheidsregio's. Leidraad in het handelen van de GGD is het bewaken, beschermen en bevorderen van de publieke gezondheid.
2. De GGD geeft in de kaders en Beleidsbegroting 2024 duidelijk weer op welke wijze invulling gegeven gaat worden aan de in het Meerjarenbeleidskader 2023 – 2026 opgenomen ambities. Daarbij dient u goed notie te nemen van:
   a. De door de VNG uitgebrachte propositie 'De winst van het sociaal domein' (met als uitgangspunten o.a. 'kansengelijkheid' en 'gezond leven makkelijker maken') en het VNG-Koersdocument 'Met daadkracht naar veerkracht'.
   b. De Gezamenlijke gezondheidsambitie 'Vooruitzien naar een Gezonder Nederland' van VNG en de zorgverzekeraars. In West-Brabant bent u bij de regionale uitwerking van deze ambitie partij.
   c. Ontwikkelingen op lokaal niveau, zoals lokale preventieakkoorden en -aanpakken, JOGG en gemeentelijke gezondheidsvisies en – nota's. Samen met gemeenten en lokale partners werkt u hierbij aan de uitwerking en realisering van doelen en ambities.
3. Met behulp van prestatie-indicatoren brengt de GGD de resultaten in beeld die zij bereikt op de diverse door haar uit te voeren taken. Door de noodgedwongen grootschalige inzet vanuit de GGD ter beteugeling van de Coronacrisis heeft het actualiseringstraject van de prestatie-indicatoren vertraging opgelopen. In de loop van 2022 heeft de GGD samen met een ambtelijke werkgroep de optimalisering van deze indicatoren weer ter hand genomen. Wij gaan ervan uit dat de GGD de geactualiseerde indicatoren opneemt in de Beleidsbegroting 2024.
4. In eendrachtige samenwerking met de landelijke overheid, RIVM en GGD GHOR Nederland behoren de GGD' en goed toegerust en voorbereid te zijn op mogelijke oplevingen van COVID-19 dan wel op een door een andere zoönose/virus veroorzaakte gezondheidscrisis. De raad verwacht dat de GGD West-Brabant in afstemming met de Veiligheidsregio Midden en West-Brabant en omringende GGD'en werkt aan een robuustere organisatie die het makkelijker maakt om snel en adequaat in te spelen op grote crisissituaties in de regio. Wij gaan ervan uit dat u:

a. In de kaders en daaropvolgende Beleidsbegroting 2024 een beschrijving geeft van hoe deze robuustere organisatie eruit gaat zien.
b. De raad informeert over de stand van zaken rond de samenwerking tussen de GGD'en in Brabant, Zeeland en Limburg bij door infectieziekten veroorzaakte gezondheidscrises.

## OMWB

**Beleidsmatige richtlijnen**

1. Kijk kritisch naar bestaande werkzaamheden en evalueer deze tijdig. Hanteer bij het opstellen van de begroting het principe nieuwe werkzaamheden voor oud. We vragen de omgevingsdienst hierbij de focus te leggen op het programma collectieve taken (P3). Het beschikbare bedrag op basis van de overeengekomen verdeelsleutel hoort daarbij niet het uitgangspunt te zijn, maar nut en noodzaak van de in programma 3 opgenomen taken en werkzaamheden.
2. De resultaten en uitgangspunten van het kwaliteitsmanagementsysteem en de doorontwikkeling van datamanagement en -beheer worden transparant verwerkt in de (meerjaren-)begroting. De resultaten worden o.a. vertaal in de begroting door het opnemen van prestatie-indicatoren voor de (primaire) processen.

## RAV

**Financiële richtlijnen begroting 2024**

1. Alleen richtlijn 1 en 7 van de algemene financiële richtlijnen zijn van toepassing
2. De financiële richtlijnen wijken bij RAV af van de algemene regionale voorbereide financiële richtlijnen. Dit heeft met de specifieke wijze van financieren van de RAV te maken.

**Beleidsmatige richtlijnen**

1. De RAV waarborgt onder de nieuwe wet ambulancezorg de kwaliteit en continuïteit van de ambulancezorg in heel haar werkgebied. De ambulancezorg dient blijvend te worden uitgevoerd zonder gemeentelijke financiële bijdragen.
2. Het Landelijk Kwaliteitskader Ambulancezorg 1.0 bevat 26 indicatoren waarmee daadwerkelijk het niveau van de geleverde zorg wordt gemeten. Tijdigheid in het spoedvervoer is er hier één van. De indicatoren zijn onderverdeeld in zeven segmenten: Bereikbare en beschikbare zorg, Patiënt centraal, Veilige zorg, Professionaliteit, Samenwerken, Continue verbeteren en Basis op orde. De RAV informeert de gemeenten hoe zij voldoet aan het landelijke kwaliteitskader.
3. In haar begroting geeft de RAV aan hoe zij de paraatheidsuitbreidingen conform het landelijk referentiekader Spreiding & Beschikbaarheid in 2024 verwacht te realiseren. Uitgangspunt dient te zijn dat in het hele werkgebied de responstijd voor A1 ritten niet meer dan 5% wordt overschreden (melding-aankomst meer dan 15 minuten).
4. In haar begroting geeft de RAV aan op welke wijze zij invulling geeft aan de aanbevelingen uit het in 2023 uitgevoerde landelijke klanttevredenheidsonderzoek door NIVEL en het klanttevredenheidsonderzoek door middel van direct contact met de patiënt.

## RBL

**Beleidsmatige richtlijnen: Geen**

## RWB

**Specifieke financiële richtlijn voor de Regio West-Brabant:** Bij de uitvoeringsgerichte taak Kleinschalig Collectief Vervoer geldt voor de vervoersprijs per eenheid een aanpassing aan de hand van de branchegerichte NEA-index. Verder worden de vervoerslasten begroot aan de hand van het geprognosticeerde gebruik van de vervoersvoorziening. Doorbelasting van kosten aan gemeenten en provincie vindt plaats op basis van realisatie.

**Beleidsmatige richtlijnen begroting 2025 gemeenschappelijke regelingen Regio West-Brabant**

In de begroting 2025 wordt in heldere taal aangegeven:

1. Welke doelen uit het actieprogramma 2024 – 2028 in 2025 worden gerealiseerd en welke doelen in de periode 2026-2028 worden beoogd;
2. Wat de financiële en personele inzet van de RWB hierbij is en welke aanvullende middelen (capaciteit en financien) van de gemeenten worden gevraagd;
3. Of, en zo ja op welke wijze er voor de uitvoering van de actieagenda samenwerking nodig is met de Stedelijke Regio's en Rewin en hoe deze samenwerking wordt vormgegeven;
4. Op welke wijze de verbinding met onderwijs en bedrijfsleven wordt gelegd bij de uitvoering van het actieprogramma.

## VR MWB

**Aanvullende financiële richtlijnen**

1. De GR wordt gevraagd om de begroting op te stellen waarbij separaat inzichtelijk is wat de financiële gevolgen zijn van de diverse onderdelen met minimaal:
   a. Indexering
   b. Invoering omgevingswet
   c. Bezuiniging scenario's
   d. Geen herijking maar wijziging van beleid.
2. In de kaderbrief en/of begroting zal een uitgebreide toelichting opgenomen worden over de verdere uitwerking, beleidsmatig en financieel, van de Stichting Risicobeheer.

**Beleidsmatige richtlijnen**

1. De Veiligheidsregio heeft als taak zorg te dragen voor crisisbeheersing, risicobeheersing, brandweerzorg, bevolkingszorg en geneeskundige hulpverlening bij rampen en crises met als doel gezamenlijk de fysieke veiligheid en maatschappelijke continuïteit in de regio te borgen. Zodoende draagt de veiligheidsregio Midden- en West-Brabant bij aan een veilige omgeving.

2. In het nog op te stellen beleidsplan 2024-2027 zijn actiepunten opgenomen, die uiterlijk in 2027 moeten zijn gerealiseerd. In de kaderbrief 2024 geeft de Veiligheidsregio aan welke actiepunten in 2024 centraal staan. In de begroting geeft de Veiligheidsregio aan op welke wijze deze actiepunten worden ingevuld.
3. Onderdeel controles, toezicht en handhaving
    a. Hoe staat het met de implementatie van het basistakenpakket?
    b. Een algemene rapportage over de bevindingen van de controles (aantallen, overtredingen, opgelegde sancties) met zo mogelijk een differentiatie per gemeente.
4. Verder zijn we benieuwd naar het volgende (deze zaken mogen ook terugkomen als projectvoortgang binnen de Burap):
    a. Voortgang Safety Village (kosten, gebruik, etc.)
    b. Voortgang Risk Factory
    c. Regionaal Coördinatie Centrum : prestaties meldkamer.
5. In de kaderbrief dient aandacht gegeven te worden aan de ontwikkelingen op het gebied van:
    a. Invoering omgevingswet
    b. Energietransitie
6. Verder is er behoefte aan een toelichting op de verdere uitwerking van de " Stichting risicobeheer" en een actualisatie van de nota reserves en voorzieningen.

## WBA

**Beleidsmatige richtlijnen begroting 2024 West-Brabants Archief**

1. De deelnemers worden door het WBA meegenomen en ondersteund bij de consequenties van nieuwe wetgeving en de hieruit voortvloeiende beleidsdocumenten;
2. De deelnemers stellen jaarlijks, in overleg met het WBA, de prioriteiten binnen het uitvoeringsprogramma van de Beleidsvisie WBA;
3. Bij het jaarlijks stellen van prioriteiten binnen het uitvoeringsprogramma Beleidsvisie WBA, dienen vooraf(!) de financiële consequenties van die prioriteiten duidelijk te zijn bij de deelnemers.

## WVS

**Aanvullende financiële richtlijnen WVS-begroting 2025:**

1. De op WVS betrekking hebbende ramingen en effecten van de ketensamenwerking worden herkenbaar in een afzonderlijke paragraaf in de begroting 2025 opgenomen. WVS zorgt er voor dat haar begroting op dit punt aansluit bij de begrotingen van het Werkplein Hart van West-Brabant en de ISD Brabantse Wal.
2. De in de financiële richtlijn 3 bedoelde reserves betreffen uitsluitend de bestemmings-reserves.

**Beleidsmatige richtlijnen WVS-begroting 2025**

1. WVS houdt inzichtelijk welke activiteiten en risico's verbonden zijn aan de afbouw van het huidige SW-bestand in combinatie met de opdrachtportefeuille en stelt maatregelen voor om nadelige financiële gevolgen daarvan zoveel mogelijk te beperken.
2. WVS besteedt in de begroting aandacht aan de visie en ambitie rondom de doorontwikkeling van het sociaal ontwikkelbedrijf. Daarbij verwachten we dat de gemaakte keuzes rond de verschillende leerroutes vertaald worden in concrete interne doelstellingen en acties die bijdragen aan het realiseren van de ketensamenwerking.
3. De begroting 2025 van WVS is opgesteld in lijn met ambities en doelstellingen van de integrale ketensamenwerking met het Werkplein Hart van West-Brabant en de ISD Brabantse Wal. De ketenpartners dienen hun activiteiten en inspanningen in samenhang te bezien, waarbij het resultaat van de organisaties tezamen optimaal dient te zijn.

## ISD Brabantse Wal

**Financiële richtlijnen Begroting 2025**

1. We verwachten van het Gemeenschappelijk Orgaan van de ISD BW dat zij een structureel sluitende meerjarenbegroting, waarin vier jaar vooruit wordt gekeken, aanbiedt aan de deelnemers. De ISD BW vermeldt daarin duidelijk de uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting voor 2025. In de begroting voor 2025 neemt de ISD BW ook een overzicht op met de bijdragen voor de komende vier jaar per deelnemer.
2. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken in de primitieve begroting opgenomen, behalve als dit eerder door het Bestuur is besloten.
3. De bijdrage van de deelnemende gemeenten in de begroting voor het komende jaar stijgt maximaal met de geldende CAO-indexering, overige CAO-afspraken en de prijsontwikkeling uit de meest recente circulaire. Voor het opstellen van zowel de kaderbrief als de begroting gebruikt de ISD BW de dan meest recente circulaire voor zowel de loon- als de prijsindex. Uiteraard wijzigt de deelnemersbijdrage ook wanneer er wijzigingen zijn in de kwantiteit van de dienstverlening die de deelnemers afnemen.
4. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschrijft de gemeenschappelijke regeling de risico's met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen. Ook geeft de gemeenschappelijke regeling per deelnemer inzicht in de benodigde weerstandscapaciteit.

**Aanvullende financiële richtlijn Begroting 2025**

5. De op de ISD BW betrekking hebbende ramingen en effecten van de ketensamenwerking worden herkenbaar in een afzonderlijke paragraaf in de begroting 2025 opgenomen. De ISD BW zorgt er voor dat haar begroting op dit punt aansluit bij de begrotingen van het Werkplein Hart van West-Brabant en WVS.

**Beleidsmatige richtlijnen Begroting 2025**

1. De ISD BW heeft als hoofddoel om uitstroom van

werkzoekenden naar regulier betaald werk te realiseren. Daarnaast heeft de ISD BW de taak om sociale uitsluiting en armoede te voorkomen door middel van (inkomens-) ondersteuning en schuldhulpverlening en wordt de Wet inburgering uitgevoerd. In de kaderbrief en begroting wordt kwantitatief en kwalitatief beschreven hoe hiertoe middelen worden ingezet.

2. De activiteiten van de ISD BW vormen een keten met de activiteiten in de integrale toegangen van de deelnemende gemeenten en de activiteiten van de WVS en het Werkplein Hart van West Brabant. De ketenpartners dienen hun activiteiten en inspanningen in samenhang te bezien, waarbij het resultaat van de organisaties tezamen optimaal dient te zijn. De ISD BW participeert aan en in de integrale toegangen van elk van de deelnemende gemeenten alsmede in het Werkgeversservicepunt (WSP) waar het betreft de werkgeversdienstverlening.
3. De ISD BW en de WVS werken samen met de deelnemende gemeenten vanuit de vraag van de werkgever aan het versterken van vaardigheden en competenties van werkzoekenden en het ontwikkelen van activiteiten op het gebied van werk of participatie inclusief voor werkzoekenden met een arbeidsbeperking en/of indicatie beschut werken.
4. De begroting 2025 van de ISD BW is opgesteld in lijn met de in 2023 geformuleerde ambities en doelstellingen in de 'Uitgangspuntennotitie ISD BW'.
5. De ISD BW besteedt in de begroting aandacht aan de in de opdracht van de directeur ISD Brabantse Wal opgenomen ontwikkelingen. Deze dienen vertaald te worden in concrete interne doelstellingen en acties.
6. De gemeenschappelijke regeling wordt geëvalueerd en zo nodig geactualiseerd en in overeenstemming gebracht met de herziene Wet gemeenschappelijke regelingen en de gewenste governancestructuur op de aan de ISD BW opgedragen beleidsterreinen. Intensivering van of verdergaande samenwerking met Werkplein Hart van West-Brabant en WVS is daarbij een wens.

## C. TOELICHTING PER VERBONDEN PARTIJ: PUBLIEKE VERBONDEN PARTIJEN

| **Belgisch-Nederlands Grensoverleg (BENEGO)** | |
|---|---|
| Doel | Op 28 juni 2007 is besloten BENEGO in een gewijzigde vorm te continueren.<br>De doelen die BENEGO nastreeft luiden als volgt:<br>• Het zeer actief verbinden van lokale initiatieven bij zowel Belgische als Nederlandse grensgemeenten met als doel hiervoor substantiële subsidiebijdrages te verwerven onder andere via Interreg;<br>• Het in stand houden van een platformfunctie die minimaal éénmaal per jaar een conferentie belegt voor de deelnemende grensgemeenten en tevens op verzoek van de leden concrete samenwerking c.q. informatie-uitwisseling over grensoverschrijdende actuele thema's actief entameert;<br>• Het in stand houden van de rechtspersoon (GOL). |
| Betrokkenen | Deelnemende gemeenten behorend tot het samenwerkingsgebied:<br>Bergen op Zoom, Roosendaal, Rucphen, Woensdrecht en Halderberge. Geen vestigingsplaats, alleen overlegvorm.<br><br>Deelnemende gemeenten niet behorend tot het samenwerkingsgebied:<br>Alphen-Chaam, Antwerpen, Arendonk, Baarle-Hertog, Baarle-Nassau, Breda, Essen, Etten-Leur, Goirle, Hilvarenbeek, Reusel-De Mierden, Hoogstraten, Kalmthout, Kapellen, Ravels, Tilburg, Turnhout, Wuustwezel, Zundert. |
| Risico totaal | Jaarlijkse bijdrage van het gemeentelijk belang in grensoverschrijdende projecten |
| Bestuurlijk belang | Twee leden van het college van B&W, aangewezen door de gemeenteraad, vertegenwoordigen de gemeente in de Algemene Ledenvergadering |
| Financieel belang | Jaarlijkse bijdrage (opgenomen in de begroting) |
| Uittredingsbepalingen | - |
| Eigen Vermogen<br>Vreemd vermogen<br>Resultaat | Niet van toepassing, er is geen vermogenspositie en geen resultaat, eventuele kosten worden direct verrekend. |
| Programma | 1 Bestuur en Ondersteuning |
| Portefeuillehouder | Burgemeester Mevr. Drs. M. Mulder MSc. |

| GR Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Doel | Gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemende gemeenten en het waterschap op het gebied van de heffing en invordering van belastingen en de uitvoering van de Wet waardering Onroerende Zaken. | | | |
| Betrokkenen | Waterschap Brabantse Delta en gemeenten Bergen op Zoom, Breda, Dongen, Etten-Leur, Halderberge, Loon op Zand, Moerdijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Woensdrecht en Zundert. Vestiging Etten-Leur. | | | |
| Risico totaal | • De gemeente is verplicht een – jaarlijks te bepalen – bijdrage te betalen aan de begroting.<br>• De gemeente staat, gezamenlijk met de overige deelnemers, garant voor de juiste betaling van rente, aflossing, boeten en kosten van de door het BWB af te sluiten langlopende leningen, kasgeldleningen en in rekening courant op te nemen gelden, naar verhouding van voornoemde bijdrage aan de begroting. | | | |
| Bestuurlijk belang | Het college van B&W wijst uit hun midden een lid aan voor het algemeen bestuur. De voorzitter en de leden van het dagelijks bestuur zijn door en uit het midden van het algemeen bestuur gekozen. | | | |
| Financieel belang | Het algemeen bestuur stelt de berekeningswijze van de bijdrage van de deelnemers aan de begroting van de BWB vast met een versterkte meerderheid van tenminste tweederde van het maximaal aantal in dit bestuur uit te brengen stemmen. De deelnemers staan gezamenlijk garant voor de juiste betaling van rente, aflossing, boeten en kosten van de door het BWB af te sluiten langlopende leningen, kasgeldleningen en in rekening courant op te nemen gelden, naar verhouding van voornoemde bijdrage aan de begroting. | | | |
| Uittredingsbepalingen | Gedurende drie jaar na de datum van toetreding tot de regeling is het niet mogelijk om uit de regeling uit te treden. Voor uittreding wordt een opzegtermijn van tenminste een jaar in acht genomen. Het schadebedrag wordt gesteld op driemaal de jaarbijdrage. | | | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | | | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 155 | 1 januari 2024: | 0 |
| | 31 december 2022: | 436 | 31 december 2024 | 0 |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 1.050 | 1 januari 2024: | 750 |
| | 31 december 2022: | 900 | 31 december 2024 | 600 |
| | | | | |
| Resultaat | 2022: | 436 | 2024 | 0 |
| Programma | 1 Bestuur en Ondersteuning | | | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. J.A.A. Pals | | | |

| GR West-Brabants Archief (WBA) | |
|---|---|
| Doel | • De belangen van de deelnemers met betrekking tot de zorg, het beheer, de bewaring en het ter beschikking stellen van de in de archiefbewaarplaats berustende archiefbescheiden en collecties van de deelnemende gemeenten te behartigen alsmede het toezicht op het beheer van de archiefbescheiden van de deelnemers voor zover deze niet zijn overgebracht.<br>• Het in het samenwerkingsgebied vervullen van de functie van regionaal kennis- en informatiecentrum op het gebied van de lokale en regionale geschiedenis middels het opbouwen en beheren van een zo breed mogelijke collectie regionaal-historisch bronnenmateriaal en deze op een zo actief mogelijke wijze beschikbaar stellen aan en dienstbaar maken voor een breed publiek. |
| Betrokkenen | Deelnemende gemeenten: Bergen op Zoom (vestigingsplaats), Etten-Leur, Roosendaal, Moerdijk, Halderberge, Rucphen, Steenbergen, Woensdrecht, Zundert |
| Risico totaal | De gemeente draagt bij in een eventueel nadelig saldo |
| Bestuurlijk belang | Het college van B&W wijst een collegelid aan voor het algemeen bestuur. Portefeuillehouder is ook lid van het dagelijks bestuur. |

| GR West-Brabants Archief (WBA) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Financieel belang | De bijdrage bestaat uit een bedrag per deelnemer en is gebaseerd op het aantal strekkende meters archief dat per deelnemer opgenomen is in de archiefbewaarplaats op de peildatum 1-1-2017. Daarnaast is een bijdrage bedoeld om de verbinding tussen het Archief en het Cultuurbedrijf te behouden en optimaliseren. | | | |
| Uittredingsbepalingen | Uittreding dient schriftelijk medegedeeld te worden aan het algemeen bestuur. De uittreding vindt niet eerder plaats dan op 31 december van het jaar volgend op het jaar waarin de schriftelijke uittreding bij het algemeen bestuur is ingediend. Aan de uittreding wordt door het algemeen bestuur voorwaarden en gevolgen verbonden. De nadelige financiële gevolgen voor het West-Brabants Archief, die veroorzaakt worden door de uittreding, inclusief de hierdoor ontstane wachtgeldverplichting worden bij de uittredende deelnemer in rekening gebracht. Een onafhankelijke externe deskundige adviseert over de vaststelling van de financiële gevolgen. Het advies van deze deskundige is voor partijen bindend. | | | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | | | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 263 | 1 januari 2024: | 155 |
| | 31 december 2022: | 260 | 31 december 2024: | 155 |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 71 | 1 januari 2024: | 77 |
| | 31 december 2022: | 72 | 31 december 2024: | 77 |
| Resultaat | 2022 | 3 N | 2024 | 0 |
| Programma | 1 Bestuur en Ondersteuning | | | |
| Portefeuillehouder en lid Algemeen Bestuur | Wethouder Dhr. J.A.A. Pals | | | |

| GR Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (GRVR) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Doel | Afstemming tussen hulpdiensten voor het bereiken van grotere slagkracht en betere dienstverlening | | | |
| Betrokkenen | In de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant wordt deelgenomen door de 24 gemeenten, de Brandweer Midden- en West-Brabant, De GHOR Midden- en West-Brabant en de Gemeenschappelijke Meldkamer. Vestiging Tilburg. | | | |
| Risico totaal | Bijdrage o.b.v. Cebeon maatstaven | | | |
| Bestuurlijk belang | De burgemeester heeft zitting in het dagelijks bestuur, de gemeenteraad heeft een plaatsvervangend lid aangewezen. | | | |
| Financieel belang | De bijdrage is gebaseerd op de Cebeon maatstaven zoals deze ook voor het Gemeentefonds worden gehanteerd | | | |
| Uittredingsbepalingen | Uittreden is in principe niet mogelijk. Het betreft hier een wettelijke verplichting. | | | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | | | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 18.703 | 1 januari 2024: | 5.276 |
| | 31 december 2022: | 16.476 | 31 december 2024 | 4.912 |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 28.567 | 1 januari 2024: | 55.277 |
| | 31 december 2022: | 36.668 | 31 december 2024 | 59.803 |
| | | | | |
| Resultaat | 2022: | 941 V | 2024 | 0 |
| Programma | 2 Veiligheid | | | |
| Portefeuillehouder | Burgemeester Mevr. Drs. M. Mulder MSc. | | | |

| GR Regio West-Brabant (RWB) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Doel | RWB draagt bij aan de ontwikkeling van een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor de gehele regio. De basis hiervan ligt in het Actieprogramma Regio West-Brabant. Voor de regionale opgaven zijn vier pijlers vanuit overheidsperspectief het meest relevant:<br>• Economie<br>• Arbeidsmarkt (afstemming vraag en aanbod)<br>• Mobiliteit (multimodale bereikbaarheid)<br>• Ruimte (het vastleggen van de ruimtelijke consequenties van economische activiteiten in afweging met andere ruimtelijke functies).<br>•<br>Hierbij richt RWB zich vooral op strategische, ordenende zaken die op de schaal van West-Brabant relevant zijn. RWB zet haar kracht in om het bestuurlijk gesprek te organiseren als secretaris, te adviseren, programma- en procescoördinatie, belangenbehartiging, lobby en kennisdeling. | | | |
| Betrokkenen | Deelnemende gemeenten behorend tot het samenwerkingsgebied:<br>Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Halderberge, Moerdijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Woensdrecht en Zundert . Vestiging Etten-Leur. | | | |
| Risico totaal | - | | | |
| Bestuurlijk belang | Wethouder Hopmans vertegenwoordigt, als lid van het college van B&W, de gemeente in het Algemeen Bestuur. Portefeuillehouders vertegenwoordigen de gemeente in de Bestuurscommissies Middelen, RO, Duurzaamheid, Zorg/Welzijn/Onderwijs, Sociaal-Economische Zaken, KCV en Mobiliteit. | | | |
| Financieel belang | Jaarlijkse bijdrage op basis van inwoneraantal. | | | |
| Uttredingsbepalingen | Een deelnemende gemeente kan uittreden uit de regeling door toezending aan het algemeen bestuur van daartoe strekkende besluiten van haar college van B&W van Burgemeester en Wethouders.<br>De uittreding vindt, behoudens een door het algemeen bestuur geaccepteerde afwijking, plaats op 1 januari van het tweede jaar, volgend op dat waarin het besluit tot uittreding in de Staatscourant is bekend gemaakt. Daarbij brengt het algemeen bestuur in elk geval de financiële consequenties van de uittreding in beeld en draagt zij er zorg voor dat het openbaar lichaam een redelijke periode krijgt om haar begroting en formatie in overeenstemming te brengen met het nieuwe aantal deelnemers. Verplichtingen die specifiek voor de uittredende gemeente zijn aangegaan zullen daarbij in principe ook door die gemeente nagekomen dienen te worden. | | | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | | | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 1.312 | 1 januari 2024: | 713 |
| | 31 december 2022: | 1.128 | 31 december 2024 | 692 |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 5.382 | 1 januari 2024: | 6.386 |
| | 31 december 2022: | 6.399 | 31 december 2024 | 6.386 |
| | | | | |
| Resultaat | 2022: | 275 V | 2024 | 0 |
| Programma | 1 Bestuur en Ondersteuning | | | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. D.P.E. Hopmans | | | |

| GR Programma schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten | |
|---|---|
| Doel | Regionale centrale leerlingenadministratie; Centralisering van het gegevensbeheer RMC en leerplicht (wettelijke taak) voor betere controle op voortijdig schoolverlaters en schoolverzuim, eenduidige cijfers en werkwijze in regio en betere aansluiting bij (regionaal georganiseerde) partners als het Voortgezet Onderwijs/MBO zelf, maar ook Zorg, Veiligheidspartners. |
| Betrokkenen | 18 gemeenten nemen deel aan de GR waaronder de Gemeente Bergen op Zoom. Vestiging Breda. |
| Risico totaal | Bergen op Zoom blijft zelf eindverantwoordelijk voor deze wettelijke taak. Breda wordt gemandateerd om de centrale leerlingenadministratie te voeren. Risico blijft beperkt tot maximaal de jaarlijkse bijdrage. |
| Bestuurlijk belang | Vertegenwoordiger in bestuur GR van de 18 gemeenten is portefeuillehouder educatie. |
| Financieel belang | De kosten bedragen op jaarbasis € 40.000,- (afgerond). |
| Uittredingsbepalingen | Looptijd van de GR is twee jaar. Tussentijdse ontbinding kan uitsluitend als alle gemeenten daartoe instemmen. |
| Eigen Vermogen | Er is geen eigen / vreemd vermogen. De (mogelijk) resterende middelen worden door gemeente Breda gereserveerd om in het volgend jaar te besteden. |
| Vreemd vermogen | |
| Resultaat | |
| Programma | 5 Onderwijs |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. H.P. Verroen |

| GR GIA (Geweld in Afhankelijkheidsrelaties) | |
|---|---|
| Doel | Het doel van de Gemeenschappelijke Regeling (GR) Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) is om de samenwerking te verankeren tussen de West-Brabantse gemeenten bij de aanpak van het voorkomen en bestrijden van GIA en de zorg voor één Meldpunt Crisiszorg in de regio West-Brabant. |
| Betrokkenen | Onderdeel van de GR GIA zijn de gemeenten uit jeugdhulpregio West-Brabant West en West-Brabant Oost, te weten: Alphen-Chaam, Halderberge, Altena, Moerdijk, Baarle-Nassau, Oosterhout, Bergen op Zoom, Roosendaal, Breda, Rucphen, Drimmelen, Steenbergen, Etten-Leur, Woensdrecht, Geertruidenberg en Zundert. Gemeente Breda fungeert binnen de GR als centrumgemeente voor de regio. |
| Risico totaal | Laag |
| Bestuurlijk belang | De portefeuillehouder is namens West-Brabant West vooruitgeschoven op dit dossier en neemt deel aan de bestuurlijke stuurgroep Veilig Thuis. Door aangesloten te zijn bij de GR GIA geeft de gemeente Bergen op Zoom invulling aan de wettelijke taak die zij heeft op het gebied van de inzet op huiselijk geweld en kindermishandeling |
| Financieel belang | Deelnemende gemeenten betalen een bijdrage, gebaseerd op de kosten van de uitvoering van werkzaamheden deze bijdrage is gebaseerd op een verdeling op basis van inwonersaantallen per gemeente. |
| Uittredingsbepalingen | De financiën uit het voor Veilig Thuis West-Brabant zijn bij het vaststellen van de centrumregeling vastgelegd in het Regionaal Beleidskader 2022 - 2025. Daarin is besloten om ieder jaar de bijdrage per gemeente te bepalen en vast te stellen in de stuurgroep. Hier komt de DUVO-bijdrage (bedoeld voor de vrouwenopvang) die aan centrumgemeente Breda wordt verstrekt, bij. Voor Bergen op Zoom betekent dit dat zij in 2022 een bijdrage van €520.713 en voor 2023 een bijdrage van €531.596 moet betalen. |
| Eigen Vermogen | |
| Vreemd vermogen | |
| Resultaat | |
| Programma | 7 Wmo en Jeugd |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. J. van Aken |

| GR Openbare Gezondheidszorg West-Brabant (GROGZ) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Doel | Gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de gezondheid(szorg) | | | |
| Betrokkenen | Gemeenten Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Halderberge, Moerdijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Woensdrecht, Zundert. Vestiging Breda. | | | |
| Risico totaal | • De gemeente draagt bij in het nadelig saldo<br>• De geneeskundige zorg afstemmen op de aanvaardbare kosten | | | |
| Bestuurlijk belang | Door de raad aangewezen lid van B&W vertegenwoordigt de gemeente in het dagelijks en algemeen bestuur | | | |
| Financieel belang | De deelnemende gemeenten dragen bij in het nadelig saldo naar rato van het aantal inwoners. | | | |
| Uittredingsbepalingen | De gemeente is verplicht op basis van de Wet Publieke Gezondheid een openbare gezondheidszorgdienst in stand te houden. | | | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | | | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 6.017 | 1 januari 2024: | 6.183 |
| | 31 december 2022: | 6.704 | 31 december 2024 | 6.106 |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 19.393 | 1 januari 2024: | 10.500 |
| | 31 december 2022: | 11.701 | 31 december 2024 | 10.500 |
| | | | | |
| Resultaat | 2022: | 437 V | 2024 | 0 |
| Programma | 7 Wmo en Jeugd | | | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. J. van Aken | | | |

| GR Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV) | |
|---|---|
| Doel | • Het instellen en in standhouden van een Regionale Ambulancevoorziening voor het werkgebied Midden en West-Brabant;<br>• Het instellen en in standhouden van een Regionale Ambulancevoorziening voor het werkgebied Brabant-Noord;<br>• Het in standhouden van een meldkamer ambulancezorg voor het werkgebied Midden- en West-Brabant;<br>• Het in standhouden van een meldkamer ambulancezorg voor het werkgebied Brabant-Noord;<br>• Het vaststellen en (doen) uitvoeren van regionale ambulanceplannen van de regio Midden- en West-Brabant en Brabant-Noord;<br>• Het (doen) leveren van een bijdrage aan de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen ten behoeve van de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant en Hulpverleningsdienst Brabant-Noord. |
| Betrokkenen | Gemeenten Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Bernheze, Boekel, Boxmeer, Boxtel, Breda, Cuijk, Dongen, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Gilze en Rijen, Goirle, Grave, Haaren, Halderberge, 's-Hertogenbosch, Heusden, Hilvarenbeek, Landerd, Lith, Loon op Zand, Maasdonk, Mill en Sint Hubert, Moerdijk, Oisterwijk, Oosterhout, Oss, Roosendaal, Rucphen, Schijndel, Sint Anthonis, Sint-Michielsgestel, Sint-Oedenrode, Steenbergen, Tilburg, Uden, Veghel, Vught, Waalwijk, Woensdrecht, Zundert. Vestiging Tilburg. |
| Risico totaal | De gemeente draagt bij in het nadelig saldo. |
| Bestuurlijk belang | Door de gemeenteraad aangewezen lid van B&W vertegenwoordigt de gemeente in het algemeen bestuur. |
| Financieel belang | De deelnemende gemeenten dragen bij in het nadelig saldo, vanaf 2012 is de jaarlijkse bijdrage komen te vervallen. |
| Uittredingsbepalingen | De gemeente is verplicht op basis van de Ambulancewet een ambulancevoorziening in stand te houden. |

| GR Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | (Alle bedragen x 1.000) | | | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 14.180 | 1 januari 2024: | 14.369 |
| | 31 december 2022: | 14.293 | 31 december 2024 | 14.369 |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 32.686 | 1 januari 2024: | 28.702 |
| | 31 december 2022: | 29.564 | 31 december 2024 | 33.917 |
| | | | | |
| Resultaat | 2022: | 221 V | 2024 | 0 |
| Programma | 7 Wmo en Jeugd | | | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. J. van Aken | | | |

| GR Werkvoorzieningsschap West-Brabant (WVS-groep) | | |
|---|---|---|
| Doel | Uitvoeren van activiteiten voor inwoners op grond van de Participatiewet, als sociaal ontwikkelbedrijf. Onder andere het bieden van beschut werk, werk voor mensen met een indicatie op basis van de oude Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) en het ontwikkelen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt naar, waar mogelijk, betaald werk. | |
| Betrokkenen | Eigenaren en klant:<br>Gemeenten Bergen op Zoom, Etten-Leur, Halderberge, Moerdijk, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Woensdrecht, Zundert. Vestiging Roosendaal.<br>Leverancier: WVS | |
| Risico totaal | Gemeenten dragen gezamenlijk (eventuele) negatieve exploitatiesaldi. Weerbaarheidsreserve van de GR is thans voldoende.<br>• Om exploitatie sluitend te krijgen zijn naast de subsidies eigen inkomsten nodig. Die omzet is afhankelijk van economische ontwikkelingen, ondernemerschap van de regeling en bereidheid ondernemers werk uit te besteden/arbeidsplaatsen ter beschikking te stellen. | |
| Bestuurlijk belang | Wethouder Hopmans vertegenwoordigt de gemeente in het algemeen bestuur. Hij vertegenwoordigt hierin de klant en eigenaar. | |
| Financieel belang | Financiering gebeurt door doorbetaling van de Rijksbijdrage van gemeenten en door bijdragen van derden. Daarnaast betaalt de gemeente op basis van het aantal geplaatsten een eigen bijdrage ter afkoop van tekortfinanciering. Als de weerbaarheidsreserve van de GR onvoldoende is in kader van dekking exploitatietekort moet de gemeente verdere afdekking van het tekort van de GR op zich nemen. | |
| Uittredingsbepalingen | Opgenomen in tekst GR artikel 38.<br>Met name lid 4 is van belang: 'Een uittredende gemeente is gehouden na uittreding bij te dragen in de negatieve effecten op de exploitatie en in de als gevolg van de uittreding mogelijk ontstane desintegratiekosten. De bijdrage wordt vastgesteld door het algemeen bestuur en de uittredende gemeente. De wijze waarop de bijdrage wordt berekend sluit zoveel mogelijk aan op de bestaande jurisprudentie. Als partijen er niet uitkomen wordt de kwestie conform lid 5 voorgelegd aan een geschillencommissie'. | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | |
| Eigen Vermogen | 31 december 2022: | 4.456 |
| Vreemd vermogen | 31 december 2022: | 19.583 |
| | | |
| Resultaat | 2022: | 1.068 V |
| Programma | 8 Werk en inkomen | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. D.P.E. Hopmans | |

| GR Intergemeentelijke Sociale Dienst Brabantse Wal | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Doel | De regeling heeft ten doel gezamenlijke uitvoering van het takenpakket van een afdeling Sociale Zaken van een gemeente, afstemmen van beleid en uitvoering en het bevorderen van de kwaliteit en continuïteit van de dienstverlening. Voor de uitvoering hiervan is de ISD Brabantse wal gevormd. | | | |
| Betrokkenen | Gemeenten Bergen op Zoom, Steenbergen en Woensdrecht. Vestiging Bergen op Zoom. | | | |
| Risico totaal | De gemeente draagt bij in het nadelig saldo | | | |
| Bestuurlijk belang | . In de gemeenschappelijke regeling is opgenomen dat het gemeenschappelijk orgaan bestaat uit de door de deelnemende colleges van burgemeester en wethouders aangewezen wethouder van de deelnemende gemeente. Dit is de wethouder met de portefeuille werk, inkomen en minimabeleid. | | | |
| Financieel belang | De begroting van de ISD Brabantse Wal bevat alleen de uitvoeringskosten waaronder personeelskosten, bedrijfsvoeringskosten en additionele kosten. De deelnemende gemeenten dragen bij naar rato van het klantenaantal met een bijstandsuitkering. De gemeenschappelijke regeling heeft geen eigen en vreemd vermogen. | | | |
| Uittredingsbepalingen | Het college van B&W van elke deelnemende gemeente kan, na vooraf verkregen instemming van de raad van die gemeente, besluiten dat de deelneming aan deze regeling wordt opgezegd. De raad van de andere gemeenten wordt over de besluiten geïnformeerd. Een dergelijk besluit tot uittreding kan niet plaatsvinden binnen vijfjaar na inwerkingtreding van deze regeling. Een uittreding kan slechts plaatsvinden met ingang van de eerste januari van enig jaar, met dien verstande dat tenminste een opzegperiode van 18 maanden in acht wordt genomen.<br>De deelnemende gemeenten regelen in alle billijkheid de gevolgen van de uittreding.<br>Daarbij geldt als uitgangspunt dat de uittredende gemeente de kosten draagt die het rechtstreekse gevolg zijn van de uittreding en dat de overige gemeenten geen financieel nadeel van de uittreding ondervinden. | | | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | | | |
| Eigen Vermogen | De GR ISD heeft geen eigen vermogen of vreemd vermogen. | | | |
| Vreemd vermogen | | | | |
| Resultaat | 2022 | 109 | 2024 | 0 |
| Programma | 8 Werk en inkomen | | | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. D.P.E. Hopmans | | | |

| GR Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB) | |
|---|---|
| Doel | OMWB neemt voorbereidende, coördinerende en uitvoerende taken op zich op het terrein van milieu, veiligheid en leefomgeving. Zij voert deze taken uit voor provincie Noord-Brabant en de aangesloten gemeenten, deels in mandaat. |
| Betrokkenen | Deelnemende gemeenten/provincie behorend tot het samenwerkingsgebied:<br>Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Dongen, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Gilze en Rijen, Goirle, Halderberge, Heusden, Hilvarenbeek, Loon op Zand, Moerdijk, Oisterwijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Tilburg, Waalwijk, Woensdrecht, Zundert en provincie Noord-Brabant. Vestiging Tilburg. |
| | |
| Risico totaal | De gemeente draagt bij in eventueel nadelig exploitatieresultaat (zie programma 3) |
| Bestuurlijk belang | Het door de raad aangewezen lid van het college van B&W vertegenwoordigt de gemeente in het algemeen bestuur |
| Financieel belang | • De gemeenten hebben een Dienstverleningsovereenkomst met de OMWB, waarin een contractmaat met het aantal af te nemen uren is opgenomen en stellen jaarlijks een werkprogramma op voor de uit te voeren werkzaamheden.<br>• De gemeenten hebben een startkapitaal gestort. |
| Uittredingsbepalingen | Bij uittreding heeft gemeente gedurende een aantal jaren een afnameverplichting. |

| GR Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB) | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | (Alle bedragen x 1.000) | | | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 2.918 | 1 januari 2024: | 3.148 |
| | 31 december 2022: | 3.610 | 31 december 2024 | 3.148 |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 3.285 | 1 januari 2024: | 5.386 |
| | 31 december 2022: | 3.458 | 31 december 2024 | 5.386 |
| | | | | |
| Resultaat | 2022: | 583 V | 2024 | 0 |
| Programma | 9 Milieu | | | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. J.A.A. Pals | | | |

## D. TOELICHTING PER VERBONDEN PARTIJ: PRIVATE VERBONDEN PARTIJEN

| NV Bank voor Nederlandse Gemeenten | | |
|---|---|---|
| Doel | De gemeente heeft belang bij een gespecialiseerde bank voor Nederlandse overheden. Daarnaast wordt dividend ontvangen. | |
| Betrokkenen | Bijna alle Nederlandse Gemeenten. Vestiging Den Haag. | |
| Risico totaal | Verlies inleg aandelenkapitaal | |
| Bestuurlijk belang | Aandeelhouder | |
| Financieel belang | De gemeente neemt via aandelen deel in de nv Gestort €93.178. | |
| Ontwikkelingen | Van oudsher neemt de gemeente deel aan deze vennootschap. Dit is een uitvloeisel van de verhouding tussen gemeente en BNG, waarbij de BNG als huisbankier fungeert. Op dit moment zijn er geen redenen om de situatie te wijzigen. Jaarlijks wordt dividend ontvangen. De gemeente maakt geen deel uit van het bestuur. | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 5.062.000 |
| | 31 december 2022: | 4.615.000 |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 143.995.000 |
| | 31 december 2022: | 107.459 |
| | | |
| Resultaat | 2022: | 300.000 |
| Programma | 1 Bestuur en Ondersteuning | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. J.A.A. Pals | |

| ZEH NV (voormalig PZEM) | |
|---|---|
| Doel | ZEH draagt zorg voor het vertegenwoordigen van het aandeelhoudersbelang in N.V. EPZ (kerncentrale) en een aantal andere kleine deelnemingen (BMC Moerdijk B.V. en NPG Willebroek N.V.) |
| Betrokkenen | Alle Zeeuwse gemeenten (+/- 47%), Provincie Zeeland (50%), Provincie Noord-Brabant en enkele West-Brabantse gemeenten. Vestiging Middelburg. |
| Risico totaal | Verlies van inleg aandelenkapitaal |
| Bestuurlijk belang | Aandeelhouder |
| Financieel belang | Gemeente bezit +/- 0,5% van de aandelen van ZEH NV die een boekwaarde hebben van €38.118 |
| Procedure begroting | Gemeente wordt via diverse informatie op de hoogte gehouden over de gang van zaken bij ZEH. Grote investeringen en/of belangrijke strategische wijzigingen worden aan de aandeelhouders voorgelegd. |

| ZEH NV (voormalig PZEM) | | | |
|---|---|---|---|
| Ontwikkelingen | De herindeling van Halsteren bij Bergen op Zoom had tot gevolg dat de aandelen van de ZEH NV (voorheen PZEM NV, daarvoor Delta NV) mee overgingen. Het aandeel van de gemeente in het totale aandelenpakket is gering. De gemeente bezit 84 aandelen. De gemeente heeft alleen via de aandeelhoudersvergadering bestuurlijke inbreng.<br>EZH is in de afgelopen na verkoop van diverse bedrijfsonderdelen (afvalverwerker Indaver, deelneming in windmolenpark, consumententak Delta, netwerkbedrijf, Sloecentrale) op dit moment eigenlijk alleen nog aandeelhouder van EPZ (=kerncentrale in Borsele) en een aantal andere kleine deelnemingen. EZH wil af van dit belang(70% EPZ)maar heeft hiervoor de medewerking van het Rijk nodig. Daar lopen al jaren gesprekken over die momenteel weer zeer actueel zijn door een mogelijke nieuwe kerncentrale.<br>Verder zijn in 2021 de aandelen die EZH wil in waterbedrijf Evides overgeheveld naar de aandeelhoudende gemeente. Hierdoor is de gemeente Bergen op Zoom nu rechtstreeks aandeelhouder in Evides.<br>Sinds 2022 wordt er ook weer dividend uitgekeerd. | | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 1.650 | |
| | 31 december 2022: | 1.589 | |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 1.229 | |
| | 31 december 2022: | 1.550 | |
| | | | |
| Resultaat | 2022: | 182 | |
| Programma | 1 Bestuur en Ondersteuning | | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. H.P. Verroen | | |

| GBE Aqua NV | | | |
|---|---|---|---|
| Doel | Het houden en beheren van aandelen in Evides | | |
| Betrokkenen | Alle Zeeuwse gemeenten (+/- 47%), Provincie Zeeland (50%) en enkele West-Brabantse gemeenten. Vestiging Middelburg. | | |
| Risico totaal | Verlies van inleg aandelenkapitaal | | |
| Bestuurlijk belang | Aandeelhouder | | |
| Financieel belang | Gemeente bezit +/- 0,5% van de aandelen van GBE Aqua die een boekwaarde hebben van € 452.329 | | |
| Procedure begroting | Gemeente wordt via diverse informatie op de hoogte gehouden over de gang van zaken bij GBE Aqua. Grote investeringen en/of belangrijke strategische wijzigingen worden aan de aandeelhouders voorgelegd. | | |
| Ontwikkelingen | De herindeling van Halsteren bij Bergen op Zoom had tot gevolg dat de aandelen van de PZEM NV (voorheen Delta NV) mee overgingen. PZEM was houder van aandelen in Evides. Deze aandelen zijn eind 2021 overgedragen aan de bestaande aandeelhouders van PZEM.<br>Voor de aankoop van het belang in Evides is GBE Aqua een lening aangegaan (circa 330 miljoen). De aandeelhouders hebben de plicht de te ontvangen dividenden van PZEM door te storten naar GBE Aqua die hiermee de lening kan aflossen. De aandeelhouders schrijven deze storting bij op de boekwaarde van de deelneming (bijschrijving bedroeg in 2022 € 457.000 en in 2023 wordt naar verwachting een vergelijkbaar bedrag bijgeschreven). | | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | | |
| Eigen Vermogen | 31 december 2022: | 30.452 | (2022 is het eerste jaar van verslaglegging) |
| Vreemd vermogen | 31 december 2022: | 263.705 | |
| | | | |
| Resultaat | 2022: | 25.167 | |
| Programma | 1 Bestuur en Ondersteuning | | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. H.P. Verroen | | |

| Enexis Holding NV (ontstaan uit Essent NV) | | |
|---|---|---|
| Doel | Beheer energienetwerk | |
| Betrokkenen | Diverse Nederlandse gemeenten en Provincies. Vestiging 's-Hertogenbosch. | |
| Risico totaal | Verlies inleg aandelenkapitaal | |
| Bestuurlijk belang | Aandeelhouder | |
| Financieel belang | Het geringe belang in Enexis Holding NV kent een boekwaarde van €1.132 (23.510 aandelen) | |
| Procedure begroting | Via diverse kanalen, waaronder de aandeelhoudersvergaderingen, wordt de gemeente geïnformeerd over de gang van zaken bij dit bedrijf. | |
| Ontwikkelingen | Enexis is sinds 2009 het afgesplitste netwerkbedrijf van Essent NV. Enexis beheert het energienetwerk in zeven provincies in Noord-, Oost-, en Zuid-Nederland. Zij zorgt ervoor dat gas en elektriciteit van de energieleveranciers veilig bij de klant terecht komen. Enexis is verantwoordelijk voor de aansluiting van ongeveer 2,6 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden. Het klimaatakkoord leidt ertoe dat netwerkbeheerders hun capaciteit enorm moeten vergroten. Dat betekent dat de investeringen de komende jaren sterk zullen toenemen. Hiervoor heeft Enexis via haar aandeelhouders voor versterking van haar vermogen een zogenaamde hybride lening afgesloten. Enexis heeft in 2022 haar commerciële tak (Fudura) verkocht. De middelen worden gebruikt voor financiering van de investeringen | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 4.432.000 |
| | 31 december 2022: | 4.491.000 |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 4.268.000 |
| | 31 december 2022: | 4.622.000 |
| | | |
| Resultaat | 2022: | 152.000 |
| Programma | 1 Bestuur en Ondersteuning | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. H.P. Verroen | |

| Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (ontstaan uit Essent NV) | | |
|---|---|---|
| Doel | Het beheer en de uitoefening van de rechten en verplichtingen ingevolge de aandelen in EPZ (w.o. de kerncentrale Borssele). | |
| Betrokkenen | Diverse Nederlandse gemeenten en Provincies. Vestiging 's-Hertogenbosch. | |
| Risico totaal | Verlies inleg aandelenkapitaal | |
| Bestuurlijk belang | Aandeelhouder | |
| Financieel belang | Het geringe belang kent een boekwaarde van €1,00 (23.510 aandelen) | |
| Procedure begroting | Via diverse kanalen, waaronder de aandeelhoudersvergaderingen, wordt de gemeente geïnformeerd over de gang van zaken bij dit bedrijf. | |
| Ontwikkelingen | PBE was aanvankelijk opgericht voor een bodemprocedure over het geschil tussen Delta en RWE over het belang in de kerncentrale in Borsele. Partijen hebben hierover een compromis bereikt. De PBE blijft voorlopig bestaan om zaken af te wikkelen volgende uit de verplichtingen van het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale 2009. Naar verwachting wordt de vennootschap in 2023 opgeheven en de resterende liquide middelen uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 1.532 |
| | 31 december 2022: | 1.480 |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 7 |
| | 31 december 2022: | 10 |
| Resultaat | 2022: | -/- €52 |
| Programma | 1 Bestuur en Ondersteuning | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. H.P. Verroen | |

| CSV Amsterdam BV | | |
|---|---|---|
| Doel | Het vertegenwoordigen van de verkopende aandeelhouders bij het beheer en de uitoefening van de rechten en verplichtingen van een eventuele vergoeding (ingevolge de procedure tegen de Staat der Nederlanden) aan de verkopende aandeelhoudersschade als gevolg van de splitsingwetgeving tussen het productie leveringsbedrijf en het netwerkbedrijf. | |
| Betrokkenen | Diverse Nederlandse gemeenten en Provincies. Vestiging 's Hertogenbosch. | |
| Risico totaal | Verlies inleg aandelenkapitaal | |
| Bestuurlijk belang | Aandeelhouder | |
| Financieel belang | Het geringe belang kent een boekwaarde van €3,14 (314 aandelen) | |
| Procedure begroting | Via diverse kanalen, waaronder de aandeelhoudersvergaderingen, wordt de gemeente geïnformeerd over de gang van zaken bij dit bedrijf. | |
| Ontwikkelingen | In tegenstelling tot eerder voorzien kan deze vennootschap nog niet geliquideerd worden doordat de koper van Attero, Waterland, in 2015 een claim heeft weggelegd. Hierover is in 2016 een akkoord bereikt. Er loopt nog een geschil met de belastingdienst waardoor nog steeds niet duidelijk is wanneer de vennootschap kan worden geliquideerd | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 312 |
| | 31 december 2022: | 210 |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 23 |
| | 31 december 2022: | 13 |
| Resultaat | 2022: | -/- €102 |
| 2021: -/- €102 | 5 Bedrijfsvoering, financiën en dienstverlening | |
| Programma | Wethouder Dhr. H.P. Verroen | |

| Rewin NV | | |
|---|---|---|
| Doel | Versterken van de regionale economie door bedrijven te stimuleren in West-Brabant te investeren. De regionale ontwikkelingsmaatschappij REWIN West-Brabant bouwt aan een economisch sterk West-Brabant, waarbij zij ondernemers helpt groeien, innoveren en vestigen. De economische agenda 2023-2026 'West-Brabant in transitie naar de nieuwe economie' vormt de basis hiervoor Deze visie voor de regio is vastgesteld door de Economic Board West-Brabant (EBWB)in samenwerking met regionale overheden, onderwijsinstellingen en ondernemers. REWIN zorgt voor de uitvoering van de agenda. | |
| Betrokkenen | De aandeelhouders zijn de 16 gemeenten in West-Brabant te weten: Alphen-Chaam, Altena, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Halderberge, Moerdijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Woensdrecht en Zundert. . | |
| Risico totaal | Verlies inleg aandelenkapitaal | |
| Bestuurlijk belang | Aandeelhouder | |
| Financieel belang | Boekwaarde aandelen €13.613 | |
| Procedure begroting | Gemeentelijke bijdragen verlopen via de GR RWB. | |
| Ontwikkelingen | De Economic Board West-Brabant (EBWB) heeft recent een nieuwe Economische Agenda voor West-Brabant vastgesteld. Deze agenda heeft als ambitie voor 2030: 'West-Brabant is in Nederland dé voorloper in de transitie naar een 'nieuwe economie' en is de plek voor innovatieve ondernemers die daaraan bijdragen. De agenda steekt in op de overlappende thema's 'Duurzame Economie' en 'Innovatief Ondernemen' met vier programma's. gebaseerd op het economische karakter van de regio. Dit zijn respectievelijk de programma's Circulair ondernemen, Plantbased ondernemen, Startup & scale-up en Innovatief MKB. REWIN heeft de opdracht gekregen van de ENWB om deze agenda samen met de triple helix partners tot uitvoering te brengen | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 1.192 |
| | 31 december 2022: | 1.058 |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 1.172 |
| | 31 december 2022: | 1.308 |
| Resultaat | 2022: | -/- 134 |
| Programma | 4 Economie | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. D.P.E. Hopmans | |

| Sportbedrijf Bergen op Zoom BV | |
|---|---|
| Doel | De bv exploiteert 2 zwembaden (De Schelp en de Melanen) en vanaf medio 2022 de binnensportaccommodaties van de gemeente Bergen op Zoom. |
| Risico totaal | Gemeente draagt het risico voor het voortbestaan c.q. het gestort aandelenkapitaal. |
| Bestuurlijk belang | Gemeente is enige aandeelhouder. |
| Financieel belang | Jaarlijks verstrekt de gemeente een subsidie van €1,8 miljoen. Gestort aandelenkapitaal van €100.000. |
| Ontwikkelingen | In 2001 is voor de exploitatie het zwembad verzelfstandigd in de vorm van een bv. De gemeente is enige aandeelhouder met een aandelenpakket van €100.000. Er is geen raad van commissarissen. De gemeente vormt het algemeen bestuur. Gezien het belang van het zwembad voor de gemeente en gezien het sociaal statuut loopt de gemeente een financieel risico indien de resultaten van de B.V. achterblijven bij de verwachtingen. In 2003 is het openluchtbad De Melanen hieraan toegevoegd. De gemeente subsidieert jaarlijks met afgerond €1,6 miljoen. In 2017 zijn de huurovereenkomst en de exploitatieovereenkomst tussen gemeente en de BV geactualiseerd. Door gedwongen sluiting van zwembad de Schelp in maart 2018 kon gedurende langere tijd geen gebruik worden gemaakt van dit bad. Na de heropening in september 2019 zijn grote problemen gebleken met water- en luchtkwaliteit waardoor zwembad geruime tijd opnieuw haar deuren heeft moeten sluiten. Door de Coronaperikelen waren zowel 2020 als 2021 lastige jaren voor de exploitatie. De financiële gevolgen werden echter grotendeels gedekt uit de Rijksmiddelen (SPUK) die hiervoor beschikbaar werden gesteld. Desalniettemin is er in 2021 een verlies geleden van € 152.878.<br>In 2022 is de naam van de BV gewijzigd in Sportbedrijf Bergen op Zoom BV. Momenteel worden concrete stappen gezet om de exploitatie van de binnensportaccommodaties in de gemeente bergen op Zoom over te nemen van de gemeente. |
| | Via diverse kanalen, waaronder de aandeelhoudersvergaderingen, wordt de gemeente geïnformeerd over de gang van zaken bij dit bedrijf. |
| | In tegenstelling tot eerder voorzien kan deze vennootschap nog niet geliquideerd worden doordat de koper van Attero, Waterland, in 2015 een claim heeft weggelegd. Hierover is in 2016 een akkoord bereikt. Er loopt nog een geschil met de belastingdienst waardoor nog steeds niet duidelijk is wanneer de vennootschap kan worden geliquideerd |
| Eigen Vermogen<br>Vreemd vermogen<br>Resultaat | (geen informatie over 2022 beschikbaar) |
| Programma | 6 Sport, cultuur en recreatie |
| Portefeuillehouder | Aandeelhouder: Wethouder Dhr. J.A.A. Pals<br>Klantwethouder: Wethouder Mevr. A.M. Demmers |

| SAVER NV | |
|---|---|
| Doel | Uitvoering afvalinzameling- en reinigingsdiensten |
| Betrokkenen | Bergen op Zoom, Roosendaal, Woensdrecht, Halderberge. Per 1/1/23: Rucphen en Zundert. Vestiging Roosendaal. |
| Risico totaal | Gemeente draagt risico omtrent voortbestaan van het bedrijf c.q. het aandelenkapitaal |
| Bestuurlijk belang | De portefeuillehouder Middelen vertegenwoordigt de gemeente in de algemene vergadering van aandeelhouders. De portefeuillehouders 'Huishoudelijk Afval' en 'Reiniging' vertegenwoordigen de gemeente in de Klantenraad van SAVER. |
| Financieel belang | Deelnemende gemeenten betalen een bijdrage, gebaseerd op de kosten van de uitvoering van werkzaamheden gestort aandelenkapitaal van €925.712.<br>Sinds 2004 is meer sprake van een koppeling prestatie en beloning. Gemeenten betalen dus niet zo zeer op basis van de omvang van het gestort aandelenkapitaal, maar op basis van prestatie. |

| SAVER NV | | | |
|---|---|---|---|
| Ontwikkelingen | In 1999 heeft Bergen op Zoom het gehele project reiniging geprivatiseerd en samen met nog 3 gemeenten ondergebracht in Saver N.V. De gemeente heeft een aandelenpakket van €925.712. Voor de reiniging en het inzamelen van huishoudelijk afval geeft de gemeente opdracht aan Saver N.V. De kosten voor het inzamelen van huishoudelijk afval worden gedekt door het tarief afvalstoffenheffing. Het voor- of nadeel verschil van Saver N.V. komt ten bate of ten laste van de deelnemende gemeenten. De gemeente is met een lid van het college van B&W vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders (wethouder Financiën) én in de Klantenraad (wethouder Huishoudelijk Afval en Reiniging). Dienstverlening geschiedt op basis van DVO's die door de college van B&W's worden vastgesteld. De DVO's zijn een afgeleide van de Raamdienstverleningsovereenkomst (RDVO) die door de aandeelhouders wordt vastgesteld hierdoor is er een koppeling ontstaan tussen prestatie en beloning.<br>De aandeelhouders hebben een nieuwe aandeelhoudersovereenkomst vastgesteld. Ook zijn de statuten opnieuw vastgesteld omdat Saver sinds enige jaren onder het zogenaamde structuurregime valt. Daarnaast zal de gemeente Rucphen toetreden en zijn er ook vergevorderde gesprekken met de gemeente Zundert<br>In het dienstenpakket van SAVER zit naast het inzamelen van huishoudelijk afval tevens de exploitatie van de milieustraat, kolkenreiniging, straatvegen, Gladheidsbestrijding, ongediertebestrijding en de inzameling van monostromen waaronder oud papier, glas, kunststof etc. De dienstverlening van SAVER breidt zich de laatste jaren uit over meer zakelijke partners in de vorm van bedrijven (inzameling bedrijfsafval) en andere gemeenten, niet zijnde aandeelhouders. Dit werken voor 'derden' is overigens gelimiteerd tot maximaal 20% en betreft het maximaal benutten van de beschikbare productiecapaciteit. Binnen de Governance structuur is een en ander in diverse documenten vastgelegd die door de aandeelhoudersvergadering zijn vastgesteld. De Governance structuur is in 2010 vastgesteld. In de AVA van juni zijn de geactualiseerde statuten vastgesteld. Hierdoor zijn deze weer in lijn met het structuurregime waar Saver onder valt.<br>De gemeenten Rucphen en Zundert zijn per 1/1/23 toegetreden tot Saver, zowel als aandeelhouder als klant. | | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 25.641 | |
| | 31 december 2022: | 25.407 | |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 12.405 | |
| | 31 december 2022: | 13.582 | |
| | | | |
| Resultaat | 2022: | 249 | |
| Programma | 9 Milieu | | |
| Portefeuillehouder | Wethouders Dhr. J.A.A Pals (aandeelhouder) en Dhr. H.P. Verroen (klantwethouder) | | |

| Brabant Water NV | |
|---|---|
| Doel | Innemen en levering water in de aangesloten gemeenten |
| Betrokkenen | Vrijwel alle gemeenten in Noord-Brabant. Vestiging 's Hertogenbosch. |
| Risico totaal | Verlies inleg aandelenkapitaal |
| Bestuurlijk belang | Aandeelhouder |
| Financieel belang | Boekwaarde aandelen €228.849 |
| Procedure begroting | Via diverse kanalen, waaronder de aandeelhoudersvergaderingen, wordt de gemeente geïnformeerd over belangrijke investeringen en de thema's die momenteel spelen ten aanzien van waterleidingbedrijven. |

| **Brabant Water NV** | | | |
|---|---|---|---|
| Ontwikkelingen | In 2002 zijn de nv Waterleidingmaatschappij Noord-West-Brabant en de nv Waterleidingmaatschappij Oost-Brabant gefuseerd tot Brabant Water nv. De inbreng van de gemeente als aandeelhouder is gering, maar de aanwezigheid heeft tot doel om met de andere gemeenten in Noord-Brabant in voorkomende gevallen een inbreng te hebben. De aandelen zijn niet verhandelbaar. Vooralsnog wordt gestreefd naar zelfstandigheid en een redelijk tarief voor drinkwater. In principe wordt er geen dividend uitgekeerd, maar dit wordt ingezet voor het behoud van een laag tarief. De gemeente maakt geen deel uit van het dagelijks bestuur.<br>Samen met een circa 16 andere gemeenten is er, vanwege de ruime solvabiliteit, verkend in hoeverre het mogelijk zou zijn te komen tot een structurele dividenduitkering. Dit heeft geresulteerd in een geactualiseerd dividendbeleid waarbij dividend afhankelijk is van solvabiliteit maar ook van de hoogte van de investeringen. Omdat Brabant Water voor een grote investeringsopgaaf staat valt dividend de komende jaren niet te verwachten. | | |
| | (Alle bedragen x 1.000) | | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | 674.676 | |
| | 31 december 2022: | 690.022 | |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | 534.399 | |
| | 31 december 2022: | 575.801 | |
| | | | |
| Resultaat | 2022: | 5.347 | |
| Programma | 9 Milieu | | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. H.P. Verroen (AVA) | | |

| **Parkeerbeheer Bergen op Zoom BV** | | | |
|---|---|---|---|
| Doel | Uitvoering van het gemeentelijk parkeerbeleid op basis van een dienstverleningsovereenkomst | | |
| Betrokkenen | • Gemeente Bergen op Zoom;<br>• Parkeerbeheer Bergen op Zoom BV;<br>• Klanten (parkeerders en abonnementhouders). | | |
| Risico totaal | De afspraken over het uitvoeren van het parkeerbeleid zijn vastgelegd in de dienstverleningsovereenkomst. Parkeerbeheer voert het parkeerbeleid conform de dienstverleningsovereenkomst uit. De kosten worden betaald uit de parkeerinkomsten. De gemeente draagt het financiële risico en ontvangt ook de inkomsten. Voor het opvangen van tegenvallers en voor het doen van (grote) investeringen is er een parkeerreserve. Deze reserve is op dit moment toereikend. | | |
| Bestuurlijk belang | Gemeente is enige aandeelhouder | | |
| Financieel belang | De gemeente betaalt een vergoeding voor de geleverde diensten en ontvangt de inkomsten van Parkeerbeheer BV. | | |
| Procedure begroting | Parkeerbeheer BV stelt een eigen begroting op en verantwoordt elk kwartaal de voortgang. | | |
| Ontwikkelingen | Parkeerbeheer Bergen op Zoom BV is opgericht in 2005. De werkzaamheden zijn onder meer de afgifte van abonnementen, het toezicht op het betaald parkeren, de verwerking van de parkeerinkomsten en het toezicht in gemeentelijke parkeergarages en dergelijke. In 2011 is het gereguleerd parkeergebied uitgebreid. | | |
| Eigen Vermogen | 31 december 2022 | -/-€140.103 | |
| Vreemd vermogen | 31 december 2022: | 0 | |
| Resultaat | 2022 | +/+€5.137 | |
| Programma | 10 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing | | |
| Portefeuillehouder | Aandeelhouder: Wethouder Dhr. J.A.A. Pals<br>Klantwethouder: Wethouder Dhr. H.P. Verroen | | |

| **NV Maatschappij ter bevordering Industrievestiging Bergen op Zoom**<br>(NV Aangenaam Bergen op Zoom) – in liquidatie | | | |
|---|---|---|---|
| Doel | • Het kopen, verkopen, in erfpacht uitgeven, verhuren of in huurkoop geven van gronden geschikt voor industrievestiging<br>• Het bouwen, kopen, of huren enerzijds en het verkopen, verhuren of in huurkoop geven anderzijds van bedrijfsgebouwen<br>• De promotie van Bergen op Zoom als aantrekkelijke vestigingsplaats en<br>• Het verrichten van alle met het bovenstaande verband houdende of daarop betrekking hebbende handelingen, alles in de ruimste zin genomen. | | |
| Risico totaal | Verlies aandelenkapitaal (€405.000) | | |
| Bestuurlijk belang | Aandeelhouder. Daarnaast vervult de wethouder Economische Zaken de rol van President Commissaris in de RvC (Raad van Commissarissen). | | |
| Financieel belang | Aandelenkapitaal €405.000 | | |
| Ontwikkelingen | In de vergadering van aandeelhouders (AvA) van de NV Aangenaam van 8 maart 2022 heeft de aandeelhouder formeel besloten de NV te ontbinden. Daarna is de fase van vereffening ingetreden. Bij de vereffening van een ontbonden rechtspersoon worden alle rechten en zaken te gelde gemaakt, lopende verplichtingen afgewikkeld en –bij een positief eindsaldo- de baten uitgekeerd aan de aandeelhouder, t.w. de gemeente Bergen op Zoom. Totdat deze fase is afgerond heet de NV: ' NV Aangenaam in liquidatie'. | | |
| Risico totaal | Verlies aandelenkapitaal (€405.000) | | |
| Eigen Vermogen | 1 januari 2022: | € 1.602.000 | |
| | 31 december 2022: | € 1.331.000 | |
| Vreemd vermogen | 1 januari 2022: | € 1.197.000 | |
| | 31 december 2022: | € 1.198.000 | |
| | | | |
| Resultaat | 2022: | € -/- 271.000 | |
| Programma | 4 Economie | | |
| Portefeuillehouder | Wethouder Dhr. J.A.A. Pals (aandeelhouder) en dhr. D.P.E. Hopmans (President-Commissaris). | | |

# PARAGRAAF 9 - GRONDBELEID

## VISIE OP HET GRONDBELEID

Het grondbeleid is onderdeel van programma 4 Economie en programma 10 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing. Het grondbeleid is een instrument dat als doel heeft om de gemeente Bergen op Zoom een goede plek te laten zijn om te wonen, te werken en te recreëren. Daarbij heeft het grondbeleid invloed op diverse beleidsvelden zoals ruimtelijke ordening en wonen, verkeer en vervoer, cultuur, toerisme, sport en economische zaken.
Verder heeft het grondbeleid invloed op de financiële positie van de gemeente, ook in relatie tot reducering van de schuldenlast, en op het risicomanagement. Immers met de investeringen in woningbouwlocaties en bedrijventerreinen is veel geld gemoeid. Daarnaast zijn doorlooptijden mede afhankelijk van steeds complexer en uitgebreider wordende regelgeving en jurisprudentie, onder andere vanuit Programma Aanpak Stikstof (PAS).

De woningmarkt in Bergen op Zoom is breder dan alleen de grondexploitaties. Denk hierbij aan binnenstedelijke ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld de woningbouwontwikkelingen bij Mazairac en de herstructurering van de wijken Gageldonk-West en Scheldebalkon. De woningbouwprogrammering is opgesteld in het perspectief van de stad met de omliggende dorpen. De aantallen woningen binnen de grondexploitaties zijn opgenomen in de woningbouwprogrammering. Door middel van een strakke sturing op de woningbouwprogrammering wordt een evenwichtige verdeling tussen de stad, de omliggende dorpen en de uitleglocaties voorzien.
In Nederland is een woningtekort, de komende jaren moeten we als gemeente extra woningen realiseren. De woningbouwontwikkeling in de Markiezaten en Scheldevesting zal in 2026 grotendeels voltooid zijn. Vanuit het project woningbouwversnelling zijn in 2023 4 pilotprojecten opgestart om extra woningbouwontwikkeling mogelijk te maken. Hieraan zal de komende jaren ook voortvarend worden gewerkt. Bovendien wordt onderzocht welke grondposities aanvullend kunnen worden ingezet om extra woningbouwontwikkeling mogelijk te maken.

Voor wat betreft de bedrijventerreinen zijn er, met uitzondering van de eilandkavels op Oude Molen, binnen de grondexploitaties geen kavels beschikbaar voor bedrijventerreinen. Daarom wordt naarstig gezocht naar ruimte voor bedrijventerreinen om de economische ontwikkeling voor de komende jaren verder vorm te kunnen geven binnen de context van de kwaliteit en kwantiteit van vraag en aanbod, de lokale economische structuur en ambities, en rekening houdend met regionale prognose en een nadere lokale verdieping. Dit vraagt mogelijk een mix van actief- en faciliterend grondbeleid waarmee het ondernemerschap en de werkgelegenheid binnen de gemeente duurzaam wordt gestimuleerd.

De Stedelijke Regio West-Brabant West (vierde stedelijke regio) is volop in ontwikkeling, met groeipotentie voor zowel woningbouw, bedrijvigheid, als natuur- en landschapsontwikkeling. Kenmerkend voor West-Brabant West is de combinatie van diverse industriële bedrijvigheid, een afwisselende natuur met veel historische waarden, een innovatieve landbouw, een multimodale infrastructuur (weg, spoor, water en buis) en diverse havenfaciliteiten.

## WIJZE WAAROP HET GRONDBELEID WORDT UITGEVOERD

Goed en adequaat grondbeleid vraagt flexibiliteit. Flexibiliteit om ontwikkelingen over te laten aan de markt als die de mogelijkheden ziet en wil benutten of om ontwikkelingen zelf uit te voeren als dit vanuit gemeentelijk beleid gevraagd wordt. Om dit mogelijk te maken kiest de gemeente Bergen op Zoom de rol per project, maatwerk dus. Deze gemengde vorm van grondbeleid wordt ook wel situationeel grondbeleid genoemd. Als actief grondbeleid gevraagd wordt en we als gemeente dus risicodragend gronden ontwikkelen voor verkoop doen we dat op basis van een haalbaarheidsonderzoek. Na de start en het eventueel verwerven van gronden geven we deze gronden uit in concurrentie, om zo de meest optimale ontwikkeling mogelijk te kunnen maken.
Bij initiatieven vanuit de markt toetsen we deze aan de ruimtelijke, programmatische en financiële kaders. Bij een positieve beoordeling wordt het vervolg ingezet en wordt een anterieure overeenkomst opgesteld. In deze overeenkomst wordt het financiële kostenverhaal geregeld waarvoor de Nota Kostenverhaal is vastgesteld.
In alle projecten kunnen zich onvoorziene zaken voordoen, bij actief grondbeleid zijn de risico's over het algemeen groter dan bij faciliterend grondbeleid. Voor beide vormen geldt dat we inzetten op risicomanagement. Afhankelijk van de omvang en impact van de risico's worden relevante beheersmaatregelen getroffen.

Op verschillende wijzen wordt verantwoording afgelegd over het grondbeleid aan de raad. Onder andere via deze paragraaf in de jaarrekening en in de begroting. Ook wordt het Verslag Bouwgrondexploitaties opgesteld. Hierin wordt de voortgang van de portefeuille van het grondbedrijf opgenomen en projectspecifieke informatie van alle grondexploitaties.
In de Nota Grondbeleid 2017 is bovendien uitvoeriger omschreven hoe de gemeente het grondbeleid uitvoert. De nota grondbeleid zal worden herzien, in overeenstemming met de nog vast te stellen Omgevingswet.

## ACTUELE PROGNOSE VAN DE RESULTATEN EN WINSTNEMING

Hieronder wordt een actuele prognose getoond van de te verwachten resultaten van de totale actuele grondexploitaties.

| Actieve grondexploitaties (op basis van MPG 2023 bij Jaarrekening 2022) | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Geraamde onttrekking aan voorziening (-) / winstneming (+), (x € 1.000) | | | | | | | |
| | 2024 | 2025 | 2026 | 2027 | 2028 | 2029 | 2030 | 2031 |
| Havenplein en Dijk | | -10.238 | | | | | | |
| Nieuwe Vesting Z-O | | -17.715 | | | | | | |
| Meander 2 | 742 | 572 | 229 | | | | | |
| Terpen 1 | 289 | 122 | | | | | | |
| Terpen 2 | 349 | 484 | 552 | | | | | |
| Groene Gordijn | 292 | | | | | | | |
| Stationsgebied | 476 | | | | | | | |
| Oude Molen | 277 | | | | | | | |

### Jaarkredieten 2024

Zoals gebruikelijk worden jaarlijks bij de begroting jaarkredieten voor de grondexploitaties vastgesteld. Deze jaarkredieten zijn gebaseerd op het vastgestelde Verslag Bouwgrondexploitaties 2022, waarin de herzieningen voor 2023 en verder zijn opgenomen. Om de jaarkredieten inzichtelijk te maken zijn deze separaat opgenomen in de paragraaf grondbeleid. De jaarkredieten 2024 (kosten inclusief de financieringslasten) zijn:

| Grondexploitatie (*€1.000) | Begroting 2024 |
|---|---|
| Havenplein en Dijk | 1.368 |
| Nieuwe Vesting Zuid Oost | 2.025 |
| Meander 2 | 1.102 |
| Terpen 1 | 413 |
| Terpen 2 | 507 |
| Groene Gordijn | 24 |
| Stationsgebied | 281 |

### Risico's

Gebiedsontwikkeling door middel van grondexploitaties gaat samen met het nemen van risico's. Voor de risico's is een blokkering gelegd op het weerstandsvermogen van de gemeente Bergen op Zoom. Deze wordt berekend op basis van de IFLO-plus methode. Dit betekent dat een kwantificering van de risico's wordt aangehouden en een kans van optreden van 50% over een financiële impact van 10% van de nog te realiseren opbrengsten + 5% van de nog te realiseren kosten + 10% van de boekwaarde minus de eventuele verliesvoorziening.

Dat betekent dat de blokkering per 1 januari 2024 uiteindelijk €2,8 miljoen dient te zijn. Meerjarig bedraagt de risicoblokkering, met de huidige grondexploitaties, als volgt:

| Jaar | 2024 | 2025 | 2026 | 2027 |
|---|---|---|---|---|
| Hoogte risicoblokkering | €2,8 miljoen | €0,1 miljoen | €0,1 miljoen | €0,1 miljoen |

Als er de komende jaren nieuwe grondexploitaties worden geopend, heeft dit vanzelfsprekend ook effect op de hoogte van het risicoprofiel. Specifieke toelichting op de risico's per grondexploitatie is jaarlijks opgenomen bij de jaarafsluiting van de grondexploitaties

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR DEZE PARAGRAAF

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Meerjarenprogramma Grondbedrijf | 2022 |
| Nota Grondbeleid 2017 | 2017 |
| Beleidsplan Wonen 2014 – 2018 | 2014 |
| Nota integraal bedrijventerreinenbeleid | 2013 |
| Grondprijzenbrief 2022 | 2022 |
| Nota Kostenverhaal (te herzien in samenhang met invoering Omgevingswet) | 2019 |

# PARAGRAAF 10 - BEDRIJFSVOERING

## DOELEN EN ACTIES

**D.13.1 De organisatie moet kunnen inspelen op veranderingen (organisatieontwikkelingsplan 'Bergen in Beweging': Actief, betrouwbaar en dienstverlenend)**

- A.13.1.1 We ontwikkelen volgens het plan 'Bergen in Beweging'

**D.13.2 Medewerkers kunnen zich ontwikkelen**

- A.13.2.1 We zorgen voor opleiding en training op het gebied van dienstverlening



### HRM

Het groeiproces om hier te komen, zal vier tot zes jaar vragen en maakt onderdeel uit van ons organisatie ontwikkeltraject “Bergen in Beweging”. Onze medewerkers mogen daarbij rekenen op goed werkgeverschap met aandacht voor onderwerpen zoals vitaliteit, leren en ontwikkelen en arbeidsvoorwaarden.

### Opleidingsbudget en lokale arbeidsvoorwaarden

Daarnaast willen we ook breder kijken naar het verhogen van het opleidings¬budget. Bij de uitwerking van het Focusakkoord is hier structureel op bezuinigd. De krapte die dat geeft, is niet in lijn met ons streven om een goede en aantrekkelijke werk¬gever te zijn. Voldoende aandacht voor leren en ontwikkelen is zowel in het belang van de individuele medewerker als voor de organisatie als geheel om goed te kunnen functioneren. Voor een structurele verhoging van het opleidings¬budget is wel eerst herstel van de financiële wendbaarheid noodzakelijk. Dit geldt ook voor de lokale arbeidsvoorwaarden zoals een goede regeling reiskosten.

### HR-beleid

Het HR beleid staat in het teken van thema’s die het meest bijdragen aan de koers van de organisatie en het bereiken van onze doelstellingen. In 2024 werken we onze ambities op het gebied van “goed werkgeverschap” verder uit in beleid en regelingen. Voorbeelden hiervan zijn vitaliteitsbeleid en een actualisatie van de regeling reiskosten.
Wij werken in 2024 aan strategische personeelsplanning. Dit doen wij door in kaart te brengen wat wij nu en in de toekomst nodig hebben om onze doelstellingen te realiseren. Hierbij maken we de vervolgens het vergelijk met het personeelsbestand. Wanneer in beeld is wat er nodig is om kwantitatief en kwalitatief op sterkte te komen dan kunnen we daar op inspelen en organiseren wat nodig is.

Leren en ontwikkelen is ander beleidsonderwerp waar we aan gaan werken. Dit thema hangt sterk samen met (de opbrengsten van) de strategische personeelsplanning. Wij willen gerichter gaan leren en ontwikkelen om onze medewerkers de juiste kennis en vaardigheden te leren om onze doelstellingen voor

nu in de toekomst te kunnen (blijven) realiseren op de manier zoals we hebben afgesproken.

**Arbeidsmarkt en werving**
Met het instellen van de functie van Recruiter en het ontwikkelen van een aantrekkelijke "Werken bij.." website is er geïnvesteerd in recruitment. In 2024 vullen we vaste functies zoveel mogelijk vast in, tenzij er een reden is om flexibel/wendbaar in te vullen. Als antwoord op de krappe arbeidsmarkt werven we niet alleen op de traditionele manier (vacatures openstellen) maar laten wij ons ook zien op evenementen. Verder ontwerpen we (online) campagnes voor werving en arbeidsmarktcommunicatie waarmee we Bergen op Zoom als aantrekkelijk werkgever presenteren en positioneren op de arbeidsmarkt.

**Salaris- en personele kosten**
De salaris- en personele kosten zijn verspreid bij de diverse programma's opgenomen en toegelicht. Ook zijn in de begroting concernbrede budgetten opgenomen, zoals het mobiliteitsbudget en het budget vervanging bij langdurig zieken. Om u inzicht te geven in het totaal, is onderstaand een totaaloverzicht opgenomen.

| Categorie | Begroting 2023* | Begroting 2024 | Saldo |
|---|---|---|---|
| Vast personeel | 43.045.000 | 46.781.000 | 3.736.000 |
| Inhuur | 2.903.000 | 3.393.000 | 490.000 |
| **Saldo** | **45.948.000** | **50.174.000** | **4.226.000** |
| Mobiliteitsbudget | 425.000 | 425.000 | 0 |
| Budget vervanging bij langdurig zieken | 419.000 | 419.000 | 0 |
| Bestuurlijke organisatie (incl. griffie) | 2.110.000 | 2.381.000 | 271.000 |
| Nog te realiseren bezuinigingen personeel | -2.780.000 | -1.287.000 | 1.493.000 |
| Totale salariskosten en specifieke budgetten | 46.122.000 | 52.112.000 | 5.990.000 |

** De bedragen van de begroting 2023 zijn de bedragen uit de primitieve begroting.*

**Organisatieontwikkeling**
In 2024 werken we verder aan het implementeren van ons organisatie-ontwikkelplan aan de hand van concrete activiteiten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het laden van onze kernwaarden en het trainen van onze medewerkers op het gedrag dat hierbij hoort. Ook werken we verder aan het inrichten van de organisatie en onze processen, zodat wij in staat zijn om integraal en effectief te kunnen werken en om goede dienstverlening te kunnen blijven leveren.

**Rechtmatigheidsverantwoording**
In 2023 heeft de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording plaats gevonden. In de jaarrekening 2023 moet hierover voor het eerst verantwoording worden afgelegd.
Dit betekent dat in 2024 interne controles uitgevoerd moeten worden die de rechtmatigheidsverantwoording 2023 onderbouwen. De raad heeft hiervoor inmiddels de kaders vastgesteld. Verdere inbedding in de organisatie zal in 2024 nodig zijn.

## KADERSTELLENDE DOCUMENTEN VOOR DEZE PARAGRAAF

| Beleidsnota | Vastgesteld |
|---|---|
| Organisatievisie | 2019 |
| ARBO-beleidsplan | 2018 |
| Communicatiebeleid/Factor C | 2013 |
| Communicatievisie | 2018 |
| Financiële verordening ex artikel 212 Gemeentewet | 2023 |
| Financiële verordening ex artikel 213 Gemeentewet (Controleverordening) | 2023 |
| Nota Investeren en Afschrijven | 2018 |
| Nota Reserves en Voorzieningen | 2020 |
| Inkoop- en aanbestedingsbeleid | 2020 |
| Protocol Online | 2021 |
| Archiefverordening gemeente Bergen op Zoom 2018 | 2018 |
| Beheerregeling informatiebeheer 2018 | 2018 |
| Metadataschema gemeente Bergen op Zoom | 2019 |
| Handboek digitale vervanging | 2017 |
| Visie op samenwerking | 2016 |
| Risicomanagement | 2013 |
| Nota gemeentelijk Vastgoed | 2012 |
| Plan van aanpak Vernieuwen en verbeteren van de organisatie 'Bergen op Zoom: dat ben jij!' | 2021 |
| Treasurystatuut | 2020 |
| Controlstatuut Bergen op Zoom 2021 | 2021 |
| Privacybeleid | 2018 |

# PARAGRAAF 11 - OPENBAARHEIDSPARAGRAAF

Op 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden. De Woo regelt, net als voorheen de Wob, het recht op overheidsinformatie. De wet streeft naar een toegankelijkere, transparantere overheid. Op grond van artikel 3.5 van de Woo moet het bestuursorgaan in de jaarlijkse begroting aandacht besteden aan de beleidsvoornemens m.b.t. de uitvoering van de Woo. De uitvoering van de Woo betreft 3 hoofdonderdelen: **Actieve Openbaarmaking, Passieve Openbaarmaking en Verbetering van de Informatiehuishouding**.
De vakgroep Informatiehuishouding (afdeling I&A) is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Woo en voor 2024 staan de volgende beleidsvoornemens op het programma:

## VOORNEMENS 2024

- We voldoen aan de verplichting tot het actief openbaar maken van documenten in verschillende informatiecategorieën.
- We hebben een platform voor het actief openbaar maken van documenten dat aangesloten is op de Woo-index. De processen tot opname in het platform zijn geïmplementeerd in de organisatie.
- Woo-verzoeken worden voortvarend opgepakt waarbij klanttevredenheid voorop staat
- De ondersteuning van het behandelproces door de Woo-contactfunctionarissen wordt verder geoptimaliseerd.
- Voor de verbetering van de informatiehuishouding is een verbeterplan voor de komende jaren vastgesteld dat aansluit op de modernisering van het toezicht door WBA en IBT.

## ACTIEVE OPENBAARMAKING

De Wet open overheid verplicht tot het openbaar maken van relevante overheidsinformatie. In eerste instantie gaat het om bereikbaarheidsgegevens van het overheidsorgaan, vergaderstukken van vertegenwoordigende lichamen, convenanten en Woo-verzoeken. Naar verwachting zal deze verplichting in 2024 in werking treden.

Naar verwachting zullen er aan het begin van 2024 definities beschikbaar zijn gesteld, waarmee duidelijker zal worden welke documenten tot de vier bovengenoemde categorieën behoren. Wij zullen, mede aan de hand van deze definities, uitzoeken welke documenten wij precies openbaar moeten gaan maken en de daadwerkelijke openbaarmaking organiseren.
De stukken die in het kader van de Woo openbaar worden gemaakt, kan de inwoner vinden via de Woo-index. Wij moeten zorgen dat wij een eigen platform hebben waarop wij onze documenten kunnen publiceren en waarmee wij op de juiste manier kunnen linken met de Woo-index. Daarvoor zullen wij in 2023/2024 verschillende interne en externe mogelijkheden onderzoeken en hieruit een keuze maken. Daarna zullen wij het gekozen platform inrichten zodat wij klaar zijn om te publiceren op het moment dat dit verplicht wordt. Uiteraard kunnen inwoners de stukken ook direct op ons gekozen platform opzoeken.

## PASSIEVE OPENBAARMAKING

De vakgroep informatiehuishouding is intern en voor de inwoners vraagbaak voor de Woo. Zij zorgen dat Woo-verzoeken bij de juiste behandelaar terecht komen, adviseren gevraagd en ongevraagd en houden de voortgang van de Woo-verzoeken in de gaten.
In de periode van 1 mei 2022 tot 1 juni 2023 zijn omennabij 70% van de Woo-verzoeken binnen de termijn behandeld. De gemeente Bergen op Zoom streeft ernaar dit jaar ook zoveel mogelijk verzoeken binnen de termijn te behandelen. Dit willen we realiseren door nog actievere sturing op de tijdige in behandelingname door een behandelaar en een nog betere ondersteuning middels documentsjablonen en doorontwikkeling van de anonimiseringstool. Daarnaast is de tevredenheid van de verzoeker voor ons van grote waarde. De vakgroep Informatiehuishouding zal een actieve rol vervullen bij de behandeling van Woo-verzoeken, met oog voor de verzoeker en voor de organisatie.

## VERBETERING VAN DE INFORMATIEHUISHOUDING

Het verbeteren van de informatiehuishouding houdt in dat informatie beter vindbaar is en ontsloten kan worden, niet alleen na overdracht aan het archief, maar juist in de fase daarvoor. Eind 2022 is een concept Verbeterplan Informatiehuishouding voor de gemeente Bergen op Zoom opgesteld dat is ondergebracht in het project "Duurzame Digitale Dienstverlening". In het najaar van 2023 zal hier besluitvorming op plaatsvinden.

Na besluitvorming zal gestart worden met het realiseren van de volgende verbeteringen:

- De organisatie bewuster maken van het belang van een goede informatiehuishouding
- Beter toegankelijk maken van zaakinformatie door inzet van RPA (Robotic Process Automation)
- Maken en implementeren informatiebeheerplan
- Opzetten en implementeren Kwaliteitssysteem Informatiehuishouding
- Organiseren overbrenging digitale bewaarseries naar e-depot
- Automatische archivering ISD-documenten in cliëntendossiers

## FINANCIËLE VERANTWOORDING

In 2024 zullen kosten worden gemaakt voor het (eventueel aanschaffen en) inrichten van het platform waarop de gemeente Bergen op Zoom documenten actief openbaar zullen maken. Dit bestaat voor de inrichting uit incidentele kosten. Als er een platform zal worden aangeschaft, ontstaan hier ook structurele kosten. De verwachting is dat deze kosten (voorlopig) gedekt kunnen worden uit het budget dat voor de implementatie van de Woo vanuit het Rijk beschikbaar wordt gesteld.

Vanaf 2021 is besloten dat het uitvoeringsplan uit 5 onderdelen bestaat, te weten bedrijfsvoering/-middelen, vastgoed, openbare ruimte, riolering en onderwijshuisvesting (IHP). Voor bedrijfsvoering/-middelen, vastgoed en openbare ruimte was in totaal € 7.500.000 per jaar beschikbaar. We hanteerden daarbij het principe "niet meer investeren dan afschijven", zodat het verder oplopen van de schuldenlast beperkt werd. In het Beleidskader 2024 is besloten om vanaf 2024 dit bedrag te gaan indexeren. Vanaf 2024 is € 7.620.000 beschikbaar. Dit betekent dat er meer ruimte om te investeren is, en dat in de begroting rekening wordt gehouden met de kapitaallasten van die investering.
In de afgelopen jaren is het beschikbaar gestelde investeringsvolume niet volledig besteed, waardoor we bij de bepaling van de schuldenlast afwijkingen zien, maar ook een onderuitputting van de kapitaallasten in de begroting. Het blijft een opgaaf om te komen tot een realistisch en uitvoerbaar uitvoeringsplan. We zien dat we jaarlijks overprogrammeren, maar het in de uitvoering in dat jaar niet realiseren. Tussen programmeren, daadwerkelijk geld betalen en kapitaallasten opnemen in de begroting zit een groot tijdsverschil. Dat tijdsverschil moet in de programmering worden verwerkt.
In 2024 is nog investeringsruimte beschikbaar uit 2020 (€755.000 per jaar t/m 2026) en het bedrag dat niet aangevraagd is in 2023 (€ 1.273.000). Dit betekent dat we ervanuit kunnen gaan dat nooit de volledige investeringsruimte daadwerkelijk is uitgegeven (in 2023 27% van de investeringsruimte).
Voor 2024 willen we verdere stappen zetten in het realistisch plannen van de investeringsruimte. Dit betekent dat we de investeringsruimte in de begroting voor 2024 houden zoals deze eerder is vastgesteld, te vermeerderen met de prijsindex. (dat wil zeggen rekening houden met de kapitaallasten die passen bij de beschikbare investeringsruimte). De beschikbare ruimte is in totaal €9,6 miljoen voor bedrijfsvoering/-middelen, vastgoed en openbare ruimte en € 7,2 miljoen voor riolering. Gelet op de daadwerkelijke investeringen in de afgelopen jaren is dit nu voor 2024 een realistisch investeringsvolume.

Voor de langere termijn zal gekeken moeten worden naar de totaal beschikbare investeringsruimte en hoe we daar mee om willen gaan / wat we beschikbaar willen/kunnen stellen. Daarbij spelen o.a. de volgende punten:

- Voor de openbare ruimte zal gekeken moet worden naar de jaarlijkse vervangingsbehoefte. Op basis van het huidige IBOR-plan en rekening houdend met het te onderhouden areaal en het huidige prijsniveau bedraagt de jaarlijkse vervangingsbehoefte voor de openbare ruimte €7,7 mln. Dit bedrag is exclusief het benodigde vervangingsbudget voor de Theodorushaven. Het jaarlijks beschikbare investeringsvolume voor de openbare ruimte bedraagt nu nog € 4,5 miljoen. Vasthouden aan deze oude kaders heeft tot gevolg dat er structureel te weinig investeringsvolume beschikbaar is voor de noodzakelijke vervangingen van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte. Te weinig investeren in vervanging gaat leiden tot het oplopen van de kosten voor dagelijks en groot onderhoud inclusief de mogelijk aansprakelijkstellingen bij opgelopen schade.
- Bij vastgoed staan we voor de opgave om onze panden te verduurzamen. In het uitvoeringsplan 2024 zijn we ervan uitgegaan dat de verhouding rendabele / niet rendabele verduurzamings-investeringen 50 / 50 bedraagt. Alleen de niet rendabele verduurzamingsinvesteringen zijn ten laste van de investeringsruimte gebracht, omdat de kapitaallasten van de rendabele investeringen worden gedekt door lagere energiekosten. We willen dit voor de komende jaren beter in kaart brengen. Dit moet nog verwerkt worden in de nota investeren en afschrijven.
- Bij bedrijfsvoering/-middelen wordt de vervanging van voertuigen opgenomen. Deze zijn nu met PM opgenomen, omdat we willen overstappen op het leasen van de voertuigen. Er is dan geen investering meer nodig, maar in de plaats daarvan zullen we jaarlijkse leasekosten krijgen. Wat voor effect dit op het investeringsvolume gaat hebben willen we nader bekijken.
- We heroverwegen indien noodzakelijk de beleidsuitgangspunten in 2024. We hebben mogelijk niet de financiële ruimte en capaciteit die nodig is om alle benodigde investeringen te doen. Dit betekent ook dat we moeten overwegen om kwaliteitsniveaus opnieuw te bezien.

Hieronder het Uitvoeringsplan 2024-2027. Bij het vaststellen van de Begroting 2024 wordt aan de raad gevraagd om in te stemmen met de jaarschijf 2024 van het Uitvoeringsplan en kennis te nemen van de overige jaarschijven.

| Uitvoeringsplan 2024 - 2027 | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **TOTAAL** | **2024** | **2025** | **2026** | **2027** |
| **Moederkrediet Bedr.voering/Vastgoed/Openbare ruimte** | | | | |
| Moederkrediet Bedr.voering/Vastgoed/Openbare ruimte | 7.620.000 | 7.620.000 | 7.620.000 | 7.620.000 |
| Ruimte 2020 | 755.000 | 755.000 | 755.000 | |
| Ruimte 2023 | 890.000 | | | |
| **Totaal beschikbaar** | **9.265.000** | **8.375.000** | **8.375.000** | **7.620.000** |
| **Uitvoeringsplan 2024 - 2027** | | | | |
| Bedrijfsvoering/-middelen | 1.315.000 | 668.000 | 575.000 | 641.000 |
| Vastgoed | 2.460.000 | 1.585.000 | 1.400.000 | 2.135.000 |
| Openbare Ruimte | 6.397.000 | 6.361.000 | 6.579.000 | 5.000.000 |
| ***Overschrijding(-)/onderschrijding(+)*** | ***-907.000*** | ***-239.000*** | ***-179.000*** | ***-156.000*** |
| **Moederkrediet Riolering** | | | | |
| Moederkrediet Riolering | 6.401.000 | 6.401.000 | 6.401.000 | 6.401.000 |
| Ruimte 2023 | 840.000 | | | |
| **Totaal beschikbaar** | **7.241.000** | **6.401.000** | **6.401.000** | **6.401.000** |
| Uitvoeringsplan 2024-2027 | 7.220.000 | 7.499.000 | 7.045.000 | 5.851.000 |
| Overschrijding(-)/onderschrijding(+) | **21.000** | **-1.098.000** | **-644.000** | **550.000** |
| **Moederkrediet IHP** | | | | |
| Moederkrediet IHP | 4.079.000 | 4.094.000 | 5.600.000 | 990.000 |
| Ruimte 2023 | | | | |
| **Totaal** | **4.079.000** | **4.094.000** | **5.600.000** | **990.000** |
| Uoitvoeringsplan 2024-2027 | 4.079.000 | 4.094.000 | 5.600.000 | 990.000 |
| Overschrijding(-)/onderschrijding(+) | 0 | 0 | 0 | 0 |

| BEDRIJFSVOERING EN BEDRIJFSMIDDELEN | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **UITVOERINGSPLAN 2024-2027** | | **2024** | **2025** | **2026** | **2027** | **Totaal** |
| **Beschikbaar gesteld 2023** | | | | | | |
| | Mobile device beleid 2023 | 346.000 | | | | 346.000 |
| | Geopark Schelde Delta | 85.000 | | | | 85.000 |
| | **Algemeen** | | | | | |
| 1 | Nieuw werkplekconcept | 300.000 | 300.000 | | | 600.000 |
| 2 | Aanpassing entree stadskantoor (vanuit visie dienstverlening) | 50.000 | | | | 50.000 |
| 3 | Mobile device beleid | 368.000 | 368.000 | 468.000 | 566.000 | 1.770.000 |
| 4 | Cameratoezicht | | | | | |
| | *Vervangen cameratoezicht* | 75.000 | | 107.000 | | 182.000 |
| 5 | *Auto's handhaving | PM | | | | 0 |
| 6 | Stemhokjes | 50.000 | | | | 50.000 |
| | **Openbare ruimte** | | | | | |
| 7 | *Wagenpark R&B | PM | PM | | | 0 |
| 8 | *Wagenpark overige | | PM | | | 0 |
| | *divers materieel (versnipperaar, strandreiniger, tractor, kipwagen)* | | | | | |
| 9 | Evenementenkasten | 41.000 | | | | 41.000 |
| | **Cultuur** | | | | | |
| 10 | Markiezenhof | | | | | |
| | *inbraakbeveiliging* | | | | 45.000 | 45.000 |
| | *vervanging vleugel Hofzaal* | | | | 30.000 | 30.000 |
| | **Totaal investeringsvraag** | **1.315.000** | **668.000** | **575.000** | **641.000** | **3.199.000** |
| | Moederkrediet Bedrijfsvoering/-middelen | 1.016.000 | 1.016.000 | 1.016.000 | 1.016.000 | 4.064.000 |
| | Ruimte 2020 | 98.000 | 98.000 | 98.000 | | 294.000 |
| | ruimte 2023 | 14.000 | | | | 14.000 |
| | **Overschrijding(-)/onderschrijding(+)** | **-187.000** | **446.000** | **539.000** | **375.000** | **1.173.000** |

**Vervanging auto's zijn in afwachting van uitkomst leaseconstructie*

| VASTGOED | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **UITVOERINGSPLAN 2024-2027** | | **2024** | **2025** | **2026** | **2027** | **Totaal** |
| **Beschikbaar gesteld 2023** | | | | | | |
| | Verduurzaming luchtbehandeling De Maagd | 225.000 | | | | 225.000 |
| | Veldverlichting buitensport | 275.000 | | | | 275.000 |
| | **Algemeen** | | | | | |
| 1 | Netto investering verduurzamen vastgoed (50%) | 450.000 | 700.000 | 700.000 | 700.000 | 2.550.000 |
| | **Sport / Recreatie/cultuur** | | | | | |
| 2 | Verduurzaming Florastraat 90 (plan 2020) | 585.000 | | | | 585.000 |
| 3 | Renovatie Gageldonk bouw- en inrichting sporthal | | | | 700.000 | 700.000 |
| 4 | Renovatie Sporthal Kannebuis | | | | 735.000 | 735.000 |
| 5 | Herschikken/bemeteren NUTS voorzieningen sportparken | | | 100.000 | | 100.000 |
| 6 | Renovatie gymzaal Auris Montaal | 250.000 | | | | 250.000 |
| 7 | Renovatie/nieuwbouw kleedaccommodaties t.b.v. buitensport | | | 300.000 | | 300.000 |
| 8 | Parkeerruimte sportpark Rozenoord | 500.000 | | | | 500.000 |
| 9 | Realisatie natuurgrasveld voetbal op hockyveld 9 Rozenoord | | 485.000 | | | 485.000 |
| 10 | Nieuwbouw kleedaccommodatie(s) Rozenoord | | 400.000 | 300.000 | | 700.000 |
| | **Volkshuisvesting / economie** | | | | | |
| 15 | Vervangen huurwoonwagens locatie | 175.000 | | | | 175.000 |
| | **Totaal investeringsvraag** | **2.460.000** | **1.585.000** | **1.400.000** | **2.135.000** | **7.580.000** |
| | Moederkrediet vastgoed | 2.032.000 | 2.032.000 | 2.032.000 | 2.032.000 | 8.128.000 |
| | ruimte 2020 | 196.000 | 196.000 | 196.000 | | 588.000 |
| | ruimte 2023 | 508.000 | | | | 508.000 |
| | **Overschrijding(-)/onderschrijding(+)** | **276.000** | **643.000** | **632.000** | **-103.000** | **1.448.000** |

| OPENBARE RUIMTE | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | 2024 | 2025 | 2026 | 2027 | Totaal |
| **Beschikbaar gesteld 2021-2022** | | | | | | |
| | Wegen (voor detailering zie onderstaand overzicht) | 135.000 | 400.000 | | | 535.000 |
| **UITVOERINGSPLAN 2024-2027** | | **2024** | **2025** | **2026** | **2027** | **Totaal** |
| 1 | Wegen (voor detailering zie onderstaand overzicht) | 3.419.000 | 1.461.000 | 1.079.000 | | 5.959.000 |
| 2 | Civieltechnische kunstwerken | 213.000 | | | | 213.000 |
| | Kademuren Noord- en Zuidzijde haven | 100.000 | | | | 100.000 |
| 3 | Openbare verlichting | 950.000 | | | | 950.000 |
| 4 | Openbaar groen | 742.000 | | | | 742.000 |
| 8 | Vervanging Verkeersinstallaties | | | | | 638.000 |
| 9 | Herinrichting Gouvernementsplein | 200.000 | | | | 200.000 |
| | Nog nader in te vullen | | 4.500.000 | 5.500.000 | 5.000.000 | 15.000.000 |
| | **Totaal investeringsvraag** | **6.397.000** | **6.361.000** | **6.579.000** | **5.000.000** | **24.337.000** |
| | Moederkrediet openbare ruimte | 4.572.000 | 4.572.000 | 4.572.000 | 4.572.000 | 18.288.000 |
| | ruimte 2020 | 461.000 | 461.000 | 461.000 | | 1.383.000 |
| | ruimte 2023 | 368.000 | | | | |
| | **Overschrijding(-)/onderschrijding(+)** | **-996.000** | **-1.328.000** | **-1.546.000** | **-428.000** | **-4.666.000** |

| | | 2024 | 2025 | 2026 | 2027 | Totaal |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Beschikbaar gesteld 2021** | | | | | | |
| | Antwerpsestraatweg Noord van spoor Stalen Brug - Olynpialaan) | 135.000 | 400.000 | | | 535.000 |
| **UITVOERINGSPLAN 2024-2027** | | **2024** | **2025** | **2026** | **2027** | |
| | Antwerpsestraatweg Noord van Olympialaan (Zuidsingel - Stalen Brug) | 525.000 | | | | 525.000 |
| | Gageldonk West | 412.000 | 217.000 | | | 629.000 |
| | Scheldebalkon | 56.000 | 165.000 | | | 221.000 |
| | Burg. Elkhuizenlaan | 1.120.000 | | | | 1.120.000 |
| | Wouwseweg Halsteren | 474.000 | | | | 474.000 |
| | Antwerpsestraatweg Zuid | 200.000 | 1.079.000 | 1.079.000 | | 2.358.000 |
| | Rooseveltlaan/Walcherenstraat | 372.000 | | | | 372.000 |
| | Vierlinghweg | 260.000 | | | | |
| | **Wegen (totaal)** | **3.554.000** | **1.861.000** | **1.079.000** | **0** | **6.234.000** |

| RIOLERING | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | 2024 | 2025 | 2026 | 2027 | Totaal |
| **Beschikbaar gesteld 2021** | | | | | |
| Antwerpsestraatweg Noord van spoor (Stalen brug - Olympialaan) | 145.000 | 428.000 | | | 573.000 |
| **UITVOERINGSPLAN 2024-2027** | **2024** | **2025** | **2026** | **2027** | **Totaal** |
| Antwerpsestraatweg Zuid van Olympialaan | 600.000 | 1.252.000 | 1.253.000 | | 3.105.000 |
| Gageldonk west | 2.809.000 | 1.636.000 | | | 4.445.000 |
| Renovatie gemalen | 706.000 | 706.000 | 706.000 | 706.000 | 2.824.000 |
| Scheldebalkon | 89.000 | 28.000 | | | 117.000 |
| Wateroverlast | 306.000 | | | 1.200.000 | 2.356.000 |
| Jacob Obrechtlaan/Erasmuslaan | 0 | | | | 0 |
| Nieuwe Molenweg | 590.000 | 150.000 | | | 740.000 |
| Scheldevesting & Markiezaten | 185.000 | | | | 185.000 |
| Jankenberg | 0 | | | | 0 |
| Parkeergarage AdGM | 0 | | | | 0 |
| Franklinpad | | 44.000 | | | 44.000 |
| Kromstraat | 0 | 0 | | | 0 |
| Muziekbuurt 1 | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Muziekbuurt 2 | | 0 | 0 | 0 | 0 |
| Muziekbuurt 3 | | | 0 | 0 | 0 |
| Noordzijde Haven | | 155.000 | 503.000 | | 658.000 |
| Rivierenbuurt 1 | 250.000 | 595.000 | 500.000 | | 1.345.000 |
| Rivierenbuurt 2 | | 180.000 | 480.000 | 400.000 | 1.060.000 |
| Stamriool | 1.000.000 | 2.000.000 | 2.000.000 | | 5.000.000 |
| Vijverberg vijvers | 0 | 0 | | | 0 |
| Zeelandhaven | 0 | 0 | | | 0 |
| De Kuil | | | 0 | 450.000 | 450.000 |
| Drebbelstraat en Edisonlaan | | | 250.000 | 1.089.000 | 1.339.000 |
| Rooseveltlaan/Walcherenstraat | 540.000 | | | | 540.000 |
| Schoolstraat | | | 171.000 | | 171.000 |
| Wouwsestraatweg | | 75.000 | 332.000 | | 407.000 |
| Nieuwstraat/Jannelandseweg | | | 70.000 | 376.000 | 446.000 |
| Wilhelminaveld | | | 80.000 | | 80.000 |
| Zuidzijde Haven | | | 100.000 | | 100.000 |
| Franciscusstraat & Pastoor Dekkerstraat | | | | 70.000 | 70.000 |
| Langeweg Halsteren | | | | 80.000 | 80.000 |
| Marconilaan (relinen) | | | | 757.000 | 757.000 |
| Wilhelminaveld | | | | 280.000 | 280.000 |
| Zuidzijde Haven | | | | 443.000 | 443.000 |
| **Totaal investeringsvraag** | **7.220.000** | **7.499.000** | **7.045.000** | **5.851.000** | **27.615.000** |
| Moederkrediet riolering | 6.401.000 | 6.401.000 | 6.401.000 | 6.401.000 | 25.604.000 |
| Ruimte 2023 | 840.000 | 0 | 0 | 0 | 840.350 |
| **Overschrijding(-)/onderschrijding(+)** | **21.000** | **-1.098.000** | **-644.000** | **550.000** | **-1.170.650** |

| BELEIDSRIJK IHP | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| **UITVOERINGSPLAN 2024-2027** | **2024** | **2025** | **2026** | **2027** | **Totaal** |
| Grebbe | 636.000 | 2.394.000 | | | 3.030.000 |
| El Feth (indexering) | 771.000 | | | | 771.000 |
| El Feth (renovatie bestaande bouw) | | 662.000 | 2.650.000 | | 3.312.000 |
| School Oost | 4.594.000 | | | | 4.594.000 |
| Marco Polo | 23.000 | 198.000 | | | 221.000 |
| Aanloop (uitbreiding 10e en 11e lokaal) | 153.000 | | | | 153.000 |
| Driemaster | | | | 669.000 | 669.000 |
| Sancta Maria | | 572.000 | 2.287.000 | | 2.859.000 |
| Montessori | | 784.000 | 3.135.000 | | 3.919.000 |
| Toermalijn | | 268.000 | | | 268.000 |
| Krabbekooi | | | 635.000 | 2.539.000 | 3.174.000 |
| KOV El Feth (aanv 6%) | 417.000 | | | | 417.000 |
| KOV School Oost | 685.000 | | | | 685.000 |
| KOV Sancta Maria | | | 663.000 | | 663.000 |
| KOV Grebbe | 221.000 | | | | 221.000 |
| Stelpost Grebbe | 653.000 | | | | 653.000 |
| Zeeridder/Het Palet | 520.000 | | | 321.000 | 841.000 |
| Correctie doordecentralisatie ABBO | -4.594.000 | -784.000 | -3.770.000 | -2.539.000 | -11.687.000 |
| **Totaal investeringsvraag** | **4.079.000** | **4.094.000** | **5.600.000** | **990.000** | **14.763.000** |
| Moederkrediet IHP | 4.079.000 | 4.094.000 | 5.600.000 | 990.000 | 14.763.000 |
| Saldo | 0 | 0 | 0 | 0 | 0 |

# 5 AFKORTINGENLIJST

| | |
|---|---|
| BBV | Besluit begroten en verantwoorden |
| Bibob | Bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur |
| BIO | Baseline informatiebeveiliging overheid |
| BIZ | Bedrijven Investeringszone |
| Boa | Buitengewoon opsporingsambtenaar |
| BRC | Brede Regeling Combinatiefuncties |
| BWB | Belastingsamenwerking West-Brabant |
| CIZ | Centrum Indicatiestelling Zorg |
| CKB | Centrum voor de Kunsten |
| DDC | Doordecentralisatie overeenkomst |
| DT | Directie Team |
| EBWB | Economic Board West-Brabant |
| ENG | Energie Neutraal Gebouw |
| Fte | Fulltime-equivalent |
| GALA | Gezond en Actief Leven Akkoord |
| GGD | Gemeentelijke gezondheidsdienst |
| GGZ WNB | Geestelijke gezondheidszorg Westelijk Noord-Brabant |
| GKA | Gelijke Kansen Alliantie |
| ha | hectare |
| IBOR | Integraal Beheer Openbare Ruimte |
| IHP | Integraal Huisvestings Plan |
| IKC | Integraal Kind Centrum |
| ISD | Intergemeentelijke Sociale Dienst |
| LEA | Lokale Educatieve Agenda |
| MBC | Maatschappelijke businesscase |
| MKB | Midden- en kleinbedrijf |
| MVI | Maatschappelijk verantwoord inkopen |
| NPO | Nationaal Programma Onderwijs |
| NTF | Nationaal toekomstbeeld fiets |
| OM | Openbaar Ministerie |
| OMWB | Omgevingsdienst Midden en West-Brabant |
| OOGO | Op overeenstemming gericht overleg |
| OV | Openbaar vervoer |
| PO | Primair onderwijs |
| POH | Praktijk Ondersteuner Huisarts |
| REA | Regionale Educatieve Agenda |
| RIA | Regionale InvesteringsAgenda |
| RVS | Regionale verstedelijkingsstrategie |
| RWB | Regio West-Brabant |
| SDG's | Sustainable development goals |
| TWB | Thuiszorg West-Brabant |
| USD | Uitvoeringsdienst Sociaal Domein |
| VNG | Vereniging van Nederlandse Gemeenten |
| VO | Voortgezet Onderwijs |
| VTE | Vrijetijdseconomie |
| VTH | Vergunningen, Toezicht en Handhaving |
| WVS | Werkvoorzieningschap |
| ZVH | Zorg- en Veiligheidshuis |